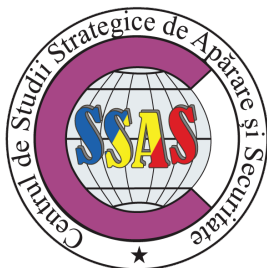

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Nr. 4 [77]/2020

Revistă științifică trimestrială,
cu acces liber și prestigiu recunoscut de CNATDCU,
indexată în baze de date internaționale (BDI):
CEEOL, EBSCO, ProQuest, WorldCat, ROAD

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI

CONSILIU EDITORIAL

Dorin-Corneliu PLEȘCAN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, președinte
Prof. univ. dr. Daniel DUMITRU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Daniel GHIBA, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Valentin DRAGOMIRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Ion PURICEL, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Conf. univ. dr. Marius-Victor ROȘCA, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect. univ. dr. Florian CÎRCIUMARU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Florian RĂPAN, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
Conf. univ. dr. Florin DIACONU, Universitatea din București
Dr. Robert ANTIS, Universitatea Națională de Apărare, SUA
Conf. univ. dr. John F. TROXELL, Institutul de Studii Strategice, Colegiul de Război al Forțelor Terestre, SUA
Dirk DUBOIS, Șeful Colegiului European de Securitate și Apărare, Belgia
Prof. univ. dr. John L. CLARKE, Centrul „George C. Marshall”, Germania
Prof. univ. dr. ing. Pavel NECAS, Universitatea de Management al Securității, Slovacia
Conf. univ. dr. Igor SOFRONESCU, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova
Dr. Péter TÁLAS, Universitatea Națională pentru Servicii Publice, Ungaria

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

CS II dr. Mirela ATANASIU	Conf. univ. dr. Alexandru LUCINESCU
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU	Lect. univ. dr. Dan-Lucian PETRESCU
Conf. univ. dr. János BESENYŐ	Conf. univ. dr. Florin POPESCU
CS II dr. Cristina BOGZEANU	CS III dr. Marius-Titi POTÎRNICHE
Prof. univ. dr. Dorel BUȘE	CS II dr. Alexandra SARCINSCHI
Lect. univ. dr. Cristian ICHIMESCU	Gabriel STOENESCU
CS III dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ	Prof.univ.dr. Sorin TOPOR
	CS III dr. Mihai ZODIAN

COLEGIU DE REDACȚIE

Redactor-șef: lect. univ. dr. Florian CÎRCIUMARU
Redactor-șef adjunct: CS III dr. Daniela LICĂ
Redactor: Andreea TUDOR
Secretar de redacție: Iulia COJOCARU
Redactor supliment *Colocviu strategic*:
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU

ADRESĂ

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49;
Fax: (021) 319.57.80
Website: <https://cssas.unap.ro>
E-mail: impactstrategic@unap.ro

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin strict autorilor și nu reprezintă poziția CSSAS/UNAp.

CUPRINS

CUVÂNTUL EDITORULUI

Dr. Florian CÎRCIUMARU 5

DINAMICA MEDIULUI DE SECURITATE

*Competiția pentru vaccin și resurse medicale: o nouă fațetă
a luptei pentru putere pe scena internațională*

Dr. Alexandra SARCINSHI 7

*Statul de drept în contextul celor două blocaje politice ale negocierii
cadrelor financiar multianuale 2021-2027 și Next Generation EU*

Dr. Cristina BOGZEANU 24

Biden versus Trump: alegeri, dispute și securitatea națională

Dr. Mihai ZODIAN 38

*Situația din Libia și impactul acesteia asupra securității
regionale și europene*

Dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ 44

AMENINȚAREA TERORISTĂ

*Terorismul internațional ca amenințare asimetrică.
Caracteristici și mijloace de contracarare*

Dr. Radoslav IVANČIK 70

*Teroriștii islamiști „lupi singuratici” ca actori nestatali și impactul
acestora asupra politicilor de securitate a Uniunii Europene*

Dr. Mirela ATANASIU 86

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ

Diplomația digitală ca strategie de gestionare a schimbărilor din mediul internațional

Dr. Adrian Victor VEVERA 113

Operațiile cibernetice ofensive – o capacitate esențială a amenințărilor hibride

Costinel Nicolae MAREȘI 124

ISTORIE MILITARĂ

Politica externă a URSS și Pactul de la Varșovia

Daniel-Mihai DUȚU 140

NOTE DE LECTURĂ

Rethinking Military Professionalism for the Changing for the Armed Forces (Regândirea profesionalismului militar pentru Forțele Armate în schimbare) *Coordonatori: Krystal K. Hachey, Tamil Libel și Waylon H. Dean*

Dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ 152

EVENIMENT ȘTIINȚIFIC

Celebrarea a 20 de ani de la înființarea CSSAS la 1 noiembrie 2020 și Conferința științifică internațională STRATEGII XXI din 5 noiembrie

Dr. Florian CÎRCIUMARU 155

GHID PENTRU AUTORI 157

CUVÂNTUL EDITORULUI

Ediția a patra din anul 2020 (vol. 77) include 9 articole, o prezentare de carte și rubrica *Eveniment științific*.

Revista este deschisă cu ***Dinamica mediului de securitate***, care cuprinde patru analize pe teme actuale, realizate de către cercetătorii CSSAS. În primul material, CS II dr. Alexandra Sarcinschi tratează subiectul *competiției pentru vaccin și resurse medicale* ca fiind *o nouă fațetă a luptei pentru putere pe scena internațională*. În continuare, CS II dr. Cristina Bogzeanu abordează problematica *statului de drept în contextul celor două blocaje politice ale negocierii cadrului financiar multianual 2021-2027 și Next Generation EU*. CS III dr. Mihai Zodian aduce în discuție provocările complexe cu care se va confrunta viitoarea administrație prezidențială americană: *Biden versus Trump: alegeri, dispute și securitatea națională*. CS III dr. Crăișor-Constantin Ioniță vine în completare cu analiza *situației din Libia și impactul acesteia asupra securității regionale și europene*.

În cadrul rubricii ***Amenințarea teroristă***, vă oferim spre lectură două articole: primul, scris de domnul dr. Radoslav Ivancik, se referă la *terorismul internațional ca amenințare asimetrică și prezintă caracteristicile și mijloacele de contracarare*. Cel de-al doilea aparține colegei noastre CS II dr. Mirela Atanasiu și aduce în discuție situația *teroriștilor islamici „lupi singuratici” ca actori nestatali și impactul acestora asupra politicii de securitate a Uniunii Europene*.

Urmează ***Societatea informațională***, unde puteți citi un material elaborat de către domnul dr. Adrian Victor Vevera, *Definirea diplomației digitale ca strategie de gestionare a schimbărilor din mediul internațional*, care reprezintă o analiză a modului în care inovațiile tehnologice din sfera comunicațiilor au determinat schimbări în conținutul și modalitățile de manifestare ale diplomației, evidențiind caracteristicile diplomației digitale ca ramură emergentă a diplomației generale. Cel de-al doilea articol, aparținând domnului locotenent Costinel Nicolae Mareși, intitulat *Operațiile cibernetice ofensive – o capacitate esențială a amenințărilor hibride*, explică modul în care actorii statali sau nestatali, considerați amenințări hibride, aleg să activeze în spațiul cibernetic, cu precădere prin operații cibernetice ofensive.

În această ediție, am inclus o nouă rubrică, ***Istorie militară***, în cadrul căreia domnul Daniel-Mihai Duțu a realizat o cercetare cu privire la *politica externă a URSS și Pactul de la Varșovia*. Acest material descrie ineficiența pactului, atât ca alianță militară, cât și ca alianță politică, întrucât nu a reușit să-și atingă obiectivul inițial, și anume remilitarizarea Germaniei de Vest și dizolvarea NATO, eșuând în salvarea regimurilor comuniste pe care trebuia să le protejeze.

Prin intermediul rubricii ***Note de lectură***, dorim să aducem în atenția cititorilor lucrarea *Rethinking Military Professionalism for the Changing Armed Forces (Regândind*

profesionalismul militar pentru Forțele Armate în schimbare), coordonată de Krystal K. Hachey, Tamil Libel și Waylon H. Dean și recenzată de către domnul CS III dr. Crăișor-Constantin Ioniță.

Ediția curentă cuprinde și **Eveniment științific**, unde vă prezentăm aspecte de interes de la *Conferința științifică internațională STRATEGII XXI „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”*, organizată online în 5 noiembrie 2020.

În încheierea ediției, vă semnalăm **Ghidul pentru autori**, acesta fiind o lectură obligatorie pentru cei care doresc să disemineze rezultatele cercetării în revista noastră.

Pentru cei care descoperă pentru prima dată *Impact strategic*, publicația, realizată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate și editată cu sprijinul Editurii Universității Naționale de Apărare „Carol I”, este revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul științe militare, informații și ordine publică, conform Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).

Publicația apare de douăzeci de ani în limba română și de cincisprezece ani în limba engleză și abordează o arie tematică complexă – actualitatea politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, problematica păcii și a războiului viitorului, societatea informațională, elemente și aspecte privind comunitatea de informații. Cititorii găsesc în paginile publicației analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere în care se studiază impactul dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

În ceea ce privește vizibilitatea pe plan internațional – obiectiv primordial al publicației –, recunoașterea calității științifice a revistei este confirmată prin indexarea în bazele de date internaționale CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Germania), EBSCO (SUA), ProQuest (SUA), la acestea adăugându-se, recent, WorldCat și ROAD ISSN, dar și prin prezența în cataloagele virtuale ale bibliotecilor din instituții prestigioase de peste hotare, precum NATO, și ale unor universități cu profil militar din Bulgaria, Polonia, Republica Cehă, Ungaria, Estonia etc.

Impact strategic se tipărește în două ediții distincte, în limba română și în limba engleză. Revista este difuzată gratuit în principalele instituții din sfera securității și apărării, în mediul științific și în cel academic din țară și din străinătate – în Europa, Asia și America.

În încheiere, îi încurajăm pe cei interesați să publice în paginile revistei, să prospecteze și să evalueze cu rigoare dinamica mediului de securitate și, totodată, lansăm invitația către studenții, masteranzii și doctoranzii interesați să trimită articole spre publicare în suplimentul lunar al revistei, *Colocviu strategic*, disponibil pe internet la <http://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>, indexat în baza de date internaționale CEEOL, Google scholar și ROAD ISSN.

Redactor-șef, colonel dr. Florian CÎRCIUMARU
Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

COMPETIȚIA PENTRU VACCIN ȘI RESURSE MEDICALE: O NOUĂ FAȚETĂ A LUPTEI PENTRU PUTERE PE SCENA INTERNAȚIONALĂ

Dr. Alexandra SARCINSCHI*

Cel de-al doilea semestru al anului 2020 a adus nu doar o creștere a numărului cazurilor de infecții cu noul coronavirus, ci și accentuarea unor probleme ale căror rădăcini se regăsesc într-un nou tip de competiție pentru resurse și, implicit, putere.

Dacă, la începutul lunii iulie 2020, erau înregistrate, la nivel mondial, 154.557 de noi cazuri de infectare pe zi, vârful lunii decembrie a fost reprezentat de ziua de 20 decembrie, când au fost consemnate 841.735 de noi cazuri, cu o creștere zilnică de 129.348 de cazuri¹. De asemenea, și în ceea ce privește numărul de decese pe zi, la nivel mondial, a fost înregistrată o tendință de creștere: de la 4.095 de cazuri pe zi, la 1 iulie 2020, la 14.043 de cazuri, în ziua de 31 decembrie, care poate fi considerată vârful semestrului al II-lea și al întregului an². Astfel, la momentul finalizării acestei analize, la nivel global, sunt consemnate 83.322.449 de noi cazuri de îmbolnăvire cu SARS-CoV-2 și 1.831.412 de decese din cauza COVID-19³.

---

* Dr. Alexandra SARCINSCHI este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: sarcinschi.alexandra@unap.ro

¹ ***, *WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard*, 03.01.2021, World Health Organization, URL: <https://covid19.who.int/>, accesat la 04.01.2021.

² *Idem.*

³ *Idem.*

Evoluția de acest tip a numărului de îmbolnăviri și decese, din cauza SARS-CoV-2 se desfășoară pe fondul lipsei de pregătire a statelor și organizațiilor internaționale în fața pandemiei. Este vorba atât despre lipsa de pregătire din punctul de vedere al cadrului legal ce reglementează intervenția statului în astfel de situații, cât mai ales din punctul de vedere al resurselor alocate gestionării pandemiei.

Lucrarea de față analizează unul dintre cele mai importante elemente ale gestionării pandemiei de COVID-19, și anume resursele medicale, în special vaccinul împotriva SARS-CoV-2, în raport cu evoluția politicii internaționale, pornind de la premisa că, la nivel global, se manifestă o competiție accentuată pentru acest tip de resurse ca o nouă fațetă a luptei pentru putere.

1. Resursele medicale între *soft power* și *hard power*

Competiția pentru resurse medicale poate fi inclusă într-o logică realistă, în care, conform lui Hans Morgenthau, politica internațională constituie o luptă pentru putere. Există trei tipare de bază ale luptei pentru putere între state: păstrarea puterii (politica *statu-quo*ului), sporirea puterii (politică imperialistă) și demonstrarea puterii (politică de prestigiu)⁴. În ceea ce privește ultimul tip de politică, Morgenthau afirmă că scopul este ca națiunea care o practică să impresioneze alte națiuni cu puterea pe care o deține sau pe care dorește să se creadă că o deține, folosind două tipuri de instrumente: protocolul diplomatic și etalarea forței militare⁵.

Dacă la o primă vedere situația actuală nu pare a putea fi corelată cu teoria realistă, analiza evenimentelor desfășurate în ultimele șase luni ale anului 2020 ne poate îndreptăți să considerăm validă această abordare. Important este apelul la cele două tipuri de elemente care contribuie la configurarea puterii naționale: de la cele stabile (geografia; resursele naturale, cu accent pe hrană și materii prime; capacitatea industrială; pregătirea militară – tehnologia, conducerea, cantitatea și calitatea forțelor armate; populația – distribuția și tendințele demografice), la cele supuse schimbării (caracterul național, moralul național, calitatea diplomației și calitatea guvernării)⁶. Conform realismului clasic, resursele medicale nu se încadrează în nicio astfel de categorie, dar luând în considerare că, de-a lungul timpului, cadrul teoretic referitor la putere și la sursele de putere a suferit modificări, după cum se poate observa printr-o radiografiere a curentelor de gândire din relațiile internaționale, *actualul context internațional permite o reevaluare și o completare a surselor de putere.*

---

⁴ Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 86-90.

⁵ *Ibidem*, pp. 116-128.

⁶ *Ibidem*, pp. 151-188.

Pornind de la cadrul teoretic consacrat referitor la putere, care are în centru cele trei tipuri extrase din realism și neoliberalism – *hard power*, *soft power* și *smart power* –, putem încadra resursele medicale fie ca sursă a *soft power*, fie ca sursă a *hard power*.

Ca sursă a *soft power*, resursele medicale, în special vaccinul împotriva SARS-CoV-2, se pare că sunt folosite, conform unor analiști în domeniu, de exemplu, de către China⁷. De altfel, chiar și președintele chinez, Xi Jinping, a afirmat, în cadrul Summitului G20, din noiembrie 2020, că „își va onora angajamentul de a acorda asistență și sprijin altor țări în curs de dezvoltare și va lucra pentru a face din vaccinuri *un bun public global disponibil și accesibil financiar pentru oamenii din întreaga lume*”⁸. În acest context, *diplomația vaccinului (vaccine diplomacy)* apare ca soluție la efectele negative ale naționalismului în gestionarea pandemiei (*vaccine nationalism*), promovând absența discriminării între țările care sunt fie dezvoltatoare de vaccinuri, fie doar utilizatoare⁹. Totuși, Uniunea Europeană identifică un risc major în această abordare „diplomatică”, comparând-o cu diplomația mascată: unele țări pot lega accesul la resursele medicale necesare în pandemie de conformarea politică sau de obediență¹⁰.

Astfel, resursele medicale par, mai degrabă, a fi utilizate ca surse de *hard power*. Un exemplu elocvent este constituit de cazul SUA, unde declarațiile președintelui în exercițiu, Donald Trump, trimit la ideea că sunt folosite, pe de o parte, ca stimulente, pentru a sprijini prietenii/partenerii (într-o politică de sancționare a Chinei, comună) și, pe de altă parte, cu scopul constrângerii, negând Chinei accesul la ele. Două dintre cele mai importante și explicite argumente sunt reprezentate, pe de o parte, de suspendarea contribuției financiare¹¹ și retragerea SUA din OMS, cu efect din iulie 2021¹² (aprilie, respectiv, septembrie 2020), și, pe de altă parte, de

---

⁷ Rebecca Keller, „Stratfor Podcast: Essential Geopolitics: The Global Race for a COVID-19 Vaccine”, 29.10.2020, *Stratfor*, URL: <https://worldview.stratfor.com/article/essential-geopolitics-global-race-covid-19-vaccine>, accesat la 23.11.2020; Alistair MacDonald, „COVID-19 and soft power”, august 2020, *The British Council*, URL: <https://www.britishcouncil.org/research-policy-insight/insight-articles/covid-19-and-soft-power>, accesat la 23.11.2020; Abigail Ng, „Developing nations are first in line for China’s Covid vaccines. Analysts question Beijing’s intent”, 09.12.2020, *CBNC*, URL: <https://www.cbc.com/2020/12/10/covid-china-may-be-using-its-vaccines-to-expand-its-soft-power.html>, accesat la 15.12.2020.

⁸ ***, “Xi: Make COVID vaccines public good”, *China Daily*, 12.11.2020, URL: https://www.chinadaily.com.cn/a/202011/21/WS5fb91b2da31024ad0ba959be_1.html, accesat la 23.11.2020.

⁹ Helen Ramscar, „Vaccine Diplomacy in Phase 2 of the Covid-19 Crisis”, *TippingPoint2020*, 7 aprilie 2020, URL: <https://tippingpoint2020s.com/2020/04/07/vaccine-diplomacy-in-phase-2-of-the-covid-19-crisis>, accesat la 23.11.2020.

¹⁰ ***, *No to vaccine nationalism, yes to vaccine multilateralism*, 13.11.2020, EU External Action Service, URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/88701/no-vaccine-nationalism-yes-vaccine-multilateralism_en, accesat la 23.11.2020.

¹¹ ***, *The Letter of the US President, Mr. Donald Trump, to His Excellency Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, Director-General of the WHO*, 2020, Washington, URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2020/05/>, accesat la 23.11.2020.

¹² ***, *Update on US Withdrawal from the World Health Organization*, 2020, Washington, URL: <https://>

discursul lui D. Trump, în cadrul celei de-a 75-a Sesiuni a Adunării Generale a ONU (septembrie, 2020)¹³. În documentele și declarațiile respective, noul coronavirus este numit „virusul chinezesc”, China este considerată a fi principalul vinovat pentru declanșarea pandemiei, iar OMS este acuzată că nu a luat măsurile necesare împotriva acestui actor, ci, dimpotrivă, este dependentă de acesta. Mai mult, D. Trump afirmă că anumite categorii de resurse medicale, produse în surplus, au fost împărțite cu „prieteni și partenerii din întreaga lume”¹⁴, vaccinurile americane vor pune capăt pandemiei și lumea va intra „într-o nouă eră de prosperitate, cooperare și pace fără precedent”, în timp ce „pe măsură ce urmărim acest viitor strălucit, trebuie să tragem la răspundere națiunea care a dezlănțuit această ciumă asupra lumii: China”¹⁵.

Pot fi sintetizate de aici câteva elemente importante care configurează poziția SUA în politica internațională, în timpul pandemiei de COVID-19: actorul care trebuie să fie sancționat pentru declanșarea pandemiei este China; lumea este văzută ca fiind împărțită în prieteni/parteneri și China, iar prietenii vor beneficia de altruismul SUA în distribuirea vaccinului; datorită faptului că resursele medicale sunt cruciale în gestionarea pandemiei, SUA are un rol central în acest proces, ca urmare a deținerii acestor resurse. Este vorba aici despre *noua politică de putere*, în termenii lui Deborah Avant și Oliver Westerwinter, care ilustrează evoluția relațiilor de putere și subliniază extinderea acestora dincolo de stat, în rețele în care nodurile centrale dețin cea mai mare putere¹⁶. Paradoxal este că, dacă noua politică de putere se referă la crearea de rețele ca o forță dinamică, ce poate modela viitorul actorilor statali (este vorba aici despre puterea care rezidă în tiparele de asociere, materiale sau simbolice, care leagă în rețele actorii statali și nestatali), pandemia de COVID-19 a dat naștere la o orientare către interior, care stă la baza tendințelor naționaliste. Totuși, orientarea către planul național, în acest caz, nu constituie un factor inhibitor pentru politica de putere, ci un catalizator care adaugă *o nouă sursă de putere, sistemul de sănătate, și un nou tip de forță de constrângere, bazată pe accesul la resursele medicale* (cum ar fi medicamente, în special vaccin, consumabile, echipamente, facilități, fonduri financiare, resurse umane și cunoștințe). *Astfel, resursele medicale se vor alătura categoriei de resurse importante specifice abordării realiste tradiționale privind puterea în politica internațională.*¹⁷

www.state.gov/update-on-u-s-withdrawal-from-the-world-health-organization, accesat la 23.11.2020.

¹³ ***, *The Statement of the US President at the Seventy-fifth Session of the UN General Assembly*, Washington, 2020, URL: https://estatemnts.unmeetings.org/estatemnts/10.0010/20200922/cVOfMr0rKnhR/cJHrXk2KdRU8_en.pdf, accesat la 23.11.2020.

¹⁴ *Idem.*

¹⁵ *Idem.*

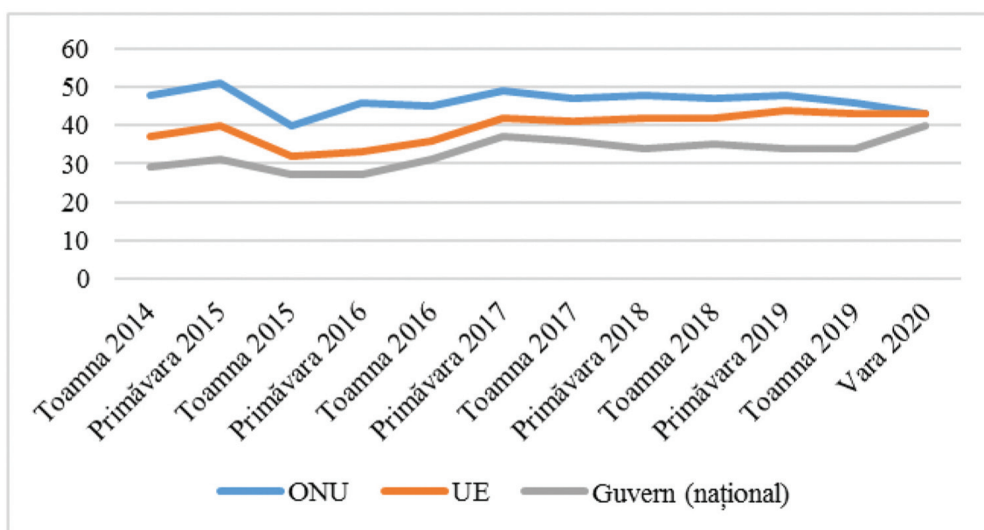
¹⁶ Deborah Avant, Oliver Westerwinter, *The New Power Politics*, Oxford University Press, 2016.

¹⁷ N.A.: Aceste idei sunt dezvoltate și argumentate în: „Security Perception and Security Policy in Romania after 1989 Revolution”, în *Defense and Security Analysis*, Taylor&Francis, URL: <https://doi.org/10.1080/14751798.2020.1831239>, 26.10.2020 și „Potential new sources of power in international politics. Case study: COVID-19 pandemic and health resources”, în *Proceedings International Scientific Conference Strategies XXI. The Complex and Dynamic Nature of the Security*

2. Dincolo de deziderate umanitare: lupta pentru putere și competiția pentru vaccin

2.1. Politica de prestigiu și un nou instrument pentru implementare adaptat prezentului

Lupta pentru putere pe scena internațională include, conform realismului, și o componentă identificată drept politica de prestigiu sau de demonstrare a puterii. Din nou, *cadrul teoretic realist pare a fi insuficient pentru a explica realitatea curentă, însă este evident că autoritatea morală și credibilitatea constituie elemente importante și, dacă omenirea pare că și-a pierdut încrederea în organizațiile internaționale, statele sunt actorii care o recâștigă, intrând din nou în logica realismului clasic.* În sprijinul acestor afirmații, aducem seria Eurobarometru a Comisiei Europene, care indică modificările cele mai importante în încrederea populației în actorii statali și nestatali din ultimii ani.

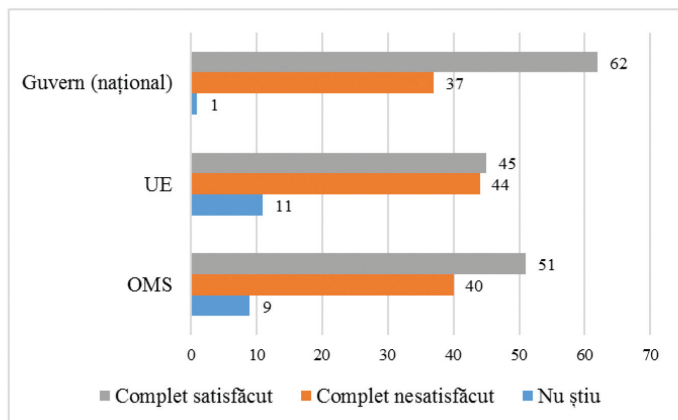

Figura nr. 1: Încrederea în anumite media și instituții, conform Eurobarometrelor standard nr. 92¹⁸ și 93¹⁹ (% – tind să aibă încredere, la nivelul UE)

Environment, 5 noiembrie, 2020, vol. 1, pp. 154-162, Editura UNAp „Carol I”.

¹⁸ ***, *Standard Eurobarometer 92. Autumn 2019*, European Commission, 2019, URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinionmobile/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/surveyKy/2255>, accesat la 20.11.2020.

¹⁹ ***, *Standard Eurobarometer 93. Summer 2020*, European Commission, 2020, URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/standard/surveyky/2262>, accesat la 20.11.2020.

Figura nr. 2: Satisfacția față de măsurile luate pentru combaterea focarului de coronavirus de către ... (% - la nivelul UE), conform Eurobarometrului standard nr. 93 (vara 2020)²⁰

luate de guvernele naționale este mai mare decât cea față de măsurile luate de UE, respectiv OMS. Această tendință poate părea paradoxală, în condițiile în care, atât în prima parte a anului 2020, cât și în perioada analizată în câteva țări europene, s-au desfășurat importante proteste împotriva restricțiilor impuse de guvernele naționale (Belgia²¹, Franța²², Germania²³, Polonia²⁴, Serbia²⁵), însă acestea constituie

²⁰ *Idem.*

²¹ Irina Cristea, „Belgia: Prima manifestație la Bruxelles împotriva restricțiilor antiepidemice”, *Agerpres*, 16.08.2020, URL: <https://www.agerpres.ro/mondorama/2020/08/16/belgia-prima-manifestatie-la-bruxelles-impotriva-restrictiilor-antiepidemice--557121>, accesat la 23.11.2020.

²² ***, „În Franța se accentuează protestele față de menținerea școlilor deschise. Ciocniri între elevi de liceu și poliție”, *Hotnews*, 09.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24407394-video-franta-accenteaza-protestele-fata-mentinerea-scolilor-deschise-ciocniri-intre-elevi-liceu-politie.htm>, accesat la 23.11.2020.

²³ ***, „Incidente la masivele proteste de la Berlin față de restricțiile impuse pentru combaterea pandemiei”, *Hotnews*, 02.08.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-24207223-video-incidente-masivele-proteste-berlin-fata-restrictiile-impuse-pentru-combaterea-pandemiei.htm>, accesat la 23.11.2020; Mihai Drăghici, „Violențe în centrul Berlinului, în cursul unui protest față de restricțiile antiepidemice. Aproximativ 200 de oameni au fost reținuți”, *Mediafax*, 18.11.2020, URL: <https://www.mediafax.ro/externe/foto-video-violente-in-centrul-berlinului-in-cursul-unui-protest-fata-de-restrictiile-antiepidemice-19750544>, accesat la 23.11.2020.

²⁴ Mihaela Toth, „Polonia: Mii de oameni au protestat la Varșovia împotriva interzicerii avortului și împotriva restricțiilor antipandemie”, *Agerpres*, 13.12.2020, URL: <https://www.agerpres.ro/mondorama/2020/12/13/video-polonia-mii-de-oameni-au-protestat-la-varsovia-impotriva-interzicerii-avortului-si-impotriva-restrictiilor-anti-pandemie--627061>, accesat la 13.12.2020.

²⁵ Alexandru Gologan, „Proteste violente erup în Serbia după ce președintele a luat decizia de a reimpune starea de urgență pe fondul pandemiei de coronavirus”, *Mediafax*, 08.07.2020, URL: <https://www.mediafax.ro/politic/proteste-violente-erup-in-serbia-dupa-ce-presedintele-a-luat-decizia-de-a>

Se observă că, în timp ce, în cazul ONU și UE, tendința este de scădere a încrederii populației, începând cu prima parte a anului 2019, în cazul guvernelor naționale, vara lui 2020 înregistrează o creștere importantă (Figura nr. 1). Acest lucru este și mai vizibil atunci când este investigată satisfacția populației față de măsurile luate pentru combaterea pandemiei (Figura nr. 2): satisfacția față de măsurile

mai degrabă rezultatul epuizării psihice (oboseală pandemică²⁶) și al greutăților economice, corelate efortului colectiv de gestionare a crizei medicale. Mai mult, există semnale că extrema dreaptă din diverse țări mobilizează populația pentru a protesta împotriva instituirii carantinei²⁷. Așadar, nu se poate afirma că există o corelație directă între proteste și încrederea în guvernele naționale și, în consecință, existența protestelor nu implică în mod necesar scăderea încrederii în guvern.

Totuși, acestea pot fi considerate indicii că există nemulțumiri față de modul în care este gestionată criza sanitară, mai ales că numărul de cazuri de infectare cu noul coronavirus este încă în creștere. Astfel, un pas important pentru consolidarea încrederii populației în guvernele naționale pare a fi câștigarea *competiției pentru vaccin*. Există o serie de elemente care ne îndreptățesc să credem că este vorba despre o competiție, *dincolo de nevoia evidentă de a stopa cât mai curând pandemia de COVID-19*. În primul rând, se remarcă o componentă de *mândrie națională*, în sensul că simbolismul asociat procesului de dezvoltare a vaccinului este direct legat de cursa spațială, din secolul al XX-lea, dintre URSS și SUA. Federația Rusă a înregistrat vaccinul cu denumirea *Sputnik V*, creatorii lui (Centrul Național Gamaleya pentru Epidemiologie și Microbiologie și Fondul Rus pentru Investiții Directe) afirmând că, „în 1957, lansarea cu succes a primului satelit spațial Sputnik-1 de către Uniunea Sovietică a revigorat cercetarea și explorarea spațială în întreaga lume. Anunțarea noului vaccin rusesc COVID-19 a creat un așa-numit „moment Sputnik” pentru comunitatea globală. Vaccinul este, prin urmare, numit Sputnik V”²⁸. În același timp, SUA a declanșat *Operația Vitează Warp (Operation Warp Speed)*, al cărei scop este de a produce și de a livra 300 de milioane de doze de vaccinuri sigure și eficiente, cu dozele inițiale gata până în ianuarie 2021²⁹, cu o trimitere evidentă la spațiu

---

reimpune-starea-de-urgenta-pe-fondul-pandemiei-de-coronavirus-19408973, accesat la 23.11.2020.

²⁶ ***, „Pandemic fatigue. Reinvigorating the public to prevent COVID-19”, WHO, 2020, URL: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/publications-and-technical-guidance/2020/pandemic-fatigue-reinvigorating-the-public-to-prevent-covid-19,-september-2020-produced-by-who/europe>, accesat la 23.11.2020.

²⁷ Cristina Ariza, *From the Fringes to the Forefront: How Far-Right Movements Across the Globe Have Reacted to Covid-19*, Tony Blair Institute for Global Change, 01.07.2020, URL: <https://institute.global/policy/fringes-forefront-how-far-right-movements-across-globe-have-reacted-covid-19>, accesat la 23.11.2020; David Hutt, „Is Europe’s far-right using COVID restrictions as a new avenue of agitation?”, *EuroNews*, 26.11.2020, URL: <https://www.euronews.com/2020/11/26/is-europe-s-far-right-using-covid-restrictions-as-a-new-avenue-of-agitation>, accesat la 28.11.2020; Dariusz Kałan, „In the EU’s east, the far right seeks to exploit the pandemic”, *News from Poland*, 09.11.2020, URL: <https://notesfrompoland.com/2020/11/09/in-the-eus-east-the-far-right-seeks-to-exploit-the-pandemic/>, accesat la 23.11.2020.

²⁸ Conform website-ului dedicat vaccinului: <https://sputnikvaccine.com/sputnik-moment/>, accesat la 16.12.2020.

²⁹ Conform website-ului Departamentului American pentru Sănătate și Servicii Umane, URL: <https://www.hhs.gov/coronavirus/explaining-operation-warp-speed/index.html>, accesat la 16.12.2020.

și la popularul serial SF american *Star Trek*³⁰. Chiar și Iran, prin compania Shifa Pharmed, a dezvoltat vaccinul denumit *COVIran Binecuvântat (Blessed COVIran)*, iar ministrul Sănătății, Saeed Namaki, a subliniat că această țară produce vaccinuri de 100 de ani, fiind primul dezvoltator de acest tip din Asia³¹.

Acestea sunt doar câteva dintre cele 56 de vaccinuri candidate pentru evaluare clinică și 166 aflate în evaluare preclinică la OMS³², dar denumirile lor par să dea naștere la întrebări în ceea ce privește două aspecte: lupta pentru putere și naționalismul în materie de vaccin (*vaccine nationalism*).

2.2. Prestigiul internațional și competiția pentru vaccin

În ceea ce privește lupta pentru putere, *țara care câștigă competiția pentru vaccin se va bucura de un prestigiu mai mare și de mai multă încredere pe scena internațională*. În schimb, statul care va suferi o experiență publică neplăcută, precum China, văzută ca principal vinovat pentru declanșarea pandemiei, este mai predispus să achite costurile obținerii prestigiului, deoarece dorește să reducă la minimum declinul influenței; mai mult, dacă acest stat are un nivel de influență apropiat de cel al statului dominant în sistem sau regiune, statul dominant va iniția o cursă internațională pentru prestigiu, investind în construirea acestuia într-o manieră comparabilă cu cea a statului „umilit”³³.

Cazul Chinei este ilustrativ: strategia sa de tipul *soft power* nu a mai dat rezultate în fața loviturii de imagine, primită din cauza declanșării pandemiei de COVID-19, luând amploare criticile la adresa regimului autoritar, a modului în care acesta a ascuns informații esențiale referitoare la evoluția numărului de îmbolnăviri cu SARS-CoV-2 și a opțiunilor de gestionare a crizei. Astfel, conform unui sondaj de opinie, realizat de Fundația pentru Inovare Politică în șapte țări (Austria, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie, Noua Zeelandă și Suedia), neîncrederea în China a crescut de la 43% în 2018, la 63% în 2020³⁴. În același timp, populația celor șapte

---

³⁰ Matthew Lynn, „The race to find Covid vaccine has become a global power struggle”, *The Spectator*, 10 septembrie 2020, URL: <https://www.spectator.co.uk/article/the-race-to-find-a-covid-vaccine-has-become-a-global-power-struggle>, accesat la 15.10.2020.

³¹ Borzou Daragahi, „Iran begins human trials of its homegrown Covid vaccine”, *The Independent*, 29.12.2020, URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/covid-iran-vaccine-coviran-sanctions-b1779956.html>, accesat la 30.12.2020.

³² ***, *Draft landscape of COVID-19 candidate vaccines*, 17 decembrie 2020, URL: <https://www.who.int/publications/m/item/draft-landscape-of-covid-19-candidate-vaccines>, accesat la 18.12.2020.

³³ David Ceasar Wani, „The Struggle for Power, Profits and Prestige in the International System”, *Modern Diplomacy*, 13.03.2020, URL: <https://moderndiplomacy.eu/2020/03/13/the-struggle-for-power-profits-and-prestige-in-the-international-system/>, accesat la 16.12.2020.

³⁴ Victor Delage, *COVID-19. United States, China and Russia. Great Powers Worry Public Opinion*, Foundation pour L’Innovation Politique, iunie 2020, pp. 11-12, URL: <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/european-public-opinion-china-age-covid-19-differences-and-common>, accesat la 16.12.2020.

țări este aproape la fel de îngrijorată de atitudinea pe scena internațională a SUA în 2020 față de anul 2018 (70%, respectiv 68%) și mai puțin îngrijorată de Rusia (56% în 2020, față de 64% în 2018), ceea ce indică faptul că aceasta din urmă pare a fi privită ca o putere în descreștere sau în declin³⁵. De asemenea, conform unui alt sondaj de opinie publică, realizat de Centrul de Cercetare Pew în iunie-iulie 2020, americanii învinovătesc China pentru rolul jucat în extinderea epidemiei de COVID-19³⁶.

Nu doar sondajele de opinie oferă argumente pentru a afirma că deja a fost declanșată și o competiție pentru prestigiu pe scena internațională, ca parte a luptei pentru putere. Chiar și modul în care marile puteri și companiile sprijinite de acestea au ales să anunțe realizările în materie de vaccin împotriva SARS-CoV-2 oferă indicii importante.

La începutul lunii august, Rusia a anunțat aprobarea vaccinului Sputnik V³⁷, la sfârșitul lui octombrie a depus la OMS cererea pentru înregistrare accelerată a acestuia³⁸, în ciuda criticilor specialiștilor referitoare la nerespectarea procedurilor de testare (Warwick Business School, University of London's Genetics Institute, Imperial College London³⁹, Germania⁴⁰, OMS⁴¹, scrisoare deschisă, semnată de 38 de oameni de știință, către revista *The Lancet*⁴²), iar la începutul lunii decembrie a început vaccinarea profesorilor, medicilor și asistenților sociali⁴³. În același

³⁵ *Idem*.

³⁶ Laura Silver, Kat Devlin, Christine Huang, *Americans Fault China for Its Role in the Spread of COVID-19*, 30.07.2020, URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/07/30/americans-fault-china-for-its-role-in-the-spread-of-covid-19/>, accesat la 16.12.2020.

³⁷ ***, „Rusia a numit noul vaccin anti-coronavirus Sputnik V, reamintind de Războiul Rece”, *Financial Intelligence*, 11.08.2020, URL: <https://financiacintelligence.ro/rusia-a-numit-noul-vaccin-anti-coronavirus-sputnik-v-reamintind-de-razboiul-rece/>, accesat la 16.12.2020.

³⁸ I.B., „Covid-19: Rusia și-a prezentat vaccinul pentru precalificare la OMS”, *Hotnews*, 27.10.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24380512-covid-19-rusia-prezentat-vaccinul-pentru-precalificare-oms.htm>, accesat la 16.12.2020.

³⁹ N.O., „Coronavirus: Cum am putea avea încredere în vaccinul anti-Covid al Rusiei fără datele studiului, întreabă cercetătorii”, *Hotnews*, 11.08.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24224977-coronavirus-cum-putea-avea-incredere-vaccinul-anti-covid-rusiei-fara-datele-studiului-cercetatori.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴⁰ R.M., „Coronavirus: Berlin are îndoieli în privința «calității, eficienței și securității» vaccinului rusesc”, *Hotnews*, 11.08.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24224728-coronavirus-germania-vaccin-rusia.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴¹ N.O., „OMS reamintește că vaccinul rus trebuie să treacă de o serie de proceduri riguroase”, *Hotnews*, 11.08.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24224371-oms-reaminteste-vaccinul-rus-trebuie-treaca-serie-proceduri-riguroase.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴² Robert Kiss, „Vaccinul rusesc, contestat de cercetători din 5 țări: «Datele arată valori duplicate»”, *Digi24*, 15.09.2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/vaccinul-rusesc-contestat-de-cercetatori-din-5-tari-datele-arata-valori-duplicate-1368762>, accesat la 16.12.2020.

⁴³ S.J., „Coronavirus: Moscova va începe vaccinarea împotriva coronavirusului de sâmbătă”, *Hotnews*,

timp, China a anunțat și ea, pe 11 august, aprobarea primului patent pentru un vaccin realizat de compania CanSino Biologics și a subliniat că va exista și o a treia fază care va fi derulată în Arabia Saudită și, posibil, în Rusia, Brazilia și Chile⁴⁴. Moderna, companie susținută de guvernul american, este prima care a început testările unui vaccin pe oameni (martie 2020⁴⁵), dar a fost mai reținută în a anunța progresele sale, iar vaccinul a fost aprobat în SUA la mijlocul lunii decembrie⁴⁶, când a și făcut public faptul că a fost conceput încă din ianuarie 2020, înainte ca autoritățile chineze să recunoască transmiterea între oameni a noului coronavirus⁴⁷. Alți doi mari competitori în domeniu, AstraZeneca și Pfizer/BioNTech, au anunțat și ei dezvoltarea a două vaccinuri, AZD1222, respectiv BNT162, respectând procedurile de testare și aprobare: primul este cel dintâi vaccin validat într-un jurnal științific⁴⁸, iar cel de-al doilea a fost aprobat de Marea Britanie pe 2 decembrie⁴⁹, în pofida criticilor formulate de oficialii UE⁵⁰, și de Agenția Europeană pentru Medicamente (AEM) pe 21 decembrie⁵¹.

03.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24457212-moscova-deschide-centre-vaccinare-anti-covid-sambata.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴⁴ G.S., „China a aprobat primul brevet de vaccin anticovid”, *Hotnews*, 17.08.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24234729-china-aprobat-primul-patent-vaccin-anticovid.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴⁵ D.D., „Cine va găsi primul vaccinul anti-COVID-19. Marii actori și sumele amețitoare puse la bătaie”, *Hotnews*, 15.08.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24232310-cine-gasi-primul-vaccinul-anti-covid-19-marii-actori-sumele-ametitoare-puse-bataie.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴⁶ Anamaria Cadis, „SUA a aprobat vaccinul dezvoltat de Moderna. Primele doze sunt deja pregătite”, *Mediafax*, 19.12.2020, URL: <https://www.mediafax.ro/externe/sua-a-aprobat-vaccinul-dezvoltat-de-moderna-primele-doze-sunt-deja-pregatite-19800096>, accesat la 19.12.2020.

⁴⁷ G.S., „Vaccinul Moderna, conceput încă de pe 13 ianuarie, înainte ca autoritățile chineze să recunoască faptul că Sars-Cov-2 se transmite de la om la om”, *Hotnews*, 13.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24480518-vaccinul-moderna-conceput-inca-13-ianuarie-inainte-autoritatile-chineze-recunoasca-faptul-sars-cov-2-transmite.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁴⁸ Merryn Voysey, Sue Ann Costa Clemens, Shabir A Madhi et. al, „Safety and efficacy of the ChAdOx1 nCoV-19 vaccine (AZD1222) against SARS-CoV-2: an interim analysis of four randomised controlled trials in Brazil, South Africa, and the UK”, *The Lancet*, 08.12.2020, URL: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)32661-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)32661-1), accesat la 16.12.2020.

⁴⁹ G.S., „Marea Britanie, prima țară din lume care aprobă vaccinul Pfizer/BioNTech. Acesta va fi disponibil în tot Regatul Unit săptămâna viitoare”, *Hotnews*, 02.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24453912-marea-britanie-prima-tara-din-lume-care-aproba-vaccinul-pfizer-biontech.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵⁰ G.S., „UE critică dur Marea Britanie pentru graba cu care a aprobat vaccinul Pfizer/Răspunsul Londrei”, *Hotnews*, 02.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24454947-critica-dur-marea-britanie-pentru-graba-care-aprobat-vaccinul-pfizer-raspunsul-londrei.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵¹ V.M., „Vaccinul Pfizer-BioNTech, autorizat în Uniunea Europeană”, *Hotnews*, 21.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24497745-vaccinul-pfizer-biontech-autorizat-pentru-uniunea-europeana.htm>, accesat la 21.12.2020.

Aceste companii s-au înscris într-o așa-numită *competiție pentru vaccin*, nu doar pentru a dezvolta primele soluția cea mai bună pentru combaterea pandemiei, ca misiune umanitară, ci și pentru sporirea capitalului simbolic al lor și al țărilor care le girează și câștigarea piețelor. Luna noiembrie 2020 a declanșat o serie de declarații referitoare la eficacitatea principalelor vaccinuri aflate în faza de evaluare clinică la OMS: Pfizer/BioNTech au anunțat că vaccinul lor are eficacitate de peste 90% și trebuie păstrat la -75°C ⁵², iar Rusia a plusat la 92% eficacitate pentru Sputnik V⁵³. Câteva zile mai târziu, Moderna anunță o eficacitate de aproape 95% și păstrare la -20°C ⁵⁴, și Pfizer/BioNTech revin cu un anunț care promite un nivel sporit de eficacitate, de peste 95%⁵⁵. A urmat anunțul AstraZeneca referitor la faptul că vaccinul său are o eficacitate de circa 90%, poate fi stocat la temperatura frigiderului, este fabricat în 10 unități și poate fi distribuit oriunde în lume, iar prețul pentru Europa ar putea fi de 2,5 euro⁵⁶. Rusia sporește miza și anunță că Sputnik V va fi de câteva ori mai ieftin decât cele de la Pfizer/BioNTech și Moderna⁵⁷, va putea fi păstrat la temperaturi pozitive ($2-8^{\circ}\text{C}$) și va fi produs în țări precum Brazilia, India, China sau Coreea de Sud⁵⁸. Totuși, vaccinul rusesc este mai scump decât cel produs de AstraZeneca (20 USD/2 doze, față de 6-8 USD/2 doze), iar condițiile de păstrare

⁵² G.S., „«O zi grozavă pentru știință și umanitate.» Pfizer spune că vaccinul său are o eficacitate de peste 90%. Este primul caz de succes după testele pe scară largă”, *Hotnews*, 09.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24407326-grozava-pentru-stiinta-umanitate-pfizer-spune-vaccinul-sau-are-eficacitate-peste-90.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵³ ***, „Rușii susțin că vaccinul Sputnik V are o eficacitate de 92%”, *Hotnews*, 11.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24411815-rusii-sustin-vaccinul-sputnik-are-eficacitate-92.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵⁴ D.G., „«O zi măreață»: Un nou vaccin anti-Covid produs de compania americană Moderna ar oferi o protecție de 95%”, *Hotnews*, 16.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24422469-nou-vaccin-anti-covid-produs-compania-americana-moderna-oferi-protectie-95.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵⁵ G.S., „Pfizer: Rezultatele finale ale vaccinului contra Covid-19 arată o eficacitate de 95% / Singurul efect advers a fost resimțit doar de 3,7% dintre cei vaccinați”, *Hotnews*, 18.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24427038-pfizer-rezultatele-finale-ale-vaccinului-contra-covid-19-arata-eficacitate-95.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵⁶ G.S., „AstraZeneca anunță că vaccinul său anti-coronavirus are o eficiență de circa 90%. Compania spune că acesta este deja produs în 10 unități din toată lumea. Vaccinul ar putea costa doar 2,5 euro în Europa”, *Hotnews*, 23.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24435657-astrazeneca-anunta-vaccinul-sau-anti-coronavirus-are-eficienta-circa-90.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵⁷ G.S., „Rusia: Vaccinul Sputnik va costa mai puțin de 20 de dolari de persoană / Anul viitor vor putea fi produse 1 miliard de doze”, *Hotnews*, 24.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24439038-rusia-vaccin-sputnik-pret-export.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁵⁸ V.M., „Coronavirus: Rusia susține că vaccinul său va fi transportat din februarie la temperaturi pozitive și va fi mai ieftin decât cele americane”, *Hotnews*, 23.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24437419-coronavirus-rusia-sustine-vaccinul-sau-transportat-din-februarie-temperaturi-pozitive-mai-ieftin-decat-cele-americane.htm>, accesat la 16.12.2020.

și nivelul de eficacitate par a fi similare⁵⁹, astfel că propunerea dezvoltatorilor ruși, de la sfârșitul lunii noiembrie, de a combina cele două vaccinuri pentru a le spori eficacitatea⁶⁰ pare că decurge de la sine. Surprinzător este, însă, acceptul companiei AstraZeneca, venit cu două săptămâni mai târziu⁶¹, în condițiile în care comunitatea științifică internațională a dezavuat graba cu care Rusia a aprobat acest vaccin, iar AEM a anunțat că Rusia și China nu au solicitat autorizație pentru vaccinurile lor⁶². La începutul lunii decembrie, China anunță că vaccinul SinoVac, produs de Bio Farma, are o eficacitate de 97%⁶³, însă nici acesta nu este înscris pentru autorizare de către AEM. În fine, la sfârșitul lui 2020, directorul executiv al AstraZeneca, Pascal Soriot, anunță, într-un interviu pentru *Sunday Times*, că vaccinul oferă „100% protecție” împotriva formelor severe de COVID-19 care necesită spitalizare⁶⁴.

Totuși, se pare că această competiție pentru vaccin câștigă deocamdată doar piețele, în sensul că țările și organizațiile internaționale au rezervat și au achiziționat un număr uriaș de doze, în special de la cei trei mari producători occidentali (AstraZeneca, Pfizer/BioNTech și Moderna), însă populația devine din ce în ce mai reticentă la vaccinare (Figura nr. 3).

---

⁵⁹ G.S., *art. cit.*, 24.11.2020; Thin Lei Win, „Pfizer, Moderna and AstraZeneca vaccines could be rolled out early next year. We asked experts to explain the key differences, and which could be the first to reach low-income countries”, *Thomson Reuters Foundation*, 08.12.2020, URL: <https://news.trust.org/item/20201126105058-qbp9c>, accesat la 16.12.2020.

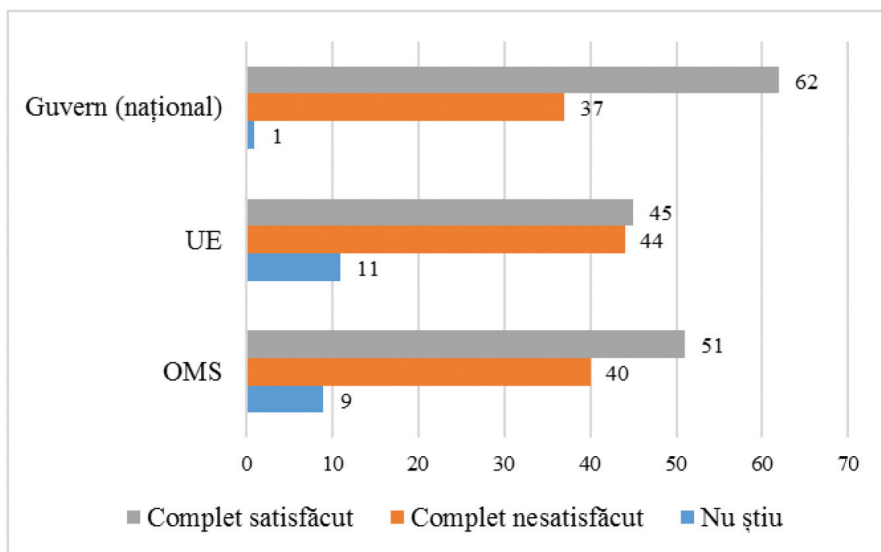
⁶⁰ N.O., „Rușii propun companiei AstraZeneca să combine vaccinul său experimental cu Sputnik V”, *Hotnews*, 26.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24444813-rusii-propun-companiei-astrazeneca-combine-vaccinul-lor-experimental-sputnik.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁶¹ Hannah Balfour, „AstraZeneca to test combination of AZD1222 and Sputnik V vaccines”, *European Pharmaceutical Review*, 14.12.2020, URL: <https://www.europeanpharmaceuticalreview.com/news/136683/astrazeneca-to-test-combination-of-azd1222-and-sputnik-v-vaccines/>, accesat la 16.12.2020.

⁶² S.J., „Rusia și China nu au solicitat Agenției Europene pentru medicamente aprobarea vaccinurilor anti-Covid dezvoltate de acestea”, *Hotnews*, 09.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24473195-agentia-europeana-pentru-medicamente-anunta-rusia-china-nu-solicitat-aprobarea-vaccinurilor-anti-covid-dezvoltate-acestea.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁶³ S.J., „Vaccinul chinezesc dezvoltat de Sinovac ar avea o eficacitate de până la 97% - date preliminare”, *Hotnews*, 08.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24469227-vaccinul-chinezesc-sinovac-eficacitate-97.htm>, accesat la 16.12.2020.

⁶⁴ ***, „Oxford COVID-19 vaccine has «winning formula», says AstraZeneca CEO Pascal Soriot”, *Business Today*, 27.12.2020, URL: <https://www.businesstoday.in/latest/trends/oxford-covid-19-vaccine-has-winning-formula-says-astrazeneca-ceo-pascal-soriot/story/426191.html>, accesat la 28.12.2020.

Figura nr. 3: Tendințe în opinia față de vaccinare – acord total („Dacă ar fi disponibil un vaccin împotriva COVID-19, v-ați vaccina?”; 15 țări, comparație între lunile august, octombrie și noiembrie 2020), conform Ipsos⁶⁵

Se observă că, deși intenția de vaccinare se prezintă ca fiind ridicată, în comparație cu cea de refuzare a vaccinului, tendința este totuși de scădere în 14 dintre cele 15 țări analizate în sondajul Ipsos. Între lunile august și decembrie 2020, în majoritatea țărilor analizate se înregistrează simultan atât creșterea dramatică a numărului de noi cazuri de infectare cu SARS-CoV-2, cât și scăderea intenției de vaccinare: cele mai interesante situații sunt Franța și Rusia, unde numărul de noi cazuri crește de peste 9, respectiv de peste 3 ori⁶⁶, iar intenția de vaccinare scade sub 50%. În decembrie 2020, în fiecare țară, peste 50% dintre cei care nu s-ar vaccina afirmă că sunt îngrijorați de efectele secundare, procentele cele mai mari fiind înregistrate în Coreea de Sud (80%), Japonia (76%) și Franța (72%). Următorul motiv invocat pentru refuzarea vaccinului este posibila lipsă de eficiență (în Rusia, procentul celor care optează pentru această variantă de răspuns este de 45%, cel mai mare dintre toate țările, probabil și din cauza procesului de aprobare care a eludat procedura internațională), apoi absența riscului de îmbolnăvire (cel mai mare procent este înregistrat în China, 32%, unde statisticile oficiale arată o creștere mică a numărului de cazuri, precum și stagnarea numărului de decese provocate de

⁶⁵ *** „Global Attitudes on a Covid-19 Vaccine. Ipsos survey for The World Economic Forum”, Ipsos, decembrie 2020, URL: <https://www.ipsos.com/en/global-attitudes-covid-19-vaccine-december-2020>, accesat la 28.12.2020.

⁶⁶ Conform statisticilor publicate de *Worldometer*, URL: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>, accesat la 29.01.2020.

COVID-19, între august și decembrie 2020⁶⁷).

Strategiile de comunicare ale companiilor dezvoltatoare de vaccin, statisticile oficiale și sondajele de opinie arată că totuși există discrepanțe între imaginea pe care țările și companiile doresc să o promoveze, ca actori de încredere în lupta împotriva noului coronavirus, și imaginea pe care opinia publică o are despre vaccin. Strategia de creștere a prestigiului prin câștigarea competiției pentru vaccin este riscantă, în primul rând, din cauza speculării efectelor adverse pe care oricare dintre vaccinurile dezvoltate le poate avea, dar și din cauza potențialelor probleme care pot apărea în lanțul de aprovizionare. Astfel, este posibil ca rezultatul competiției să fie mai mult profitul financiar, nu prestigiul internațional.

2.3. Riscuri asociate competiției pentru resurse medicale

Competiția pentru vaccin este complicată și de faptul că, în general, industria farmaceutică depinde de China și India atunci când este vorba despre substanțele active necesare fabricării medicamentelor generice: conform unui studiu Pro Generika, două treimi din aceste substanțe sunt fabricate în Asia, iar peste 80% dintre certificatele asiatice sunt deținute de producători din cele două țări menționate⁶⁸. Putem identifica astfel *un alt factor de risc în ceea ce privește competiția pentru resurse medicale*, dependența Europei de China crescând în ultimii 20 de ani.

Din acest punct de vedere, pandemia de COVID-19 a tras un nou semnal de alarmă în ceea ce privește resursele medicale, deoarece una dintre măsurile luate de guverne a fost de a schimba politica comercială față de exportul și importul de produse medicale necesare gestionării crizei. Conform unui studiu realizat de Centrul pentru Studii Avansate „Robert Schuman”, Global Trade Alert și Banca Mondială, 85 de jurisdicții din întreaga lume au impus restricții la export pentru medicamente din ianuarie 2020, până în octombrie 2020⁶⁹. Exemple sunt: SUA (măștile N-95 și PPE, mănușile EIP sunt desemnate „materiale rare sau în pericol”⁷⁰); Belgia (interdicție privind exporturile anumitor medicamente farmaceutice în țări din afara SEE); Republica Cehă (interdicție de export pentru toate măștile FFP3 și dezinfectanții pentru mâini); Franța (gamă extinsă de medicamente interzise de la export, ar fi: antibiotice, analgezice, sedative și relaxante musculare, precum și mai multe medicamente testate

---

⁶⁷ *Idem*.

⁶⁸ ***, „Majority of generic drug ingredients produced in Asia – study, Reuters”, 07.10.2020, URL: <https://www.reuters.com/article/idUSL8N2GW3NC>, accesat la 16.12.2020.

⁶⁹ ***, „The Covid-19 Pandemic: 21st Century Approaches to Tracking Trade Policy Responses in Real-Time”, *The Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Global Trade Alert, and The World Bank Group*, 2 mai 2020, URL: <https://www.globaltradealert.org/reports/54>, accesat la 10.10.2020; Helen Ramsar, op. cit., 7 aprilie 2020.

⁷⁰ ***, „GTA COVID Trade Barrier Data Sheet”, *The Covid-19 Pandemic: 21st Century Approaches to Tracking Trade Policy Responses in Real-Time*, 2 May 2020, *Global Trade Alert Team*.

ca posibile tratamente pentru COVID-19, inclusiv hidroxiclorochina, lopinavir și ritonavir), Germania (cerință privind acordarea licențelor de export pentru anumite echipamente de protecție individuală, ar fi ochelarii de protecție, măștile, mănușile și articolele de îmbrăcăminte, precum și ochelarii sau vizierele de protecție), Ungaria (interdicție temporară de export pentru sulfatul de hidroxiclorochină și medicamentele farmaceutice care îl conțin), Norvegia (interdicție de export pentru vaccinurile pneumococice), Regatul Unit (interdicție privind vânzarea echipamentului individual de protecție către țări din afara UE) etc.⁷¹

Măsurile menționate se înscriu în tendința de orientare spre planul național, manifestată de state, și sunt completate și de decizia luată de către SUA, la sfârșitul lunii iunie 2020, de a achiziționa, de la producătorul Gilead Sciences, 92% din producția totală de Remdesivir pentru următoarele trei luni⁷², cel mai popular tratament medicamentos pentru COVID-19⁷³. Compania anunță că, la mijlocul lunii octombrie, va putea satisface și comenzile din Europa, în condițiile în care țările Uniunii se confruntau cu lipsa medicamentului⁷⁴, Agenția SUA pentru Medicamente autorizează complet Remdesivir, iar acțiunile Gilead cresc imediat cu 4%⁷⁵. În cronologia semestrului al II-lea al anului 2020, remarcăm un eveniment corelat anteriorilor: OMS intervine în a doua parte a lunii noiembrie și îndeamnă medicii să nu prescrie Remdesivir pacienților infectați cu SARS-CoV-2, ci steroizi care se administrează pe cale orală și sunt disponibili pe scară largă, în timp ce medicamentul american se administrează intravenos și costă 2.340 USD/schemă de tratament⁷⁶. Nu putem concluziona dacă această recomandare este sau nu legată și de decizia SUA de a se retrage din OMS sau de prețul ridicat al tratamentului și de creșterea profitului companiei, însă cert este că ea nu a fost primită cu deschidere

---

⁷¹ *Idem.*

⁷² I.B., „Londra și Berlinul au suficient Remdesivir, în ciuda achizițiilor uriașe făcute de Trump”, *Hotnews*, 01.07.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24148375-londra-berlinul-suficient-remdesivir-ciuda-achizitiilor-uriasi-facute-trump.htm>, accesat la 17.12.2020.

⁷³ Katherine J. Wu, Carl Zimmer, Jonathan Corum, „Coronavirus Drug and Treatment Tracker”, *New York Times*, 15.12.2020, URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2020/science/coronavirus-drugs-treatments.html>, accesat la 17.12.2020.

⁷⁴ G.S., „Țările europene au intrat într-o criză de Remdesivir. UE nu a semnat încă un nou contract cu Gilead”, *Hotnews*, 07.10.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24335139-tarile-europene-intrat-intr-criza-remdesivir-nu-semnat-inca-nou-contract-gilead.htm>, accesat la 17.12.2020.

⁷⁵ I.B., „Statele Unite autorizează pe deplin Remdesivirul/Acțiunile Gilead au crescut rapid”, *Hotnews*, 22.10.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24370082-statele-unite-autorizeaza-deplin-remdesivirul-actiunile-gilead-crescut-rapid.htm>, accesat la 17.12.2020.

⁷⁶ D.P., „FT: OMS recomandă să NU se prescrie Remdesivir pacienților cu Covid”, *Hotnews*, 20.11.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-24430499-oms-recomanda-nu-prescrie-remdesivir-pacientilor-covid.htm>, accesat la 17.12.2020.

de către specialiștii în domeniu⁷⁷, țări precum Germania și Canada respingând-o. OMS a continuat lupta sa împotriva riscului de accentuare a naționalismului și a goanei după profit a companiilor farmaceutice, încercând să ajungă la un acord pentru scutirea vaccinurilor împotriva SARS-CoV-2 de drepturile de proprietate intelectuală, astfel încât acestea să fie accesibile tuturor la costuri mai reduse, însă nu a reușit, în parte din cauza opoziției Uniunii Europene, Statelor Unite ale Americii și Japoniei⁷⁸. Se remarcă astfel riscul ca țările sărace să nu aibă acces la un număr suficient de vaccinuri. De altfel, un studiu al Oxfam arată că doar 1 din 10 persoane din 70 de țări sărace va avea acces la vaccinuri, deoarece majoritatea dozelor care vor fi produse în viitorul apropiat au fost deja contractate de către țările bogate, care, deși reprezintă doar 14% din populația mondială, au rezervat până la 53% dintre cele mai promițătoare vaccinuri⁷⁹. Conform acestui studiu, acestea din urmă au cumpărat suficiente doze pentru a-și vaccina întreaga populație de aproape trei ori până la sfârșitul anului 2021 (dacă toate vaccinurile aflate în studii clinice sunt aprobate pentru utilizare), un astfel de caz fiind Canada, care a comandat doze pentru a vaccina fiecare canadian de cinci ori⁸⁰.

Totuși, anul 2020 nu este marcat exclusiv de lupta pentru putere, care are la bază cursa pentru prestigiu și competiția pentru resurse medicale, ci există și apeluri la cooperare internațională și echitate în distribuirea resurselor medicale, în special a vaccinurilor, formulate atât de către actori statali (în special țările din G20), cât și de către actori nestatali (OMS, UE, OCDE, Gavi etc.). Specialiștii vorbesc chiar despre reformarea cooperării internaționale, astfel încât să nu mai existe pericolul ca aceasta să fie subminată de un singur actor care nu dorește să coopereze⁸¹, sau să fie

---

⁷⁷ Maia Anderson, „WHO’s decision to reject remdesivir based on flawed study, health experts say”, *Becker Hospital Review*, 03.12.2020, URL: <https://www.beckershospitalreview.com/pharmacy/who-s-decision-to-reject-remdesivir-based-on-flawed-study-health-experts-say.html>, accesat la 17.12.2020; S.J., „Coronavirus: Germania respinge recomandarea OMS de a nu folosi remdesivir pentru tratarea pacienților spitalizați cu COVID-19 (surse)”, *Hotnews*, 02.12.2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-coronavirus-24455329-germania-respinge-recomandarea-oms-privind-remdesivir.htm>, accesat la 17.12.2020.

⁷⁸ G.C., „Este proprietatea intelectuală o piedică pentru imunizarea în masă împotriva COVID? Ce au decis țările lumii”, *Digi24*, 11.12.2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/este-proprietatea-intelectuala-o-piedica-pentru-imunizarea-in-masa-impotriva-covid-ce-au-decis-tarile-lumii-1415987>, accesat la 17.12.2020.

⁷⁹ ***, „Campaigners warn that 9 out of 10 people in poor countries are set to miss out on COVID-19 vaccine next year”, *OXFAM International*, 09.12.2020, URL: <https://www.oxfam.org/en/press-releases/campaigners-warn-9-out-10-people-poor-countries-are-set-miss-out-covid-19-vaccine>, accesat la 17.12.2020.

⁸⁰ *Idem*.

⁸¹ Matiangai Sirleaf, „Capacity-Building, International Cooperation, and COVID-19”, *Insights*, American Society of International Law, vol 24, nr. 17, iulie 2020, URL: <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/17/capacity-building-international-cooperation-and-covid-19>, accesat la 17.12.2020.

dezvoltate elemente, precum politicile coordonate la nivel internațional, orientate către redresarea și reconstruirea durabilă a sistemelor socioeconomice⁸².

Concluzii

Pandemia de COVID-19 dezvăluie două tendințe în politica internațională: pe de o parte, stimularea cooperării internaționale pentru a gestiona criza de sănătate și, pe de altă parte, o abordare statală orientată spre planul național. Acesta din urmă aduce în atenție probleme, precum competiția pentru resurse medicale, cu accent pe competiția pentru vaccin, și naționalismul în materie de vaccin. Aceste tendințe sunt cadre posibile pentru dezvoltarea unei noi surse de putere, resursele medicale, și a unui nou tip de constrângere, bazată pe accesul la acestea. Astfel, resursele medicale se vor alătura resurselor importante specifice abordărilor realistă și neorealită.

Putem afirma că *evenimentele ultimului semestru al anului 2020 orientează analiza de securitate spre o nouă ipoteză, conform căreia resursele medicale devin un element important al definirii unui nou tip de luptă pentru putere în această criză sanitară, similar cursei nucleare sau cuceririi de teritorii*. Dacă în anii anteriori armele nucleare erau văzute ca purtătoare de prestigiu, în cazul de față, *problematika prestigiului internațional a căpătat o pregnantă dimensiune sanitară*. Este vorba despre un tip de prestigiu asociat domeniului științific, cu aplicabilitate în sfera medicală, unde descoperirile rapide în ceea ce privește tratarea și combaterea pandemiei aduc cu ele o imagine mai bună pe scena internațională, dar și influență și un control mai mare asupra resurselor corelate.

În acest moment, nu este posibil să afirmăm fără echivoc dacă această evoluție va fi menținută, dar dacă pandemia de COVID-19 este doar una dintr-o nouă serie de pandemii, este posibil să fie dezvoltat rolul de surse de *hard power* al resurselor medicale.

---

⁸² Aida Caldera Sanchez, Shashwat Koirala, „Eight priorities to strengthen international cooperation against Covid-19”, *ECOSCOPE*, OECD, 12.06.2020, URL: <https://oecdecoscope.blog/2020/06/12/eight-priorities-to-strengthen-international-cooperation-against-covid-19/>, accesat la 17.12.2020.

STATUL DE DREPT ÎN CONTEXTUL CELOR DOUĂ BLOCAJE POLITICE ALE NEGOCIERII CADRULUI FINANCIAR MULTIANUAL 2021-2027 ȘI NEXT GENERATION EU

Dr. Cristina BOGZEANU*

În ultimul semestru al anului 2020, dinamica securității europene a fost marcată de efortul continuu de gestionare a efectelor pandemiei în plan social și economic. După aprobarea Cadrului Financiar Multianual 2021-2027 (Multiannual Financial Framework 2021-2027 – MFF) și a planului de redresare economică Next Generation EU (iulie 2020), liderii europeni aveau de depășit un nou obstacol – vetoul Poloniei și Ungariei față de aprobarea celor două pachete financiare, din cauza condiției respectării statului de drept, impuse pentru accesul statelor membre la cele două surse financiare, acuzând Bruxelles-ul că aplică standarde duble în relație cu statele membre ale UE.

Analiza de față conține o prezentare a provocărilor cu care UE și statele membre se confruntă din punct de vedere economic, dar mai ales politic. Scopul cercetării constă în analiza motivației care a stat la baza deciziei UE, de a impune condiționarea legată de respectarea statului de drept pentru accesarea celor două pachete economice de către statele membre și de impactul asupra securității al conturării/prezentării unor viziuni distincte asupra valorilor fundamentale ale UE. Ipoteza este că impunerea acestor condiții este justificată de tendințele în plan social, politic și economic, conturate la nivelul Uniunii.

---

* Dr. Cristina Bogzeanu este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: bogzeanu.cristina@unap.ro

1. Cadrul general

Spre finele anului 2020, Europa a intrat în cel de-al doilea val al pandemiei. Sistemele sanitare sunt din nou supuse unei presiuni majore prin numărul mare de infectări cu COVID-19 înregistrate, însă experiența primului val, existența unor proceduri de gestionare a crizei, precum și perspectiva din ce în ce mai apropiată a aprobării și realizării vaccinării de masă fac ca, cel puțin până la momentul scrierii prezentului articol, situația să pară sub control într-o măsură mai mare decât în primul val al pandemiei.

Cea mai recentă prognoză economică a Comisiei Europene indică o contractare economică de 7,8% în 2020, pentru ca, ulterior, să crească cu 4,2% în 2021 și cu 3% în 2022¹, o prognoză ușor schimbată, prin comparație cu cea din vară (contractare a economiei UE de 8,3% în 2020, cu revenire de 5,8% în 2021)². Impactul pandemiei asupra economiei europene este clar și deja vizibil. Mai mult, alături de consecințele economice ale crizei sanitare din 2020, un alt fenomen este de așteptat a avea repercusiuni majore în planul stabilității economice europene – Brexit. La 31 decembrie 2020, perioada de tranziție a expirat, la fel ca și răstimpul avut la dispoziție de liderii britanici și europeni pentru a negocia condițiile comerciale în care separarea va avea loc. Și în această problemă, în perioada în care se desfășurau negocierile pentru aprobarea MFF 2021-2027 și Next Generation EU, perspectivele nu erau printre cele mai favorabile, nici pentru UE și nici pentru Marea Britanie, aceasta cu atât mai mult cu cât, cel puțin până la aproape de finalul anului 2020, negocierile păreau departe de a se putea încheia cu un acord, iar cea mai probabilă variantă era cea a unui Brexit „no deal”. La 24 decembrie 2020, presa internațională anunța totuși că cele două părți au ajuns la un compromis în ceea ce privește viitoarele relații comerciale, agreând un acord și evitând astfel opțiunea dăunoasă a unui Brexit „no deal”³. În această situație, relațiile comerciale dintre UE și

---

¹ ***, *Autumn 2020 Economic Forecast: Rebound Interrupted as Resurgence of pandemic deepens uncertainty*, 5 noiembrie 2020, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2021, accesat la 5 noiembrie 2020.

² ***, *Summer 2020 Economic Forecast: An even deeper recession with wider divergencies*, 7 iulie 2020, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1269, accesat la 7 iulie 2020.

³ N.A.: Negocierile s-au încheiat la 24 decembrie 2020, iar la 31 decembrie a fost semnat Acordul Comercial și de Cooperare între UE și Regatul Unit al Marii Britanii. Pentru detalii, a se vedea: ***, *Acord Comercial și de Cooperare între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, pe de o parte, și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, pe de altă parte*, 31.12.2020, URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22020A1231\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22020A1231(01)&from=EN), accesat la 4 ianuarie 2021. În paralel, au fost adoptate alte două acorduri care reglementează raporturile dintre cele două entități internaționale de la 1 ianuarie 2021 – Acordul pentru schimbul de informații clasificate și protecția acestora, respectiv *Acordul în ceea ce privește utilizarea în condiții de siguranță și în scopuri pașnice a energiei nucleare*, disponibile

Marea Britanie ar fi urmat să fie reglementate de normele Organizației Mondiale a Comerțului, de la 1 ianuarie 2021, opțiunea cea mai puțin favorabilă ambelor părți și care ar fi atras, conform estimărilor, efecte negative asupra economiilor ambelor entități implicate⁴.

Așadar, pentru Europa, pandemia constituie doar una dintre problemele cele mai acute, care reclamă identificarea urgentă de soluții. Implicațiile sunt ancorate în planul menținerii securității și stabilității europene, menținerii coeziunii blocului european, reducerii impactului economic al pandemiei și, mai departe, în capacitatea sa de a se adapta și de a-și menține relevanța ca actor major într-un context internațional din ce în ce mai competitiv și din ce în ce mai tensionat. Agenda Consiliului European, din 10 decembrie, este ilustrativă pentru principalele provocări în plan european: a) răspunsul UE la pandemia de COVID-19; b) schimbarea climatică; d) securitate (lupta împotriva terorismului și extremismului violent); e) relații externe (alegerile din SUA și implicațiile asupra relațiilor UE-SUA, situația din Mediterana de Est și relațiile cu Turcia, relațiile cu vecinătatea sudică); f) summitul euro⁵.

Având în vedere consecințele majore pentru stabilitatea și securitatea europeană, în analiza de față, ne vom concentra asupra implicațiilor blocării adoptării MFF 2021-2027 și Planului de redresare economică *Next Generation EU*, adoptate în iulie 2020, argumentând că nerespectarea valorilor democratice, respectiv raportarea distinctă față de acestea, poate pune în pericol stabilitatea și securitatea întregului bloc european.

2. Escaladarea și reducerea tensiunilor interne legate de planificarea bugetară multianuală a UE

Dacă, în urmă cu exact un an, anticipam negocieri extrem de dificile ale Cadrului financiar multianual 2021-2027, sub presiunea de a compensa efectele financiare ale Brexit, la mijlocul anului 2020, în urma șocului strategic constituit de pandemia de COVID-19, statele europene au demonstrat o solidaritate greu de prevestit la finele lui 2019 – au căzut de acord nu doar asupra **MFF 2021-2027**, ci și asupra unui fond de redresare economică, menit să contribuie la reducerea

---

on-line la URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/draft_eu-uk_security_of_information_agreement.pdf și URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:2020A1231\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:2020A1231(04)&from=EN), accesate la 4 ianuarie 2021.

⁴ N.A.: Conform unui studiu RAND Corporation (2017), în varianta unui Brexit fără acord, economia Marii Britanii se va contracta cu 4%, în timp ce cea a Uniunii va înregistra o scădere de 0,7%. Pentru detalii, a se vedea: ***, „Calculating the Economic Consequences of Brexit”, URL: <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/brexit-economic-implications/calculator.html>, accesat la 16 decembrie 2020.

⁵ ***, „European Council, 10-11 December 2020”, URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2020/12/10-11/>, accesat la 11 decembrie 2020.

impactului social și economic al crizei sanitare asupra UE, pe termen mediu și lung⁶. Fondul *Next Generation EU* presupune împrumuturi de pe piața financiară internațională de către Comisia Europeană, în valoare de 750 de miliarde de euro, dintre care 390 vor fi constituite de granturi, și 350 de miliarde de euro, de împrumuturi. Aprobarea MFF 2021-2027 constituie un pas esențial nu doar în contextul măsurilor de redresare economică post-pandemie, ci și pentru realizarea obiectivelor politice menite să ducă la transformarea Europei, respectiv Pactul verde, reziliența și revoluția digitală.

După cum am menționat anterior, negocierea și aprobarea celor două cadre financiare au constituit unul dintre cele mai mari succese ale UE în prima jumătate de an, dar și o demonstrație a solidarității europene în fața unor provocări comune. Principala dificultate la acea vreme a fost constituită de reticența a cinci state membre ale UE (Austria, Suedia, Danemarca, Țările de Jos și Finlanda), de a-și asuma o contribuție financiară mai mare pentru a compensa pentru Brexit (în cazul MFF 2021-2027) și de a realiza împrumuturi în comun de pe piața internațională, în cazul fondului de redresare economică.

După o negociere lungă și dificilă, într-un context în care statele membre ale UE aveau deja perspectiva unei crize economice mondiale majore, potențial agravată, la nivel european, de Brexit, puternic afectate social și economic de pandemie, în cursul lunii iulie 2020 a fost aprobat Cadrul financiar multianual 2021-2027 (1,074 trilioane euro), precum și Planul de redresare economică a UE (Next Generation EU, 750 de miliarde de euro).

În cadrul aceluiași Consiliu european, în care a fost decisă adoptarea celor două pachete financiare, a fost stabilită și introducerea unui regim de condiționalitate pentru protejarea celor două bugete, centrală în acest context fiind respectarea *statului de drept*. Aprobarea celor două pachete financiare a fost oprită, ulterior, de Polonia și Ungaria, cărora li s-au alăturat Slovacia și Cehia, care au blocat, prin veto, adoptarea celor două pachete financiare în Consiliul European. Problema centrală în acest context era constituită de condiționarea accesării fondurilor din MFF 2021-2027 și Next Generation UE de respectarea valorilor fundamentale ale Uniunii, așa cum sunt menționate în articolul 2 din Tratatul de la Lisabona, în vederea „protejării intereselor financiare ale Uniunii”⁷.

Polonia și Ungaria se numără printre statele pentru care impunerea acestei condiționalități ar fi dus la efecte imediate – fie ar fi constituit o pârghie de presiune pentru conformarea la standardele europene în termeni de valori, fie ar fi împiedicat accesul acestora la cele două fonduri. Bruxelles-ul se străduiește de cel puțin trei ani

---

⁶***, *Reuniunea Extraordinară a Consiliului European (17, 18, 19, 20 și 21 iulie 2020) – Concluzii*, Bruxelles, 21 iulie 2020, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10-2020-INIT/ro/pdf>, accesat la 10 decembrie 2020.

⁷ *Ibidem*, p. 15.

să determine cele două state membre să respecte normele, valorile și principiile pe care și le-au asumat odată cu aderarea la Uniune. Ambele sunt vizate de proceduri de *infringement* din partea UE, Polonia pentru un set de reglementări juridice prin care este crescut potențialul de control politic asupra deciziilor magistraților, iar Ungaria pentru o serie de reglementări în domeniul politicii azilului, dar și al libertății de exprimare. În cazul Ungariei, una dintre cele mai recente astfel de proceduri a fost lansată chiar la finele lui octombrie 2020, pentru „aplicarea incorectă a legislației UE în domeniul azilului”, Budapesta adoptând o decizie, în contextul pandemiei, ca non-rezidenții UE să depună o declarație prin care să își anunțe intenția de a solicita azil la o ambasadă ungară din afara UE⁸. De asemenea, în privința Poloniei, sunt semnificative și protestele de stradă privind adoptarea unor legi controversate, cum ar fi cea a avortului⁹, sau poziția liderilor politici față de minoritățile sexuale¹⁰.

În contextul aprobării celor două pachete financiare, atât Budapesta, cât și Varșovia și-au justificat vetoul dat condiționalității accesării acestor fonduri prin aceea că UE aplică, în acest mod, standarde duble față de statele membre ale UE, acesta erijându-se într-un instrument pentru a putea sancționa statele care aplică politici distincte de cele consimțite de Bruxelles, deși statul de drept este menționat ca valoare fundamentală în articolul 2 al Tratatului de la Lisabona: „*Uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați*”¹¹. Mai mult, aceleași principii le regăsim și în rândul criteriilor de la Copenhaga, care condiționează demararea procesului de aderare a unui stat la UE.

Astfel, deși există un fundament legal comun care să asigure o înțelegere unitară a valorilor fundamentale (criterii de aderare și Tratatul de la Lisabona), în cursul lunii septembrie, cele două state, care fac, încă din 2018, obiectul unor proceduri de sancționare a încălcării valorilor fundamentale ale UE, își anunțau intenția de a

---

⁸ ***, „October Infringements Package: Key Decisions”, European Commission, 30 octombrie 2020, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/INF_20_1687, accesat la 15 decembrie 2020.

⁹ ***, *European Parliament resolution of 26 November 2020 on the de facto ban on the right to abortion in Poland (2020/2876(RSP))*, 26 noiembrie 2020, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0336_EN.html, accesat la 15 decembrie 2020.

¹⁰ ***, „EU funding withheld from six Polish towns over ‘LGBT-free’ zones”, în *Euronews*, 30 iulie 2020, URL: <https://www.euronews.com/2020/07/29/eu-funding-withheld-from-six-polish-towns-over-lgbtq-free-zones>, accesat la 10 decembrie 2020.

¹¹ Versiune Consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Belgia, Uniunea Europeană, 2010, p. 17.

înființa un institut comun privind statul de drept, tocmai pentru a evita impunerea unor standarde duble de către UE¹².

Problema a dat naștere la numeroase **dezbatere privind legitimitatea impunerii acestei condiționalități**, precum și a exercitării dreptului de veto față de aprobarea respectivelor pachete financiare. Pe de o parte, președinta Comisiei europene, Ursula von der Leyen, solicita statelor care blocau prin veto aprobarea bugetului să se adreseze Curții Europene de Justiție, „locul unde sunt tranșate diferențele de opinie în materie de texte legislative”¹³, de cealaltă parte, acceptarea acestei condiții a fost calificată de către premierul ungar¹⁴ drept echivalentă cu suicidul. Mai mult, există și opinii conform cărora așteptările privind aplicarea condiționalității statului de drept pentru accesul la MFF 2021-2027, respectiv Next Generation EU au fost nerealiste¹⁵.

În cadrul Consiliului european din 10-11 decembrie 2020, cea de-a doua fază a impasului lansării celor două pachete financiare a fost depășită printr-o *soluție de compromis referitoare la condiția respectării statului de drept*, și anume, aplicarea condiționalității respectării principiilor statului de drept exclusiv în ceea ce privește utilizarea respectivelor fonduri. Respectiva soluție este descrisă *in extenso în Concluziile Consiliului european din 10-11 decembrie 2020*¹⁶, document care pune accent pe faptul că instituirea unui regim de condiționalitate este menit să „protejeze bugetul Uniunii, inclusiv Next Generation EU, managementul sănătos al acestora, precum și interesele financiare ale Uniunii. Bugetul Uniunii, inclusiv Next Generation EU trebuie protejat împotriva oricărui tip de fraudă, corupție sau conflict de interese”¹⁷. Practic, compromisul nu presupune o renunțare completă la condiția respectării statului de drept de către statele membre, dar deschide

---

¹² Laurenz Gehrke, „Poland, Hungary to set up rule of law institute to counter Brussels”, în *Politico.eu*, 29 septembrie 2020, URL: <https://www.politico.eu/article/poland-and-hungary-charge-brussels-with-double-standards-on-rule-of-law/>, accesat la 2 octombrie 2020.

¹³ D.G., „Ursula von der Leyen: Polonia și Ungaria să meargă cu statul de drept la Curtea Europeană de Justiție și să nu mai blocheze banii europeni”, în *Hotnews*, 25 noiembrie 2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-24441667-ursula-von-der-leyen-polonia-ungaria-mearga-statul-drept-curtea-europeana-justitie-nu-mai-blocheze-banii-europeni.htm>, accesat la 25 noiembrie 2020.

¹⁴ S.J., „«Suicid»: Viktor Orban cere amânarea discuțiilor privind statul de drept”, în *Hotnews*, 25 noiembrie 2020, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-international-24441496-viktor-orban-cere-amanarea-discutiilor-statul-drept.htm>, accesat la 25 noiembrie 2020.

¹⁵ Daniel Gros, „The European Council’s compromise on the Rule of Law Regulation. Capitulation to Illiberal States or Misplaced Expectations?”, *Centre for European Policy Studies*, 2020, URL: <https://www.ceps.eu/the-european-councils-compromise-on-the-rule-of-law-regulation-capitulation-to-the-forces-of-evil-or-misplaced-expectations/>, accesat la 5 ianuarie 2021.

¹⁶ ***, *European Council meeting (10 and 11 December 2020) – Conclusions*, Brussels, 11 decembrie 2020, URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/47296/1011-12-20-euco-conclusions-en.pdf>, accesat la 5 ianuarie 2021.

¹⁷ *Ibidem*, p. 1.

posibilitatea pentru ca statele care se află în prezent în plin proces de a fi sancționate pentru încălcări anterioare ale statului de drept să acceseze cele două pachete financiare. De altfel, documentul citat menționează că mecanismul de condiționare prin respectarea statului de drept se va aplica doar atunci când „celelalte proceduri (...) nu vor permite protejarea bugetului Uniunii în mod eficient”¹⁸.

Soluția de compromis este una care slăbește presiunea așezată pe statele care fac obiectul unor proceduri de *infringement* pe această temă, la nivelul Uniunii Europene, însă permit valorificarea acestor fonduri de care beneficiază toate statele membre ale Uniunii. În plus, este de așteptat ca Bruxelles să continue să adopte decizii prin care să determine toate statele membre să se conformeze setului de norme, valori și principii la care au aderat odată cu semnarea Tratatului de adeziune la UE.

3. Condiționarea accesului la bugetul multianual al UE de respectarea statului de drept – perspective sociale și politice

În ceea ce privește poziția Budapestei și Varșoviei vizavi de condiționarea accesării bugetului prin respectarea principiului statului de drept, motivația este relativ clară, ele făcând deja obiectul procesului de activare a articolului 7 din Tratatul de la Lisabona tocmai din această cauză – nerespectarea statului de drept și a valorilor fundamentale ale UE. Totuși, urmărind rezultatele diverselor sondaje de opinie, este notabil faptul că există *o diferență, cel puțin la prima vedere, între pozițiile guvernului exprimate în cadrul UE și cele ale cetățenilor față de Uniunea Europeană, vizibile în rezultatele sondajelor de opinie.*

Diferența dintre atitudinea cetățenilor statelor membre, pe de o parte, și poziția oficială adoptată de guverne în cadrul UE, în contextul negocierii celor două pachete financiare, este caracteristică atât statelor care au jucat rolul principal în cea de-a doua etapă a acestui impas (statele care s-au opus prin veto condiționalității), cât și celor care s-au aflat în centrul primei etape (statele „cumpătate”, reticente în asumarea unei contribuții financiare crescute la bugetul UE și la contractarea de împrumuturi comune, sub egida UE).

Un studiu recent al *European Council on Foreign Relations (ECFR)* demonstrează că, la nivelul cetățenilor statelor „cumpătate”, nu amploarea cheltuielilor necesare pentru recuperarea economică post-pandemie este îngrijorarea majoră. De altfel, 8 din 10 cetățeni participanți la studiu consideră că Europa nu cheltuiește suficient în acest domeniu. Modul în care statele membre vor folosi aceste fonduri este, însă, principala sursă de preocupare la acest nivel, mai exact, corupția și posibilitatea ca acestea să fie risipite¹⁹. Relevante în acest context sunt și datele

---

¹⁸ *Ibidem*, p. 2.

¹⁹ Susi Dennison, Pawel Zerka, „The Transformative Five: A New Role for the Frugal States after the

oferite de *Indexul Corupției*, în care, pentru anul 2019, cele patru state „cumpătate” se află în primele 7 (la nivel european) și primele 15 (la nivel internațional) cu cel mai scăzut grad de percepție a corupției, în timp ce cele care s-au opus prin veto condiționalității bugetului UE se regăsesc, la distanță considerabilă, în cea de-a doua parte a clasamentului (Figura nr.1).

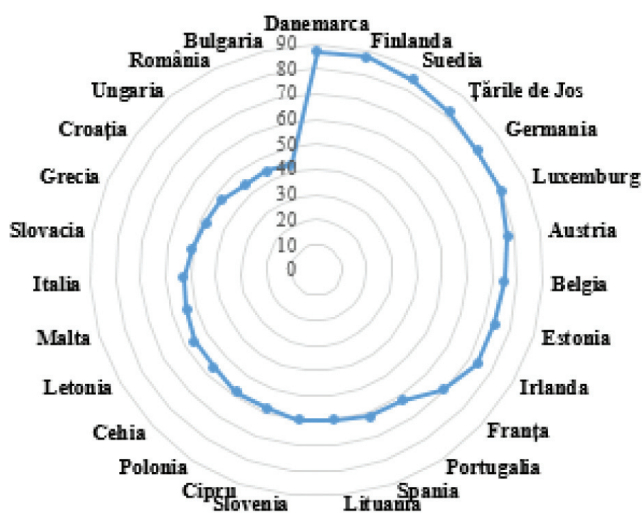

Figura nr. 1: Statele membre UE27, în funcție de punctajul obținut în Indexul Percepției Corupției²⁰

Aceeași nevoie a garanțiilor privind utilizarea corectă a bugetului UE este reflectată și într-unul dintre cele mai recente eurobarometre privind raportarea cetățenilor europeni la statul de drept. În statele care s-au numărat în grupul celor care s-au opus inițial majorării contribuției la bugetul UE (Austria, Suedia, Danemarca, Finlanda și Țările de Jos), cetățenii au răspuns, în proporție mai mare

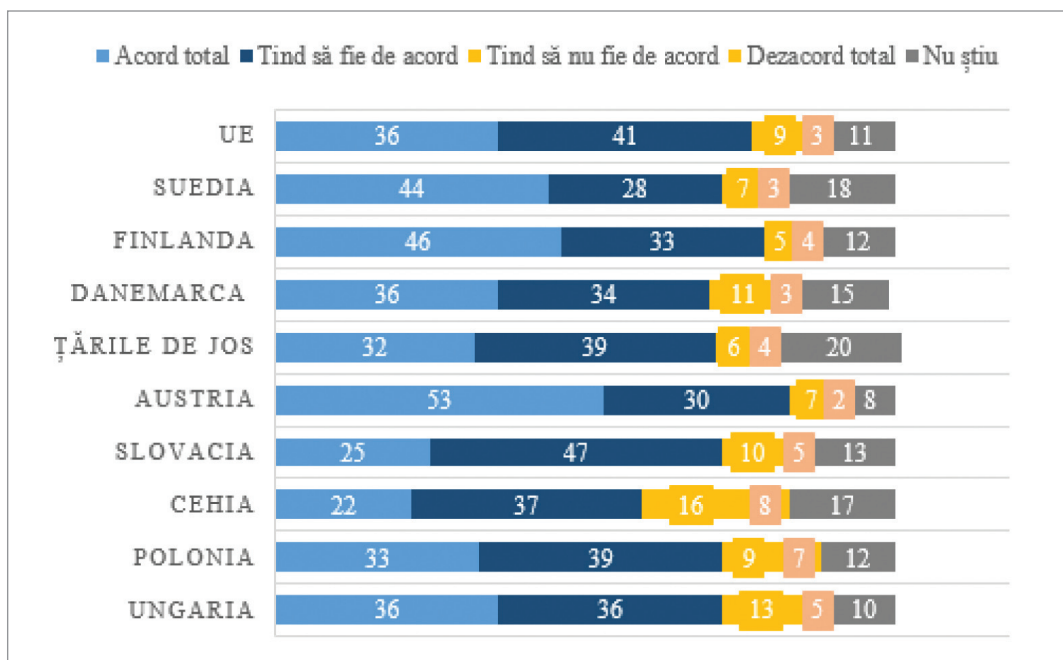
decât media UE, că acest buget ar trebui condiționat de respectarea statului de drept și a principiilor democratice. Totodată, este evident că și cetățenii statelor care s-au opus condiționării bugetului propus de respectarea statului de drept au dat răspunsuri care indică, per total, acordul față de această condiționare (72%, în cazul Ungariei și al Poloniei, 59%, în cazul Cehiei, 69%, în cazul Slovaciei²¹), deși ponderea celor care

EU Recovery Deal, European Council on Foreign Affairs”, noiembrie 2020, pp. 9, 16, URL: <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/The-transformative-five-A-new-role-for-the-frugal-states-after-the-EU-recovery-deal.pdf>, accesat la 26 noiembrie 2020.

²⁰ N.A.: Figura conține un clasament al reprezentării sociale a corupției în statele membre UE27, de la cel mai puțin corupt (Danemarca și Finlanda, cu un punctaj egal de 87), la cele cu cel mai slab scor la nivel european (Ungaria și România – 44, Bulgaria – 43). Datele au fost publicate de Transparency International în 2020 și sunt valabile pentru anul anterior, însă le considerăm relevante prin aceea că reflectă o tendință pe termen lung. Pentru detalii, a se vedea: „Transparency International, Corruption Perception Index 2019”, URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/results>, accesat la 10 decembrie 2020.

²¹ N.A.: Procentele vizează numărul celor al căror răspuns a indicat acordul față de această condiționare, incluzând aici atât pe cei care au exprimat un acord ferm, cât și pe cei mai degrabă înclinați să fie de

au exprimat un acord ferm în această privință tinde să fie sensibil mai mică decât cea a cetățenilor statelor „cumpătate” și chiar decât media pe UE (Figura nr. 2).

Figura nr. 2: Răspunsul cetățenilor UE din statele membre selectate, la întrebarea „Sunteți de acord cu următoarea afirmație: UE ar trebui să furnizeze fonduri statelor membre, cu condiția ca guvernele acestora să implementeze statul de drept și principiile democratice?”²²

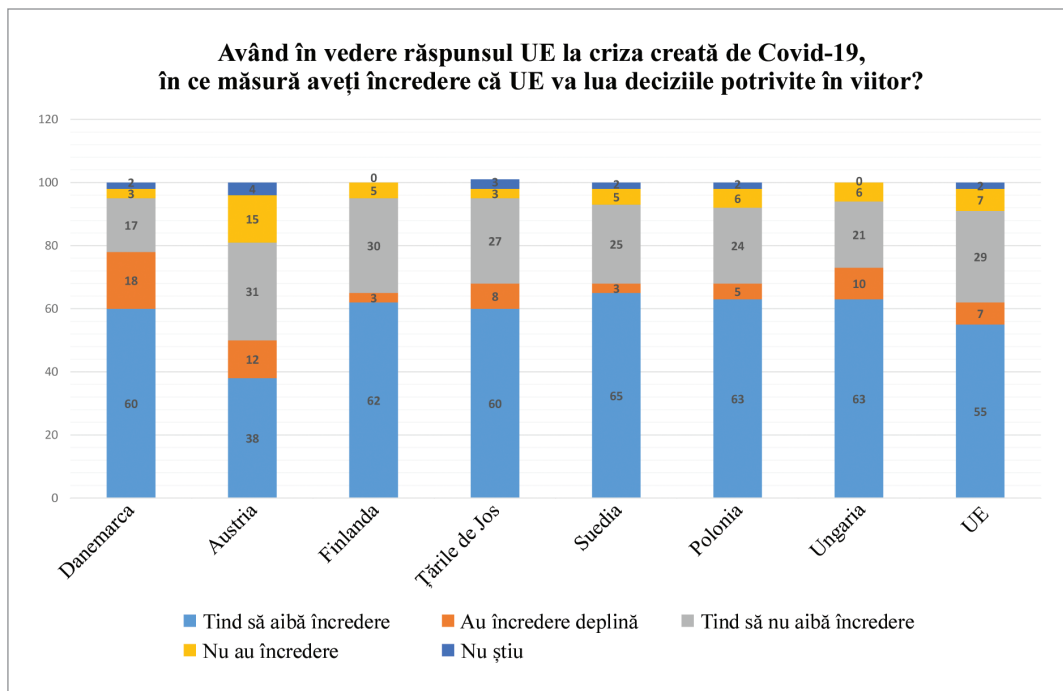
În această ordine de idei, cetățenii statelor „cumpătate” par a avea o atitudine distinctă de cea exprimată la nivel politic, față de UE. În viziunea lor, apartenența statelor lor la UE este una benefică, iar creșterea cheltuielilor pentru reducerea impactului pandemiei este, în egală măsură, un factor benefic. În sprijinul acestei afirmații nu vine doar studiul realizat de ECFR, ci și cel mai recent Eurobarometru referitor la modul în care reacția UE, în contextul pandemiei, este apreciată de cetățenii europeni (Figura nr. 3)²³.

acord cu respectiva afirmație (suma primelor două segmente din figura nr. 2).

²² Sursa: Public Opinion in the EU in times of Covid-19 (3rd Survey), URL: https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2020/public_opinion_in_the_eu_in_time_of_coronavirus_crisis_3/en-covid19-survey3-key-findings.pdf, accesat la 21 decembrie 2020.

²³ ***, *The EU and the coronavirus outbreak, Standard Eurobarometer 93, Report*, iulie-august 2020, URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/standard/surveyky/2262>, accesat la 10 noiembrie 2020.

Figura nr. 3: Nivelul de încredere al cetățenilor europeni în deciziile viitoare ale UE, având în vedere măsurile adoptate pentru gestionarea pandemiei²⁴

Semnificativ este și faptul că marea parte a cetățenilor statelor membre care au făcut parte din studiul coordonat de ECFR au dat răspunsuri care reflectă credința că influența țării lor în cadrul Uniunii a scăzut semnificativ în ultimii 2-3 ani. Spre exemplu, în Suedia, 43% dintre răspunsuri indică o scădere a acestei influențe și 25%, creșterea acesteia, în Finlanda, 48% dintre răspunsuri au indicat scăderea influenței în UE, în timp ce 21%, o scădere în acest plan. În Austria, 40% dintre respondenți au indicat o viziune conform căreia influența statului în UE a scăzut, în timp ce 37% sunt de părere că Austria are mai multă influență în UE. În Țările de Jos, 29% au indicat o ușoară scădere a influenței țării în UE, și 14%, una dramatică, în timp ce 43% reflectau imaginea unei creșteri, și 33%, a unei scăderi²⁵. Semnificativ în acest sondaj este și procentul de respondenți care fie au răspuns cu „nu știu”, fie cu „niciuna dintre variantele de mai sus”, posibil reflectând un nivel scăzut de informare sau interes cu privire la UE, fie dificultatea de a înțelege modul în care UE funcționează. Astfel, acest tip de răspuns a fost dat în proporție de 32% în cazul Suediei, 31% în Finlanda, 23% în Austria, respectiv 24% în Țările de Jos²⁶.

²⁴ Sursa: Standard Eurobarometer 93, iulie-august 2020, *Ibidem*, p. 22.

²⁵ *Ibidem*, p. 10.

²⁶ *Ibidem*, p. 10.

Astfel, în cazul statelor membre „cumpătate”, am putea vorbi la o primă vedere despre o distanță între poziția adoptată la nivel politic în forurile europene față de angajamentul financiar în cadrul UE, pe de o parte, și de cealaltă, viziunea cetățenilor acestor state în raport cu necesitatea acestei contribuții și cu încrederea în necesitatea și capacitatea Uniunii de a adopta decizii favorabile, în contextul unor crize ulterioare.

În cazul statelor care au fost cauza primei etape a întârzierii aprobării celor două cadre financiare (Austria, Finlanda, Suedia, Țările de Jos, Danemarca), se remarcă încrederea în capacitatea UE de a face față viitoarelor crize și atașamentul față de aceasta, însă cel puțin la fel de importantă este temerea că bugetul UE nu va fi valorificat în mod optim în interesul întregii Uniuni, din cauza corupției și a posibilității risipirii. Prin urmare, condiționarea accesului la aceste fonduri de respectarea statului de drept poate fi considerată un răspuns la respectivele tendințe sociale. În fapt însă, această distanță este redusă prin condiționalitatea impusă pentru accesarea fondurilor – respectarea valorilor fundamentale ale Uniunii Europene. Cu atât mai important și mai adecvat poate fi considerat acest răspuns cu cât și cetățenii statelor membre ale UE, care au fost cauza celei de-a doua etape a întârzierii aprobării celor două cadre financiare, tind să aibă o poziție similară cu cea a austrieșilor, finlandezilor, suedezilor, danezilor și olandezilor.

4. Implicații ale crizei interne a UE cu privire la planificarea bugetară multianuală asupra stabilității și securității europene

Dezacordul dintre Bruxelles, pe de o parte, și Polonia și Ungaria, de cealaltă parte, în privința condițiilor de alocare a MFF 2021-2027, respectiv Next Generation EU, readuce pe masa discuțiilor un nou „-exit”, Polexit²⁷. Contextul este extrem de relevant nu doar prin prisma urgenței implementării MFF 2021-2027, cât și prin cea a apropierei de final a termenului-limită stabilit pentru negocierea relațiilor comerciale UE–Marea Britanie, după Brexit. Negocierile acestui cadru s-au suprapus cu puternicul impact social și economic al pandemiei de COVID-19, iar la începutul lunii decembrie 2020, perspectiva ieșirii Marii Britanii din UE, în baza unui acord comercial care să reglementeze relațiile dintre cele două, părea mai îndepărtată ca niciodată. Totuși, în opinia noastră, probabilitatea unui Polexit este extrem de scăzută pe termen mediu, având în vedere nu doar contextul economic actual, marcat de numeroase incertitudini și instabilitate puternică, ci și

---

²⁷ Zosia Wanat, Jan Cienski, „Polexit: 3 Reasons Why Poland Will Quit the EU and 3 Reasons Why It Won't”, în *Politico.eu*, 30 noiembrie 2020, URL: <https://www.politico.eu/article/polexit-poland-veto-kaczynski-morawiecki-polexit-brexit-eu/>; ***, „Va ieși Polonia din UE? Polexit, un scenariu de coșmar”, în *Digi24*, 3 decembrie 2020, URL: <https://www.politico.eu/article/polexit-poland-veto-kaczynski-morawiecki-polexit-brexit-eu/>, accesate la 3 decembrie 2020.

nivelul de încredere arătat de cetățenii polonezi față de eventualele decizii ale UE în situații de criză viitoare (Figura nr. 3), 69% dintre aceștia exprimând o viziune favorabilă în această privință (cu 7 procente peste media europeană), în timp ce 29% au o perspectivă pesimistă în acest plan (cu 7 procente sub media europeană). Situația este similară și în cazul Ungariei, unde, mai mult, procentul cetățenilor care manifestă încredere deplină în UE îl depășește pe cel al Poloniei.

Prin urmare, în opinia noastră, un nou „-exit” al unei țări din Europa Centrală și de Est, justificat de impunerea acestor condiționalități din partea UE asupra accesării celor două pachete financiare, nu ar fi avut un sprijin în cadrul unui eventual referendum. Însă, în contextul în care, în paralel, UE desfășura negocieri dificile cu Regatul Unit privind condițiile comerciale în care se va realiza acordul de colaborare UE–Marea Britanie, perspectiva unui nou „-exit” s-ar fi putut constitui într-o posibilă pârghie de presiune asupra Bruxelles-ului pentru renunțarea la respectiva condiție.

Cele două etape de blocaj al planificării financiare pe termen mediu, la nivelul UE, sunt elocvente, din punctul nostru de vedere, în privința viziunii distincte asupra unor aspecte fundamentale pentru funcționarea UE. Dificultatea cu care cele două pachete financiare au fost adoptate la nivelul UE poate fi interpretată ca simptomatică pentru procesul de degradare a calității democrației – în primă instanță (prima etapă a blocajului) având de a face cu un efort de a impune respectarea unei valori democratice, iar în a doua etapă, cu un efort de a impune o interpretare proprie a semnificației respectivei valori (statul de drept). În opinia noastră, această a doua etapă poate fi subsumată unei instanțe interstatale a fenomenului post-adevărului, care presupune contestarea metanarațiunii democrației, „folosind chiar armele ei, adică democratizarea dreptului la opinie și libera exprimare”²⁸. Inițiativa de a crea un institut de cercetare a statului de drept este elocventă în această direcție²⁹.

Un semnal de alarmă dat de această evoluție a negocierilor, legate de planificarea bugetară a UE pe termen mediu, trebuie văzut în amploarea consecințelor în planul securității și stabilității europene a situației în care un eșec în aprobarea celor două pachete financiare ale UE ar fi echivalat cu imposibilitatea adoptării unui set de instrumente financiare, cruciale în gestionarea crizei economice generate/amplificate de pandemia de COVID-19 și, în ultimă instanță, cu o creștere a instabilității economice și, implicit, sociale și politice la nivelul întregii UE.

---

²⁸ Ruxandra Buluc, *Atractivitatea Fake News*, Editura Top Form, București, 2020, p. 24.

²⁹ Laurenz Gehrke, „Poland, Hungary to set up rule of law institute to counter Brussels”, în *Politico.eu*, 29 septembrie 2020, URL: <https://www.politico.eu/article/poland-and-hungary-charge-brussels-with-double-standards-on-rule-of-law/>, accesat la 2 octombrie 2020.

Concluzii

Provocările la adresa securității și stabilității europene în cea de-a doua parte a anului 2020 au avut în centrul atenției efortul continuu și constant de reducere a impactului economic și social al pandemiei de SARS-CoV-2, însă, concomitent, tendințe mai vechi au luat amploare și au pus uneori sub semnul întrebării capacitatea Uniunii de a răspunde eficient pentru a gestiona criza sanitară și economică la nivel intern, dar și de a-și menține relevanța pe plan regional și internațional.

Dacă dezacordul și negocierea fac parte din normalitatea, din firea, din modul standard de funcționare a UE, dacă compromisul și identificarea liniei și interesului comun au constituit până acum mecanismul prin care a ținut Uniunea în picioare, contextul și evoluția negocierii aplicării celor două pachete financiare pe parcursul anului 2020 au ridicat întrebarea dacă Uniunea Europeană a atins limita flexibilității. Opinia noastră, susținută de analiza de față, este că limita acestei flexibilități se regăsește în fundamentul valoric al Uniunii, cadru în care statul de drept ocupă un loc central. De asemenea, în urma studiului contextului și evoluției, în primul rând la nivel politic, a aprobării celor două pachete financiare, putem trage și următoarele concluzii:

1. Avem un context european complex, în care se creionează condițiile unei crize economice severe, determinată nu doar de evoluțiile nefaste din ultimii ani, ci accentuată de Brexit și de perspectiva ieșirii Marii Britanii din UE fără un acord comercial³⁰, accelerată de măsurile adoptate, în special, în primul val al pandemiei pentru reducerea numărului de infectări, cu efect puternic în plan economic, precum și de intrarea Europei în cel de-al doilea val al pandemiei.

2. ***Cetățenii europeni manifestă un grad ridicat de încredere în capacitatea Uniunii Europene de a adopta decizii oportune, în contextul unor crize viitoare, chiar încredere în necesitatea aprofundării integrării la nivel european. Prin urmare, avem de a face nu neapărat cu o neîncredere în UE și în instituțiile europene, ci între statele membre ale organizației.***

3. Există un grad scăzut de încredere în ***corectitudinea cu care respectivul plan financiar va fi implementat la nivelul statelor membre ale UE.*** Corupția și nerespectarea statului de drept sunt principalele puncte nevralgice. Prin urmare, aderarea la un set comun de valori constituie un factor cheie pentru eliminarea obstacolelor majore în calea negocierii unui parcurs comun la nivel european și evitarea unui nou „-exit”.

4. ***Decizia de a condiționa accesul la cele două pachete financiare stabilite la nivelul UE se pliază pe tendințele puse în lumină de principalele sondaje de opinie***

³⁰ N.A.: Acordul comercial post-Brexit dintre UE și Marea Britanie a fost consimțit la 24 decembrie 2020, însă în perioada negocierilor, perspectiva unui Brexit “no-deal” era una foarte probabilă.

la nivel european în ceea ce privește raportarea cetățenilor europeni la Uniunea Europeană. În mod aparent paradoxal, concluzia nu se aplică doar cetățenilor europeni din statele „cumpătate” sau cu o economie mai bine dezvoltată, ci și celor din state cu performanțe economice mai slabe, unde majoritatea cetățenilor sunt de acord cu condiția respectării statului de drept pentru accesul la MFF 2021-2027 și Next Generation EU. Este o confirmare, în opinia noastră, că încălcarea statului de drept nu poate fi considerată în interesul niciunei națiuni.

5. Dacă avem în vedere temerile cetățenilor europeni din statele inițial reticente în a-și crește contribuția la bugetul comun, atunci impunerea acestei condiții poate fi considerată și o măsură pentru creșterea nivelului de ***coeziune*** la nivelul Uniunii, dat fiind că aceasta ar putea funcționa ca o garanție a faptului că valorificarea celor două pachete financiare se va face în mod corect.

6. ***Impunerea condiției de respectare a statului de drept pentru accesul la finanțarea europeană este o măsură predictibilă, care continuă șirul de măsuri adoptate anterior*** pentru asigurarea respectării acestei valori fundamentale a UE și care era menită să pună un plus de presiune pe statele membre ale UE în această direcție.

7. Măsurile de constrângere implementate de Bruxelles *împotriva abuzurilor statelor membre asupra valorilor considerate fundamentale* nu sunt nicidecum un aspect de noutate. Probabil că efectele blocării accesului la cele două fonduri, în situația constatării că acestea au încălcat valorile fundamentale ale UE, ar fi fost fără precedent. Forța acestei condiționări ar fi fost fără precedent mai ales în contextul crizei economice și sanitare declanșate de pandemia de SARS-CoV-2. Tendința nu este nouă, dar efectele acestei inițiative ar fi fost cu siguranță.

8. Fără precedent, în termeni de efecte, este și presiunea pusă de statele din Grupul de la Vișegrad asupra UE, valorificând contextul de criză (sanitară, economică, Brexit) la nivel european, în vederea atingerii intereselor proprii.

9. Compromisul prin care a fost depășită cea de-a doua etapă de blocaj financiar la nivelul UE – impunerea condiției respectării statului de drept ca restrictivă pentru accesul la finanțele UE – sugerează că, cel mai probabil, efortul Bruxelles-ului în această direcție va continua pe termen scurt și mediu.

BIDEN VERSUS TRUMP: ALEGERI, DISPUTE ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ

Dr. Mihai ZODIAN*

Fostul vicepreședinte al Statelor Unite ale Americii, Joe Biden, a câștigat alegerile prezidențiale din noiembrie 2020, învingându-l pe deținătorul funcției, Donald Trump. O nouă echipă a fost propusă, cu orientări centriste referitoare la securitatea națională și cu experiență legată de Partidul Democrat, în general. Viitoarea administrație se va confrunta cu provocări complexe și, probabil, va acorda prioritate temelor sănătății și bunăstării, mai puțin celor clasice în relațiile internaționale, deși și acestea din urmă vor fi prezente.

Textul reprezintă o descriere a evenimentelor, a consecințelor lor și cuprinde o serie de predicții. Previziunile pe termen scurt vor trece în revistă provocările imediate cu care se va confrunta noua administrație Biden: coerența internă; pandemia și refacerea economiei; relațiile transatlantice și politica față de China. Pe termen mediu, ar fi vorba despre viziunea despre securitate a administrației Biden, procesul de schimbare a relațiilor globale de putere și reformarea formulelor și regimurilor de cooperare internațională. Pentru realizarea anticipărilor, este luată în calcul o combinație de factori interni care explică abilitățile decizionale, capacitățile sau interesele actorilor vizați.

Alegerile prezidențiale au fost controversate. Reprezentantul democraților, Joe Biden, a câștigat competiția desfășurată în 3 noiembrie 2020, învingându-l pe președintele Donald Trump, cu un scor de 306 la 202, în ceea ce privește electorii, și 81,282 milioane față de 72,223, votul popular, la o rată de participare de peste 68%, potrivit predicțiilor presei americane¹. Scrutinul s-a desfășurat în condiții speciale, într-o societate polarizată politic, în care peste 100 de milioane de alegători au

---

* Dr. Mihai ZODIAN este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: zodian.mihai@unap.ro

¹ ***, „Presidential Election Results”, *Fox News*, URL: <https://www.foxnews.com/elections/2020/general-results>, accesat la 20 decembrie 2020.

votat prin corespondență. Rezultatele au fost consacrate de Colegiul Electoral (14 decembrie 2020) și sunt contestate în instanță de facțiunea învinsă, dar se pare că nu vor exista schimbări semnificative, întrucât acuzațiile de fraudă, aduse de liderii republicani, nu au fost suficient de convingătoare².

Scrutinul a inclus și alte instituții, dintre care Congresul este deosebit de important. Rezultatele au fost diferite pentru alegerile legislative, organizate concomitent cu cele prezidențiale. Partidul Republican continuă să dețină majoritatea în Senat, cu un avantaj de două locuri în fața competitorilor lor, în timp ce democrații au obținut un scor de 222 la 211, în Camera Reprezentanților³. Divergența dintre rezultatele prezidențiale și cele pentru desemnarea camerei superioare va menține caracterul pluralist al politicii federale americane, dar, ca și în cazul administrațiilor Clinton și Obama, riscul de blocaj decizional este mare, ținând cont de polarizarea politică intensă pe care o indică, printre altele, rezultatele votului din 3 noiembrie.

Decisive au fost o serie de state, ale căror voturi oscilează între partide. Acum, a fost vorba despre Pennsylvania, Nevada și Georgia și despre câteva state din Midwest, cazuri în care, de obicei, diferența dintre cei doi competitori a fost destul de mică, de câteva mii sau zeci de mii de voturi. Reprezentanții echipei de campanie a președintelui Trump au contestat rezultatul alegerilor, considerând că voturile prin corespondență, trimise înainte de 3 noiembrie, dar primite după, nu ar trebui luate în considerare, fiind suspecte de fraudă, în condițiile în care așteptările generale erau ca acestea să îi favorizeze pe democrați. În linii mari, contestările au eșuat, iar speculațiile referitoare la fraudă nu au fost demonstrate⁴.

Scrutinul din noiembrie a fost contestat de republicani. Președintele Donald Trump nu a recunoscut inițial previziunile, conform cutumei, așteptând rezultatele oficiale, în timp ce echipa sa a depus contestații. Unele semnale au sugerat o anume acceptare a situației, iar temerile legate de transferul puterii ar putea fi exagerate. Reuniunile Colegiului Electoral erau așteptate în cursul lunii decembrie, iar inaugurarea noii administrații a fost programată pe 20 ianuarie 2021⁵.

---

² Michael Martina, Jarrett Renshaw, „Democracy prevailed, Biden says after U.S. Electoral College confirms his win”, *Reuters*, 14 decembrie 2020, URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-election/democracy-prevailed-biden-says-after-u-s-electoral-college-confirms-his-win-idUSKBN2800FM>, accesat la 15 decembrie 2020; Rachel Dottle, Demetrios Pogkas, „Voter Turnout Hits Historic Levels With States Still Counting Votes”, *Bloomberg*, 4 noiembrie 2020, URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-us-election-voter-turnout/>, accesat la 15 decembrie 2020.

³ ***, „Presidential Election Results”, *Fox News*, *op. cit.*

⁴ Tom Hals, Makini Brice, „U.S. Appeals Court rejects bid to block Georgia win for Biden”, *Reuters*, 5 decembrie 2020, URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-lawsuit-georgia/u-s-appeals-court-rejects-bid-to-block-georgia-win-for-biden-idUSKBN28F0MS>, accesat la 15 decembrie 2020.

⁵ Miles Parks, „Biden’s Victory Cemented as States Reach Key Electoral College Deadline”, *NPR*, 8 decembrie 2020, URL: <https://www.npr.org/2020/12/08/942288226/bidens-victory-cemented-as-states-reach-deadline-for-certifying-vote-tallies>, accesat la 15 decembrie 2020.

Una dintre provocările imediate ar fi practicarea unei diplomații interne abile. Politica americană este divizată între facțiuni diverse și deseori incompatibile, iar găsirea unor modalități de a transcende divergențele ar contribui la procedee mai rezonabile de adoptare și evaluare a deciziilor⁶. Polarizarea ideologică americană și majoritatea republicană din Senat vor constrânge politicile administrației Biden, la fel cum s-a întâmplat în timpul mandatului lui Barack Obama, deși se poate ca intensitatea disputelor să devină mai mare. Nu trebuie să ne așteptăm neapărat la repetarea trecutului, pentru că diferă contextul și rămân incertitudini.

Importanța acordată securității internaționale va depinde de considerente din alte domenii. Este de așteptat ca tendința de a prefera agenda internă, subordonându-i subiectele internaționale, să continue și în perioada următoare, tendință prezentă deseori, dar care s-a accentuat în contextul crizei economice din 2007-2008 și a influențat președințiile lui Barak Obama și Donald Trump. După cum era ușor de anticipat, combaterea COVID-19 și chestiunile economice deja dețin o poziție importantă în prioritățile echipei Biden. O echipă specială, coordonată de Jeff Zients, a fost desemnată, iar viitoarea administrație a elaborat un plan referitor la vaccinare, la purtarea măștilor și la deschiderea școlilor⁷.

Cooperarea externă probabil că se va îmbunătăți. Afectate de retorica și politicile administrației Trump, dar și de diversitatea intereselor implicate, relațiile cu aliații și partenerii europeni vor reprezenta una dintre problemele cu care se va confrunta noua administrație. Aici, pot fi luate în calcul climatul diplomatic și așteptările reciproce; coordonarea în cadrul NATO; divergențele economice, inclusiv tarifele americane impuse în 2018 sau subiecte precum programul nuclear iranian și conflictul israeliano-palestinian. Pozițiile vor fi apropiate în ceea ce privește încălzirea globală, a cărei combatere reprezintă o prioritate pentru viitorul executiv american, dar și politica față de Moscova și Beijing. În ceea ce privește relațiile cu România, nu par a fi modificări radicale⁸.

Rivalitățile crescute cu China vor continua. Poate că tonalitatea discursurilor se va modifica, dar există un consens destul de extins în rândul elitei americane despre dezvoltarea unei competiții între cei doi actori majori și implicațiile referitoare la politicile de securitate americane. Discuțiile despre pivotarea spre Asia de Est datează din timpul administrației Obama, chiar dacă inițiativele au fost inițial

---

⁶ Jon Meacham, *The Soul of America: The Battle for our Better Angels*, Random House, f. l., 2018.

⁷ Kate Sullivan, „Biden details plan to combat coronavirus pandemic in first 100 days”, *CNN*, 11 decembrie 2020, URL: <https://edition.cnn.com/2020/12/08/politics/biden-100-million-vaccines-100-days/index.html>, accesat la 15 decembrie 2020.

⁸ Gabriel Bejan, Interviu cu expertul Antonia Colibășanu, „Alegeri SUA 2020. Românii ar trebui să țină cu Joe Biden sau cu Donald Trump?”, *Hotnews*, 8 octombrie 2020, URL: https://www.hotnews.ro/stiri-alegeri_sua_2020-24337306-alegeri-sua-2020-romanii-trebuie-tina-joe-biden-sau-donald-trump.htm, accesat la 10 decembrie 2020.

modeste, din cauza evenimentelor din Orientul Apropiat și Mijlociu⁹. Cu toate acestea, tipul de discurs, tonalitatea, relațiile cu aliații regionali, precum Japonia și China, se vor modifica în timpul viitoarei administrații Biden, în timp ce evoluția relațiilor cu autoritățile din Coreea de Nord sunt mai dificil de anticipat.

Regimurile de securitate se vor consolida. O decizie destul de previzibilă pe termen scurt este cea referitoare la prelungirea Tratatului de Reducere a Armamentului Strategic (Noul START), încheiat în timpul guvernării lui Barack Obama. Expirând pe 5 februarie 2021, documentul stabilește limitele de 1.500 de vectori și 700 de vehicule desfășurate pentru arsenalele nucleare strategice, iar viitorul președinte american a anunțat deja că îl va prelungi¹⁰.

Momentan, Joseph Biden a început să își coaguleze echipa. El este considerat unul dintre cei mai abili exponenți ai centrismului în rândurile democraților, un politician cu experiență legislativă și executivă, dar, în același timp, capabil să interacționeze ușor cu alegătorii, chiar cu riscul gafelor, o orientare politică definitorie și pentru administrația Obama¹¹. Partenera sa politică, Kamala Harris, propunerea pentru vicepreședinte din partea democraților, simbolizează, la rândul său, ideea de moderație, fost procuror și legislator, prima femeie și persoană de origine afro-americană și nativă, care ar obține funcția respectivă. În baza acestor motive, ambii au fost criticați de către susținătorii orientărilor mai radicale, dar mai puțin ca în cazul lui Hillary Clinton, în 2016, când tensiunile respective ar fi contribuit la succesul electoral al lui Donald Trump¹².

Opțiuni similare despre pozițiile strategice par a se întâlni. Pentru postul de consilier de securitate națională este propus Jake Sullivan, printre altele, fost responsabil de planificare strategică, în Departamentul de Stat, și unul dintre sfătuitoarii președintelui în exercițiu¹³. Fost comandant al CENTCOM și șef al J-3,

---

⁹ Octavian Manea, „Continuitate și ruptură între Biden și Trump”, *Revista 22*, 3 noiembrie 2020, URL: <https://revista22.ro/opinii/octavian-manea/continuitate-si-ruptura-intre-biden-si-trump>, accesat la 2 decembrie 2020.

¹⁰ Lucian Kim, „Arms Control: When Biden Takes Office, Clock Will Be Ticking To Save New Start Treaty”, *NPR*, 9 decembrie 2020, URL: <https://www.npr.org/2020/12/09/943869767/arms-control-when-biden-takes-office-clock-will-be-ticking-to-save-new-start-tre>, accesat la 9 decembrie 2020; „New START Treaty”, State Department, URL: <https://www.state.gov/new-start/>, accesat la 9 decembrie 2020.

¹¹ Evan Osnos, *Joe Biden: The life, the Run, and What Matters Now*, Scribner 2020; Barack Obama, *A Promised Land*, Crown, 2020; Octavian Manea, „Ce spun primele numiri făcute de Biden”, *Revista 22*, 2 decembrie 2020, URL: <https://revista22.ro/opinii/octavian-manea/ce-spun-primele-numiri-facute-de-biden>, accesat la 2 decembrie 2020.

¹² Kamala Harris, *The Truths We Hold: An American Journey*, Penguin Press, 2019.

¹³ Biden-Harris Transition, „Jake Sullivan”, URL: <https://buildbackbetter.gov/nominees-and-appointees/jake-sullivan/>, accesat la 20 decembrie 2020; ***, „Factbox-The Biden Cabinet: President-elect builds a team”, *Reuters*, 9 decembrie 2020, URL: <https://www.reuters.com/article/usa-biden-cabinet-factbox/factbox-the-biden-cabinet-president-elect-builds-a-team-idUSKBN28J06A>, accesat

generalul în rezervă Lloyd Austin este preferat pentru poziția de secretar al apărării de către viitoarea administrație condusă de Joe Biden¹⁴. Avril Haines ar urma să fie desemnată responsabilă pentru coordonarea comunității de informații americane, cu o experiență profesională în cadrul Departamentului de Stat sau CIA, iar Anthony Blinken, pentru cea a Secretariatului de Stat, beneficiind de o carieră de ziarist, în cadrul diplomației, legislativului sau în cadrul administrațiilor democratice¹⁵.

Se pot identifica ușor orientările și caracteristicile principale. Configurația echipei Biden sugerează preferințele pentru decidenți profesioniști, loiali democraților și care au lucrat deja în cadrul unor președinții anterioare, de obicei cea a lui Barack Obama. Însă, spre deosebire de 2008, când, de exemplu, Robert Gates și-a continuat mandatul la Pentagon, nu se prea întâlnesc continuități cu predecesorii republicani. Predictibilitatea și orientarea moderată și reformatoare par să fi fost criteriile decisive, în concordanță cu imaginea publică a viitorului președinte¹⁶.

Dincolo de orizontul imediat, se pot creiona tendințe și anticipări. Pe termen mediu, este de așteptat ca administrația Biden să revină la o orientare wilsoniană, ponderată de un oarecare realism și de prudență în ceea ce privește recursul la forță, bazându-se pe o combinație între resurse proprii și implicarea aliaților, în special pentru relațiile cu China sau Rusia. Cooperarea redusă a elitelor americane din ultimii ani și polarizarea crescândă la nivel social vor limita abilitatea Statelor Unite de a defini interese și de a implementa politici de securitate națională. Compromisuri sunt, totuși, posibile, referitoare la înarmarea Beijingului și alte teme.

Distribuția internațională de putere va configura unele decizii. Ascensiunea Chinei va continua pe termen mediu, iar consecințele se vor resimți, îndeosebi în Asia de Est și în regiunile învecinate, dar, uneori, și global, după cum arată desfășurarea evenimentelor care compun pandemia actuală. Statele Unite își vor menține avantajul de putere. Spiritul wilsonian ar putea intra în contradicție cu naționalismul elitei de la Beijing, pe lângă divergențele existente, dar este posibilă și accentuarea pragmatismului.

Temele moderniste vor reveni în atenția decidenților. Exceptând un eveniment ieșit din comun, securitatea națională, interpretată în sens clasic, va deține un rol secundar și pe termen mediu, în comparație cu presiunile pentru reformularea politicilor de sănătate și refacerea economiei. Reacțiile din 2020 au arătat că este

---

la 10 decembrie 2020.

¹⁴ Binden-Harris Transition, „General Lloyd Austin”, URL: <https://buildbackbetter.gov/nominees-and-appointees/general-lloyd-austin/>, accesat la 20 decembrie 2020.

¹⁵ Binden-Harris Transition, „Avril Haines”, URL: <https://buildbackbetter.gov/nominees-and-appointees/avril-haines/>, accesat la 20 decembrie 2020; Binden-Harris Transition, „Antony Blinken”, URL: <https://buildbackbetter.gov/nominees-and-appointees/antony-blinken/>, accesat la 20 decembrie 2020.

¹⁶ Evan Osnos, *op. cit.*

necesară ameliorarea politicilor naționale de prevenție sau combatere a epidemiilor, în timp ce coordonarea internațională a fost, uneori, excesiv de politizată, mai ales cu ocazia disputelor dintre Statele Unite și China. În același timp, scepticismul față de organizațiile internaționale este împărtășit de o bună parte a publicului american¹⁷.

***

Scrutinul din noiembrie a condus la schimbarea orientării administrației de la Casa Albă, iar o echipă liberal-moderată se instaurează gradual în funcțiile de conducere. Statele Unite se mențin divizate social și la nivelul elitei și probabil că vor continua să rămână așa; chiar se pot anticipa intensificări ale disputelor interne, care pot afecta și politicile de securitate națională. Temele sănătății și bunăstării vor juca un rol principal, din cauza impactului pandemiei, dar există multe incertitudini, și revenirea în atenție a disputelor armate nu poate fi exclusă cu totul, pe termen mediu.

---

¹⁷ Ben Rhodes, „The Democratic Renewal”, *Foreign Affairs*, septembrie-octombrie 2020, p. 46.

SITUAȚIA DIN LIBIA ȘI IMPACTUL ACESTEIA ASUPRA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI EUROPENE

Dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ*

Începând cu anul 2019, situația din Libia a devenit dezastruoasă, cu implicații deosebite atât în zona nordului Africii, cât și asupra continentului european. Pandemia de COVID-19 nu a reușit să reducă acțiunile militare în zonă și nici nu i-a convins pe beligeranți să se reunească la masa tratativelor.

Mai mult, Libia a devenit o zonă de interes pentru mari puteri europene și asiatice, care doresc să controleze exploatarea petrolului din nordul și sudul țării, influențând diferitele facțiuni care luptă pentru preluarea puterii interne. Comunitatea internațională controlează cu greu situația din zonă, îndeosebi criza umanitară și migrația ilegală, fapt care afectează grav securitatea din proximitate.

Primăvara anului 2019 a marcat reluarea ostilităților militare în Libia și reizbucnirea războiului civil. Părțile beligerante, reprezentate de Armata de Eliberare Libiană (*Libian National Army – LNA*), denumită și Forțele Armate Arabe Libiene (*Libyan Arab Armed Forces – LAAF*), creată de generalul Khalifa Haftar (denumit în unele articole și „Hifter”¹) și care reprezintă brațul înarmat al Parlamentului estic libian, cu sediul la Tobruk, precum și actualul Guvern de Acord Național (*Government of National Accord – GNA*), recunoscut de ONU și condus de primul-ministru Fayez Sarrai, au primit sprijinul a numeroase puteri regionale europene și asiatice în încercarea lor de a restabili puterea în țară și, îndeosebi, pentru a prelua controlul integral al producției libiene de petrol, cea mai mare bogăție a țării.

---

* *Col. (r) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: ionita.constantin@unap.ro*

¹ N.A.: Acest nume este folosit de publicațiile Associated Press și Deutche Welle.

Astfel, generalul Haftar a primit ajutor în arme și muniții de la unele state cu interes în zonă, precum Emiratele Arabe Unite (UAE), Egipt, Arabia Saudită, Iordania, Rusia și Franța, iar primul-ministru Sarraj, pe lângă sprijinul neașteptat, primit din partea unei coaliții abia înființate, formată din luptători occidentali rivali și milițieni din Tripoli, a semnat acorduri de înțelegere cu Qatar, Italia și Turcia.

În confruntarea inițială, au participat și teroriștii islamici din cadrul DAESH-Libia (DAESH-L) și Ansar al Sharia-Libya (AAS-L), având legături strânse cu alte grupuri teroriste similare din regiune, precum DAESH-Siria, Frăția Musulmană sau Ansar al-Sharia din Algeria. Mai mult, Turcia a introdus în zonă mai mult de 5.000 de mercenari sirieni² care să sprijine acțiunile GNA, majoritatea dintre aceștia fiind foști susținători ai Ankarei, în războiul civil sirian.

Apariția și răspândirea COVID-19 în nordul Africii și Sahel nu au reușit să stopeze luptele interne sau să se ajungă la un acord de încetare a focului. Pandemia a generat încetinirea sau chiar stoparea intervenției comunității internaționale în regiune, întrucât organizațiile de securitate, precum și unele puteri regionale care au intervenit în Africa au fost nevoite să-și reducă numărul de participanți și activitățile desfășurate.

ONU a încercat, în repetate rânduri, să convingă părțile beligerante și puterile implicate să ajungă la o înțelegere de încetare a focului, care să permită acțiunea agențiilor umanitare și a diferitelor organizații neguvernamentale (ONG) să se implice în criza refugiaților și în ameliorarea situației populației civile din zona de conflict. Activitatea Înaltului Reprezentant al Secretarului General al ONU pentru Libia a fost sprijinită îndeaproape de liderii unor puteri regionale cu interes în regiune, precum Franța, Italia, Germania sau Turcia, dar doar la nivel politico-diplomatic, nu și acțional.

1. Ultimele acțiuni militare desfășurate de beligeranți în cadrul războiului civil libian

După încercările repetate ale generalului Haftar de a prelua capitala Tripoli, acțiunile concertate ale milițiilor fidele primului-ministru Sarraj, sprijinite puternic de Turcia, au împins, la începutul acestui semestru, forțele LNA în afara orașului, trecând la o ofensivă generalizată pentru recucerirea portului Sirte și a aeroportului Jurfa, două puncte strategice în apărarea LNA.

---

² Samy Magdy, „US: Turkey-sent Syrian fighters generate backlash in Libya”, *Associated Press*, 2 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/middle-east-africa-679a6d6fc549bda59-f8627d91d9a363c>, accesat la 13.10.2020.

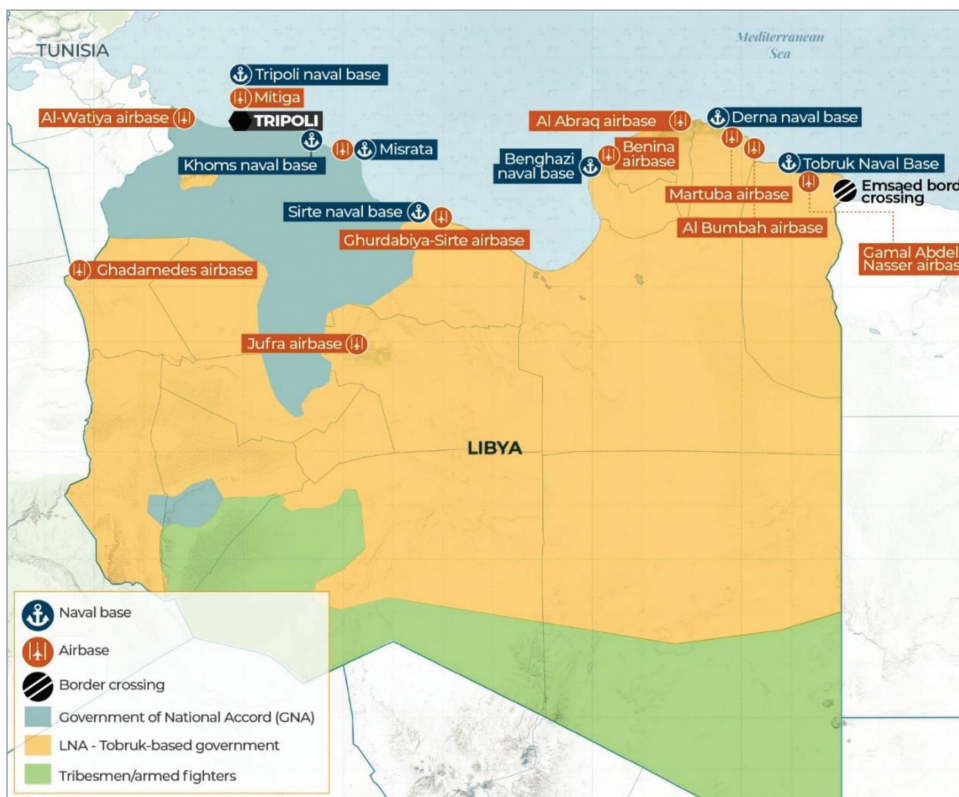

Figura nr. 1: Situația zonelor controlate de beligeranți³

Situația actuală a frontului și zonelor controlate de beligeranți este prezentată în Figura nr. 1.

Orașul Sirte, situat pe malul Mării Mediterane la circa 450 km est de capitala Tripoli, cu o populație de aproximativ 130.000 de locuitori, are o importanță geostrategică esențială în desfășurarea războiului civil din Libia. În primul rând, el este locul de naștere al fostului dictator Muammar Gaddafi, al cărui trib a devenit un mare susținător al generalului Haftar, fost comandant militar al dictatorului. Ca urmare, în perioada războiului civil, orașul a devenit un centru operațional strategic al susținătorilor străini ai generalului Haftar. Nu în ultimul rând, orașul face parte din „semiluna petrolieră”⁴ de pe coasta libiană și reprezintă „poarta de acces”⁵ către cele mai importante instalații petoliere din zonă.

³ Sursa: <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/27/libya-mapping-areas-of-military-control>

⁴ ***, „Averting an Egyptian military intervention in Libya”, *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)*, 27 iulie 2020, URL: <https://reliefweb.int/report/libya/averting-egyptian-military-intervention-libya>, accesat la 13.10.2020.

⁵ Fehim Tastekin, „Why is Sirte everyone’s ‘red line’ in Libya?”, *Al-Monitor*, 20 iulie 2020, URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/06/turkey-libya-russia-egypt-why-sirte-everyones-red-line.html>, accesat la 12.10.2020.

Această acțiune ofensivă a intrat în contradicție cu planurile Egiptului, care a amenințat cu intrarea militară în conflict. Această situație amintește, într-o oarecare măsură, de Războiul din Coreea (1950-1953), când China a amenințat cu intrarea în război, dacă trupele americano-sud-coreene se vor apropia de râul Yalu (care marchează granița dintre China și Republica Populară Democrată Coreeană). Ceea ce a și făcut în 1953, răsturnând soarta războiului și înfrângând ofensiva americano-sud-coreeană.

De altfel, la începutul verii, forțele guvernului de la Tripoli, sprijinite de Turcia și alte puteri străine, au cucerit orașul Tarhuna, ultima fortăreață a generalului Haftar din vestul Libiei⁶, marcând astfel încheierea oficială a asediului asupra capitalei libiene, început în luna aprilie 2019. Ciocnirile au continuat și spre sud, în apropierea orașului Sabha, situat la 650 km sud de Tripoli, fiind soldate cu morți și capturați de ambele tabere⁷. Alte ciocniri au avut loc, în luna septembrie, în vecinătatea orașului Tajoura, unde se află principalul aeroport civil al capitalei Tripoli și alte clădiri guvernamentale, între două grupări armate rivale („Tajoura Lions” și „Daman Brigades”), soldându-se cu moartea a trei militari, pierderile în rândul civililor nefiind declarate⁸. Dar, în general, luptele dintre părțile rivale s-au redus în ultima perioadă și ca urmare a intensificării efortului internațional de a stabili un acord de încetare a focului și de a evita o înrăutățire a situației în jurul orașului strategic Sirte, poarta de intrare către exploatarea petroliere de pe coasta libiană.

Una dintre inițiativele majore ale triburilor din estul Libiei, loiale generalului Haftar, a constat în închiderea terminalelor petrolifere și distrugerea unor conducte principale de transport, ceea ce a dus la o blocadă petrolieră mai bine de șase luni, ca pedepsire a guvernului libian, acuzat că folosește veniturile astfel obținute în plata milițiilor și mercenarilor străini. Ca să înceteze această blocadă a petrolului, generalul Haftar a solicitat, în luna iulie 2020, transferarea veniturilor obținute din vânzarea petrolului la o bancă din străinătate cu un mecanism clar definit pentru a distribui fonduri, în mod egal, tuturor regiunilor din Libia, precum și executarea unei auditări asupra Băncii Centrale libiene din Tripoli. Întrucât această solicitare a fost aprobată de guvernul libian, după nenumărate presiuni internaționale, armata generalului libian a promis redeschiderea parțială a unor terminale petrolifere care

---

⁶ Robin Dixon, „Russia’s ally in Libya is battered by defeats. But Moscow has wider goals to expand its influence”, *Washington Post*, 6 iunie, 2020, URL: https://www.washingtonpost.com/world/europe/russia-libya-war-putin/2020/06/05/c3956bf4-a109-11ea-be06-af5514ee0385_story.html, accesat la 23.10.2020.

⁷ ***, „Libya east-based force: 7 militants, foreign fighters killed”, *Associated Press*, 15 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/libya-egypt-islamic-state-group-tripoli-khalifa-hifter-45db03dcf0b7212da3f6f18f0898241d>, accesat la 23.10.2020.

⁸ Isabel Debre, „UN: At least 16 drown in migrant shipwreck off Libya coast”, *Associated Press*, 25 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-libya-egypt-mediterranean-sea-north-africa-6bec623f9c59260cd1a89f90a4d02eb7>, accesat la 02.11.2020.

să exporte petrolul stocat și să asigure necesarul de gaze naturale în estul țării⁹.

În luna august, sute de cetățeni au protestat în fața guvernului libian recunoscut de ONU, acuzându-l de corupție și de condițiile economice și de trai precare în zonele pe care le controlează. Proteste asemănătoare au avut loc și în alte orașe din vestul Libiei. Protestatarii, fiind considerați violenți, au fost dispersați cu forța de autorități, trăgându-se asupra lor cu muniție de război, ceea ce a dus la un număr necunoscut de morți și răniți, iar mai mulți civili au fost reținuți și duși în captivitate, fără a se cunoaște locul de detenție¹⁰.

Mai mult, pentru a-i face să înceteze și să nu se mai revolte, guvernul libian recunoscut de ONU a decretat starea de asediu, pretextând lupta împotriva COVID-19, care luase o amploare deosebită în zona vestică a țării. Astfel, autoritățile au raportat mai mult de 11.800 de contaminări, inclusiv 210 morți, chiar dacă numărul era considerabil mai mare, ca urmare a lipsei testărilor¹¹. Dar demonstrațiile au continuat în vestul Libiei și s-au răspândit și în sud-est, în zona controlată de forțele generalului Haftar, pe tot parcursul lunii august și începutul lui septembrie. Astfel, în luna septembrie, sute de tineri libieni au invadat străzile din Benghazi și din alte orașe din estul țării, protestând împotriva corupției și condițiilor precare de viață din orașe, îndeosebi ca urmare a lipsei curentului electric. Diferențele dintre protestele din vest și cele din est au constat în faptul că cele din urmă au fost mai spontane și nu au fost înăbușite prin violență, cu toate că reprezentanții Misiunii ONU de Sprijin în Libia (UNSMIL) au raportat cel puțin un mort, trei răniți și mai mulți arestați din rândul protestatarilor. Cu toate acestea, guvernul din estul Libiei al lui Abdallah al-Thani și-a dat demisia, acuzând Banca Centrală libiană și guvernul de la Tripoli de „jefuire” a țării și de neglijare a părții estice a acesteia, ceea ce a cauzat deteriorarea serviciilor publice¹². Și guvernul libian recunoscut de ONU, condus de primul-ministru Sarraj a promis să cedeze puterea către o nouă administrație, începând cu luna octombrie 2021, după desfășurarea alegerilor prezidențiale și parlamentare¹³.

Tot în această perioadă, sub presiune internațională, prim-ministrul Fayez Sarraj a anunțat demararea unei măsuri de încetare a focului pe tot teritoriul Libiei,

⁹ Samy Magdy, „Tripoli and rival parliament announces Libya cease-fire”, *Associated Press*, 22 august 2020, URL: <https://apnews.com/article/international-news-middle-east-117dcf4b44681cbb4b45ddb95cb0080a>, accesat la 01.10.2020.

¹⁰ Samy Magdy, „Rights group urges release of abducted Libyan protesters”, *Associated Press*, 27 august 2020, URL: <https://apnews.com/article/virus-outbreak-africa-middle-east-8e76f9a34a65c05ac9318de7208e143e>, accesat la 02.10.2020.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Samy Magdy, „Officials say east Libya government resigns amid protests”, *Associated Press*, 14 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/tripoli-archive-libya-efc05aa66d2fbb5e40aed62c26c5a9d9>, accesat la 25.10.2020.

¹³ Samy Magdy, „Leader of Libya’s UN-backed gov’t wants to hand over power”, *Associated Press*, 17 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/middle-east-tripoli-libya-united-nations-fayez-serraj-cd12c25bfe2a12f0d3d5f16f4b59b152>, accesat la 25.10.2020.

cerând cu insistență demilitarizarea orașului Sirte și a bazei militare din Jufra. Această acțiune univocă, care ar fi însemnat retragerea forțelor loiale generalului Khalifa Haftar, a fost respinsă de LNA, fiind considerată „o inițiativă menită să ascundă adevăratele intenții ale susținătorilor străini (Turcia și Qatar) ai guvernului libian¹⁴”. Parlamentul din estul Libiei (reprezentat, de fapt, doar de o Cameră a reprezentanților și de un guvern al estului, nerecunoscut internațional), un aliat al generalului Haftar, a anunțat că ar fi de acord numai cu demilitarizarea orașului Sirte, dacă forțele susținute de Turcia s-ar retrage de pe linia frontului, iar un nou guvern libian s-ar instala în acest oraș. Reprezentanții acestui parlament au confirmat Misiunii ONU de Sprijin din Libia (UNSMIL) că acceptă participarea la alegerile prezidențiale și parlamentare, dacă sunt organizate după o perioadă de 18 luni de tranziție.

În ultimele luni, situația dezastruoasă din Libia s-a înrăutățit vizibil, mai ales ca urmare a haosului creat de intervenția celor 20.000 de luptători și mercenari străini – ruși, sirieni sudanezi și ciadieni –, care au venit să lupte în sprijinul ambelor părți beligerante¹⁵. Majoritatea dintre ei fiind neexperimentați, needucați și motivați doar de salariile considerabile promise au făcut să crească numărul de furturi, abuzuri sexuale și abateri disciplinare în zona vestică a Libiei, ceea ce ar putea înrăutăți situația de securitate din zonă și ar genera represalii din partea publicului libian.

Dacă în a doua jumătate a anului 2020, situația de pe front a fost relativ stabilă, acțiunile de descurajare și de reîmprospătare cu luptători, armamente și tehnică grea, precum și cu resurse logistice au continuat permanent. Astfel, ambele părți beligerante au primit întăriri și materiale logistice de la puterile regionale care le sprijină, în pofida embargoului ONU de trafic ilegal cu arme, impus zonei costiere a Libiei și pus în practică de operația navală „Irinî” a Uniunii Europene.

2. Continuarea implicării puterilor regionale în Libia și tendințele creșterii riscurilor de securitate din regiune

Încă de la reizbucnirea războiului civil în Libia de anul trecut, dar mai ales de când forțele fidele generalului Haftar au trecut la ofensivă pentru cucerirea capitalei Tripoli, o serie de puteri regionale din Europa și Asia au sărit în ajutorul uneia dintre părțile beligerante. Reprezentantul special al Secretarului General al

---

¹⁴ Samy Magdy, „Libyan commander dismisses rivals’ cease-fire as ‘deception’”, *Associated Press*, 23 august 2020, URL: <https://apnews.com/article/middle-east-africa-f9c678e3bd2f73c2a60f36546a6d30b0>, accesat la 03.10.2020.

¹⁵ Samy Magdy, „UN: 20,000 foreign fighters in Libya are a ‘serious crisis’”, *Associated Press*, 2 decembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-libya-elections-north-africa-united-nations-faa14b50c17d2a462e755bd6e31f0709>, accesat la 03.12.2020.

ONU în Libia, Stephanie Williams, a precizat, la începutul lunii octombrie, că sunt nouă puteri străine care intervin în Libia¹⁶, introducând ilegal arme, mercenari și materiale logistice și făcând ca tratativele de încheiere a unui armistițiu să eșueze lamentabil, iar embargoul să fie total ineficient. Dimpotrivă, există riscul escaladării conflictului în regiune, cu implicații majore asupra situației din statele vecine și asupra securității Europei.

În urma raportului întocmit de o echipă de experți ai ONU care monitorizează sancțiunile aplicate Libiei, intrat și în posesia publicației *Associated Press*, s-a desprins concluzia că 11 companii străine, aparținând a cinci dintre cele nouă state implicate, sunt cele mai active în încălcarea repetată a prevederilor embargoului cu arme. Aceste companii aparțin UAE, Rusiei și Iordaniei, pentru sprijinirea LNA, precum și Turciei și Qatarului, în folosul GNA¹⁷.

Dar ce urmăresc aceste puteri străine prin implicarea lor în războiul civil libian? Spre exemplu, începând cu 2019, Turcia, după implicarea sa mai activă în Libia, se așteaptă la mari câștiguri economice și la consolidarea prezenței politice și militare în zonă, în detrimentul Egiptului și al UAE. Și aceasta nu se referă doar la influența și controlul pe care președintele turc, Recep Tayyip Erdogan, dorește să le aibă în statele musulmane din Orientul Mijlociu și din nordul Africii (MENA), ci și în întreg bazinul estic al Mării Mediterane.

Prin pactul de securitate, semnat cu Tripoli, președintele Erdogan a dorit, în primul rând, redefinirea frontierelor maritime ale celor două state¹⁸, cu potențialele rezerve de gaze naturale de sub ele, în detrimentul Ciprului și al Greciei. Și nu a contat că, printr-o astfel de abordare, a riscat să dea naștere unui conflict major în cadrul Alianței Nord-Atlantice, între două state membre ale NATO. Sau că a intrat, temporar, într-o criză militară cu Franța și UE, în largul coastelor libiene.

Mai mult, sprijinul militar puternic acordat GNA, pe timpul asaltului neconținut al capitalei Tripoli de către forțele loiale generalului Haftar, sprijinite de unele puteri străine, a adus Turcia într-o confruntare indirectă cu Rusia, partizană a LNA. Astfel, prin sprijinul militar acordat celor două părți beligerante, Turcia și Rusia au devenit principalii brokeri ai războiului civil libian. Printre altele, Ankara a trimis în Libia câteva sute de militari turci, cel puțin 10 tipuri de echipamente militare sofisticate (sisteme de luptă electromagnetice, rachete antitanc telecomandate, drone

---

¹⁶ N.A.: Cele nouă puteri străine implicate în Libia, sunt Emiratele Arabe Unite (UAE), Egipt, Arabia Saudită, Iordania, Rusia și Franța, de partea generalului Haftar, respectiv, Qatar, Italia și Turcia, în sprijinul prim-ministrului Sarraj.

¹⁷ David Risings și Edith M. Lederer, „UN Chief urges Libya cease-fire, warns its future at stake”, *Associated Press*, 5 octombrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-libya-summits-north-africa-berlin-726b0a3a38ab940eae6207e03eda2aad>, accesat la 19.10.2020.

¹⁸ Samy Magdy, „Joining the conflict in Libya, Turkey sees economic gains”, *Associated Press*, 30 iulie 2020, URL: <https://apnews.com/article/turkey-ap-top-news-libya-international-news-middle-east-480e59f43041279ca28b8f59db259c63>, accesat la 18.10.2020.

de luptă, artilerie antiaeriană autopropulsată, sisteme de rachete sol-aer, fregate și avioane de atac la sol)¹⁹, precum și cel puțin 13.000 de mercenari sirieni (conform Observatorului sirian pentru Drepturile Omului)²⁰. De asemenea, a încălcat, în repetate rânduri, prevederile embargoului maritim din zona costieră a Libiei, acostând cel puțin cinci nave comerciale, pline cu materiale de război, sub diferite pavilioane (sub steag albanez, libanez, tanzanian și panamez). Patru companii aeriene turce au fost acuzate de experții ONU că au asigurat sprijin logistic în vestul Libiei.

Pentru accesul mai facil și mai rapid al forțelor sale, Turcia a construit o bază navală în portul Misrata și o bază militară în cadrul bazei aeriene al-Waitya, în zona deșertică de la sud-vest de Tripoli. În plan economic, firmele turcești au solicitat Guvernului Sarraj returnarea a două miliarde de dolari, drept pagubă de război.²¹

În răspuns la acordul maritim semnat între Turcia și Libia și la declarația Ankarei privind neinclusiunea insulelor grecești²² în calculul zonelor economice de interes din Marea Mediterană, în luna august Grecia și Egipt au încheiat un acord maritim similar prin care au stabilit frontierele maritime dintre cele două state și au demarcat zonele exclusive economice (EEZ) pentru exploatarea petroliere și de gaze. Președintele egiptean, Abdel Fattah el-Sissi, a declarat că acest acord este menit să mențină securitatea și stabilitatea în estul Mediteranei și să contracareze amenințările cauzate de politicile iresponsabile care sprijină extremismul și teroarea în Libia²³. El a mai amenințat cu intervenția militară a Egiptului în interiorul estului Libiei, ceea ce ar duce la o confruntare directă turco-egipteană. În același timp, a convins Bahrain, Arabia Saudită, Grecia și Ciprul să trimită o scrisoare comună Secretarului General al ONU, prin care să nu fie înregistrat acordul maritim dintre Turcia și Libia.

Reacția turcilor la semnarea acestui acord a fost imediată. Președintele turc Recep Tayyip Erdogan a dislocat nava de cercetare seismică *Barbaros Hayreddin* pentru prospecțiuni petroliere și de gaze naturale, într-o zonă considerată de greci ca aflându-se în apropierea zonei lor continentale, ceea ce a dus la alertarea și

---

¹⁹ Edith M. Lederer, „Experts: Libya rivals UAE, Russia, Turkey violate UN embargo”, *Associated Press*, 9 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/turkey-north-africa-qatar-libya-united-arab-emirates-20a2ad9c585f40ec291585dbf8e9ed22>, accesat la 19.10.2020.

²⁰ Samy Magdy, „US: Turkey-sent Syrian fighters generate backlash in Libya”, *Associated Press*, 2 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/middle-east-africa-679a6d6fc549bda59f8627d91d9a363c>, accesat la 20.10.2020.

²¹ Samy Magdy, „Joining the conflict in Libya, Turkey sees economic gains”, *op. cit.*

²² N.A.: Grecia are în jur de 6.000 de insule și insulițe în Marea Egee și în Marea Ionică, din care mai mult de 200 sunt locuite.

²³ Noha Elhennawy, „Egypt, Greece sign maritime deal to counter Libya-Turkey one”, *Associated Press*, 6 august 2020, URL: <https://apnews.com/article/turkey-libya-egypt-cairo-middle-east-fc1754ebee8429afd79a4750d6adaa4>, accesat la 11.10.2020.

deplasarea vaselor de război grecești în apropierea navei turcești. Chiar dacă Ankara a retras nava respectivă, la presiunea cancelarului german Angela Merkel, flotele de război ale celor două state au început un joc politic periculos, de tatonare în zona maritimă cuprinsă între insula Creta, insula Cipru și Turcia.²⁴ Iar situația tensionată din estul Mediteranei este doar amânată, nu și rezolvată.

Rusia, celălalt broker al războiului libian, dar de partea generalului Haftar, a fost acuzată de SUA că a trimis în Libia, pe lângă cei 800, 1.200 de mercenari ai companiei ruse private Wagner Group, condusă de controversatul afacerist Yevgeniy Prigozhin, un apropiat al Kremlinului, echipați cu două vehicule blindate de transport persoane și dislocați pe cinci baze aeriene (al-Jufra, Brak, Ghardabiya, Sabha și Wadden) și în cea mai mare rafinărie petroliferă, Sharara²⁵, cel puțin două tipuri de echipamente militare – în jur de 14 avioane camuflate pentru a nu li se distinge semnele de identificare de pe fuzelaj, de tipul avioanelor de vânătoare Mig-29A care operează de la baza aeriană al-Jufra și avioanelor supersonice de atac Sukhoi SU-24 la baza aeriană al-Khadim, precum și tancuri principale de luptă mai performante²⁶. Se mai afirmă că generalul Haftar ar fi primit, de la Moscova, și sistemul de apărare aerian Pantsir S-1, precum și că rușii au mijlocit trimiterea în Libia a unor drone chinezești. În prezent, negociază cu sirienii trimiterea unor mercenari, în sprijinul LNA²⁷. De asemenea, patru companii aeriene ruse din Kazakhstan, Siria, Ucraina și Tadjikistan, au fost acuzate de experții ONU că au asigurat sprijin logistic generalului Haftar, via Siria – estul Libiei.

Oficial, Putin a afirmat că dorește să mențină o balanță de putere în zonă, așa după cum a făcut și în Siria, oferindu-și serviciile de negociator pentru stabilirea păcii în zonă. Dar adevăratul obiectiv al Moscovei este acela de a-și extinde influența politică și militară în Orientul Mijlociu și în Marea Mediterană, purtând un război proxy, ca și Turcia, dar sprijinind pe ascuns cealaltă parte beligerantă și asigurând, astfel, bazele sale militare din flancul estic european.²⁸ Astfel, analistul militar rus Pavel Felgenhauer, de la Fundația Jamestown, a precizat, într-un interviu acordat ziarului Washington Post, la 6 iunie 2020, că Rusia dorește un punct de sprijin în Libia, dar că o intervenție majoră, în stilul celei din Siria, nu se preconizează.

UAE, devenită activ implicată din luna ianuarie 2020, în sprijinul LNA, a dislocat în zonă personal și cel puțin cinci tipuri de echipamente militare, incluzând vehicule blindate de transport persoane și de patrulare, rachete Blue Arrow 7, drone

---

²⁴ Zeynep Bilginsoy, „Turkish president slams Egypt-Greece deal, drilling resumes”, *Associated Press*, 7 august 2020, URL: <https://apnews.com/article/turkey-libya-istanbul-egypt-europe-75e3969d4d2c4f86a0e085c824d4aecb>, accesat la 18.10.2020.

²⁵ Edith M. Lederer, *art.cit.*

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ Robin Dixon, *art.cit.*

²⁸ *Ibidem.*

letale Wing Loong II, precum și avioane franceze Dassault Mirage 2000-9.²⁹ Se preconizează că dronele Wing Loong au fost mutate la baza aeriană egipteană Siwa, în vestul deșertului egiptean, iar avioanele Mirage 2000 acționează de pe baza aeriană egipteană Didi Barrani, având fuzelajul vopsit în culori pentru a nu putea fi identificate³⁰. Tot pe acest aeroport se desfășoară curse aeriene ale avioanelor de transport cargo C-17 și AN-124, de la Abu Dhabi, pentru reprovizionarea, cu petrol de avion și cu materiale logistice, a rebelilor generalului Haftar. În urma acestor zboruri, companiile aeriene Kazakh Airlines și Sigma Airlines au fost, la rândul lor, sancționate de UE pentru încălcarea embargoului aerian, zburând din UAE, prin vestul Egiptului și estul Libiei, iar o navă sub pavilion liberian, dar aparținând UAE, a acostat în porturile estice controlate de generalul Haftar. O altă navă sub pavilionul Insulelor Marshall (tancul petrolier MV Royal Diamond 7) a fost interceptată de navele din cadrul operației navale a UE „Irinii”, în timp ce transporta petrol din UAE către Libia³¹. Mai mult, există dovezi care susțin faptul că UAE a mijlocit cumpărarea de către generalul Haftar a 11 elicoptere Mi-24 din Republica Cehă, prin firma AAL Group³².

Jalel Harchaoui, din cadrul Institutului Clingendael, a afirmat, la începutul acestui semestru, că UAE promovează, de fapt, politica franceză privind Libia, iar Franța își folosește diplomația pentru ca nimeni să nu condamne intervenția militară a UAE în zonă. În acest scop, președintele francez, Emmanuel Macron, a consolidat relațiile de cooperare cu Abu Dhabi.

După ce a încercat să restaureze ordinea în Libia, ulterior căderii dictatorului Gaddafi în 2011, prin operația Harmattan, Franța a continuat implicarea în războiul civil libian și în 2016, desfășurând o operație a forțelor speciale în zonă, în care a pierdut trei luptători³³. Apoi, s-a situat, în mod neoficial, de partea LNA, fiind împotriva politicii italiene, de sprijin acordat Guvernului Sarraj, și împotriva intervenției deschise a Turciei, de partea GNA. Viziunea Parisului este de a-l institui pe generalul Haftar drept lider al Libiei și de a stabili o situație politico-economică regională, favorabilă Franței. Cu toate acestea, în urma incidentului naval din luna

---

²⁹ Edith M. Lederer, *art.cit.*

³⁰ ***, „UAE implicated in lethal drone in Libya”, *BBC News*, 28 august 2020, URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-53917791>, accesat la 23.10.2020.

³¹ ***, „EU force intercepts tanker with jet fuel headed to Libya”, comunicat al Ministerului Apărării italian, transmis prin Associated Press, 10 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/europe-archive-libya-united-arab-emirates-584f6e838eabe2deed1b3a1a9f58cc51>, accesat la 20.10.2020.

³² ***, „UAE weapon deliveries to Libya’s Haftar ‘escalated’ after it agreed to uphold UN arms embargo”, *The New Arab*, 30 septembrie 2020, URL: <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2020/9/30/uae-weapon-deliveries-to-haftar-escalated-since-arms-embargo>, accesat la 24.10.2020.

³³ Giorgio Cafiero, „The UAE ‘runs’ France’s Libya policy”, *TRT World*, 21 iulie 2020, URL: <https://www.trtworld.com/opinion/the-uae-runs-france-s-libya-policy-38285>, accesat la 23.10.2020.

iuние, Franța s-a retras din Operația navală a UE „Irinii”, pentru a evita o posibilă altercație cu Turcia, protestând, astfel, față de neimplicarea UE în stoparea traficului ilegal cu arme din zonă.

Italia, la rândul ei, are mari interese în sprijinirea guvernului libian recunoscut de ONU, pentru a micșora presiunea pusă asupra Romei de migrația ilegală dinspre Africa. În acest scop, a încheiat un acord de cooperare cu marina libiană, pentru găsirea și întoarcerea navelor cu migranți pe coasta libiană. Este un actor fidel al încheierii rapide a unui acord de încetare a focului între părțile beligerante și condamnă diplomația intervenționistă a Franței în sprijinul generalului Haftar, ca o intenție neoficială de destabilizare a regiunii³⁴.

Dar toate aceste intervenții străine în nordul Africii³⁵, chiar dacă au ajutat foarte mult acțiunile întreprinse de părțile beligerante, precum și menținerea unei balanțe de putere oarecum stabile în regiune, au prelungit conflictul din Libia, făcându-l și mai violent, și au deteriorat situația emigranților și a populației locale, ducând-o spre o criză umanitară.

3. Impactul ultimelor acțiuni militare asupra populației locale

Sfârșitul primului semestru al anului 2020 a adus cu sine o creștere a numărului de morți și răniți în rândul populației civile. Astfel, raportul UNSMIL, din 30 iulie 2020³⁶, afirmă că mai mult de 100 de civili, incluzând femei și copii, au fost omorâți în vestul Libiei, ceea ce a însemnat o creștere cu 65% a numărului de victime, față de începutul anului, iar mai mult de 250 de civili au fost răniți – o creștere cu 276%. Pierderile civile au rezultat în urma unor atacuri cu drone, a luptelor terestre, dar și a minelor și dispozitivelor explozive improvizate, lăsate de forțele generalului Haftar pe timpul retragerii spre Sirte. De asemenea, atacurile asupra unor infrastructuri critice civile, precum școli, spitale sau servicii de ambulanță, au continuat pe tot parcursul anului 2020, mai ales din partea LNA. Există și riscul căderii sistemului electric național, ca urmare a faptului că doar 13 centrale electrice dintre cele 27 existente mai sunt funcționale.

Situația umanitară a populației locale din Libia este înrăutățită și de prezența unui număr mare de emigranți în zonă, care urmăresc să navigheze ilegal de pe coasta libiană spre sudul Europei. Mulți dintre aceștia sunt prinși de către forțele

---

³⁴ Mona El-Mahrouki, „France seeks to withdraw legitimacy from the Tripoli government”, *The Arab Weekly*, 5 iunie 2020, URL: <https://the arabweekly.com/france-seeks-withdraw-legitimacy-tripoli-government>, accesat la 05.01.2021.

³⁵ N.A.: Nord-vestul Africii mai este denumit în lumea arabă și Maghreb și include țări precum: Maroc, Algeria, Tunisia și, uneori Libia, Sahara Occidentală și Mauritania (Marele Maghreb).

³⁶ Samy Magdy, „UN says over 100 civilians killed in 2nd quarter in Libya”, *Associated Press*, 30 iulie 2020, URL: <https://apnews.com/article/tripoli-khalifa-hifter-libya-united-nations-13b0282ad48c68b58a802b014f108b9f>, accesat la 03.11.2020.

navale libiene, sponsorizate de Italia, și întorși în centre de detenție suprapopulate și aflate în responsabilitatea unor grupări paramilitare armate. Pe lângă lipsa acută de hrană și apă, refugiații arabi și africani mai suportă și numeroase abuzuri fizice. Comitetul Internațional pentru Refugiați preconizează că, în aceste centre, s-ar afla circa 200 de copii, cu vârste cuprinse între 12 și 15 ani, dar și mai mici, dintre care 50 sunt cu dizabilități și necesită eliberarea urgentă și luarea în grijă de către organizațiile internaționale³⁷. În plus, Agenția ONU privind Migrația (IOM) a comunicat faptul că, anul acesta, un număr de 500 de emigranți și refugiați s-au înecat încercând să traverseze ilegal Marea Mediterană.

Continuarea acțiunilor militare violente în Libia, sprijinite de unele state vecine și puteri regionale, amplificată de apariția și răspândirea rapidă a pandemiei de COVID-19, a dus la scăderea drastică a numărului de turiști în zonele cândva des vizitate de străini, mai ales în statele din nordul Africii, precum Maroc sau Egipt. Acest aspect a avut consecințe negative în rândul micilor întreprinzători, dar și la nivel macroeconomic, prin scăderea veniturilor obținute din industria turismului. Spre exemplu, Marocul a fost grav afectat de noul coronavirus și a închis granițele țării, aducând în pragul sărăciei sute de mii de întreprinzători implicați în turism.

Organizația Mondială a Sănătății (WHO) a confirmat că numărul de cazuri infectate în Africa a depășit 1.000.000 de îmbolnăviri, dintre care mai mult de 22.000 de oameni au murit, din cauza virusului COVID-19. Având cel mai slab sistem de sănătate din lume, se preconizează că adevăratul număr ar fi de câteva ori mai mare, reflectând și lipsa capacității de testare pentru un continent cu 1,3 miliarde de locuitori. Astfel, nu numai că numărul de cazuri este considerat a fi mult mai mare (între 5 și 14 milioane), dar și numărul de infectări în rândul puștinilor specialiști luptători cu noul coronavirus a crescut simțitor, ajungând la 35.000³⁸.

Cu toată această răspândire rapidă a pandemiei peste tot în Africa și a pericolului creșterii numărului de cazuri de infectări, zeci de mii de musulmani africani au participat la pelerinajul anual Grand Magal de la moscheea Touba³⁹, în Senegal, care a avut loc pe 5 octombrie. Același lucru s-a întâmplat și în Etiopia, unde câțiva mii de membri ai celui mai mare grup etnic, Oromo, au participat la festivalul anual de Thanksgiving Irreecha (terminarea sezonului ploios și începerea recoltării)⁴⁰, organizat în capitala Addis Abeba și lângă Bishoftu și unde mai mult

---

³⁷ N.A.: Conform raportului IRC, URL: <https://apnews.com/article/libya-middle-east-immigration-mediterranean-sea-africa-fb037aeab1ad17eb05472c405cd03a73>, accesat la 02.11.2020.

³⁸ Cara Anna, „Africa passes 1M confirmed virus cases; true number far more”, *Associated Press*, 7 august 2020, URL: <https://apnews.com/459d0bdb228ae9cdf181e063146052c9>, accesat la 02.11.2020.

³⁹ N.A.: Serigne Touba este fondatorul „Frăției Mouride”, cel mai înalt ordin musulman din Senegal.

⁴⁰ Elias Meseret, „Tight security, many arrests for Ethiopian Irreecha festival”, *Associated Press*, 3 octombrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/virus-outbreak-race-and-ethnicity-ethiopia-addis>

de 500 de participanți au fost arestați pentru posibile acțiuni teroriste, iar 10 pistoale mitralieră de tip Kalashnikov au fost confiscate.

Dar situația mizeră a locuitorilor din Libia continuă să aibă o tendință alarmantă de deteriorare și din cauza transmiterii virusului SARS-CoV 2 în comunitățile din marile orașe libiene, precum capitala Tripoli și Sebha. Deși se cunosc unele cifre de infectare, numărul total de îmbolnăviri este cu mult mai mare, ca urmare a lipsei testelor și a sistemului inadecvat de sănătate din spitale. Nici lipsa medicamentelor sau numărul mic de personal medical nu ajută la îmbunătățirea situației de sănătate a locuitorilor din zonă. Ca urmare, ONU preconizează că 1,3 milioane de libieni vor necesita ajutor umanitar în luna ianuarie 2021.

4. Acțiunile ONU și ale liderilor puterilor regionale pentru stabilizarea regiunii

În luna septembrie, ONU a adoptat o nouă rezoluție – UNSCR 2542 (2020) –, prin care solicita tuturor statelor membre să sprijine embargoul împotriva traficului ilegal cu arme, impus Libiei și ale cărei prevederi au fost încălcate în repetate rânduri în trecut, precum și retragerea tuturor mercenarilor din statele africane, participanți la războiul civil din zonă. Consiliul de Securitate al ONU a mai solicitat începerea discuțiilor politice și o încetare a focului în Libia, precizând că o soluție militară este de neconceput. Pe timpul adoptării acestei rezoluții, Rusia și China s-au abținut să voteze⁴¹. Cu acest prilej, mandatul UNSMIL s-a extins cu încă un an.

La începutul lunii octombrie, ONU și Germania au organizat o întâlnire virtuală la nivel de miniștri de externe, la care au participat puterile regionale și statele terțe implicate în războiul civil din Libia, cu scopul de a sprijini promovarea unui acord de încetare a focului durabil între beligeranți⁴². Această întâlnire a avut loc după recentele convorbiri purtate în Egipt și Maroc cu diferitele facțiuni și cu terțele puteri care îi sprijineau, în care s-au pus bazele unui acord privind desfășurarea alegerilor în 18 luni și demilitarizarea orașului Sirte, precum și efectuarea schimburilor de prizonieri și deschiderea căilor terestre și aeriene pe tot cuprinsul țării.

În baza noii rezoluții și a rezultatelor acestei întâlniri, secretarul general al ONU, Antonio Guterres, și-a intensificat eforturile pentru încheierea unei înțelegeri între părțile beligerante privind încetarea temporară a focului și implicarea puterilor

---

ababa-thanksgiving-85b09a5b38bb640c11 d0f19bc47e2eaf, accesat la 04.11.2020.

⁴¹ ***, „Security Council Extends Mandate of UN Mission in Libya for 12 Months, Adopting Resolution 2542 (2020)”, *United Nations*, 15 septembrie 2020, URL: <https://www.un.org/press/en/2020/sc14302.doc.htm>, accesat la 04.11.2020.

⁴² David Rising și Edith M. Lederer, „UN chief urges Libya cease-fire, warns its future at stake”, *Associated Press*, 5 octombrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-libya-summits-north-africa-berlin-726b0a3a38ab940eae6207e03eda2aad>, accesat la 04.11.2020.

regionale terțe în scăderea exportului ilegal cu arme spre Libia. Eforturile sale și ale Înalțului său Reprezentant în Libia, Stephani Turco Williams, au fost încununuate de un succes remarcabil la 23 octombrie, când reprezentanții celor două facțiuni rivale au semnat, la Geneva, un „Acord de încetare completă și permanentă a focului în Libia”, cu efecte imediate.⁴³

Conform acordului, la nivel politico-diplomatic s-a constituit un Forum de Dialog Politic Libian (cu 75 de membri), iar pe plan militar, s-a format o Comisie militară mixtă din cadrul celor două părți implicate în conflict, care să discute și să stabilească acele căi de urmat pentru realizarea bunăstării și reluarea activităților economice în țară și pregătirea alegerilor pentru sfârșitul anului 2021. Din punct de vedere militar, s-a convenit ca toți mercenarii străini să părăsească Libia în trei luni, iar zonele de responsabilitate ale acestora să fie preluate de o forță comună de poliție. Analiztii străini consideră că încheierea acestui acord a fost posibilă, ca urmare a lipsei de voință a părților beligerante și susținătorilor străini ai acestora, de a continua sau chiar agrava conflictul, prin intrarea forțelor militare egiptene în luptă, dar și a dorinței de a relansa economia națională, îndeosebi a industriei energetice. Pe de altă parte, ei prevăd că, în pofida pasului important făcut pentru încheierea unui acord de pace în viitor, există păreri sceptice, de fiecare parte și de la statele susținătoare, că acest acord de încetare a focului va supraviețui viitorului apropiat, el nefiind susținut de sancțiuni.

Semnarea acordului de către cele două părți rivale s-a realizat și ca urmare a presiunii internaționale puse asupra GNA și LNA, dar și asupra puterilor regionale implicate în conflict. Cel mai implicat în negocieri a fost Guvernul german, prin ministrul său de externe, dl Heiko Maas, care a făcut numeroase vizite atât celor două părți beligerante, cât și unor state terțe participante la conflict, precum UAE și Egipt. De asemenea, guvernele Turciei și Italiei s-au implicat în discuții cu una din părțile participante la conflict – GNA. Atitudinea Ankarei este mai mult de a observa activitățile din zonă, decât de a încuraja menținerea armistițiului realizat, pe când autoritățile de la Roma chiar doresc ca pacea să fie instaurată în regiune și Libia să preia controlul asupra migrației ilegale. De altfel, Turcia continuă să aprovizioneze ilegal Guvernul lui Sarraj, îndeosebi pe cale maritimă. Astfel, în a doua parte a lunii noiembrie a avut loc un nou incident naval între două state aliate, când fregata germană Hamburg, participantă la Operația navală a UE „Irinii” din largul coastelor Libiei, a oprit și a percheziționat cargobotul turc Rosaline-A, suspectat de implicare în trafic ilegal cu arme⁴⁴.

---

⁴³ Bel Trew, „Shaky UN ceasefire between rival Libya governments raises hope of peace”, *Independent*, 23 octombrie 2020, URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/libya-ceasefire-war-un-haftar-gna-b1255038.html>, accesat la 02.11.2020.

⁴⁴ Suzan Fraser, „Turkey protests German search of Libya-bound Turkish ship”, *Associated Press*, 23 noiembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/turkey-libya-mediterranean-sea-blockades-berlin>

Ca să mai ușureze situația migrației ilegale din sudul Europei, un grup de state membre ale Uniunii Europene, printre care și Germania, a lansat anul trecut proiectul „Acordului de la Malta”, prin care să se redistribuie emigranții ajunși în statele din sudul Europei către alte state membre. Dar implementarea acestui acord se pare că nu funcționează, cu excepția Franței, care, în semestrul al doilea al anului 2020, s-a înțeles cu Italia să preia o parte dintre refugiați.

Ca urmare a loviturii militare din capitala Bamako, din 18 august, condusă de colonelul Assimi Goita și care a avut drept rezultat înlăturarea președintelui Ibrahim Boubacar Keita, Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest (ECOWAS) a impus sancțiuni economice împotriva Mali⁴⁵. Dar nici încercările timide ale ECOWAS și nici cele ale președinților statelor membre de a stabiliza situația politico-militară din Mali nu au dat rezultatele scontate. Insuccesul s-a datorat mai ales neluării în seamă de către liderii vest-africani a insatisfacției generale față de deteriorarea situației de securitate în regiunea Sahel și a proastei guvernări a țării, demonstrând frica acestor lideri de a nu fi afectate țările lor⁴⁶. Neluarea în seamă a societății civile și a membrilor diasporei, lipsa unei lupte eficiente împotriva corupției endemice și neîmbunătățirea modului de guvernare din statele respective nu pot duce decât la proteste din partea populației, și nu la rezolvarea situației de criză create.

Și SUA s-a implicat în rezolvarea situației de criză din nordul Africii, desfășurând o serie de vizite de lucru în statele africane vecine. Astfel, în lunile septembrie și octombrie, secretarul american de stat al apărării, Mark Esper, a făcut o vizită în Tunisia și Algeria, pentru a discuta cu președinții celor două state africane posibile soluții politice de terminare a conflictului din Libia⁴⁷.

Cu toate aceste evoluții pozitive pentru rezolvarea situației de criză din nordul Africii, reprezentanții ONU consideră că încălcarea prevederilor embargoului privind traficul ilegal cu arme înspre Libia continuă, ceea ce împiedică desfășurarea pașnică a discuțiilor diplomatice și constituie o violare gravă a suveranității acestei țări, iar, ca rezultat imediat, transpunerea în practică a prevederilor acordului este întârziată cu cel puțin o lună.

6084893bd5bc8707468e6711a5efb1e5, accesat la 25.11.2020.

⁴⁵ Baba Ahmed, „West African regional bloc lifts sanctions against Mali”, *Associated Press*, 6 octombrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-ibrahim-boubacar-keita-west-africa-archive-mali-6e5109927a20f7d42d2a1bf9b0322b3d>, accesat la 02.11.2020.

⁴⁶ Mouhamadou Awal, „Opinion: Mali risk remains after clumsy West African intervention”, *Deutsche Welle*, 10 august 2020, URL: <https://www.dw.com/en/opinion-mali-risk-remains-after-clumsy-west-african-intervention/a-54512583>, accesat la 03.11.2020.

⁴⁷ Bouazza Ben Bouazza, „US defense chief visits North Africa, World War II cemetery”, *Associated Press*, 30 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/north-africa-libya-tunisia-mark-esper-africa-2647948174fa350e996ca3d23d3e23b4>, accesat la 03.11.2020.

5. Situația migranților din nordul Africii și continuarea acțiunilor teroriste în zona Sahel

Cu toate că organizațiile internaționale și regionale de securitate implicate în regiune au considerat că apariția și răspândirea rapidă a pandemiei de COVID-19, în nordul și centrul Africii, vor reduce și chiar stopa unele acțiuni extremiste, precum și fenomenul migrației ilegale spre sudul Europei, situația reală este chiar opusă și foarte tensionată în regiune.

Acțiunile teroriste ale unor grupări extremiste locale afiliate la Al-Qaida sau ISIS și ale grupurilor rebele au continuat și în al doilea semestru, îndeosebi în Africa sub-Sahariană (regiunea Sahel⁴⁸ și statele învecinate din vestul Africii și Cornul Africii, precum Somalia, Sudanul de Sud și Etiopia). Astfel, grupul extremist somalez Al-Shabab, afiliat la Al-Qaida, a detonat, în luna august, o mașină capcană, la intrarea în baza militară a Brigăzii „12 Aprilie” a Forțelor Terestre, din capitala Mogadishu, omorând opt soldați și rănind alți 14⁴⁹. Intenția inițială a fost aceea de a întrerupe o ceremonie privind redeschiderea unui stadion sportiv din districtul Warta-Nabadda, prezidată de Președintele Somaliei. Acest atentat a demonstrat reziliența grupului terorist, care, deși a fost lovit aerian de americani de 63 de ori pe parcursul anului 2019, s-a reconfigurat pe realizarea de explozive improvizate, autosustînându-se financiar prin taxarea turiștilor și afaceriștilor. Ca rezultat al acestui atac terorist și al insecurității din țară, prim-ministrul somalez a fost destituit.

Tot în luna august, au avut loc ciocniri armate violente în orașul Tonj din Sudanul de Sud, între forțele militare ale țării și o grupare rebelă înarmată sudaneză, rezultând peste 70 de morți și zeci de răniți, plus importante pagube materiale în piața Romich, din centrul orașului⁵⁰. Numeroase femei și copii și-au părăsit locuințele, de frica represaliilor. Dar ciocnirile nu au fost întâmplătoare și nu s-au oprit aici. Ele au urmat luptelor tribale din Darfurul de Vest, din luna iulie, soldate cu moartea a mai mult de 60 de persoane și forțarea a 2.500 de sudanezi să emigreze în țara vecină, Ciad. Tot în luna august, conflictele au urmat și în Sudan, între două triburi rivale (Beni Amer și Nuba), în zona portului Sudan de la Marea Roșie, soldate cu moartea a mai mult de 12 persoane și rănirea altor 40⁵¹.

---

⁴⁸ N.A.: Regiunea Sahel este o zonă aridă aflată sub influența climatului ei deșertic, fiind poziționată între deșertul Sahara în nord, savana în sud, Oceanul Atlantic la vest și Marea Roșie la est. Cuprinde sudul Mauritaniei, Mali, Senegal, Burkina Faso, Niger, Ciad, Sudan și Eritrea. Are o întindere la fel de mare ca Uniunea Europeană (UE) și este, de regulă, analizată împreună cu Maghreb, ca regiune cu un potențial combinat de șocuri destabilizatoare atât interne, cât și externe.

⁴⁹ Abdi Guled, „At least 8 soldiers dead in blast outside Somali army base”, *Associated Press*, 8 august 2020, URL: <https://apnews.com/653016b9fa9691848614e2a9e540c8e1>, accesat la 27.10.2020.

⁵⁰ Edith M. Lederer, „UN says more than 70 killed in clashes in South Sudan”, *Associated Press*, 10 august 2020, URL: <https://apnews.com/eefbb4dad468928e9727c8ac32266545>, accesat la 27.10.2020.

⁵¹ Samy Magdy, „Sudan imposes curfew in eastern city after clashes kill 13”, *Associated Press*,

Cu toate acestea, răspândirea COVID-19 în zonă a avut și un efect benefic. La începutul lunii octombrie, autoritățile din Sudan au reușit să încheie, la Juba, un acord de pace cu alianța rebelilor, punând capăt, astfel, unei lungi perioade de război civil și lăsând deschise porțile unei viitoare relansări economice a țării⁵². Prin acest acord de pace, provinciile Nilul Albastru, Kordofan de Sud și de Vest și-au câpătat autonomia teritorială, iar forțele rebele se vor integra în forțele armate sudaneze. Acordul are o durată de șase luni și se încheie în luna februarie 2021, când se întrevide posibilitatea stabilirii unei păci permanente.

Atacurile jihadiștilor s-au amplificat în Burkina Faso încă de la începutul acestui an, fiind cu 75% mai numeroase decât în anul precedent. În luna august, spre exemplu, au avut loc 13 astfel de atacuri, revendicate de gruparea extremistă Ansar al Islam, afiliată Al-Qaida⁵³. Aceste atacuri au avut loc în zona rurală, apropiindu-se vertiginos de ultimul refugiu sigur al miilor de strămutați intern din orașul Fada N'gourma. Împreună cu criza umanitară din țară și cu gravele acuzații aduse forțelor locale de securitate de sprijin al jihadiștilor, o acțiune teroristă îndreptată împotriva acestui oraș ar spori și mai mult gradul de neliniște și de nesiguranță în zonă, în special în rândul populației civile strămutate.

Un alt atac terorist sângeros a avut loc tot în luna august, în orașul Koure, situat într-o rezervație naturală pentru girafe din Niger, soldat cu șapte morți – șase cetățeni francezi și un nigerian. Atacul a fost atribuit unui grup extremist local, relaționat cu Boko Haram⁵⁴. Astfel, se consideră că violențele din regiunea Sahel, desfășurate de grupuri extremiste alipite grupărilor Boko Haram, Statul Islamic sau Al-Qaida, sunt în creștere față de anul trecut, chiar dacă au deja loc operații contrateroriste în zonă, precum Operația franceză „Barkhane”, G5 Sahel Joint Force (forțe armate din Burkina Faso, Ciad, Mali, Mauritania și Niger), sau misiunea ONU MINUSMA în Mali. De fapt, experții locali în securitate consideră că intervențiile militare străine sunt total nefolositoare în lupta împotriva terorismului african, tăind orice tentativă de negociere cu grupurile teroriste locale, mai folositoare fiind negocierile pe care le-ar putea desfășura autoritățile regionale cu aceștia.

---

10 august 2020, URL: <https://apnews.com/b96603033dc2a588eb05a0f8272b48bc>, accesat la 28.10.2020.

⁵² Maura Ajak și Samy Magdy, „Sudan, rebel leaders seal peace deal in effort to end wars”, *Associated Press*, 3 octombrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/sudan-civil-wars-juba-south-sudan-omar-al-bashir-250d4f0c553060be9a04effd4326d3fd>, accesat la 04.11.2020.

⁵³ Sam Mednick, „Gunmen kill at least 20 in village in eastern Burkina Faso”, *Associated Press*, 7 august 2020, URL: <https://apnews.com/6b57617f46e56e3705b38e3145209bc7>, accesat la 19.10.2020.

⁵⁴ Dalatou Mamane și Sylvie Corbet, „Niger, French forces in search of gunmen who killed tourists”, *Associated Press*, 10 august 2020, URL: <https://apnews.com/dfee182cce4a2d23bed3b195ee30f11b>, accesat la 24.10.2020.

Ca urmare, la sfârșitul lunii noiembrie 2020, mai multe baze militare ale forțelor multinaționale ONU și franceze, din Kidal, Gao și Menaka, au fost ținta unui atac jihadist simultan, cu rachete din partea unor grupuri extremiste maliene, considerate a fi afiliate la Al-Qaida⁵⁵. În aceeași perioadă, un alt atac terorist a avut loc în Nigeria, unde extremiști aparținând grupului militant islamic Boko Haram au ucis în jur de 60 de fermieri și pescari, în apropierea localității Garin Kwashebe din nordul regiunii Borno, ca urmare a refuzului acestora de a plăti taxe ilegale de extorcare⁵⁶.

De altfel, acțiunile grupărilor armate și atacurile teroriste au provocat nu numai pierderi umane și pagube materiale, dar, alături de răspândirea virusului SARS-CoV-2, au distrus și activitățile turistice din zonele des vizitate de turiști străini, ceea ce a atras scăderea considerabilă a veniturilor întreprinzătorilor locali și o scădere drastică a economiilor țărilor respective.

Ciocnirile militare și atacurile teroriste din regiunea Sahel și statele învecinate au fost amplificate de inundațiile severe care s-au abătut asupra Somaliei, Sudanului și Etiopiei în sezonul ploios (perioada iulie – septembrie), soldate cu zeci de înecați și sute de mii de persoane strămutate, plus pericolul iminent al izbucnirii unor boli transmisibile în zonele inundate și a imposibilității respectării măsurilor anti-COVID-19.

Odată cu apariția sezonului ploios, situația tensionată din nord-estul Africii, dintre Egipt, Sudan și Etiopia, s-a deteriorat simțitor, ca urmare a începerii umplerii lacului de acumulare al hidrocentralei Grand Ethiopian Renaissance Dam, în ciuda declarațiilor de negociere transmise de autoritățile etiopiene. În lipsa unui acord semnat între cele trei state riverane Nilului Albastru (care asigură 85% din totalul volumului de apă al Nilului), care să înlocuiască vechiul acord semnat cu colonialiștii britanici, viața a milioane de oameni care locuiesc în aval de hidrocentrală este în pericol de sărăcire⁵⁷.

Situația din nord-estul Africii este exacerbată și de războiul civil izbucnit în Etiopia, la 4 noiembrie 2020, în provincia Tigray, după amânarea alegerilor, din cauza pandemiei de Coronavirus, de dizolvarea coaliției de guvernare de către noul premier etiopian Abiy Ahmed (câștigător al premiului Nobel pentru pace, în 2019) și acuzarea Frontului Popular de Eliberare a Tigray (TPLF), condus de Debretsion Gebremichael, de atacarea unei baze militare. Încercuirea orașului Mekele (500.000

---

⁵⁵ Baba Ahmed, „Explosions in 3 Malian cities amid jihadist attacks”, *Associated Press*, 30 noiembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-united-nations-mali-4c5034c67f8dda7110d92abb926890d8>, accesat la 04.12.2020.

⁵⁶ Haruna Umar, „Suspected extremists kill at least 40 farmers in Nigeria”, *Associated Press*, 29 noiembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/international-news-rice-farming-local-governments-militant-groups-nigeria-83dabb4dc772e6f09aab862e0677ff25>, accesat la 04.12.2020.

⁵⁷ Samy Magdy, „Egypt, Sudan suspend talks with Ethiopia over disputed dam”, *Associated Press*, 5 august 2020, URL: <https://apnews.com/b8fb2ee6360473cf6c7e28919410ecd6>, accesat la 02.11.2020.

de locuitori), capitala provinciei Tigray, de către trupele guvernamentale, însoțite de tancuri și artilerie, precum și luptele începute pe 30 noiembrie între cele două părți au destabilizat regiunea, obligând peste 45.000 de refugiați (dintre care aproximativ jumătate sunt copii) să treacă în Sudan, iar alți aproape 100.000 să se deplaseze în nordul provinciei, ajungând între cele două părți beligerante⁵⁸. Și aceasta pe lângă cei 96.000 de refugiați din Eritreea, care se află deja în taberele din regiunea Tigray, în mijlocul luptelor, și a căror aprovizionare cu alimente a încetat. ONU a reușit, abia la începutul lunii decembrie, să facă o înțelegere cu guvernul etiopian pentru începerea sprijinului umanitar în zona Tigray, Amhara și Afar. Iar forțele etiopiene și cele sudaneze au blocat granița comună pentru a nu mai da voie refugiaților din regiunea Tigray să fugă în Sudan⁵⁹, în timp ce prim-ministrul Abiy Ahmed a blocat discutarea crizei din Etiopia în cadrul Uniunii Africane.

Împreună, aceste evenimente majore au adus, pentru prima dată în ultimii 22 de ani, o creștere majoră a sărăciei extreme⁶⁰ pentru populația locală din țările respective. Astfel, conform unui raport special al ONU de anul acesta, dintre cei 736 de milioane de oameni aflați în pragul sărăciei, jumătate locuiesc în cinci țări – Etiopia, India, Nigeria, Congo și Bangladesh.⁶¹

Fenomenul migrației ilegale a continuat să ia amploare în nordul și vestul Africii, îndeosebi din încercarea disperată a refugiaților africani și persoanelor strămutate din zonele aflate în conflict de a ajunge în țările din sudul Europei, precum Spania, Italia sau Grecia. Nici măcar măsurile anti-COVID 19, luate de țările africane situate pe coasta Mării Mediterane și a Oceanului Atlantic, de a reduce mobilitatea și posibilitatea de deplasare a acestor emigranți nu au reușit să înfrâneze fenomenul.

Rețelele ilegale de contrabandiști și traficanți de persoane și-au mărit spațiul de manevră pentru a evita ciocnirile cu forțele de ordine implicate în lupta anti-COVID 19 sau cu forțele navale ale statelor africane costiere. Cu toate acestea, a continuat să aibă loc o mulțime de incidente maritime pe timpul navigărilor ilegale spre statele europene, soldate cu înecați și naufragiați readuși în taberele inițiale de refugiați. Astfel, la începutul celui de-al doilea semestru al anului 2020,

---

⁵⁸ Cara Anna, „Ethiopian leader rejects international ‘interference’ in war”, *Associated Press*, 25 noiembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/ethiopia-abiy-ahmed-kenya-33e900e057b5921206d579bbf85af991>, accesat la 26.11.2020.

⁵⁹ Fay Abuelgasim, Nariman El-Mofly, „Ethiopian forces said to block refugees from entering Sudan”, *Associated Press*, 3 decembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/sudan-ethiopia-bab9935d0f82ff394c435b3d9d9553fe>, accesat la 04.12.2020.

⁶⁰ N.A.: Conform Băncii Mondiale, prin sărăcie extremă se înțelege acele persoane obligate să trăiască cu doar 1,90 dolari pe zi, iar numărul acestora s-ar putea să crească la până la 100 de milioane, din cauza pandemiei de Coronavirus.

⁶¹ Elias Meseret și Cara Anna, „Extreme poverty rises; a generation sees a future slip away”, *Associated Press*, 10 august 2020, URL: <https://apnews.com/0a9b306271b3190aa6733e470888c216>, accesat la 26.10.2020.

o navă de transport emigranți din regiunea Sahel, cu destinația Insulele Canare, după ce a plutit în derivă aproape o săptămână, s-a răsturnat în apele teritoriale ale Africii Occidentale, rezultând un număr de 27 de înecați. Doar 83 de pasageri s-au mai salvat, înotând înapoi spre coasta Mauritaniei⁶². În luna octombrie, un astfel de accident naval a avut loc și în largul coastelor statului Djibouti, în Cornul Africii, unde opt emigranți s-au înecat și 12 au fost răpiți de contrabandiști, iar 14 naufragiați s-au salvat⁶³. Cu acest prilej, IOM atrage atenția asupra pericolului apărut în urma războiului din Yemen, unde mii de refugiați caută să scape din zona de război, navigând prin strâmtoarea Bab el-Mandeb spre Etiopia și Djibouti.

Același lucru s-a întâmplat și în largul coastei libiene în luna august, unde o barcă, având 82 de emigranți la bord, s-a scufundat în Marea Mediterană, în zona orașului Zuwara, după ce i-a explodat motorul, rezultând 45 de înecați, dintre care cinci copii. Doar un număr de 37 de naufragiați au fost salvați de pescarii locali și retrimiși în centre de detenție pe țărmul libian⁶⁴. Acest naufragiu a avut loc la doar două luni după ce nu au mai fost găsite corpurile altor zece emigranți în apele de lângă orașul Zawiyā, la 48 km vest de capitala Tripoli. Marina libiană a mai interceptat, în largul coastelor Libiei, un grup de 70 de emigranți, dintre care 15 copii, pe care i-a întors în centrul de detenție din orașul Khoms. Trei dintre aceștia au fost împușcați pe când încercau să fugă și să se întoarcă pe coastă⁶⁵. În lunile septembrie și octombrie, patru alte bărci s-au răsturnat atât în apropierea coastelor libiene, cât și ale insulei Lampedusa, Italia. În primul incident, s-au înecat 16 emigranți, bărbați și femei, iar 22 au fost salvați de pescarii locali în apele de lângă orașul Zliten, situat la est de capitala Tripoli⁶⁶. În al doilea, 11 emigranți, printre care și o femeie însărcinată, s-au înecat, iar alți 10 au fost salvați de pescarii locali. În al treilea incident, 15 emigranți s-au înecat, iar în al patrulea, în largul insulelor italiene, au murit cinci persoane.

Guvernul italian a transmis un semnal de alarmă privind creșterea îngrijorătoare a numărului de emigranți sosiți în orașele și în insulele din sud, apreciind că mai mult

---

⁶² Carley Petesch, „27 dead after migrant boat capsizes off West African coast”, *Associated Press*, 7 august 2020, URL: <https://apnews.com/8147825832b81dbf680a7811f1e31b76>, accesat la 27.10.2020.

⁶³ *** „8 migrants drown, 12 missing while trying to reach Djibouti”, *Associated Press*, 4 octombrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/virus-outbreak-saudi-arabia-africa-djibouti-yemen-8d268e93771646089a852e361560aca2>, accesat la 03.11.2020.

⁶⁴ Samy Magdy, „UN: 45 migrants killed when boat capsizes off coast of Libya”, *Associated Press*, 19 august 2020, URL: <https://apnews.com/article/africa-middle-east-united-nations-europe-3851ef2b2cac0bd33bc4709668a6db5b>, accesat la 04.11.2020.

⁶⁵ *** „Charity urges release of 200 migrant children held in Libya”, *Associated Press*, 29 iulie 2020, URL: <https://apnews.com/article/libya-middle-east-immigration-mediterranean-sea-africa-fb037aeab1ad17eb05472c405cd03a73>, accesat la 02.11.2020.

⁶⁶ Isabel Debre, *art.cit.*

de 13.000 de migranți ilegali au ajuns în Italia anul acesta, prin Marea Mediterană, ceea ce reprezintă cu 9.000 mai mulți față de anul trecut. Totodată, organizația de salvare a refugiaților Sea Watch a apreciat că situația din sudul Italiei se deteriorează și devine din ce în ce mai tensionată. Astfel, doar în insula Lampedusa au ajuns, în ultimele luni, 5.500 de emigranți, 2-3 bărci acostând zilnic la țarm⁶⁷. Iar Agenția ONU privind Migrația (IOM) a confirmat că, anul acesta, mai mult de 7.000 de emigranți au fost interceptați de Garda de Coastă libiană, în colaborare cu navele Operației Navale „Irinii” a UE, și întorși în Libia.

Și autoritățile spaniole au raportat o creștere alarmantă a numărului de emigranți sosiți ilegal pe coastele spaniole din Maroc și Algeria, numărul acestora ajungând chiar la 2.000 pe lună, cea mai gravă situație fiind în Insulele Canare. Din datele raportate, anul acesta s-au înregistrat mai mult de 20.000 de emigranți sosiți ilegal din nordul Africii în arhipelagul spaniol, dintre care cel puțin 500 s-au înecat în largul Insulelor Canare⁶⁸. Temându-se de îmbolnăviri, guvernul de la Madrid nu a permis includerea noilor sosiți în taberele permanente de refugiați deja existente, unele dintre acestea fiind chiar desființate, și a obligat autoritățile locale să carantineză refugiații în corturi, în cazărmi militare (nu mai mult de 72 de ore) sau chiar în hoteluri goale, din lipsă de turiști. Acesta a fost și cazul ultimilor 68 de emigranți africani (toți bărbați), sosiți pe plaja Maspalomas din Insula Grand Canaria, la începutul lunii decembrie 2020.

Chiar dacă situația în Grecia pare mai calmă, numărul emigranților nou sosiți nedepășind 244 pe lună, frica cea mai mare a autorităților elene este capacitatea foarte încărcată a taberelor de refugiați, care este pe cale de a fi depășită. Pentru greci, apropierea de coasta turcă este în continuare cea mai mare amenințare, chiar și în materie de migranți ilegali. Astfel, la începutul lunii decembrie 2020, Agenția *Frontex* a UE a salvat 32 de emigranți somalezi, incluzând trei copii, dintr-o barcă gonflabilă, naufragiată în largul coastelor insulei Lesbos, iar două femei au fost găsite înecate⁶⁹. Barca plecase din Turcia, țară pe care autoritățile grecești o acuză că nu ia măsurile necesare pentru stoparea emigranților.

În ultima perioadă, *Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați (UNHCR)* și *Crucea Roșie* daneză atrag atenția asupra abuzurilor fizice, comise de salariații unor instituții ale statelor nord-africane, soldate cu numeroși morți și mutilați pe

---

⁶⁷ Andreas Noll, „Refugee crisis worsening in southern Europe amid coronavirus pandemic”, *Deutsche Welle*, 2 august 2020, URL: <https://www.dw.com/en/refugee-crisis-worsening-in-southern-europe-amid-coronavirus-pandemic/a-54404455>, accesat la 28.10.2020.

⁶⁸ ***, „Migrants arriving in Canary Islands go to barracks, hotels”, *Associated Press*, 1 decembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/north-africa-atlantic-ocean-canary-islands-africa-spain-75cb424d8cc846ef185939f1843ea789>, accesat la 03.12.2020.

⁶⁹ ***, „2nd body recovered off Greek island after migrant boat sank”, *Associated Press*, 3 decembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/europe-greece-96ef991f6ed33e08795f84a8b362be2f>, accesat la 04.12.2020.

drumurile deșertice, către coasta libiană, ale refugiaților și emigranților spre Europa. Dintre aceste abuzuri, 47% au fost comise de forțele de securitate, de poliție, de militari, de birourile de imigrări și grăniceri, iar 29%, de contrabandiști traficanti de persoane și de grupări de crimă organizată asociate cu ei⁷⁰.

Astfel, una dintre cele mai afectate țări africane de astfel de abuzuri este Libia, unde Marina libiană, conform acordurilor semnate cu Italia, a interceptat anul acesta și a întors pe continent aproximativ 8.500 de emigranți ilegali, incluzând femei și copii, pe care i-au închis în centre de detenție neoficiale, situate în vestul țării, precum „Fabrica Tobacco” din Tripoli, condusă de una dintre milițiile afiliate GNA. Așa după cum precizează *Amnesty International*, se pare că mii de astfel de refugiați au dispărut forțat din aceste centre, iar alte câteva mii au făcut obiectul unor abuzuri fizice din partea milițiilor, militarilor și traficantilor de persoane. Unii au fost torturați sau violați până ce familiile lor au plătit o răscumpărare pentru eliberarea lor. Alții au murit în detenție, fiind victimele unor acte de violență, tortură, înfometare sau lipsiți de tratament medical. Spre exemplu, pe tot parcursul anului 2020, autoritățile din Libia de Est au expulzat peste 5.000 de refugiați și emigranți, mulți dintre ei și ca urmare a pericolului transmiterii unor boli contagioase⁷¹.

Putem afirma că, în ultima perioadă, acțiunile teroriste ale grupărilor extremiste africane s-au intensificat, cu precădere, în regiunea Sahel și în statele învecinate, ele amplificând fenomenul migrației ilegale și activitatea grupurilor de crimă organizată privind traficul ilegal cu persoane, arme și droguri. Astfel, dintr-un total de 35 de atacuri teroriste care s-au desfășurat pe parcursul anului 2020 în întreaga lume, nouă au avut loc în nordul Africii și în regiunea Sahel, ceea ce reprezintă un procent de aproximativ 40.

6. Impactul situației nord-africane asupra securității europene

Una dintre marile probleme rezultată în urma conflictului libian, împreună cu deteriorarea situației din nordul Africii (economică, pandemică și de securitate), o reprezintă creșterea numărului de refugiați care ajung ilegal în sudul Europei. Fiind amplificată de răspândirea COVID-19, situația din țări precum Italia și Spania devine din ce în ce mai tensionată, mai ales ca urmare a deteriorării economiilor locale în orașele și insulele din sudul acestor țări (bazate doar pe pescuit și turism). Iar sprijinul pe care capitalele lor l-ar putea acorda întârzie să apară, la fel ca și

---

⁷⁰ Jamey Keaten, „UN report finds migrants face violence by African officials”, *Associated Press*, 29 iulie 2020, URL: <https://apnews.com/article/virus-outbreak-libya-international-news-violence-africa-20a4e261131396662e683a3658a096cf>, accesat la 03.11.2020.

⁷¹ Samy Magdy, „Amnesty: Migrants face ‘vicious cycle of cruelty’ in Libya”, *Associated Press*, 24 septembrie 2020, URL: <https://apnews.com/article/virus-outbreak-libya-middle-east-tripoli-africa-48322c9b1a6c2a533c1114415f53b86a>, accesat la 02.11.2020.

punerea emigranților ajunși la țarm în carantină. Chiar și acordul maritim încheiat de Italia cu Forțele Navale libiene nu mai este eficient, deoarece emigranții părăsesc clandestin nordul Africii, prin Tunisia, Algeria, Maroc și Mauritania.

Italia s-a văzut nevoită să-și schimbe politica antimigraționistă, impusă de fostul ministru de interne Salvini, și să facă unele concesii organizațiilor umanitare și de salvare a refugiaților, reducând taxele impuse navelor de căutare-salvare și reintroducând protecția umanitară extinsă și procedurile mai ușoare de admitere în țară a azilanților. Cu toate acestea, legăturile dintre serviciile de stat și ONG-uri nu par să funcționeze și nici nu există o acțiune comună de salvare din partea lor.

De fapt, Italia se consideră amenințată nu atât de riscul răspândirii COVID-19 de către migrații ilegali, ci de numărul mare de emigranți veniți din statele africane, unde economia este în colaps, precum Tunisia sau Nigeria, și care doresc să rămână permanent aici. Acest lucru a adus cu sine tensiuni sociale majore între populația autohtonă, care se confruntă cu aceeași criză economică, și riscul cauzat de COVID-19 și de emigranții sosiți din statele africane.

Poziția geopolitică a Franței în nordul Africii și regiunea Sahel este pe cale să se deterioreze, iar controlul pe care Parisul ar dori să-l păstreze în fostele colonii devine din ce în ce mai derizoriu. Încercarea președintelui francez Emmanuel Macron, de a organiza, anul acesta, un summit cu toate guvernele statelor africane vorbitoare de limbă franceză a eșuat, ca urmare a răspândirii pandemiei de COVID-19. Intenția era de a urbaniza masiv orașe și regiuni din Africa, pentru a schimba tendințele și paradigma de renunțare la „Africa Francofonă/Françafrique” (vezi Figura 2).

Dar politica dusă de Macron, privind menținerea cu forța a controlului politico-economic în aceste state, a distanțat relațiile cu statele respective, chiar dacă eforturile sale au constat în lansarea unor proiecte economico-financiare, agreate de elitele africane, dar nu și de tineri, care doreau cu adevărat obținerea unei independențe a statelor lor. Cel mai recent exemplu îl reprezintă semnarea de către Franța a unui acord cu opt țări membre ale ECOWAS, privind înlocuirea francului centrafrican (CFA) cu o monedă unică vest-africană, denumită Eco⁷². Acest acord, chiar dacă relaxează depozitele bancare africane, nu aduce cu sine o politică monetară independentă față de sistemul financiar francez, ci o încercare a Franței de a-și proiecta puterea în regiune.

Un alt pericol major pe care migrația ilegală îl aduce securității europene îl reprezintă creșterea numărului adepților acțiunilor extremiste, fie ei membri ai unor organizații teroriste internaționale, fie adepți/simpatizanți în devenire. Acest pericol este reprezentat de ultimele atacuri teroriste violente care au avut loc, recent, în Franța și Austria.

---

⁷² Silja Fröhlich, „Africa and France: An unfulfilled dream of independence?”, *Deutsche Welle*, 3 august 2020, URL: <https://www.dw.com/en/africa-and-france-an-unfulfilled-dream-of-independence/a-54418511>, accesat la 02.11.2020.

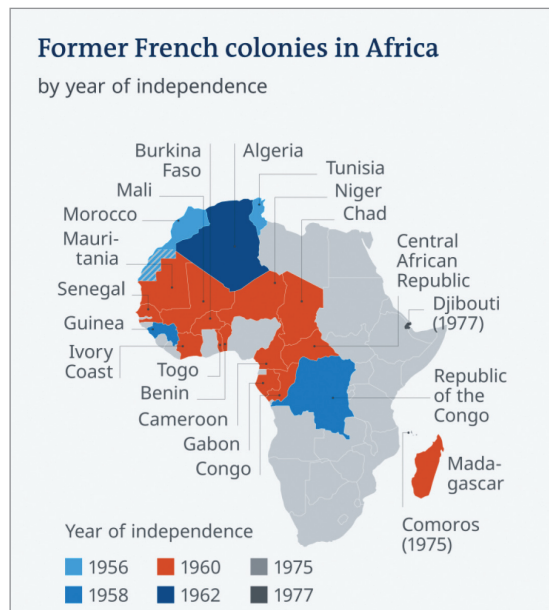
Astfel, la 25 septembrie, două persoane au fost rănite grav, prin înjunghiere, în fața fostului sediu al revistei satirice franceze Charlie Hebdo, din Paris, de către un suspect islamist, simpatizant al mișcării extremiste islamice din Europa. Luna octombrie a fost mai plină de astfel de evenimente radicale, care au avut loc în Germania, Croația, Franța, Turcia și Austria – pornind de la atacul cu cuțitul, de la Dresda, în Germania, din 4 octombrie, comis de un suspect sirian, solicitant de azil împotriva a doi homosexuali nemți, continuând cu împușcăturile de la Zagreb, din 12 octombrie, împotriva sediului guvernului croat, apoi atacul cu cuțitul și decapitarea unui profesor la nord-vest de Paris, comis, la 16 octombrie, de un militant islamist, atacul sinucigaș cu bombă al luptătorilor PKK, de la Iskenderun, în Turcia, din 26 octombrie, îndreptat împotriva forțelor de ordine turce, atacul cu cuțitul, în aceeași zi, al unui simpatizant islamist asupra a trei cetățeni francezi, la Basilica Notre-Dame din Nisa, în Franța, și culminând cu sângerosul atac armat de la Viena, din 2 noiembrie, în care un susținător al grupării Stat Islamic a omorât patru civili și a rănit alți 22.

Toate aceste evenimente desfășurate pe teritoriul Europei, în a doua parte a anului 2020, demonstrează faptul că riscurile și amenințările la adresa securității europene sunt reale și în continuă creștere. Iar migrația ilegală, pe lângă faptul că reprezintă un risc în sine, este și un factor multiplicator pentru alte riscuri și amenințări, precum terorismul internațional și criminalitatea organizată transfrontalieră.

Concluzii

A doua parte a anului 2020 a început cu o amplificare a acțiunilor militare în cadrul Războiului civil din Libia, nu ca număr, ci în intensitate, fiind exacerbate de retragerea forțelor loiale generalului Haftar și de intervenția militară a unor puteri regionale, precum Turcia, UAE și Rusia, dar și de amenințarea intrării în război a forțelor militare egiptene. Ca urmare, nedorindu-se o extindere a acestui conflict

⁷³ Sursa: www.dw.com/en

Figura nr. 2: Fostele colonii franceze în Africa⁷³

și în alte state din nordul Africii, părțile implicate au ajuns la o înțelegere privind încetarea focului, sub presiunea continuă a comunității internaționale.

Astfel, la 23 octombrie, părțile beligerante au semnat la Geneva, sub coordonarea ONU și a Germaniei, un acord de încetare a focului în Libia, care a intrat imediat în vigoare. Acordul a constituit începutul unei baze de discuții și negocieri politico-militare, inclusiv cu puterile regionale implicate, pentru realizarea bunăstării și reluarea activităților economice în țară. Din punct de vedere militar, s-a convenit renunțarea la mercenarii străini, a căror responsabilitate va fi preluată de o forță mixtă de poliție.

Semnarea acordului și încetarea temporară a focului ajută, pe lângă stabilizarea situației interne și preluarea controlului țării de către autoritățile libiene care urmează să fie alese, unele puteri regionale care au sprijinit acțiunile militare ale beligeranților. Astfel, Egiptul și Italia sunt două mari câștigătoare ale acestei situații, pe lângă celelalte state vecine nord-africane. Și asta pentru că Egiptul nu și-a dorit niciodată să se implice direct în acest război intern, iar Italia speră ca nou-aleasa conducere libiană să pună capăt fluxului în creștere de emigranți. Franța, pe de altă parte, dorește să oprească implicarea Turciei în zonă, atât terestru, cât și maritim, lăsând cale liberă acțiunilor sale militare din regiunea Sahel și păstrării controlului asupra Africii francofone.

Creșterea masivă a numărului de infectări cu virusul SARS-CoV-2 în nordul Africii și regiunea Sahel, împreună cu presiunea permanentă exercitată de comunitatea internațională, a avut și unele părți pozitive, reușind să oprească temporar războaiele civile din Libia și Sudan. Mai rămân active cele din Somalia și Mali, împreună cu acțiunile teroriste în zonă ale grupărilor extremiste afiliate la Al-Qaida și gruparea Stat Islamic, care sprijină activitățile ilegale desfășurate de grupurile locale de crimă organizată transfrontalieră privind traficul de persoane, arme și droguri.

Migrația ilegală către Europa este și ea în creștere față de anul trecut, fiind alimentată de refugiații din zonele de conflict, la care s-au adăugat și războiul din Yemen, și sărăcia extremă care pune stăpânire pe Africa. Faptul că economiile statelor africane se află în prag de colaps are drept consecință creșterea dorinței emigranților ajunși în statele din sudul Europei de a nu se mai întoarce, cerând imediat și făcând tot posibilul pentru a obține azil politic.

Nici începerea operației UE NAVFOR Med „Irin” în largul coastelor libiene și nici înțelegerile încheiate între italieni și Marina libiană nu au dus la scăderea numărului de emigranți. Din contră, au făcut imposibilă intervenția unor organizații neguvernamentale, specializate în salvarea și recuperarea migranților ilegali din largul apelor Mării Mediterane, crescând numărul de înecați și naufragiați.

Recuperarea și întoarcerea refugiaților pe țărmurile statelor nord-africane au avut efecte negative privind situația umanitară în regiune. Abuzurile la care au fost

expuși de către autorități, împreună cu lipsa alimentelor, apei și medicamentelor necesare, au dus la numeroase decese în rândul acestora. O mare parte dintre ei au fost trimiși înapoi în statele de origine, refuzându-li-se rămânerea pe o perioadă mai mare de timp în zonele respective.

Situația conflictuală din Libia, amplificată de răspândirea pandemiei de coronavirus și de scăderea puternică a economiei locale, a avut și continuă să aibă o influență nefastă asupra securității europene. Migrația ilegală a continuat să crească, în pofida măsurilor întreprinse de statele din sudul Europei pentru a împiedica ajungerea refugiaților la țarm. Totodată, au sporit și atacurile teroriste, executate de membri ai unor grupări extremiste sau de simpatizanți ale acestora. De asemenea, au apărut situații de proteste violente ale imigranților încartiruiți în tabere, dispuse ilegal în unele orașe, și ale susținătorilor acestora, ajungându-se chiar la ciocniri armate cu oamenii de ordine, așa cum a fost cazul mutării forțate a taberei ilegale de corturi din Piața Republicii din Paris, la 24 noiembrie 2020. Toate aceste acțiuni au trecut însă în plan secundar pe agenda de întâlniri a liderilor europeni, principala preocupare a securității comune constituind-o lupta împotriva pandemiei de COVID-19. Iar Africa, pentru a nu deveni o nouă amenințare pentru Europa, în viitor, de data aceasta de tip biologic, are nevoie de sprijin internațional în vaccinarea a cel puțin 60% din populație, în următorii 2-3 ani.

Toate aceste evenimente dezastruoase au loc într-o perioadă în care, pentru prima dată după anii '90, la nivel mondial sărăcia extremă este în creștere, speranța de viață în scădere, iar numărul anual de morți se dublează atât din cauza unor boli precum SIDA, tuberculoza și malaria, cât și din cauza înfometării. Astfel, anul 2021 va fi un an de regresie al ultimilor 40 de ani de progres, dacă nu ne decidem să găsim o cale comună pentru a stopa această pandemie.

TERORISMUL INTERNAȚIONAL CA AMENINȚARE ASIMETRICĂ. CARACTERISTICI ȘI MIJLOACE DE CONTRACARARE

Dr. Radoslav IVANČÍK*

Terorismul reprezintă, fără îndoială, una dintre cele mai grave amenințări asimetrice de securitate pentru societate în secolul al XXI-lea. Nicio țară, în pofida măsurilor politice, de securitate, legislative, organizatorice și de altă natură întreprinse, nu este, în prezent, pe deplin rezilientă la atacurile teroriste. Actele de terorism sunt desfășurate în toate regiunile lumii și reprezintă o amenințare pentru societate în multe țări dezvoltate și în curs de dezvoltare. În prezent, din păcate, terorismul poate afecta pe oricine, oriunde și oricând. Atacurile teroriste cauzează nu numai pagube materiale și financiare enorme, ci și pierderi semnificative de vieți omenești și, de asemenea, provoacă traume, uneori ireversibile. Acestea sunt motivele pentru care autorul, folosind metode relevante de cercetare științifică, tratează, în articolul său, tendințele motivației pentru terorism, care se bazează pe alegerea rațională, aspectele religioase și culturale, dar și pe schimbările care se produc în mediul terorist. În cea de a doua parte a articolului, sunt examinate punctele de plecare ale luptei împotriva terorismului, dezbate principiul asimetriei, descrie strategia preemptivă și explică conceptul teoriei războiului drept.

Cuvinte-cheie: terorism; motivație pentru acte teroriste; obiective; asimetrie; securitate; măsuri de combatere a terorismului; război drept.

---

* Colonel (r) ing. dipl. Radoslav IVANČÍK, dr. în Securitate și apărare națională și dr. în Economia sectorului public, este lector în cadrul Departamentului de Management și Știința Informației, Academia de Poliție, Bratislava, Slovacia. E-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk

Introducere

Dinamica fără precedent a dezvoltării societății umane contemporane aduce cu sine un număr foarte mare de schimbări care afectează fundamental viața oamenilor, peste tot în lume. Pe de o parte, orice schimbare este pozitivă, benefică pentru om, ca individ, și pentru societate în ansamblu, dar pe de altă parte, multe schimbări sunt negative, foarte nefavorabile aspectelor individuale ale vieții oamenilor, precum și funcționării și dezvoltării societății.

Spre exemplu, schimbările implementate sau în curs de desfășurare din economie au rezultat, pe de o parte, în locuri de muncă, în dezvoltarea și îmbunătățirea nivelului de trai, pentru indivizi, în mai multe regiuni ale lumii, dar pe de altă parte, aceste schimbări au adâncit și mai mult diferențele dintre unele regiuni ale lumii și au înmulțit inegalitățile dintre oameni, indiferent de țara lor de reședință. În cazul mediului, multe dintre schimbările implementate au dus spre o protecție sporită pentru speciile de animale și plante rare, unice sau pentru unele zone deosebite, dar au și exacerbât defrișările, deșertificarea, poluarea apei și a solului sau jefuirea resurselor rare, cât și alte daune incalculabile.

În sfera securității, se părea că sfârșitul Războiului Rece și eliminarea diviziunii bipolare a lumii și a amenințării unei apocalipse provocate de rachete nucleare între fostele grupuri politico-militare antagoniste vor însemna și sfârșitul multor conflicte active sau înghețate, eliminarea disensiunilor dintre țările ostile și rivale, înlocuindu-le cu mai multe acțiuni de cooperare reciproc avantajoase, utilizate pentru a construi și a consolida pacea și securitatea internațională. În schimb, în timp ce unele conflicte au fost soluționate, au izbucnit alte conflicte armate, au apărut multe alte puncte fierbinți și, implicit, mai multe situații de criză. Până atunci, în special amenințările militare au fost, în mare parte, înlocuite de amenințări asimetrice non-militare de securitate, dintre care terorismul este una dintre cele mai grave.

Întrucât atacurile teroriste se desfășoară în toate regiunile lumii, reprezentând o amenințare pentru societate în multe țări dezvoltate și în curs de dezvoltare, și, în prezent, terorismul poate afecta pe oricine, oriunde și oricând, având în vedere globalizarea și reducerea distanțelor, ne referim la acesta ca la o amenințare globală la adresa securității. Este foarte probabil ca și în acest moment, undeva în lume, un grup terorist să planifice atacuri care să producă în continuare victime nevinovate, daune financiare și materiale, precum și prejudicii sănătății fizice și psihice ale indivizilor.

Reprezentanții guvernelor de stat, diplomații, membrii forțelor militare și de securitate ale statelor, serviciile de informații, forțele de poliție și multe alte instituții abilitate încearcă să prevină acțiunile teroriștilor sau, cel puțin, să se pregătească în vederea contracarării acestora. Dintr-un anumit punct de vedere, tot acest proces reprezintă un duel, pe care societatea actuală nu ar trebui să-l piardă. Victoria

teroriștilor poate avea consecințe catastrofale pentru fiecare dintre noi și pentru societate, în general. Prin urmare, este necesar să se utilizeze abordări științifice, lucrări analitice și sintetice sistematice, detaliate, pentru a ajuta la clarificarea problemelor asociate terorismului și a diferitelor strategii de combatere a acestuia și pentru a propune soluții posibile.

Încă de la apariția terorismului, a existat un efort susținut pentru a rezolva această problemă gravă. Oamenii au utilizat diferite metode și proceduri pentru a o elimina, unele cu mai mult succes, iar altele cu mai puțin. Războiul din Irak a exacerbat problemele accesului la o soluție actuală pentru abordarea globală a combaterii terorismului. În timpul discuțiilor cu privire la începerea sau nu a unui război preemptiv, au intrat în conflict două strategii (inițiativa de contraproliferare a lui Clinton și conceptul lui Bush, de atacuri preemptive), care au afectat lupta globală împotriva terorismului până în prezent. Cu toate acestea, terorismul este o amenințare atât de gravă la adresa securității, încât combaterea acestuia nu poate fi bazată doar pe o singură strategie și nu poate fi condusă de o singură țară sau coaliție. Lupta împotriva terorismului ar trebui să se bazeze pe experiența și cooperarea tuturor țărilor care sunt dispuse să îl contracareze. Dacă se dorește o combatere eficientă, în primul rând, este esențial ca inamicul (autorii actelor teroriste) să fie înțeles. Prin urmare, lucrarea tratează aspecte de motivație a teroriștilor și, ulterior, principiile pentru combaterea manifestărilor terorismului.

1. Tendințe în motivarea și schimbarea terorismului

De ce recurg unii oameni la terorism? În acest context, trebuie avut în vedere că este vorba atât despre bărbați, cât și despre femei. Cu toate că poate părea îndoielnic că femeile au un rol important în organizarea și desfășurarea atacurilor teroriste, nu trebuie să ne lăsăm induși în eroare de această presupunere. Probabilitatea ca o femeie să comită un atac terorist este destul de mare.¹ Există mai multe motive – femeile care recurg la acte de terorism au aceleași motive ca și bărbații și, prin urmare, nu există nicio scuză pentru a le exclude. Dimpotrivă, istoria ne-a dovedit că mai multe atacuri teroriste de succes au fost efectuate de către femei care au reușit să nu trezească nicio suspiciune. În concluzie, ar putea femeile să devină lideri teroriști? Cu toate că acest lucru nu este foarte obișnuit, nu înseamnă că este imposibil.²

Femeile care aleg să se alăture unui grup terorist provin, de regulă, din clasele mijlocii sau superioare ale societății, au o educație bună, abilități manageriale și

---

¹ Jessica Davis, *Women in Modern Terrorism: From Liberation Wars to Global Jihad and the Islamic State*, Rowman & Littlefield, New York, 2017, p. 142.

² Katherine E. Brown, *White Widows: The Myth of the Deadliest Jihadi Women*, The Tony Blair Institute for Global Change, 17 septembrie 2018, URL: <https://institute.global/policy/white-widows-myth-deadliest-jihadi-women>, accesat la 20.10.2020.

gândire filosofică. Ele devin partea intelectuală a unei organizații teroriste. Politica de profilare a potențialilor suspecți ca bărbați din anumite state, între 16-35 de ani, stabilită de către Statele Unite ale Americii, după 11 septembrie 2001, oferă femeilor o mare oportunitate de a deveni teroriști. După doar câteva săptămâni însă, acest profil s-a dovedit a fi un eșec, dar, la nivel local, a oferit oficialilor posibilitatea de a raporta o activitate și de a o promova drept mijloc de combatere „eficientă” a terorismului. Cu toate acestea, politica prezentată ignoră complet faptul că grupurile teroriste sunt extrem de flexibile și că se adaptează foarte repede noilor condiții și noilor măsuri care sunt luate împotriva lor.

Din această perspectivă, războiul din Irak a fost o adevărată neînțelegere a atributelor de bază ale terorismului, deoarece nu numai că nu a sporit securitatea SUA, așa cum a încercat să susțină administrația americană, dar, potrivit Institutului Internațional pentru Studii Strategice, organizația teroristă Al-Qaeda a devenit mult mai insidioasă și mai periculoasă decât în orice alt moment înainte de atacurile din 11 septembrie 2001.³ Cu toate acestea, o ședere mai lungă a trupelor americane în Irak, care era de dorit pentru stabilizarea țării, a dus, în mod paradoxal, la o creștere și adâncire a urii împotriva „puterii ocupante”, deschizând calea pentru recrutare de adepți în organizația Al-Qaeda.

1.1. Alegerea rațională a motivației terorismului

În ceea ce privește motivația personală, recurgerea la terorism este, de obicei, o alegere rațională a teroriștilor, care iau în considerare costurile, beneficiile, riscurile, pericolele și, în același timp, consecințele unui atac. Astfel, o grupare teroristă rațională compară capacitatea de apărare a unei entități cu capacitatea sa de a o ataca, evaluează impactul mesajului pe care dorește să îl transmită prin actul respectiv, evaluează probabilitatea și forța represaliilor împotriva organizației în sine, reacția publicului etc.

De asemenea, prin depășirea unei anumite limite de toleranță, riscă să piardă sprijinul unei părți a publicului. Uneori, teroriștii își pot pierde susținătorii, deoarece grupările teroriste sunt formate, în esență, din elită. Deși luptă pentru „binele comun”, de exemplu, sub forma unor grupuri de eliberare națională, oamenii de rând nu sunt implicați în această dinamică și își pot exprima, astfel, neînțelegerile sau chiar dezacordul cu obiectivele activităților teroriste. Unul dintre motivele pentru care aceste grupuri recurg la terorism este tocmai faptul că nu reușesc să obțină mai mult sprijin din partea societății. Aspecte precum reticența membrilor de a dedica timpul și resursele necesare mobilizării populației sau împărțășirea punctelor de vedere ideologice ale teroriștilor de către populație nu sunt cu adevărat importante.

Un act terorist poate avea drept scop faptul de a arăta că regimul actual poate fi amenințat și că o opoziție ilegală este posibilă. În cazul acesta, atacul terorist

---

³ Paul Krugman, „Path of Glory”, *New York Times*, 2003, p. 27.

acționează ca un catalizator, nu ca un substitut, pentru revolte în masă.⁴ Astfel, terorismul poate servi drept o scurtătură către revoluție. Inițiatorii revoluțiilor încearcă să scutească un efort organizațional consumator de timp, asociat cu mobilizarea populației. O mare parte din succesul unui astfel de atac depinde de răspunsul guvernului la „atmosfera de teamă”.

În cazul Al-Qaeda, a fost, în primul rând, o încercare de a rezolva situația din regimurile despotice din Orientul Mijlociu, prin rezistență internă, care a fost, însă, aspru suprimată. În anumite cazuri, unde nu a fost posibilă o exprimare liberă a opiniei pentru buna funcționare a societății prin metode democratice, precum alegeri libere sau inițiative civice, membrii frustrați ai acestor societăți au recurs la acte de terorism.⁵ Inițial, țintele au fost înseși regimurile corupte, însă, ulterior, atacul s-a îndreptat și asupra acelor care le-au ajutat, menținându-le la putere. Apoi, furia islamiștilor radicali s-a întors împotriva Statelor Unite.

În general, măsurile de securitate împotriva terorismului se confruntă cu următoarea problemă: un accent puternic pus pe securitate crește paradoxal valoarea simbolică a violenței, lucru care duce la consecințele contraproductive ale acestora. De asemenea, nu este neobișnuit ca guvernele însele, fie în mod conștient, fie din cauza politicilor ineficiente, să crească „amenințarea la adresa securității”. Rezultatul unei situații similare este adoptarea unor măsuri represive împotriva populației proprii. O atmosferă de teamă ajută legiuitorul să adopte legi care, în mod normal, ar fi respinse fără compromisuri de către opoziție. Un caz tipic în Statele Unite a fost adoptarea unei serii de legi represive controversate, după declararea „războiului împotriva terorii”, care aștepta să fie aprobată de Congres de mai mulți ani. Aprobarea acestor legi în circumstanțe obișnuite a fost de neconceput.

Viteza cu care a apărut *Patriot Act*, după atacurile din 11 septembrie 2001 (în termen de o lună), ridică, în mod necesar, îndoieli cu privire la originea măsurilor luate în temeiul legii respective, fără nicio discuție. În zilele noastre, nu mai este un secret că, de fapt, aceste măsuri nu au prea mult de a face cu lupta eficientă împotriva terorismului. Cu toate acestea, a fost folosită o atmosferă de instaurare a fricii pentru a lua măsuri de netrecut. În pofida faptului că este un stat democratic, toți membrii Congresului, cu excepția unuia, se temeau să exprime orice îndoieli cu privire la adoptarea legii. Situația în regimurile represive este mult mai complicată, deoarece teama este omniprezentă, iar simpla suspiciune că ar susține grupurile de opoziție poate duce la sancțiuni dure. Paradoxul este că tocmai această incapacitate de a nu fi de acord cu conducerea țării este cea care determină grupurile de opoziție să decidă să utilizeze tactici teroriste.

---

⁴ Martha Crenshaw, *The Logic of Terrorism: Terrorist Behaviour as a Product of Strategic Choice*, McGraw-Hill/Dushkin, Guilford, 2002, p. 57.

⁵ Aaron Y. Zelin, *Your Sons Are at Your Service – Tunisia’s Missionaries of Jihad*, Columbia University Press, 2020, pp. 47-87, 97-99.

1.2. Obiective religioase și culturale ale motivației terorismului

După cum am menționat, terorismul servește, în principal, pentru atingerea anumitor obiective politice; cu toate acestea, obiectivele sale pot fi, totodată, religioase sau ideologice. Însăși problema raționalității depinde de înțelegerea sa diferită în diverse culturi. De fapt, cultura joacă un rol foarte important în susținerea terorismului. Spre deosebire de o societate individualistă, într-o societate armonizată la nivel colectiv, recrutarea potențialilor teroriști este mult mai ușoară. Dorința de sacrificiu de sine, care este apreciată ca fiind o virtute personală în unele culturi, poate fi un stimulent pentru a deveni implicat într-o organizație teroristă. Sistemul de valori al unei societăți care pune pe primul loc obiective mai înalte decât cele individuale sau opinia general acceptată, conform căreia rezolvarea conflictelor prin violență este acceptabilă, poate contribui la creșterea potențialilor candidați pentru organizații teroriste.

Unul dintre factorii importanți este teama de excludere culturală, în contrast cu cultura dominantă și sentimentul de „dezmoștenire”. Cele mai importante valori culturale pe care toată lumea se străduiește să le păstreze și să le aperse includ limbajul, religia, teritoriul și apartenența la grup.⁶ Religia este, probabil, una dintre cele mai sensibile valori, deoarece amenințarea la adresa religiei este o amenințare nu numai pentru prezent, ci și pentru trecut și viitor. Terorismul în numele religiei poate fi foarte violent, deoarece fanaticii religioși tind să fie fermi cu privire la adevărul lor și să încerce să-l impună altora. În unele religii, lupta împotriva necredincioșilor este încurajată și justificată, fiind uneori solicitată în mod direct. În ochii susținătorilor extremiștilor religioși, acest lucru le conferă legitimitatea de a comite acte de violență, chiar dacă majoritatea religiilor resping violența.⁷

Motivele psihologice ale teroriștilor pot varia de la nemulțumirea față de propria viață și viitorul posibil, prin percepția unui act terorist ca o „datorie religioasă”, până la percepția altor oameni ca fiind cauza eșecului lor. Sensul esențial al unui act terorist este impactul psihologic asupra populației și guvernului – răspândirea sentimentelor de frică și teroare.

1.3. Schimbări ale modelului de terorism

Unele elemente esențiale ale terorismului se schimbă, altele, dimpotrivă, rămân. Cele din urmă includ motivele de bază pentru utilizarea terorismului ca armă a celor slabi, efortul de a crește publicitatea pentru propria cauză și efortul de a schimba sistemul. Ceea ce se schimbă este modul în care sunt pregătite și desfășurate actele teroriste, modul în care sunt gestionate organizațiile teroriste, modul în care membrii lor comunică între ei etc. În era tehnologiei informației,

---

⁶ David J. Whittaker, *The Terrorism Reader*, Routledge, London, 2001, p. 21.

⁷ Rastislav Kazanský, *The Theory of Conflict*, Banská Bystrica, Belianum, 2015, p. 97.

există trei schimbări fundamentale care caracterizează „noua generație de terorism” – organizare, doctrină și strategie și, nu în ultimul rând, tehnologie.⁸

1. **Organizare** – trecerea de la o structură ierarhică la o structură de rețea. Există aceste tipuri de bază de rețele:

- *rețea în lanț* – oameni, bunuri sau informații se mută de la utilizatori finali, individuali prin intermediari;

- *rețea în formă de stea* – funcționează similar cu franciza sau cu structura cartelului; membrii individuali sunt conectați la un nod central prin care trece toată comunicarea și cooperarea;

- *o rețea în care fiecare celulă este conectată la toate celelalte celule* – acestea sunt, în mare parte, organizații mici;⁹

- *modelul cluster* – presupune existența mai multor celule ale căror membri nu se cunosc, iar dacă un membru al celulei este capturat, celelalte celule nu sunt puse în pericol și continuă să funcționeze; membrii unei celule nu se întâlnesc niciodată într-un singur loc și, adesea, nu se cunosc între ei. Comunicarea este furnizată într-o formă nedetectabilă electronic – în cea mai mare parte sub forma unor curieri umani (de exemplu, așa funcționează Al Qaeda).¹⁰

2. **Doctrină și strategie** – din cauza noilor posibilități de comitere a actelor teroriste, teroriștii recurg la acte la scară mai mare. Acestea pot atrage o atenție mai mare și pot ajunge la un public mai larg (de exemplu, dominația militară americană poate continua să motiveze unii adversari statali și nestatali să utilizeze tactica teroristă ca instrument al conflictului asimetric). În general, teroriștii se concentrează pe distrugerea țintelor simbolice (Turnul Eiffel, clădirea ONU, World Trade Center, Turnurile Sears din Chicago etc.). Pe lângă distrugerea clădirii ca atare, obiectivul poate fi întreruperea sistematică a cursului normal al vieții (prin atacarea rețelei de energie electrică și a alimentării cu energie electrică a orașelor mari, punerea în pericol a autostrăzilor, tunelurilor, conductelor, porturilor și dezafectarea acestora etc.).

3. **Tehnologie** – o creștere a utilizării tehnologiei informației pentru nevoile de atac sau de apărare ale unui grup terorist, precum și pentru a sprijini structurile sale organizatorice. Au fost create celule independente, autonome, distanțate din punct de vedere geografic, pentru a comunica între ele prin intermediul telefoanelor mobile, e-mailurilor, site-urilor web și conferințelor informatice, lipsind, în același timp, managementul central al unei astfel de organizații. Totodată, sunt utilizate metode vechi de comunicare, precum curierul, ceea ce, desigur, face dificilă detectarea grupurilor similare. Teroriștii zilelor noastre au dezvoltat o rețea de colaboratori și

---

⁸ John Arquilla, David Ronfeldt, Michele Zanini, *Networks, Netwar, and Information-Age Terrorism*. McGraw-Hill/Dushkin, Guilford, 2002. p. 111.

⁹ *Ibidem*, p. 102.

¹⁰ Rohan Gunaratna, *Inside Al Qaeda. Global Network of Terror*, Hurst Publishers, Bloomsbury, 2002, p. 76.

informatori, care este comparabilă, în organizarea și performanța sa, cu forțele de securitate ale statului și cu serviciile secrete. În unele țări din Orientul Mijlociu, au reușit chiar să se infiltreze în guvern, în poliție și, în unele cazuri, în armată.

2. Contextul luptei internaționale împotriva terorismului

Atunci când se dezvoltă o strategie de combatere a terorismului, este necesar să se ia în considerare caracteristicile sale specifice. Organizațiile teroriste sunt actori nestatali în relațiile internaționale de securitate, care diferă în multe privințe de actorii clasici, și anume, statele. Terorismul este o tactică de luptă incomparabilă cu tactica unui conflict militar convențional tradițional între două sau mai multe state. În timp ce pregătirile pentru război nu pot fi ascunse și, prin urmare, se așteaptă izbucnirea acestuia, teroriștii atacă fără a declara mai întâi războiul. Pregătirile atacurilor teroriste au loc în secret și loviturile acestora sunt neașteptate, surprinzătoare. Teroriștii folosesc o strategie indirectă, evită lupta directă și ocolesc complet cele mai puternice elemente ale apărării adversarului.¹¹ La această strategie indirectă nu se poate răspunde, de obicei, printr-un atac direct. Este specific atacurilor teroriste care, cu un cost foarte redus și cu numărul limitat de persoane implicate, au efecte mari distructive cu consecințe psihologice enorme¹². Această asimetrie a capacităților este una dintre cele mai importante caracteristici ale terorismului.

2.1. Conflictele asimetrice

Principiul asimetriei în conflictele armate nu este un produs al ultimelor două decenii, este, practic, o strategie firească, în care un adversar mai slab încearcă să profite de punctele slabe ale unui adversar mult mai puternic, căruia nu-i poate face față. Un caz clasic este povestea biblică a lui David, care, prin intermediul mijloacelor primitive, l-a învins pe Goliat, cel din urmă fiind mult mai puternic. În teoria relațiilor internaționale contemporane, conceptul de *conflict asimetric* a fost adoptat în legătură cu lupta țărilor slabe, adesea colonizate, împotriva unor țări mult mai dezvoltate, mai puternice și mai bine echipate din punct de vedere militar. Treptat, această caracteristică a început să fie atribuită diferitelor tipuri naționale de acțiuni, cum ar fi gherilele, și, cel mai recent, a devenit o caracteristică tipică a analizelor atacurilor teroriste.

Asimetria conflictelor s-a dezvoltat după sfârșitul sistemului bipolar, care a menținut adversarii principali și aliații lor într-un echilibru relativ de forță. Odată cu sfârșitul Războiului Rece, au izbucnit o serie de războaie „mici”, care au început să

---

¹¹ Stefan M. Aubrey, *The New Dimension of International Terrorism*, Hochschulverlag AG, Zürich, 2004.

¹² János Besenyő, „Low-cost attacks, unnoticeable plots? Overview on the economical character of current terrorism”, *Strategic Impact*, nr. 62 (1/2017), pp. 83-100.

amenințe stabilitatea sistemului internațional, dar care nu reprezentau o amenințare directă pentru o anumită putere mondială. Accesibilitatea lor a fost în mare parte limitată la nivel regional, iar conflictul a devenit internațional abia după decizia de intervenție, care a fost luată de Statele Unite ale Americii sau de o altă organizație internațională, precum ONU, NATO, UE și UA. SUA a urmat o strategie de „război drept”, în care s-a simțit îndreptățită, în anumite situații, să intervină în favoarea securității internaționale. Cu toate acestea, strategia în cauză, puternic influențată de o altă caracteristică a politicii externe americane – efortul de răspândire a democrației și a modelului american în lume –, a oferit doar o justificare, în caz de intervenție, însă nu și implicarea efectivă în niciuna dintre acțiuni. Potrivit unor autori de renume, în perioada dintre căderea Zidului Berlinului, în 1989, și atacul asupra World Trade Centre, din 2001, SUA nu s-a bazat pe o strategie solidă de securitate.¹³

Utilizarea războiului asimetric este caracteristică actorilor nestatali care intenționează să-și atingă scopurile în acest mod și pe care nu le pot realiza în mod clasic. Obiectivele lor sunt, adesea, foarte înalte – de exemplu, în cazul grupărilor de gherilă, poate fi vorba despre o lovitură de stat și instituirea unui nou regim, sau, în alte cazuri, ar putea fi vorba despre obținerea independenței unui anumit teritoriu. În ceea ce privește teroriștii, obiectivele au fost, inițial, similare, iar îndeplinirea acestora a fost schimbarea politicii externe a statului atacat, retragerea trupelor străine de pe teritoriu sau a sprijinului pentru un regim corupt care guvernează acel stat. Totuși, această epocă a terorismului caracterizat de motivație politică aparține trecutului, fiind înlocuită de un terorism cu scopuri și acoperire globale. Cerințele sale sunt extrem de ridicate, adesea vag formulate ca o schimbare a ordinii mondiale și, practic, niciun act nu poate contribui la îndeplinirea lor.

Războiul asimetric amenință cinci domenii de interes: organisme guvernamentale și centrale, surse de energie și sistemele aferente, infrastructură – rețeaua industrială și de transport, populația și forțele armate.¹⁴ Ceea ce se remarcă în acest context este diferența dintre scopuri și obiective. Spre exemplu, pe de o parte, SUA, drept putere mondială cu resurse militare semnificative, a avut obiective clar definite, însă relativ limitate: Războiul din Golf – scopul l-a reprezentat eliberarea Kuweitului, însă nu și răsturnarea regimului lui Saddam Hussein; războiul din Afganistan – scopul era distrugerea rețelei teroriste, dar nu și eliminarea regimului taliban (care a reprezentat mai mult un pretext pentru atac).¹⁵ Pe de altă parte, există actori nestatali cu resurse minime, dar cu scopuri înalte.

---

¹³ Leslie H. Gelb, *Foreword. A New National Security Strategy in an Age of Terrorists, Tyrants, and Weapons of Mass Destruction*, Consiliul pentru Relații Externe, New York, 2003, pp. 5-6.

¹⁴ Barthélémy Courmont, Darko Ribnikar, *Les guerres asymétriques. Conflits d'hier et d'aujourd'hui, terrorismes et nouvelles menaces*, Iris, Paris, 2002, pp. 38-39.

¹⁵ *Ibidem*, p. 20.

Asimetria devine o amenințare presantă și directă, care se va manifesta pe trei niveluri principale:

a) asimetria intereselor – scopul autorilor acestei amenințări în următorii ani nu va fi înfrângerea militară a SUA și a aliaților săi, ci mai degrabă oportunitatea de a influența deciziile lor cu privire la implicarea politică și militară în afara NATO;

b) asimetria valorilor – făptașii amenințării cu războaie asimetrice nu împărtășesc valorile civilizației euroatlantice, nu respectă nicio regulă de război, scopul lor este de a provoca cele mai mari daune posibile vieților umane (este probabil ca aceștia să folosească arme de distrugere în masă);

c) asimetria tacticii și strategiei – teroriștii evită confruntarea armată directă.¹⁶

Asimetria este înțeleasă ca o lipsă sau absență a simetriei. Dacă actorii implicați dispun de aproximativ aceleași mijloace militare, conflictul este perceput ca fiind simetric. Dacă unul dintre actori încearcă să obțină un avantaj calitativ sau cantitativ față de adversarul său, atunci este vorba despre disimetrie. Asimetria este exact opusul – unul dintre actori încearcă să profite de toate punctele slabe ale adversarului său și să intervină acolo cu cât mai multă forță distructivă posibil.¹⁷

Unul dintre exemplele tipice de disimetrie este utilizarea bombei atomice de către Statele Unite, la finalul celui de-al Doilea Război Mondial. În acest caz, actorii sunt, în mare parte, state, iar scopul lor este de a demonstra o forță care nu ezită să ajungă la cele mai noi mijloace. Strategia include investiții uriașe în dezvoltarea de noi tipuri de arme a căror eficacitate depășește capacitățile inamicului, cooperare excelentă între serviciile secrete, sprijin pentru cercetare în diverse domenii și eforturi pentru a obține cei mai buni oameni de știință din lume ale căror rezultate pot fi utilizate în mediul militar. Prin urmare, este vorba despre o strategie cuprinzătoare al cărei scop nu este doar să conducă lupta, ci să descurajeze adversarul înainte de luptă. Dacă lupta are loc, cursul său este unul scurt și reușit, datorită superiorității tehnice absolute. Întrebarea care rămâne este: ce se întâmplă după luptă?

Unul dintre exemplele tipice de asimetrie este atacul terorist asupra World Trade Center, în care teroriștii au folosit credința americană despre imposibilitatea de a fi atacat pe propriul teritoriu și despre nepregătirea tuturor componentelor pentru a răspunde unei situații similare. Faptul că SUA nu este imună la conflictele internaționale și că atacul de pe teritoriul său este real a fost confirmat în mai multe încercări teroriste anterioare, dar această amenințare a fost în mod clar subestimată. Efectul devastator pe care teroriștii l-au obținut prin exploatarea acestei vulnerabilități a securității statului, combinat cu un moment de surpriză și cu utilizarea obiectivelor civile ca arme împotriva ținutelor civile, este complet disproporționat.

---

¹⁶ Rod Thorton, *Asymmetric Warfare: Threat and Response in the 21st Century*, Polity, Malden, 2007, p. 72.

¹⁷ Barthélémy Courmont, Darko Ribnikar, *op.cit.*, p. 26.

Globalizarea este un fenomen multidimensional care afectează toate domeniile activităților umane, inclusiv violența, războiul și terorismul. Mijloacele tehnice nu reprezintă o apărare împotriva acestui pericol omniprezent și a fricii de supraviețuire. Soluția rezidă în domeniul politic și al diplomației. Cu toate că unii politicieni se opun acestui concept de strategie modernă de securitate în toate modurile posibile și încearcă să demonstreze că soluția se află încă în domeniul militar și tehnologic, evenimentele confirmă că o astfel de abordare nu este o soluție pe termen lung.

Apărarea împotriva conflictelor viitoare este un efort de a înțelege cauzele și consecințele conflictelor din trecut, ca un pas necesar pentru anticiparea conflictelor viitoare. Desigur, considerațiile similare nu garantează că vom estima escaladarea situației. Dezvoltarea este, adesea, o chestiune de întâmplare. Acest lucru surprinde nu numai populația, care se ocupă de probleme similare doar tangențial, ci și pe cei mai cunoscuți experți. Așa după cum nimeni nu se aștepta ca, la sfârșitul anului 1989, Cortina de Fier să cadă, niciunul dintre experți nu a anticipat o acțiune similară cu cea a atacurilor teroriste asupra World Trade Center.

Forța mobilizatoare a celor implicați în atacuri a fost islamismul îndoctrinat. Cu doar câteva luni înainte de atacuri, acesta a fost descris de unul dintre experți, Gilles Kepel, drept o forță mobilizatoare „pierdută”. El afirma: „Am crezut că mișcările violente vor copleși planeta, că Bin Laden a început un război împotriva Occidentului. Aceste reacții exagerate sunt doar o consecință a faptului că islamismul radical și-a pierdut o mare parte din baza sa socială. Grupările teroriste nu sunt în măsură să mobilizeze masele sau să obțină sprijinul uneia dintre puteri. Ocazional, există o explozie de violență din loc în loc, dar islamismul radical nu mai reprezintă o amenințare la adresa păcii mondiale”¹⁸. Câteva luni mai târziu, a fost posibil să ne dăm seama cât de greșite erau aceste cuvinte. Islamismul radical nu a dispărut. Din nefericire, nici măcar nu se află în retragere, dimpotrivă, ideologia sa cunoaște o renaștere fără precedent. Cu toate acestea, se întâmplă greșeli similare, iar existența lor nu este un motiv pentru a respinge toate încercările de a analiza sau de a prezice viitoarele conflicte mondiale. Cartea lui Pascal Boniface, directorul Institutului de Relații Internaționale și Strategice din Paris, intitulată „Războaiele de mâine” (*Les guerres de demain*), poate constitui un subiect de reflecție.¹⁹

2.2. Strategii preemptive

Drept răspuns la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, un an mai târziu, administrația Bush a emis o nouă strategie de securitate națională pentru Statele Unite ale Americii, un documentat mult așteptat, care a atras multă atenție atât în țară, cât și în străinătate. În cadrul acestuia, guvernul SUA urma să-și descrie strategia de securitate într-un moment de terorism global în creștere. O mare îngrijorare a

---

¹⁸ Gilles Kepel, *L'islamisme est fini*, Éditions du Felin, Paris, 2001, p. 158.

¹⁹ Pascal Boniface, *The Warriors of Demain*, Le Seuil, Paris, 2001.

fost formularea unui nou mod de apărare a securității naționale – un atac preemptiv. Aceasta a reprezentat o trecere de la conceptul inițial de atacuri preventive. Mulți critici au numit-o noua doctrină Bush, care stabilește un precedent periculos. Statele Unite își rezervă dreptul de a „acționa preemptiv împotriva teroriștilor pentru a preveni ca aceștia să facă rău poporului și țării noastre”. Astfel, ei consideră că un „atac bun” este „cea mai bună apărare”²⁰.

Nu definiția în sine a atacului preemptiv a stârnit o dezbatere aprinsă între aliații europeni ai Statelor Unite, ci rațiunea unui astfel de atac. Definiția în sine nu oferă motive pentru un atac. Astfel, pentru a-l iniția, trebuie îndeplinite anumite condiții, una dintre cele mai importante fiind existența unei amenințări imediate, lucru foarte greu de demonstrat. Definiția așa-numitelor „state cu o politică ascunsă” oferă o idee asupra țărilor împotriva cărora Statele Unite ar fi dispuse să folosească această strategie. Strategia de securitate națională a SUA le definește ca state care „își brutalizează proprii oameni, nu manifestă respect pentru dreptul internațional, își amenință vecinii, se angajează să achiziționeze arme de distrugere în masă și sponsorizează terorismul în întreaga lume”²¹. Potrivit reprezentanților SUA, acest grup include Irak, Iran și Coreea de Nord. Irakul a devenit astfel un candidat „cheie” pentru un atac preemptiv, deși proprietatea asupra armelor de distrugere în masă nu a fost dovedită și principala condiție pentru atacul preemptiv, o amenințare iminentă, de altfel, nu a fost îndeplinită.²² Experții și-au exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că utilizarea unui atac preemptiv asupra Irakului ar fi putut, la rândul său, să-l oblige pe Saddam să folosească arme de distrugere în masă, dacă acesta le-ar fi deținut. De fapt, un astfel de atac preemptiv ar fi putut pune în pericol oamenii și țara pe care trebuia să o protejeze.

2.3. Teoria războiului drept

În discursurile sale cu privire la atacul preemptiv, președintele George Bush aducea adesea în discuție teoria războiului drept, care, în anumite circumstanțe, justifică un atac asupra inamicului. Această teorie, bazată pe învățăturile Sfântului Augustin (354-430) și pe interpretarea Sfântului Toma de Aquino (1225-1274), reprezintă unul dintre puținele domenii ale filosofiei contemporane legată de moralitate unde construcțiile teoretice de bază ale Evului Mediu sunt încă valide.²³

---

²⁰ ***, *National Security Strategy of the United States of America*, 2002, p. 7.

²¹ *Ibidem*, p. 11.

²² N.A.: În acest context, este interesant de remarcat faptul că, în anii 80, în timpul războiului dintre Irak și Iran, când Irakul a utilizat arme chimice împotriva populației iraniene, Statele Unite au rămas complet neafectate de acest lucru. În ceea ce privește statele care susțin terorismul, Statele Unite nu pot veni cu un scut clar – este suficient să ne reamintim sprijinul acordat mujahidinilor afgani în lupta împotriva Uniunii Sovietice. În același timp, tactica lor nu diferea de cele teroriste.

²³ Chris Brown, *International Relations Theory: New Normative Approaches*, Columbia University Press, New York, 1992, p. 64.

Fundamentul teoriei războiului drept este reprezentat de doctrina suveranității, pe baza căreia, într-un sistem anarhic de relații internaționale, este permis fiecărui stat să evalueze legitimitatea deciziei sale de a intra în război (*ius ad bellum*). În același timp, se impune respectarea dreptului internațional, care stabilește limite privind desfășurarea războiului (*ius in bello*).

Războiul este văzut ca o continuare a politicii prin alte mijloace²⁴ și, în anumite circumstanțe, statelor nu li se poate refuza dreptul de a recurge la război. Totuși, trebuie să respecte anumite reguli care au devenit parte a dreptului internațional. Cu toate acestea, problema comunității internaționale este lipsa unei autorități superioare care să acționeze ca judecător și procuror în disputele dintre state. Prin urmare, războiul este un fel de substitut pentru procedurile judiciare într-un proces în care forța este folosită pentru apărarea drepturilor statului.²⁵ Potrivit lui Toma de Aquino, pentru ca un război să poată fi numit război drept, este necesar să îndeplinească următoarele condiții: să fie condus de un monarh legitim; să aibă o cauză dreaptă; să fie ghidat de o intenție corectă²⁶. Ulterior, aceste cerințe au fost completate de următoarele: războiul poate fi folosit numai după epuizarea tuturor metodelor pașnice pentru gestionarea conflictelor (ca ultimă resursă, în cazuri extreme); trebuie să existe o probabilitate minimă de reușită; atât daunele cauzate de război, cât și costul acestora trebuie să fie direct proporționale cu beneficiile războiului.²⁷

Condiția proporționalității se aplică nu numai daunelor cauzate de război și raportului cost-beneficiu al acestuia, dar și dimensiunii atacului militar. Puterea atacului și mijloacele utilizate ar trebui să fie proporționale cu amenințarea la adresa statului²⁸. În acest context, este necesar să se facă distincția dintre politicile de disuasiune, care subliniază în mod deliberat disponibilitatea statului de a răspunde folosind toate mijloacele posibile, inclusiv armele nucleare. Resursele utilizate sunt foarte importante. În legătură cu atacul, este necesar a se observa abordarea modului de atac. Acesta ar trebui îndreptat către agresor, și nu către persoanele nevinovate. Ducerea unui război cu un lider legitim în mediul internațional actual înseamnă a purta un război cu o autoritate legitimă, care este Organizația Națiunilor Unite sau, mai precis, Consiliul de Securitate al ONU. Legitimitatea atacurilor unilaterale care nu au fost aprobate de către Consiliul de Securitate al ONU este discutabilă. Un astfel de pas reprezintă un precedent periculos care neagă principiile diplomației multilaterale.

²⁴ Carl von Clausewitz, *On War*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2008, p. 87.

²⁵ James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey*, Pearson College Division, London, 2008, p. 201.

²⁶ Mark V. Kauppi, Paul R. Viotti, *The Global Philosophers: World Politics in Western Thought*, Lexington Books, Lanham, 1992, p. 134.

²⁷ James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey*, Pearson College Division, London, 2008, p. 207.

²⁸ Deen K. Chatterjee, *The Ethics of Preventive War*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, p. 155.

Concluzii

În prezent, sunt des întâlnite termenul „terorism” și expresia „lupta împotriva terorismului”. Pentru ca această luptă să fie una de succes, este important să existe o cercetare sistematică a cauzelor terorismului și, de asemenea, să se analizeze motivațiile teroriștilor, împreună cu explorarea abordărilor posibile și imediate, cu scopul de a diminua consecințele actelor de terorism sau de a contribui la detectarea acestui tip de violență.

În prima parte a articolului, informația selectată este clasificată sistematic, tratând condițiile care conduc la acte de terorism, motivația bazată pe alegeri raționale, aspectele culturale și religioase ale motivației, dar și schimbările recente în ceea ce privește utilizarea „modelului” terorismului din punctul de vedere al organizării, doctrinei și strategiei, precum și al tehnologiei.

Cea de-a doua parte a articolului se concentrează pe descrierea luptei împotriva terorismului, începând cu clasificarea actelor de terorism drept război asimetric.

Principiul asimetriei a fost dezbătut inclusiv în ceea ce privește consecințele abordării unor soluții de către state. Totodată, descrie strategia preemptivă și teoria războiului drept. Toate acestea conduc spre o serie de informații care trebuie să sprijine rezolvarea problemelor practice asociate noului fenomen al mediului de securitate internațional, și anume, terorismul, și grupărilor teroriste ca entități nestatele. Percepția sa ar trebui să corespundă nivelului său de semnificație. Reacțiile statelor și ale mediului internațional, și, implicit, a luptei împotriva terorismului ar trebui să elimine cauzele, și nu doar să „stingă” consecințele.

În prezent, teama că undeva, în lume, un grup terorist planifică atacuri în care nu poate fi exclusă utilizarea armelor chimice, biologice sau nucleare, ori că nu este posibilă prevenirea unei catastrofe în spațiul cibernetic, bancar sau în ceea ce privește rezervele de apă sau electricitate este, cu siguranță, reală. Iar acest lucru nu afectează statele exclusiv, ci întregă populație de pe glob.

În concluzie, toate activitățile teroriste, toate formele și tipurile de terorism, afectează iremediabil lumea în ansamblu, dar și indivizii în sine atât fizic, cât și psihic. De aceea terorismul este considerat astăzi una dintre cele mai presante probleme ale umanității și, în același timp, una dintre cele mai grave amenințări asimetrice non-militare actuale de securitate. Din acest motiv, necesită o cooperare extinsă nu numai la nivel practic, în adoptarea și punerea în aplicare a măsurilor și sarcinilor specifice în lupta împotriva acestuia, ci și la nivel academic, în căutarea unor abordări teoretice pentru eliminarea lui.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, National Security Strategy of the United States of America, 2002.
2. ARQUILLA, J., RONFELDT, D., ZANINI, M., „Networks, Netwar, and Information-Age Terrorism”, in *Terrorism and Counterterrorism: Understanding the New Security Environment: Readings & Interpretation*, coordonatori: RUSSEL D. Howard; REID L. Sawyer, McGraw-Hill/Dushkin, Guilford, 2002.
3. AUBREY, S. *The New Dimension of International Terrorism*, Hochschulverlag AG, Zürich, 2004.
4. BESENYŐ, J., „Low-cost attacks, unnoticeable plots? Overview on the economical character of current terrorism”, *Strategic Impact*, 62 (1), 2017, URL: http://real.mtak.hu/83718/1/low_cost_attacks_unnoticeable_plots_overview_on_the_economical_character_of_current_terrorism.pdf
5. BONIFACE, P., *The Warriors of Demain*, Le Seuil, Paris, 2001.
6. BROWN C., *International Relations Theory: New Normative Approaches*, Columbia University Press, New York, 1992.
7. CHATTERJEE, D. K., *The Ethics of Preventive War*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.
8. CLAUSEWITZ, C., *On War*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2008.
9. COURMONT, B., RIBNIKAR, D., *Les guerres asymétriques. Conflits d'hier et d'aujourd'hui, terrorismes et nouvelles menaces*, Iris, Paris, 2002.
10. CRENSHAW, M., „The Logic of Terrorism: Terrorist Behavior as a Product of Strategic Choice”, in *Terrorism and Counterterrorism: Understanding the New Security Environment: Readings & Interpretation*, coordonatori: Russel D. Howard, Reid L. Sawyer. McGraw-Hill/Dushkin, Guilford, 2002.
11. DAVIS, J., “Women in Modern Terrorism: From Liberation Wars to Global Jihad and the Islamic State”, New York, Rowman&Littlefield, 2017.
12. DOUGHERTY, J. E., PFALTZGRAFF, R. L., *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey*, Pearson College Division, London, 2008.
13. GELB, L. H., *Foreword. A New National Security Strategy in an Age of Terrorists, Tyrants, and Weapons of Mass Destruction*, Consiliul Relațiilor Internaționale, New York, 2003.
14. GUNARATNA, R., *Inside Al Qaeda. Global Network of Terror*, Editura Hurst, Bloomsbury, 2002.
15. JURČÁK, V., „Asymetrické hrozby v bezpečnostnom prostredí 21. storočia.”, în *Security Forum 2013 – Conference Proceedings*, Facultatea de Științe Politice și Relații Internaționale, Universitatea Matej Bel, Banská Bystrica, 2013.

16. KAUPPI, M.V., VIOTTI, P.V., *The Global Philosophers: World Politics in Western Thought*, Lexington Books, Lanham, 1992.
17. KAZANSKÝ, R., *The Theory of Conflict*, Belianum, Banská Bystrica, 2015.
18. KEPEL, G., „L’islamisme est fini”, în (coordonatori) BOUVET, Beatrice; DENAUD, Patrick, *The warriors who miss the world. Analysis of French experts*, Editions du Felin, Paris, 2001.
19. KOUDELKA, Z., *Mezinárodní konflikty a bezpečnost státu*, Key Publishing, Ostrava, 2016.
20. KRUGMAN, P., „Path of Glory”, în *New York Times*, 16 mai 2003, secțiunea A, URL: <https://www.nytimes.com/2003/05/16/opinion/paths-of-glory.html>
21. NEČAS, P., ANDRASSY, V., „Diplomatic missions order versus security and sustainability”, în *Journal of Security and Sustainability Issues*, vol. 8, nr. 2, 2018.
22. ROŽŇÁK, P. *Politologie pro všechny*, Key Publishing, Ostrava, 2015.
23. THORTON, R. *Asymmetric Warfare: Threat and Response in the 21st Century*, Polity, Malden, 2007.
24. WHITTAKER, D. J., *The Terrorism Reader*, Routledge, London, 2001.

TERORIȘTII ISLAMIȘTI „LUPURI SINGURATICI” CA ACTORI NESTATALI ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA POLITICII DE SECURITATE A UNIUNII EUROPENE

Dr. Mirela ATANASIU*

În ultimele două decenii, în Europa au avut loc o serie de atacuri teroriste islamiste. Deși, între timp, UE a formulat răspunsuri politice pentru a preveni și a contracara terorismul, totuși, înmulțirea atacurilor teroriste, proliferate de „lupii singuratici”, precum cele din Franța și din Austria, din 2020, arată că această amenințare specifică este greu de a fi adresată optim doar la nivel politic. Această categorie de teroriști acționează ca actori nestatali, care nu numai că modelează politica de securitate a UE, ci au potențialul de a perturba substraturile mediului social european (generând teamă, radicalizare, desocializare etc.), fiind resimțită necesitatea unei abordări cuprinzătoare, de tip cauză-efect, în cadrul societății, prin prevenirea extremismului și radicalizării, pe fondul cărora terorismul individual poate apărea.

Pornind de la ipoteza de lucru că tendința în atacurile islamiste este aceea de a fi desfășurate individual, independent de organizații teroriste, de către indivizi autoradicalizați, lucrarea conține o analiză teoretică a tendințelor actelor teroriste islamiste din UE27 (în termeni de frecvență, victime, tipologie a atacurilor, grad de organizare, categorii de atacatori și ținte urmărite), înregistrate în ultimii 20 de ani, pe baza unor clarificări inițiale, aduse de către autor conceptului „lup singuratic” (lone wolf) terorist, ca actor nestatal emergent în Europa, pornind de la tipologia acestuia, propusă de Raffaello Pantucci.

---

* Dr. Mirela ATANASIU este cercetător științific gr. II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România. Email: atanasiu.mirela@yahoo.com

Ulterior, sunt prezentate unele acte și mecanisme politice dezvoltate de UE, pentru prevenirea terorismului și sunt luate în considerare unele măsuri și acțiuni proactive de reducere a extremismului și radicalizării în societate, în scopul prevenirii acțiunilor teroriste ale actorilor individuali.

Cuvinte-cheie: lupi singuratici; actori nestatali; radicalizare; amenințare; politica UE; terorism.

Introducere

Fenomenul terorist nu este nou, dar constanta sa esențială este că el reprezintă o amenințare la adresa securității indivizilor și comunităților, indiferent de forma și nivelul lor de agregare, provocând destabilizarea fizică și psihică a indivizilor și slăbirea rezilienței sistemelor publice.

Odată ce s-au simțit amenințate, de la momentul 9/11 din SUA, democrațiile occidentale au început să își reformeze și să-și consolideze sistemele de securitate supranaționale și naționale prin introducerea de noi structuri organizaționale și prin implementarea de politici, în scopul de a reduce incidența actelor de terorism executate de către organizațiile extremiste violente, prin acțiuni de securizare a spațiilor dintre granițele lor. Tot în acest context, occidentalii, inclusiv UE, au declanșat lupta împotriva terorismului, manifestată prin formele sale, antiterorism și contraterorism, ca activități de combatere a acestui flagel, scop în care au fost întocmite strategii de securitate și au fost organizate și desfășurate misiuni de prevenire și combatere a terorismului în statele pe teritoriul cărora se aflau grupări teroriste, în special islamiste, care reprezintă o amenințare la adresa securității europene.

De la acel moment însă, și terorismul și-a dezvoltat forțele și mijloacele de acțiune. Specialiștii l-au clasificat în funcție de categoriile manifestate, „etic, naționalist, ideologic, patologic”¹, sau „ordinar, politic și de stat”² și l-au identificat, în funcție de metodele sale de acțiune („kamikaze, tehnoterorismul, terorismul cibernetic”³), sau de domeniul urmărit prin acțiunile sale, (politic, economic, religios etc.). De asemenea, complexitatea și violența crescută a actelor teroriste în sine a trecut dincolo de simpla infraționalitate violentă, devenind o latură virulentă a manifestării umane, similară războiului, una primitivă, opusă echilibrului societății

---

¹ Chalmers Johnson, *Interpretation of Terrorism, in Terrorism Reader*, Editura Meridian, New York, 1978, p. 274.

² Vasile Simileanu, *Asimetria fenomenului terorist*, Editura Top Form, București, 2003, p. 111.

³ Mirela Atanasiu, Lucian Stăncilă, *Terorismul – răul din umbră al începutului de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2014, p. 38.

democratice și civilizației occidentale. Aceasta a făcut ca, pe măsură ce structurile specializate (de informații, ordine publică, antiteroriste) utilizate pentru combaterea acestui viciu civilizațional au devenit din ce în ce mai pricepute în detectarea și deturnarea comploturilor teroriste la scară largă, potențialii atacatori să înceapă să se orienteze spre atacuri mai restrânse și mai puțin sofisticate, iar, ca urmare a promovării masive a extremismului islamist pe rețelele de socializare, radicalizarea unor grupuri și indivizi, inadaptați în societățile europene care îi găzduiesc sau chiar marginalizați de membrii acestora, să fie mult mai posibilă. Aceasta face ca, în prezent, succesul luptei împotriva terorismului în Europa să fie umbrat de incidența în creștere a violențelor teroriste proliferate de *grupuri individualizate*⁴ sau de *actori individuali* autoradicalizați, fără a fi direcționați de o anumită organizație teroristă în inițierea unor atacuri, denumiți în mass-media occidentală prin sintagma „lupi singuratici” (*lone wolves*), care sunt mult mai greu de identificat decât celulele sau grupările teroriste între care există o comunicare mai largă ce face posibilă contracararea lor.

1. Teroriștii islamiști „lupi singuratici”, subcategorie a actorilor nestatali care activează în Europa

Actorii nestatali reprezintă o categorie aparte a teoriei relațiilor internaționale, aceștia fiind de tipuri diferite, deținând roluri diverse în transformarea sistemului global și având potențialul de a exercita influență asupra politicilor naționale, regionale și internaționale, în funcție de aria lor de manifestare.

În această categorie, sunt incluse mai multe grupuri și indivizi care nu sunt afiliați sau finanțați de guverne, precum: organizații nonguvernamentale, companii multinaționale sau transnaționale, instituții financiare transnaționale, fundații, entități private cu scop lucrativ sau nonlucrativ, reprezentanți ai societății civile (activiști în diferite domenii, practicanți ai unor religii, simpatizanți politici sau ai altor organizații, lobiști care susțin anumite agende sociale, economice, culturale etc.), indivizii potenți din punct de vedere financiar, personalități internaționale (sportivi, jurnaliști, artiști, analiști, politicieni etc.), dar și organizații sau indivizi

---

⁴ N.A.: Prin această sintagmă se caracterizează un grup de indivizi care se diferențiază de alte grupuri printr-o caracteristică comună grupului. De exemplu, pe parcursul lucrării, în contextul acțiunii unor „haite de lupi singuratici”, în atacuri comunitare, dar mai ales domestice (familiale), efectuate de musulmani cu violență asupra unor indivizi, aceștia se coalizează, în scopul pedepsirii sau eliminării victimei, pe baza unei motivații comune cu care toți atacatorii se pun de acord („încălcarea preceptelor morale ale Islamului”, „afișarea unor simboluri religioase diferite de cele ale Islamului”, „apartenența la o altă religie, etnie etc.”, „renunțarea la Islam a unor musulmani”, „răzbunarea unor acțiuni considerate că blamează Islamul” etc.). Inițiatorii ai acestor tipuri de atacuri, pentru atingerea unor scopuri similare și sub incidența acelorași motive, pot fi și actori individuali care acționează solitar.

care au legături cu grupări secesioniste, paramilitare, insurgente sau teroriste. O subcategorie aparte a actorilor nestatali o constituie așadar și indivizii care acționează conform ideologiei proprii prin mijloace specifice terorismului, afectând societatea europeană.

În acest context, în lucrările de specialitate occidentale, indivizii care desfășoară activități teroriste folosind, ca pretext, religia islamică și, ca fundament, ideologia islamistă, conform căreia practicarea unei forme extremiste a Jihadului (Războiului Sfânt) este considerată mijloc optim de eliminare sau convertire a „infidelilor”⁵, sunt denumiți „teroriști islamisti”⁶, „militanți islamisti”⁷ sau „teroriști jihadiști”⁸, iar dacă acționează individual, fără o coordonare evidentă a vreunei organizații teroriste, sunt prezentați ca „lupi singuratici” (*lone wolves*)⁹.

Teroriștii islamisti se împart, în principiu, în următoarele categorii:

- *membrii propriu-ziși* ai unor organizații teroriste islamiste care sunt recunoscuți ca făcând parte¹⁰ din componența respectivei structuri, putând fi identificați în cadrul celulelor teroriste, urmărind în totalitate ideologia, obiectivele și misiunea acesteia și organizând atacuri coordonate pentru a provoca cât mai multe victime în rândul grupului uman țintit;

- *membrii afiliați unor organizații teroriste* consacrate care pot fi ramuri ale acesteia (Al-Qaeda în Peninsula Arabică – AQAP în Al-Qaeda) sau alte organizații mai mici autoalipite respectivei organizații (de exemplu, Ansar al Islam la

---

⁵ David Bukay (ed.), *Islam and the Infidels. The Politics of Jihad, Da'wah, and Hijrah*, 1st Edition, Routledge, New York, 2016, pp. 8, 14, 23.

⁶ N.A.: O serie de lucrări de specialitate includ această sintagmă. A se vedea: Hannah Stuart, *Islamist Terrorism. Analysis of offences and attacks in the UK (1998-2015)*, The Henry Jackson Society, Londra, 2017; Ed Hussain, *The Islamist*, Penguin, Londra, 2007; Alex P. Schmid, „Moderate Muslims and Islamist Terrorism: Between Denial and Resistance”, *ICCT Research Paper*, August 2017.

⁷ Conform: Shafi Md Mostofa, Natalie J. Doyle, „Profiles of Islamist Militants in Bangladesh”, *Perspectives on Terrorism*, volumul 13, nr. 5, 2019; Andre Le Sage, „The Rising Terrorist Threat in Tanzania: Domestic Islamist Militancy and Regional Threats”, *Strategic Forum*, National Defense University, septembrie 2014.

⁸ A se vedea: Edwin Bakker, „Jihadi terrorists in Europe”, *Clingendael Security Paper*, nr. 2, Netherlands Institute of International Relations, decembrie 2006; Petter Nesser, „Structures of Jihadist Terrorist Cells in the UK and Europe” (paper given at the joint FFI/King's College London conference on The Changing Faces of Jihadism), Londra, 28 aprilie 2006.

⁹ Florian Hartleb, *Lone Wolves. The New Terrorism of Right-Wing Single Actors*, Springer Nature, Elveția, 2020.

¹⁰ N.A.: De exemplu, la nivelul UE, încă din decembrie 2001 a fost inițiată o listă (actualizată permanent) cu persoane, grupuri și entități implicate în acte teroriste care au devenit subiecții unor măsuri restrictive. A se vedea: ***, *Council Decision (CFSP) 2020/1132 of 30 July 2020 updating the list of persons, groups and entities subject to Articles 2, 3 and 4 of Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism, and repealing Decision (CFSP) 2020/20*, Official Journal of the European Union, 31.07.2020, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32020D1132>, accesat la 24.11.2020.

Al-Qaeda¹¹), ale căror ideologii și obiective converg într-o oarecare măsură cu scopul organizației-mamă, deși nu sunt în mod necesar recunoscuți de aceasta ca membri;

- *indivizii sau grupurile radicalizate* care adoptă ideologia unei organizații teroriste și inițiază atacuri mai mult sau mai puțin organizate, fără coordonarea membrilor respectivei organizații;

- *indivizii autoradicalizați* fără a avea legături directe cu vreo organizație teroristă, *inadaptați, frustrați sau bolnavi psihic*, care folosesc scopul religios pentru a-și justifica actele de violență extremă asupra altor persoane în cadrul comunitar sau domestic, respectiv în societate, față de necunoscuți sau în viața particulară, în cadrul familial.

O categorie aparte de actori nestatali, afiliați organizațiilor teroriste, o reprezintă finanțatorii terorismului¹² (indivizi sau grupuri, radicalizați, care, deși nu participă direct la organizarea și inițierea atacurilor, susțin financiar materializarea acestora; organizații de criminalitate organizată, care, prin corupție, fraudă și spălare de bani, au beneficii economice și/sau politice de pe urma acestei activități). Nu este de neglijat nici faptul că indivizi din Europa finanțează organizații teroriste. De exemplu, în Raportul UE privind tendințele în materie de terorism pentru 2020, se prezintă faptul că, „în 2019, Danemarca a observat că grupurile islamiste și jihadiste din Irak și Siria au rămas beneficiari primari ai finanțatorilor individuali ai terorismului din această țară”¹³. Totuși, această categorie nu este subiect al analizei de față.

Revenind la problematica noastră de bază a actorilor singuratici sau lupilor singuratici (*lone actors, lone wolves*¹⁴), în mass-media, atacurile teroriste efectuate de o singură persoană au fost adesea etichetate drept atacuri de acest tip, indiferent dacă au fost sau nu inspirate și/sau gestionate de un grup terorist, ceea ce este destul de greu de identificat. Chiar și în contextul unor atacuri revendicate (care pot fi revendicate de anumite organizații, fără să fi fost inițiate de acestea, doar pentru că au avut ecou și pot folosi scopului de creștere a vizibilității organizației în sine), dar mai ales în situația atacurilor sinucigașe, de tip kamikaze (unde atacatorii nu mai pot fi interogați), trasabilitatea actelor teroriste este destul de greu de anchetat.

---

¹¹ ***, *U.S. Report: ISIS and Al Qaeda Threats in 2019*, Wilson Center, June 30, 2020, URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/us-report-isis-and-al-qaeda-threats-2019>, accesat la 20.11.2020.

¹² N.A.: Deși există și state considerate de către SUA finanțatoare ale terorismului, de exemplu, Iranul – desemnat stat sponsor al terorismului, din 1984 –, Sudanul, din 1993, Siria, din 1979. A se vedea Capitolul 3 al *Country Reports on Terrorism 2015*, US Department of State, URL: <https://2009-2017.state.gov/j/ct/rls/crt/2015/257520.htm>, accesat la 15.11.2020.

¹³ ***, *Terrorism Situation and Trend Report 2020*, European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (EUROPOL), 2020, p. 23.

¹⁴ ***, *Lone Actors & Terrorist Groups*, International Center for Counter-terrorism – the Hague, URL: <https://icct.nl/topic/lone-actors-terrorist-groups/>, accesat la 03.11.2020.

Tot în mass-media, teroriștii care acționează în societățile occidentale sunt considerați ca fiind, cu prioritate, islamiști, în condițiile în care, în lucrări de specialitate se afirmă că teroriștii de extremă dreapta, reprezentanți ai terorismului intern, sunt mult mai activi, în ultima perioadă, în Europa¹⁵. Mai mult, deși teroriștii de extremă dreapta acționează de cele mai multe ori individual, sunt exprimate opinii că aceștia nu se încadrează în categoria „lone wolf”, deoarece se consideră că acțiunile lor denotă „o tot mai bună organizare și înarmare a extremei drepte”¹⁶, așadar, nu pot fi considerate acte singulare, independente. Această abordare poate fi considerată dublu-standard în situația de față, a unei Europe care se confruntă cu manifestări extremiste islamiste (antisemită, antirasistă, antietică, antigen etc.), care au loc cu sau fără contact direct cu o organizație teroristă, prin radicalizarea unor cetățeni europeni (născuți de religie musulmană sau convertiți la aceasta, unii dintre ei adepți sau luptători ai unor organizații teroriste, precum Al-Qaeda sau ISIL, și reîntorși în UE¹⁷) și a unor musulmani aflați pe teritoriul Uniunii (imigranți, refugiați, azilanți, turiști etc.).

Pentru a identifica proveniența reprezentării sociale acute asupra terorismului islamist în Europa, am comparat informațiile dintr-un raport american al Centrului de Studii Strategice și Internaționale, care prezintă că, „între ianuarie 2009 și februarie 2020, pe teritoriul Europei (excluzând Albania și Kosovo) au avut loc 2.241 de incidente teroriste, în total”¹⁸, cu informațiile din baza de date a *Religion of Peace*,¹⁹ unde apar înregistrate aproximativ 340 de atacuri islamiste, în aceeași perioadă. Rezultă că atacurile islamiste reprezintă aproximativ 1/7 din totalul înregistrat, așadar viziunea asupra atacurilor islamiste ca riscuri grave de securitate nu provine din frecvența lor. La o analiză mai atentă, se observă că diferența este dată de numărul victimelor înregistrate în diferite tipuri de atacuri. Astfel, 69,3% dintre decesele din atacurile teroriste din Europa, între 2009 și 2020, au provenit din atacuri jihadiste, comparativ cu doar 21,8% victime provocate de extremiștii

---

¹⁵ Gabriel Weimann, Natalie Masri, *The Virus of Hate: Far-Right Terrorism in Cyberspace*, International Institute for Countering Terrorism, martie 2020, p. 3.

¹⁶ Julia Ebner, Cécile Guerin, „Far-right terrorists aren't lone wolves”, în *Politico*, 7 august 2019, URL: <https://www.politico.eu/article/far-right-terrorists-not-lone-wolves-white-supremacy-racism-crime/>, accesat la 07.11.2020.

¹⁷ N.A.: Aproximativ 5.300 de cetățeni proveniți din Uniunea Europeană activau ca luptători teroriști străini în Siria și Irak în 2019, iar 1.351 de astfel de teroriști reîntorși erau înregistrați în state europene din Spațiul Schengen (398 – Franța, 303 – Germania etc.). A se vedea: Liesbeth van der Heide, Reinier Bergema, *Terrorism Threat Assessment 2018 – 2019*, International Center for Counter-Terrorism Threat – The Hague, p. 8, URL: https://icct.nl/app/uploads/2019/12/ICCT_Terrorism_Threat_Assessment.pdf, accesat la 15.12.2020.

¹⁸ Seth G. Jones, Catrina Doxsee, Nicholas Harrington, *The Right-wing Terrorism Threat in Europe*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, SUA, martie 2020, p. 2.

¹⁹ A se vedea URL: <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>, accesat la 21.11.2020.

de dreapta²⁰. Posibil ca pericolul atacurilor islamiste să fie perceput ca fiind mai acut cu cât majoritatea atacurilor din Europa au fost comise de indivizi și de celule descentralizate, mai degrabă decât de grupuri centralizate, ceea ce creează, la nivel psihologic, o problemă de masă a „inamicului invizibil”. La această imagine, a contribuit din plin și mass-media, care prezintă în detaliu astfel de atacuri, ajutând teroriștii să-și atingă unul dintre scopurile principale ale inițierii unui astfel de atac – popularizarea acțiunii lor.

Aceste neclarități și reiterări mediatice i-au determinat pe specialiștii în domeniul terorismului să încerce să creeze tipologii ale teroriștilor încadrați drept *Lone Wolves*, prin identificarea unor caracteristici asemănătoare. De exemplu, Raffaello Pantucci realizează o tipologie a teroriștilor individuali²¹, împărțindu-i în următoarele categorii²²:

- „solitar” (*Loner*): acționează singur, fără legătură cu vreun grup extremist;
- „lup singuratic” (*Lone Wolf*): deși pare că acționează singur, are un anumit nivel de contact cu extremiștii;
- „haită de lupi singuratici” (*Lone Wolf Pack*): constituită ca un grup de indivizi care se autoradicalizează;
- „atacator singuratic” (*Lone Attacker*): un individ care, deși acționează singur, are legături clare de comandă și control cu grupuri extremiste/teroriste.

O primă problemă în această clasificare ar fi aceea că una dintre subcategoriile este denumită cu același nume atribuit categoriei înseși, ceea ce poate crea confuzii conceptuale. O alta ar fi că denumește cu același termen două categorii diferite de actori (*Lone Wolf* și *Lone Wolf Pack*), deși caracteristicile expuse de Pantucci referitoare la ele nu se elimină una pe alta (de exemplu, acțiunea singulară nu exclude autoradicalizarea).

O clasificare conceptuală va fi realizată în cele ce urmează plecând de la natura structurii organizaționale a grupărilor teroriste, constituită din celule descentralizate care includ un număr redus de indivizi, stabilind astfel, ca premisă de cercetare pentru analiza de față, că *toți membrii organizațiilor teroriste internaționale care nu au centre de comandă în Europa, dar întreprind atacuri în teritoriul european reprezintă, de fapt, atacatori individuali sau grupuri individualizate* (deși pot avea grade diferite de interacțiune cu o astfel de organizație). Așadar, actorii nestatali tradiționali cu sediul în UE care propagă terorismul intern în formele sale – etno-naționalist și separatist, de extremă stânga și anarhist, de extremă dreapta și

---

²⁰ Seth G. Jones, Catrina Doxsee, Nicholas Harrington, *op. cit.*

²¹ Lone Wolves.

²² Raffaello Pantucci, *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*, International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), Londra, martie 2011, pp. 14-31, URL: https://icsr.info/wp-content/uploads/2011/04/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf, accesat la 08.11.2020.

singular²³ – sunt excluși din această categorie, dar *extremiștii islamiști care nu își afirmă nicio afiliere teroristă, ca și cei care se inspiră sau au un anumit grad de coordonare față de o organizație teroristă cu sediul în afara Uniunii constituie atacatori individuali prin caracteristica de autonomie a acțiunii lor.*

Mai mult, pe baza acestei premise, prin dezvoltarea ideilor preluate din tipologia lui Pantucci, și anume aceea că, pentru a considera că un actor se încadrează în categoria celor individuali, caracteristica definitorie nu este efectuarea acțiunii de către un singur individ, atacatorul putând fi atât un individ, cât și un grup individualizat²⁴, pe seama unei motivații sau unui scop comun (a se vedea categoriile *Lone Wolf* și *Lone Pack of Wolves* ale lui Pantucci) și prin coroborarea cu analiza calitativă a bazei de date din website-ul *Religion of Peace*, care conține detalii ale unor acte extremiste (atacuri reușite sau tentative eșuate), inițiate de musulmani în Europa²⁵, propunem o nouă tipologie mai aprofundată a actorilor islamiști individuali – *Lone Actors* – (catalogați în respectiva bază de date ca fiind teroriști²⁶), care este fundamentată pe gradul de autonomie sau legătură al acestora față de organizațiile teroriste și completată cu trăsături comune, identificate pe tipuri diferențiate de atacatori, astfel:

- *când legătura actorilor cu o organizație teroristă este inexistentă, promotorii acestui gen de atacuri pot fi numiți „solitari” (Loner, Loners).* Câteva caracteristici ale acestora și ale acțiunilor întreprinse de ei sunt: autoradicalizarea realizată ad-hoc sau în timp relativ scurt; actele extremiste ale acestora sunt țintite asupra unor membri de familie sau persoane apropiate și/sau cunoscute din comunitate și declanșate, de obicei, de o motivație personală (răzbunare, pedepsire, presiunea comunității de apartenență – etnice, religioase etc.), pe fondul exprimării dorinței viitoarelor victime de a obține autonomie față de cutumele religiei musulmane (intenția de a divorța sau de a-și schimba religia cu alta, adoptarea unui stil de viață și vestimentar occidental, încălcarea unor precepte islamice etc.); atacurile sunt dezorganizate, singulare și fără o strategie de acțiune pe termen lung; forma și mijloacele de atac sunt rudimentare (forța fizică, arme albe la îndemână la fața locului, mai rar arme de foc); cele mai multe dintre acestea nu reprezintă atacuri teroriste prin scopul afișat, ci reprezintă „crime de onoare” sau acte criminale așa-zis vindicative, dar modul lor de executare (multiple înjunghieri, decapitări, incendieri, mutilări etc.) și justificarea religioasă adusă pentru acțiunile de violență extremă sunt de natură teroristă;

---

²³ *Terrorism Situation and Trend report 2020, op. cit.*

²⁴ Vezi descrierea detaliată, furnizată în nota de subsol 4.

²⁵ ***, *Islamic Terror in Europe (Since 2001)*, Religion of Peace, URL: <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>, accesat la 11.11.2020.

²⁶ N.A.: Există situații în care un act violent este încadrat de legislația dintr-o țară membră UE ca fiind terorist și în altă țară membră UE un act similar să fie încadrat diferit.

- când actorii acționează inspirându-se din acțiunile unei organizații islamiste/teroriste, fără a fi afiliați la aceasta, se încadrează la categoria „lupi solitari”/„haită de lupi solitari” (*Lone Wolf, Lone Wolf Pack*). Printre caracteristicile acestora, se numără: autoradicalizarea – se realizează în timp mai lung; atacurile sunt clar de tip terorist, fiind generate de un scop politico-religios, respectiv promovarea și implementarea ideologiei islamiste prin mijloace specifice; acțiunile acestora sunt relativ organizate (folosesc tehnici și metode de surprindere, precum ambuscade în locuri aglomerate, variante combinate de atac etc.); atacurile sunt țintite asupra unor indivizi sau grupuri de persoane cunoscute direct sau identificate ca făcând parte dintr-o categorie socială diferită (altă etnie, altă religie, altă rasă, altă orientare sexuală etc.); căutarea cu predilecție de a ataca exponenți ai instituțiilor publice democratice (polițiști, gardieni, militari etc.) pentru a zdruncina încrederea în instituțiile statului; aceștia își motivează adesea vocal actul ca fiind realizat în numele religiei islamice și al lui Allah, fapt care reprezintă o declarație de radicalizare;

- când actorii sunt aparținători/afiliați unei organizații teroriste islamiste internaționale, aceștia se încadrează la „atacatori singuratici” (*Lone Attacker, Lone Attackers*). În această categorie, sunt cuprinși și luptătorii teroriști ajunși sau reînțorși în Occident din taberele teroriste (*returnee foreign terrorist fighters – RFTF*)²⁷, dar nu se limitează la aceștia, deoarece acțiunea de comandă-control, deși limitată, se poate face de la distanță prin mijloace cibernetice. Gradul de autonomie în actele întreprinse de aceștia este destul de ridicat, suficient pentru a-i include la categoria de atacatori singuratici. Caracteristici: aceștia pot fi direcționați și/sau sprijiniți financiar și material pentru inițierea unor atacuri organizate (de exemplu, sunt alese locuri cât mai aglomerate sau cu simbolistică aparte pentru comunitatea respectivă, modalitatea de atac, pentru a maximiza consecințele negative ale acestuia, momentul sau evenimentul în care sunt prezente laolaltă mase mai extinse de populație etc.); metodele folosite stârnesc teroare (ambuscade în mulțime, luări de ostatici și terorizarea acestora, masacre în biserici sau sinagogi, strigăte de luptă în numele Islamului, decapitări și mutilări redată în direct pe website-urile care se ocupă cu propagandă teroristă etc.; implicarea unui număr ridicat de victime, pentru un bilanț cât mai răsunător pentru mass-media și atingerea scopului de a inspira teamă în rândul populației); orientarea simbolistică pronunțată a atacurilor, de exemplu, țintirea unor reprezentanți ai libertăților specifice democrației (libertatea de exprimare – profesori, jurnaliști; libertatea sexuală – homosexuali; drepturile femeilor – femei care își exprimă emanciparea în comunitate prin stilul vestimentar

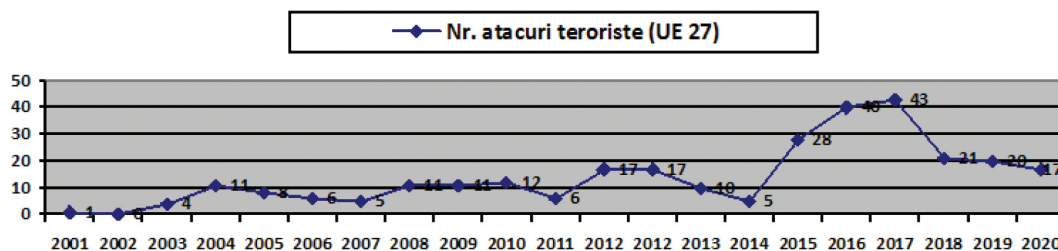
---

²⁷ A se vedea: *Manual 'Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families'*, European Commission, iulie 2017, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/archive/returnees-manual-july-2017_en, accesat la 14.10.2020.

occidental; libertatea religioasă – indivizi care poartă la vedere simboluri religioase altele decât cele ale Islamului, musulmani care doresc să își lege destinele cu membri ai altor comunități religioase), pentru a determina îngrădirea pe viitor, din teamă, a acestor exprimări publice libere; atacurile sunt revendicate ulterior de către organizațiile teroriste, în speță.

2. Evoluția actelor teroriste comise de actori individuali islamiști în Uniunea Europeană, în ultimele două decenii

Visions of humanity arată că în Occident „proporția atacurilor neafiliate sau a atacurilor comise de indivizi fără nicio legătură cu un grup terorist a crescut de la sub 5%, la mijlocul anilor 1970, la peste 70%, în perioada 2014-2018”²⁸. Pentru a identifica această tendință, dar rezumându-ne la segmentul terorismului islamist, după momentul 9/11 din SUA, în Europa a început înregistrarea unei serii de atacuri teroriste ale actorilor individuali islamiști autoradicalizați neafiliați (solitari și lupi solitari), o parte dintre acestea fiind identificate și prezentate pe website-ul *Religion of Peace*, datele respective fiind bază de analiză (graficul nr. 1) în studiul de față, pentru identificarea tendinței de evoluție a atacurilor islamiste, pe ansamblu, și a celor inițiate de extremiști neafiliați unei organizații teroriste.

Figura nr 1: Număr incidente de violență extremă, provocate de atacatori individuali musulmani în perioada 20.09.2001-15.12.2020, pe teritoriul UE27²⁹

La o primă vedere, constatăm înmulțirea numărului de atacuri teroriste islamiste pe teritoriul UE după momentul 9/11 din SUA, confirmându-se ipoteza prezentată inițial. De asemenea, o altă observație este aceea că, în perioada în care fluxul imigraționist dinspre Orientul Mijlociu și nordul Africii a fost foarte pronunțat înspre Europa, și numărul atacurilor teroriste a fost la cote ridicate (2015 – 28, 2016 – 46,

²⁸ ***, „Increase in self-radicalised ‘white terrorist’ attackers”, *Vision of humanity*, URL: <https://www.visionofhumanity.org/increase-in-self-radicalised-lone-wolf-attackers/>, accesat la 11.11.2020.

²⁹ Sursa: ***, *Islamic Terror in Europe (Since 2001)*, Religion of Peace, URL: <https://www.thethereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>, accesat la 21.12.2020.

2017 – 43). Vom studia ulterior tendința în atacurile teroriste inițiate de refugiați, imigranți, azilanți și alți musulmani non-europeni cu statut incert, pentru a identifica o eventuală legătură între creșterea numărului de acte teroriste în UE și aceștia.

Din seria de atacuri extremiste islamiste înregistrate în spațiul european, le analizăm atât cantitativ, cât și calitativ pe cele 202 identificate ca având loc în statele membre ale UE27. În acest scop, am considerat, în Tabelul nr. 1, o serie de indicatori, precum numărul de atacuri în statele-țintă, amploarea atacurilor în termeni de victime înregistrate (morți și răniți), tipurile de atac (domestic și comunitar), gradul de organizare al atacurilor (neorganizat, parțial organizat și organizat), tipul de actor individual implicat (solitar, lup singuratic și atacator singuratic) și țintele vizate de atacatori (familie, identificate/identificabile și aleatorii), pentru a identifica unele tendințe în evoluția acestora în timp și spațiu.

Tabelul nr. 1: Atacuri violente inițiate de musulmani în spațiul UE27, care au avut loc în perioada 09.11.2001-15.12.2020³⁰

State membre UE27 ³¹ pe teritoriul cărora s-au desfășurat atacuri teroriste	Nr. atacuri	Nr. morți	Nr. răniți	Tipul atacului ³²		Gradul de organizare			Atacator individual			Ținte		
				D ³³	C ³⁴	N ³⁵	PO ₃₆	O ³⁷	S ³⁸	LS ³⁹	LA ₄₀	F ⁴¹	I ⁴²	A ₄₃
Austria	8	12	58	2	6	3	4	1	5	2	1	2	4	2
Belgia	18	47	238	3	15	4	9	5	10	3	5	3	12	3
Bulgaria	2	7	31	0	2	0	1	1	0	1	1	0	1	1
Danemarca	7	3	12	1	6	0	4	3	3	2	2	1	6	0
Finlanda	1	2	6	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2
Franta	85	285	757	4	81	23	28	34	36	28	21	5	49	31
Germania	44	39	161	12	32	15	17	12	27	16	1	11	17	16
Irlanda	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1
Italia	13	17	11	5	8	4	6	3	9	4	0	5	7	1
Olanda	5	5	10	5	0	1	2	2	3	2	0	0	3	2
Spania	6	219	1994	0	6	1	1	4	1	3	2	0	0	6
Suedia	12	11	12	6	6	4	3	5	11	1	0	6	4	2
TOTAL	202	648	3280	39	163	55	77	70	106	63	33	32	103	67

³⁰ A se vedea URL: <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>

³¹ Cehia, Cipru, Croația, Estonia, Grecia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria nu au înregistrat astfel de atacuri până la 15 decembrie 2020.

³² Autorul a identificat două categorii diferite de astfel de atacuri: domestic și comunitar, ale căror definiții sunt prezentate în notele 33 și 34.

³³ Prin atac domestic înțelegem un atac violent împotriva unui membru al familiei, unei rude de sânge sau contra altor persoane din mediul familial. De exemplu, între actele teroriste înregistrate în baza de date a Religion of Peace, sunt incluse fratricide, matricide, dar și atacuri asupra unor persoane, care, deși neînrudite cu atacatorul, aveau legături cu membri ai familiei respective sau frecventau

Dacă analizăm totalul indicatorilor în spațiul UE, rezultă că majoritatea atacurilor au fost de natură comunitară, parțial organizate, inițiate de solitari cu ținte identificate sau identificabile, care au avut drept motivații generale xenofobia, antisemitismul, rasismul, ura de gen, sexuală, față de civilizația occidentală etc.

Una dintre definițiile date de *Global Terrorism Database* consideră terorismul ca fiind „cumulul de acte violente proliferate de către actori nestatali, comise împotriva populațiilor civile și destinate să provoace frică, realizate pentru atingerea unui obiectiv politic”³⁴. Dar o analiză detaliată, efectuată asupra bazei de date a *Religion of Peace* – care conține informații despre atacurile violente inițiate de musulmani (cetățeni europeni sau non-europeni, aflați pe teritoriul UE) care au avut loc în perioada menționată – arată că o mare parte dintre ele reprezintă o serie de acte violente *domestice* sau *comunitare*, proliferate de indivizi sau grupuri, radicalizați ad-hoc sau aproape ad-hoc, dar prin care nu s-a urmărit direct realizarea unui scop politic, ci un scop personal, menținerea sau conștientizarea forțată a celor din jur de a se identifica cu roluri și statusuri sociale corespondente musulmanilor practicanți (aproximativ ¼ dintre acestea sunt inițiate de musulmani împotriva altor musulmani, din motive personale, nu politice).

respectiva familie (prieteni, colegi, angajatori etc.).

³⁴ Prin atac comunitar înțelegem un atac terorist inițiat, țintit asupra anumitor victime (a se vedea nota 36), sau aleatoriu, asupra altui membru al comunității, care nu face parte din cadrul domestic (familiar) al atacatorului. Atacurile de acest tip sunt organizate sau parțial organizate.

³⁵ Atacul are loc neorganizat, nepregătit; radicalizarea este ad-hoc sau intervine în perioadă de timp scurtă, fiind realizat cu mâinile goale sau cu arme care se procură ușor, precum cuțite, săbii, satâre etc.

³⁶ Atacul este parțial organizat (se pot pregăti arme albe și/sau de foc, se stabilesc metode de acțiune, ținta și/sau locul atacului pot fi identificate în avans).

³⁷ Atacul este organizat (se procură arme de foc, locul atacului este studiat și ales în funcție de simbolistică, țintele sunt urmărite, se fac planuri de fugă după realizarea atacului etc.).

³⁸ Solitar/i, respectiv (loner/loners).

³⁹ Lup(i) solitar(i) (lone wolf, lone wolves) (am folosit sintagma solitar pentru a separa, în limba română, categoriile actorilor autoradicalizați – solitar, lup solitar -, de categoria actorilor radicalizați direct de o organizație teroristă – atacatori singuratici).

⁴⁰ Atacator(i) singuratici (lone attacker(s)).

⁴¹ Membri de familie sau aparținători ai mediului familial (prieteni, cunoștințe), victime ale atacurilor țintite.

⁴² Ținte identificate sau identificabile din comunitate sau indivizi având tipologii diferite. În această categorie, se încadrează persoane identificate, datorită unor semne distinctive, ca reprezentând exponenți ai altor religii (catolici, iudei, ortodocși etc.), ai altor etnii (inclusiv turiști), sau persoane care se disting în societate (polițiști, gardieni, preoți, profesori, reprezentanți ai ambasadelor etc.), acestea fiind victimele așa-numitelor atacuri țintite.

⁴³ Aleatorii, nu contează cine, ci doar câți, țintele fiind victimele unor atacuri mai mult sau mai puțin organizate.

⁴⁴ ***, *Global Terrorism Database (GTD)*, National Consortium for the Study of Terrorism and Response to Terrorism (START), ianuarie 2020, URL: <https://www.start.umd.edu/research-projects/global-terrorism-database-gtd>, accesat la 23.11.2020.

Situațiile de atacuri domestice au fost inițiate de către un individ sau mai mulți (atacuri ale unor solitari, de obicei, dar și lupi singuratici, mai rar, asupra unor membri ai familiei, cunoștințe și vecini). Așadar, *victima este cunoscută*. Aceste atacuri au fost încadrate drept acte teroriste în baza de date a *Religion of Peace*, din cauza cruzimii și mijloacelor de atac folosite, care reflectă gradul de violență extremă intervenit pe parcursul procesului de implementare a practicii religioase islamice în familiile musulmane, asupra membrilor influențați de stilul de viață european (imigranți de primă, a doua sau chiar a treia, generație care manifestă un grad crescut de rezistență la procesul de integrare în societățile occidentale, în baza unei practici religioase stricte, și care nu reușesc să se adapteze ei înșiși și să permită membrilor familiilor lor să-și însușească practicile civilizaționale, de comportament și vestimentare ale societății gazdă). Motivația generală a acestor atacuri este legată de statuturile și rolurile sociale urmărite a fi menținute sau atinse de musulmani, unele interpretate extrem de grupurile radicalizate, prin inițierea de acte de violență domestică. Printre aceste statusuri și roluri, se numără: identificarea în comunitatea religioasă cu rolul de practicant/ți fervent/ți al/ai Islamului (o mamă musulmană din Țara Galilor își bate copilul de 7 ani până îl ucide, pentru că nu reușea să memoreze Coranul⁴⁵, un tată își înjunghie soția și cele trei fiice, pentru că au venit îmbrăcate prea sumar la micul dejun⁴⁶); reflectarea unei imagini „curate” a vieții personale și familiale (un musulman este agresat de familie, pentru că fumează în public, în perioada Ramadanului⁴⁷), „curățarea” imaginii proprii în societate, reflectată de acțiunile membrilor familiei sale prin inițierea unor „crime de onoare” asupra unor membri ai familiei bănuți că au încălcat sau încălcă preceptele islamice (o femeie este sugrumată, pentru că și-a botezat copilul în religia creștină⁴⁸, o altă femeie este atacată cu un topor, pentru că voia să divorțeze⁴⁹, o femeie musulmană este ucisă pentru că a renunțat la văl⁵⁰). Așadar, actele de violență domestică extremă din cadrul familiilor musulmane (crime, decapitări, mutilări etc.) reprezintă fapte penale, dar nu acte teroriste. Majoritatea acestora sunt generate de încălcarea preceptelor musulmane de către un membru al familiei, și nu de achiesarea la o organizație teroristă. Ele nu sunt acte motivate politic, ci materializează, de obicei, frica de excludere și presiunea resimțită de către musulmani de a da dovadă, în fața comunității religioase din care fac parte, că sunt buni practicanți ai Islamului,

---

⁴⁵ ***, „List of Islamic Terror Attacks Islamic Terror in Europe (Since 2001)”, *The Religion Of Peace*, 12.07.2012, URL: <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>, accesat la 23.11.2020.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ 01.06.2017, Germania, Oldenburg. *Idem*.

⁴⁸ 14.02.2020, Germania, Rendsburg. *Idem*.

⁴⁹ 25.10.2019, Germania, Limburg. *Idem*.

⁵⁰ 26.06.2016, Suedia, Stockholm. *Idem*.

deoarece refuzul de a-și pedepsi rudele poate duce la repudierea întregii familii din comunitatea respectivă, așadar, actele lor au motivație personală, dar scop religios sau ideologic, indirect. Evident, există și excepții.

Atacurile comunitare au fost desfășurate de toate cele trei categorii de actori (solitari, lupi solitari și atacatori singuratici). De cele mai multe ori, au fost efectuate asupra unor ținte identificate sau identificabile, respectiv, persoane din comunitate cunoscute ca având anumite caracteristici, considerate opuse Islamului (altă religie – creștină, iudaică, atei, orientare sexuală diferită, acuzare de blamare a Islamului etc.), sau persoane necunoscute, identificate ca „dușmani ai musulmanilor” (însemne ale altei religii purtate la vedere – crucifixe, kipa etc. –, stil vestimentar occidental al femeilor, turiști americani, reprezentanți ai instituțiilor occidentale – polițiști, gardieni publici, profesori etc.). Acestea sunt însoțite, de cele mai multe ori, de rostirea cu voce tare a unor cuvinte (de exemplu, „Allah Akbar”), care să prezinte martorilor acțiunea lor ca fiind una în numele Jihadului, cu simbolistică religioasă, nu doar simple agresiuni fără scop. Dar au existat și situații de atacuri comunitare cu țintă aleatorie ale extremiștilor, inițiate în special de atacatorii singuratici (afiliați unei organizații teroriste), caracterizate, de obicei, de o organizare parțială sau mai amănunțită (folosirea unor arme de foc sau a materialului explozibil, utilizarea unor acțiuni de tip ambuscadă în locuri publice aglomerate, lovirea cu mijloace auto a unor mulțimi de oameni cu singurul scop de a face cât mai multe victime). Motivațiile acestor atacuri teroriste comunitare sunt diverse, uneori incredibile (o austriacă este înjunghiată când citea Biblia într-un loc public⁵¹, un scriitor al unei cărți despre Jihad și fiul său sunt agresați fizic⁵², o elevă de 16 ani este ucisă în clasă de către un coleg musulman, într-un atac rasist⁵³) sau, chiar, fără un motiv evident. Simbolistica joacă un rol extrem în atacurile organizate sub controlul sau coordonarea unor celule teroriste, fapt reflectat în alegerea unor locuri aglomerate, cu importanță pentru comunitățile occidentale (stații de tren sau metrou, bistrouri, muzee, biserici, piețe de Crăciun, sediile unor ziare, ambasade, artere principale de circulație pietonală, promenade, localuri de divertisment etc.), încercarea de a vătăma reprezentanți ai forțelor de ordine aflați la locul faptei și revendicarea atacurilor, în numele religiei islamice.

Dintr-o scurtă caracterizare a atacurilor, după tipologia actorilor care le-au inițiat, reies următoarele:

- *atacurile inițiate de solitari sunt cele mai frecvente* (atât domestice, cât și comunitare) și se concentrează pe ținte cunoscute sau identificabile. De obicei, ele survin ad-hoc sau cu foarte puțină organizare, iar modul de operare este, cu prioritate, violența fizică brută („cu mâinile goale”) sau cu arme ascuțite, comune

⁵¹ 29.12.2016, Germania, Berlin. <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>

⁵² 08.09.2016, Franța, Boussy-Saint-Antoine. *Idem*.

⁵³ 22.06.2012, Franța, Rennes. *Idem*.

(cuțite, topoare, săbii etc.);

- *atacurile lupilor solitari sunt cele mai diverse și imprevizibile*. Acestea au fost atât domestice, cât și comunitare, de obicei realizate de indivizi autoradicalizați online și inspirați din acțiunile unor organizații islamiste, precum Stat Islamic sau Al-Qaeda, ori afiliați acestora. Atacurile au fost, cel mai adesea, parțial organizate și au urmărit cu predilecție afectarea unor ținte identificabile sau a unor simboluri identificate în societate ca având importanță pentru stilul și civilizația occidentală;

- *loviturile atacatorilor singuratici sunt cele mai organizate*. De altfel, acestea au fost doar comunitare, cu ținte umane aleatorii, cu folosirea de mijloace mai sofisticate (arme de foc, explozibil, scenarii de atac cu mijloace combinate, planuri de fugă etc.). Țintele au fost locurile aglomerate, și nu anumiți indivizi, motivația este cert politică, cel mai important scop al acestora reprezentând asigurarea unei vizibilități cât mai mari a organizației teroriste (numărul mare de victime, simbolismul locului atacului, modul extrem de operare, revendicarea actului terorist).

Analizând datele prezentate, reiese că Germania a înregistrat cel mai ridicat număr de atacuri domestice din UE (12), dintre care 11 au fost desfășurate în interiorul familiilor musulmane de către imigranți la prima sau a doua generație, refugiați, apatrizi etc. De asemenea, Franța este statul din Uniunea Europeană cel mai afectat de terorismul islamist post-9/11 (85 de atacuri în total, 285 de decese, 81 de atacuri comunitare), cele mai multe cu un anumit grad de organizare, majoritatea atacurilor (64) fiind inițiate de autoradicalizați, solitari și lupi solitari. O caracteristică în creștere a acestor atacuri este aceea a țintelor urmărite, 49 dintre atacuri având ținte identificate și identificabile cu etosul civilizației occidentale. Așadar, pentru mulți dintre atacatori, contează din ce în ce mai mult simbolismul actelor lor, ceea ce poate reprezenta și o apropiere mai mare de tentația inițierii unei acțiuni teroriste a unor indivizi deja autoradicalizați. De exemplu, mulți analiști consideră că noua serie de atacuri din Europa, din 2020, este consecința reeditării recente, în Franța, a caricaturilor cu profetul Mahomed. De altfel, atacatorul celor doi angajați ai publicației Charlie Hebdo, în Paris, un pakistanez, venit de trei ani în Franța, a confirmat că aceasta este motivația sa⁵⁴. De altfel, republicarea caricaturilor în Charlie Hebdo a provocat proteste în unele țări cu majoritate musulmană (de exemplu, Organizația Cooperării Islamice a condamnat republicarea, în septembrie 2020, a caricaturilor „abuzive” de către publicația Charlie Hebdo⁵⁵). La amplificarea

---

⁵⁴ *** , „Charlie Hebdo: Stabbings suspect ‘was trying to target magazine’”, *BBC*, 26 septembrie 2020, URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54307820>, accesat la 02.12.2020.

⁵⁵ *** , *OIC: Republishing of Abusive Cartoons of Prophet Muhammad, peace be upon him, by French Charlie Hebdo Newspaper, is an affront to Islam and a Provocation to Feelings of Muslims*, Organization of Islamic Cooperation, 2 septembrie 2020, URL: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=23831&t_ref=14161&lan=en, accesat la 02.12.2020.

situației tensionate a contribuit și declarația președintelui francez Macron, care a afirmat că „luptă împotriva separatismului islamist”^{56,57}, în contextul în care se cunoaște faptul că, în Islam, reprezentarea profetului este strict interzisă, iar „ridiculizarea sau insultarea lui Mahomed este pasibilă cu pedeapsa cu moartea”⁵⁸. De altfel, și prima editare a acestor caricaturi s-a numărat printre motivațiile unor atacuri teroriste punitive, în 7-9 ianuarie 2015.

Din analiza situațiilor în care inițiatori ai atacurilor au fost musulmani non-europeni (refugiați, imigranți, azilanți, turiști sau persoane fără un statut identificat), reiese faptul că, dintre cele 11 acte teroriste de pe teritoriul UE în 2020, șapte au fost realizate de această categorie de persoane (aproximativ 70%). Mai mult, analizând evoluția atacurilor de acest tip în perioada escaladării migrației către Europa (2015-2018), constatăm că, față de o perioadă similară anterioară (2011-2014), a avut loc o creștere evidentă. Astfel, dacă, pentru perioada 2011-2014, s-au înregistrat doar două atacuri (2014), în perioada 2015-2018 au avut loc 24 de atacuri ale acestei categorii de persoane (2015 – 5, 2016 – 7, 2017 – 5, 2018 – 7)⁵⁹. Poate corespondența dintre creșterea numărului de astfel de atacuri, pe de o parte, și perioada crizei europene a migranților este doar o coincidență, dar nu reprezintă un subiect neglijabil pentru comunitatea europeană de securitate. Este, de asemenea, îngrijorător faptul că, printre autorii atacurilor teroriste, încep să fie identificate și femei (în anii 2016, 2017, 2018 și 2020 s-a înregistrat câte un atac de acest tip). O categorie care începe să fie prezentă în cadrul atacurilor o reprezintă occidentalii convertiți la Islam (2020 – 1, 2019 – 1, 2016 – 1, 2014 – 1), unii dintre ei reîntorși din țări musulmane, cunoscute ca având activitate teroristă intensă. Trei dintre aceste atacuri au avut loc în Franța, iar unul, în Elveția.

În cele din urmă, reiterând faptul că analiza acestei baze de date a fost de natură empirică, cu indicatori propuși după o grilă personală a autorului, ipoteza de lucru confirmată de rezultatele acesteia este: *fenomenul actorilor individuali (indivizi și*

---

⁵⁶ Alistair Walsh, „France Muhammad cartoon row: What you need to know”, *Deutsche Welle*, 27 octombrie 2020, URL: <https://www.dw.com/en/france-muhammad-cartoon-row-what-you-need-to-know/a-55409316>, accesat la 03.12.2020.

⁵⁷ N.A.: Președintele francez Macron privește separatismul islamist ca acțiune a unor musulmani care și-au creat în Franța o cultură proprie care respinge valorile, obiceiurile și legile franceze. Mai multe detalii într-o scrisoare semnată de Macron și publicată de *Financial Times*; ***, „Letter: France is against ‘Islamist separatism’ - never Islam. From Emmanuel Macron, President of the French Republic”, *Financial Times*, 4 noiembrie 2020, URL: <https://www.ft.com/content/8e459097-4b9a-4e04-a344-4262488e7754>, accesat la 23.12.2020.

⁵⁸ Vasile Damian, „Charlie Hebdo publică din nou caricaturile cu Mahomed în ziua în care începe procesul atentatelor din ianuarie 2015”, *RFI România*, 1 septembrie 2020, URL: <https://www.rfi.ro/special-paris-124475-charlie-hebdo-publica-din-nou-caricaturile-cu-mahomed-ziua-care-incepe-procesul>, accesat la 03.12.2020.

⁵⁹ A se vedea URL: <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>, accesat la 21.12.2020.

grupuri individualizate) autoradicalizați este unul în creștere, ceea ce face necesară combaterea prin orice mijloace politice, juridice și sociale a extremismului și radicalizării violente, care sunt sursa acțiunii teroriste a acestora în Uniunea Europeană. De asemenea, odată identificate cele mai frecvente modalități de desfășurare a atacurilor individuale (având în vedere că un atac slab organizat va provoca mai puține victime decât unul organizat), consider că, pentru descurajarea organizării unor astfel de atacuri, implicit pentru reducerea acestui risc, unele activități trebuie controlate și restricționate mult mai eficient (accesul populației la arme de foc și explozibil; libertatea de mișcare a indivizilor cunoscuți ca având tendințe extremiste; posibilitatea de finanțare a unor astfel de atacuri, în special cu venituri provenite din activități criminale; accesul la mijloace de informare online de sorginte teroristă și extremistă), iar sancțiunile penale la încălcarea acestora trebuie înăsprite. Concomitent cu restricțiile impuse, este necesară creșterea gradului de reziliență al țintelor publice, de genul celor deja identificate ca fiind vizate de atacurile țintite (atât infrastructuri critice – școli, lăcașe de cult, ambasade, mijloace de transport etc. –, cât și exponenți ai forțelor de ordine, poliție, jandarmi, militari etc., sau persoane vulnerabile, supuse unor presiuni religioase de către familie sau comunitate, în detrimentul voinței lor). Pedepsirea terorismului individual este o altă activitate care trebuie facilitată printr-o legislație internă cât mai unitară în toate statele UE, necesară incriminării infracțiunilor teroriste, și prin digitalizarea cooperării juridice pentru facilitarea accesului transfrontalier la probele electronice folosite pentru depistarea și condamnarea infractorilor teroriști.

3. Câteva elemente ale cadrului politic al UE construit în ultimele două decenii pentru combaterea atacurilor teroriste ale actorilor individuali

Activitatea de combatere a terorismului implică o serie de acțiuni care includ măsuri defensive, specifice antiterorismului, luate pentru creșterea rezilienței față de actele teroriste, dar și măsuri ofensive specifice contraterorismului pentru prevenirea, descurajarea sau reacționarea la actele teroriste.

Prima reacție instituțională a UE după atacurile din 9/11 din 2001, care demonstra creșterea gradului de conștientizare asupra amenințării teroriste în spațiul occidental și reprezenta un început de angajament în acest domeniu, a constat în elaborarea *Ghidului privind abordarea comună în lupta împotriva terorismului*⁶⁰, care se dorea a fi un instrument de lucru în cadrul dialogului politic intern, precum și în cel al relațiilor externe ale Uniunii Europene. În cuprinsul acestuia, s-au definit actele teroriste și persoanele care săvârșesc acte teroriste. Ulterior, *Decizia-cadru*

---

⁶⁰ N.A.: Acest ghid a fost realizat imediat după evenimentele din 9 septembrie 2001, prin actualizarea Ghidului privind Abordarea Comună în Reprimarea Terorismului Internațional, care fusese emis în 1986, revizuit, ulterior, de două ori (în 1996 și 1999).

a Consiliului cu privire la combaterea terorismului, adoptată la 22 iunie 2002, a trasat direcțiile politicii interne a Uniunii Europene în acest domeniu.

Răspunsurile mai coagulate ale UE împotriva terorismului internațional au fost construite în jurul *Strategiei UE împotriva terorismului*, adoptată de Consiliul European în 2005, prin care organizația se angajează să lupte împotriva terorismului la nivel global, cu respectarea drepturilor omului, pentru a oferi cetățenilor săi posibilitatea să trăiască într-un spațiu de libertate, securitate și justiție (SLSJ). Pe baza acestei strategii, au fost emise o serie de documente care abordau terorismul internațional pe ansamblu, dar nu și terorismul individual.

Deși frecvența atacurilor teroriste individuale a crescut, ideea că un actor individualizat poate provoca daune majore unei comunități europene prin acțiunile sale a început să fie conștientizată mult mai târziu, la nivel politic, fapt reieșit din rolul marginal pe agenda publică a acestuia. Terorismul individual a fost abordat contextual la momentele desfășurării unor atacuri de acest gen, dar fără ca acestei amenințări specifice la adresa indivizilor să i se analizeze trasabilitatea în societate și fără să fie luate măsuri preventive optime. Așadar, pentru o lungă perioadă de timp, atacatorii teroriști individuali au fost ignorați ca actori nestatali de către experții în terorism, servicii de informații și decidenți politici.

Dacă este să considerăm o cronologie a celor mai importante inițiative politice în domeniul combaterii terorismului islamist individual, cuprindem următoarele reperi:

- 28 iunie 2013 – Consiliul Justiție și Afaceri Interne aduce în discuție problematica luptătorilor străini și a repatriaților din Siria, pe baza unui raport al coordonatorului UE pentru lupta împotriva terorismului, în cadrul căreia se identifică patru domenii în care acțiunea UE trebuie să fie direcționată în statele sale membre: prevenirea; schimbul de informații privind identificarea și depistarea deplasărilor; răspunsul în materie de justiție penală; cooperarea cu țările terțe;

- 20 octombrie 2014 – Consiliul UE adoptă *Strategia de combatere a terorismului pentru Siria și Irak, cu un accent deosebit asupra luptătorilor străini*, ca element al politicii externe și de securitate a Uniunii, întemeiată pe o abordare complexă, bazată pe justiția penală privind combaterea terorismului, concomitent cu protejarea drepturilor omului, și ale cărei domenii prioritare sunt identificate ca fiind⁶¹: dimensiunea politică prin susținerea autorităților din statele respective; prevenirea prin cooperarea cu țările-surse de luptători străini și consolidarea comunicării strategice; urmărirea în vederea identificării rețelelor de recrutare și a luptătorilor străini; protecția prin dezvoltarea capacităților regionale în materie de

---

⁶¹ *** , Punctele principale ale strategiei de combatere a terorismului pentru Siria și Irak, cu un accent deosebit asupra luptătorilor străini, Anexă, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 16 ianuarie 2015, pp. 3-6, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/ro/pdf>, accesat la 07.12.2020.

securitate ale aviației; răspunsul asigurat prin dezvoltarea de capacități regionale contrateroriste regionale; cooperarea cu parteneri-cheie, regionali sau nu;

- 19 ianuarie 2015 – dezbateri organizată în urma atacurilor teroriste de la Paris asupra modului în care politica externă poate completa lupta împotriva terorismului în UE, fiind luate în considerare măsuri pentru îmbunătățirea schimbului de informații în materie de securitate cu partenerii, pentru consolidarea cooperării cu statele arabe și mediteraneene și intensificarea eforturilor pentru abordarea crizelor și conflictelor deschise din vecinătate;

- 29 ianuarie 2015 – Declarația comună de la Riga privind combaterea terorismului, unde se subliniază necesitatea consolidării răspunsului la amenințarea reprezentată de luptătorii teroriști străini⁶²;

- 9 februarie 2015 – concluziile Consiliului privind combaterea terorismului, document care cuprinde, printre acțiunile în plan extern, intensificarea măsurilor de combatere a radicalizării și a extremismului violent (în special, în Mediterana, Orientul Mijlociu, Africa de Nord, Golf și Sahel);

- 12 februarie 2015 – în cadrul Declarației șefilor de stat sau de guvern, în urma întâlnirii informale, printre măsurile concrete, propuse de liderii UE, în sensul combaterii terorismului, se numără⁶³: adoptarea unei directive privind registrul european cu numele pasagerilor (PNR); utilizarea cadrului Schengen prin efectuarea de verificări sistematice ale cetățenilor UE la frontierele externe; intensificarea cooperării în combaterea traficului cu arme de foc și a finanțării terorismului; depistarea și înlăturarea conținutului de pe internet care promovează terorismul sau extremismul; abordarea crizelor și conflictelor și intensificarea cooperării cu țările terțe privind aspecte legate de securitate; promovarea cooperării cu ONU și cu alte inițiative globale și regionale;

- 20 septembrie 2016 – Consiliul a adoptat, în completarea celor impuse de ONU, un regim autonom de sancțiuni împotriva ISIL/Daesh și Al-Qaida, precum și împotriva persoanelor și entităților asociate cu acestea sau care le sprijină⁶⁴;

- 18 noiembrie 2016 – Comisia își prezintă propunerea privind *Sistemul european de informații și de autorizare privind călătoriile (ETIAS)*⁶⁵, sistem automat creat pentru a identifica orice riscuri asociate cu o scutire de viză a unui vizitator care călătorește în spațiul Schengen, consolidând astfel securitatea internă a UE;

---

⁶² ***, *Riga Joint Statement following the informal meeting of Justice and Home Affairs Ministers in Riga on 29 and 30 January*, Annex, Council of the European Union, Brussels, 2 februarie 2015, p. 7, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5855-2015-INIT/en/pdf>, accesat la 02.12.2020.

⁶³ ***, *Calendar: lupta UE împotriva terorismului*, art. cit.

⁶⁴ *Idem*.

⁶⁵ ***, *Calendar: lupta UE împotriva terorismului*, Consiliul Uniunii Europene, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/history-fight-against-terrorism/>, accesat la 12.12.2020.

- 21 noiembrie 2016 – Consiliul adoptă unele concluzii privind prevenirea radicalizării violente, subliniindu-se necesitatea⁶⁶: subminării și combaterii ideologiilor extremiste violente existente; contracarării acestora cu alternative non-violente atrăgătoare; sprijinirea părinților, fraților și surorilor, precum și a altor persoane care intră în contact cu tinerii expuși riscului de radicalizare violentă; implicării furnizorilor de servicii în combaterea discursurilor ilegale de incitare la ură în mediul online, precum și a colaborării cu aceștia în acest sens;

- 7 martie 2017 – Consiliul adoptă un regulament de modificare a Codului frontierei Schengen pentru a consolida verificările prin consultarea bazelor de date relevante la frontierele externe, în vederea abordării riscurilor la adresa securității interne, „inclusiv cele reprezentate de luptătorii teroriști străini care se întorc în țările lor”⁶⁷;

- 7 martie 2017 – Consiliul adoptă o directivă care consolidează cadrul juridic al UE în vederea prevenirii atacurilor teroriste și combaterii fenomenului luptătorilor teroriști străini prin incriminarea călătoriilor în interiorul, în afara sau înspre UE în scopuri teroriste, organizarea și facilitarea unor astfel de călătorii, oferirea și urmarea de antrenamente în scopuri teroriste, acordarea sau colectarea de fonduri, în legătură cu infrațiuni sau activități de terorism⁶⁸, dar și prin consolidarea drepturilor victimelor terorismului;

- 9 iunie 2017 – Consiliul adoptă orientările revizuite privind Strategia UE pentru combaterea radicalizării și recrutării în scopuri teroriste, care au fost convenite în 2014, fiind sesizată importanța abordării „și la nivel european a radicalizării care duce la terorism și la extremism violent”⁶⁹;

- 22 iunie 2017 – concluziile Consiliului European privind securitatea și apărarea cuprind reafirmarea angajamentului de a coopera la nivelul UE pe următoarele dimensiuni: lupta împotriva radicalizării online; prevenirea și combaterea extremismului violent; contracararea finanțării terorismului; îmbunătățirea schimbului de informații și a interoperabilității bazelor de date⁷⁰;

---

⁶⁶ ***, Calendar: lupta UE împotriva terorismului, *art. cit.*

⁶⁷ ***, *Codul frontierei Schengen: Consiliul adoptă reglementări de consolidare a verificărilor la frontierele externe*, Comunicat de presă, Consiliul Uniunii Europene, 7 martie 2017, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/03/07/regulation-reinforce-checks-external-borders/>, accesat la 11.11.2020.

⁶⁸ ***, *UE consolidează normele de prevenire a noilor forme de terorism*, comunicat de presă, Consiliul Uniunii Europene, 7 martie 2017, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/>, accesat la 11.11.2020.

⁶⁹ ***, *Proiect de orientări revizuite privind Strategia UE pentru combaterea radicalizării și a recrutării în scopuri teroriste*, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 24 mai 2017, p. 2, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9646-2017-INIT/ro/pdf>, accesat la 07.12.2020.

⁷⁰ ***, *Concluziile Consiliului European privind securitatea și apărarea*, Consiliul Uniunii Europene, 22 iunie 2017, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/>, accesat la 07.12.2020.

- 6 decembrie 2018 – Consiliul a agreeat propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind prevenirea difuzării online de conținut terorist;

- 6 iunie 2019 – concluziile Consiliului Uniunii Europene privind „prevenirea și combaterea radicalizării în închisori și soluționarea problemei infractorilor teroriști și extremiști violenți după eliberare”⁷¹;

- 7-8 octombrie 2019 – membrii formațiunii Justiție și Afaceri Interne (JAI) a Consiliului UE au desfășurat o dezbatere privind terorismul și extremismul violent de dreapta, cu accent pe: crearea unei imagini de ansamblu mai bune asupra terorismului și extremismului violent de dreapta; continuarea dezvoltării și schimbului de bune practici cu privire la modul de îmbunătățire a prevenirii, detectării și abordării terorismului și extremismului violent; abordarea difuzării de conținut extremist ilegal de dreapta online și offline; cooperarea cu principalele țări terțe⁷²;

- 30 iulie 2020 – Consiliul reînnoiește lista UE a organizațiilor teroriste, care cuprinde persoane, grupuri și entități care fac obiectul înghețării fondurilor lor și a altor active financiare în UE;

- 29 octombrie 2020 – liderii UE au adoptat o declarație comună, în urma atacurilor teroriste de la Nisa;

- 13 noiembrie 2020 – adoptarea declarației comune cu privire la atacurile teroriste din Europa (cu accent pe cele mai recente de la Paris, Dresda, Conflans-Sainte-Honorine, Nisa și Viena);

- 9 decembrie 2020 – adoptarea Agendei Contraterorismului a UE: Anticipare, Prevenție, Protejare și Răspuns, care punctează că natura atacurilor este în schimbare și că „majoritatea atacurilor recente au fost efectuate de indivizi care acționează singuri – adesea cu o pregătire limitată și armament ușor disponibil –, vizând spațiile aglomerate sau simbolice”⁷³.

Prevenirea radicalizării violente este responsabilitatea fiecărui stat membru al UE. Strategia UE pentru combaterea radicalizării și recrutării teroriste face parte din strategia și planul de acțiune mai larg al UE, de combatere a terorismului, aprobate de Consiliul European, în 2005. Aceasta, revizuită în 2014, are drept scop esențial combaterea radicalizării care poate duce la terorism.

Un rol important printre mecanismele practice europene pentru contracararea terorismului individual îl reprezintă Rețeaua de Conștientizare asupra Radicalizării

---

⁷¹ ***, *Radicalizarea în închisori: Consiliul adoptă concluzii*, Comunicat de presă, Consiliul Uniunii Europene, 6 iunie 2019, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2019/06/06/radicalisation-in-prisons-council-adopts-conclusions/>, accesat la 08.12.2020.

⁷² ***, *Calendar: lupta UE împotriva terorismului*, art. cit.

⁷³ ***, *COM(2020) 795 final, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a Counter-Terrorism, Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, Brussels, 9.12.2020, p. 1.

(RAN), fondată în 2011, reprezentând, colectiv, toate statele membre ale UE. Aceasta cuprinde peste 6.000 de practicieni (reprezentanți ai societății civile, asistenți sociali, pedagogi, psihologi, profesori, reprezentanți ai autorităților locale, profesioniști din domeniul sănătății, ofițeri de poliție și ofițeri de închisoare), angajați în activitatea de prevenire și combatere a extremismului violent, dar și în cea de reabilitare și reintegrare a extremiștilor violenți⁷⁴.

Printre instrumentele de lucru ale RAN, care pot fi încadrate la prevenirea extremismului, radicalizării și terorismului individual, se află și cele care se preocupă de teroriștii străini întorși din zonele de conflict (*foreign terrorist fighters - FTF*), precum Siria și Irak, dar și de familiile acestora. În acest sens, manualele editate în iulie 2017 și, apoi, în iulie 2020, se doresc a fi recomandări practice în procesul reabilitării infractorilor radicalizați și teroriștilor reîntorși în Europa, cu accent pe măsuri care țin de securitate prin asigurarea justiției penale și a unui răspuns administrativ optim. De altfel, în Colecția RAN sunt incluse peste 200 de practici pentru prevenirea și combaterea extremismului violent, printre acestea fiind ilustrate tipuri de măsuri care pot fi luate în diferite domenii pentru, de exemplu, stabilirea unui cadru general adecvat unei activități preventive cuprinzătoare, îmbunătățirea conștientizării și competenței practicienilor din prima linie de răspuns prin implicarea mai apropiată a acestora în comunitățile, familiile, victimele terorismului sau foștilor teroriști, abordarea noilor forme și progrese ale radicalizării (de exemplu, printr-o utilizare sporită a internetului și a rețelelor sociale).

Un mecanism utilizat în cadrul comunitar pentru contracararea radicalizării online este reprezentat de Forumul Internet al UE, lansat în decembrie 2015, susținut de recomandarea privind abordarea conținutului ilegal online, cu accent specific asupra conținutului terorist. Astfel, în anul 2017, Forumul a promovat dezvoltarea de instrumente automate de detectare și eliminare automată a conținutului terorist online⁷⁵, în scopul combaterii răspândirii conținutului ilegal online, inclusiv a propagandei teroriste online și a discursurilor xenofobe, rasiste sau de ură, precum și identificarea unor încălcări ale drepturilor de proprietate intelectuală.

Așadar, printre acțiunile UE în domeniul combaterii terorismului islamist individual, se numără unele generale (îmbunătățirea schimbului de informații dintre

---

⁷⁴ About RAN, Migration and Home Affairs, European Commission, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran_en, accesat la 08.12.2020.

⁷⁵ N.A.: Pe acest forum, Twitter prezenta faptul că numai între ianuarie – iunie 2017, $\frac{3}{4}$ din cele 300.000 de conturi de propagandă extremistă identificate au fost șterse înainte de prima postare; Youtube anunța ca din iunie 2017 au fost șterse mai mult de 150.000 video-uri cu acest gen de conținut, iar Facebook elimină 83% din fișierele cu conținut dăunător în decurs de o oră de la încărcarea lor. A se vedea: ***, *Fighting Terrorism Online: Internet Forum pushes for automatic detection of terrorist propaganda*, press release, European Commission, Brussels, 6 decembrie 2017, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_5105, accesat la 08.12.2020.

statele UE, consolidarea controalelor la frontierele externe, reducerea accesului la arme de foc, digitalizarea cooperării judiciare, incriminarea infracțiunilor de terorism, reducerea finanțării terorismului, armonizarea utilizării datelor celor care călătoresc cu avionul, consolidarea cooperării cu țările din afara UE), dar și unele specifice (prevenirea radicalizării online a unor categorii vulnerabile de populație – imigranți, refugiați, azilanți, deținuți, persoane cu probleme psihice, tineri, femei, șomeri etc. – prin utilizarea educației și incluziunii sociale, combaterea fenomenului luptătorilor străini în Europa, prin stoparea circulației acestora pentru a se alătura grupurilor teroriste jihadiste și reciclarea acestora și a familiilor lor la întoarcerea în UE).

Concluzii

Terorismul islamist s-a transformat în ultimii 20 de ani, iar dacă, inițial, se discuta despre incidența acestuia cu predilecție în regiuni ale Orientului Mijlociu, Africii de Nord și Asiei de Est, cu populații majoritar musulmane, în prezent, reprezintă o amenințare emergentă și în Europa. Acesta este executat în special, în mod individualizat sau de către grupuri individualizate, de categorii diferite de musulmani autoradicalizați sau radicalizați, sub influența unor organizații teroriste (europeni născuți musulmani sau convertiți la Islam, dar și imigranți, refugiați sau căutători de azil practicanți ai unui Islam excesiv, care se simt excluși în societatea-gază și/sau nu se pot adapta stilului democratic european). Totuși, în practică, odată cu dezvoltarea comunicării și informării libere și cu posibilitatea de „ascundere” de ochii tuturor, este destul de greu de făcut diferența dintre indivizii autoradicalizați, cei insuflați de acțiunile unei organizații teroriste și cei care chiar aparțin unei organizații teroriste.

Terorismul politic manifestat de actori individuali apare în contextul mai multor ideologii, nefiind limitat la sistemul de credințe musulman, deși, în mass-media, referințele la acest tip de actor sunt făcute, cu predilecție, la teroriștii islamiști, ca rezultat nu al numărului actelor inițiate de aceștia, ci al numărului de victime, comparativ cu cele produse de alte genuri de terorism, precum, spre exemplu, cel de extremă dreapta. De aceea teroriștii islamiști, chiar și în forma individualizată „Lone Wolf”, în formulele prezentate de Pantucci, prin acțiunile lor violente pe teritoriul UE, care generează teamă și panică în rândul maselor, capătă rolul de actori nestatali care dețin capacitatea nu numai de a deteriora mediul de securitate european, ci și de a distorsiona structura socială, valorile și valențele democratice ale societății.

Actorul individualizat („lone actor”) nu reflectă numărul indivizilor implicați într-un atac terorist, ci modalitatea acestora de acțiune, respectiv nivelul de legătură cu o organizație teroristă. Așadar, deși, în lucrarea de față, s-a pornit de la premisa

că toți teroriștii islamiști care acționează în Europa sunt actori individuali, totuși, solitari și lupii solitari autoradicalizați, autonomi, nefiliați organizațiilor teroriste se încadrează mai exact în acest criteriu, iar atacatorii singuratici, cu un anumit grad de coordonare din partea unei organizații teroriste sunt, de fapt, membri în celulele teroriste descentralizate pe teritoriul UE.

Din analiza prezentată în lucrare, rezultă că atacurile solitarilor sunt cele mai frecvente, atacurile întreprinse de către afiliați sau celule teroriste reprezentând aproximativ 16% din total, ele înregistrând însă mai multe victime (ca urmare a unei mai bune organizări și a unei coordonări parțiale a unei organizații teroriste), decât actele întreprinse de solitari sau lupi solitari.

Așadar, un tipar al celor mai frecvente tipuri de atac terorist islamist, respectiv cele inițiate de solitari, cuprinde următoarele caracteristici: au fost cu predilecție cele ad-hoc, mai puțin gândite, dezorganizate sau foarte puțin organizate, manifestate ca: *violență domestică împotriva musulmanilor* care se consideră că au încălcat preceptele islamice, materializate, de obicei, în atacuri „de onoare”, domestice ale soților, fraților sau altor membri de familie asupra femeilor și copiilor (opunerea la căsătorii aranjate, adoptarea stilului occidental de viață, dorința de renunțare la religia islamică, exprimarea dorinței de a divorța etc.); *violență comunitară, materializată în atacuri asupra unor bărbați musulmani* (imami care și-au exprimat opinii antiradicalizare, indivizi care și-au exprimat dorința de renunțare la religia islamică sau ale căror vicii au fost expuse, homosexuali etc.), dar și *violență spontană asupra unor comunitari nonmusulmani* (reprezentanți ai forțelor de ordine, militari, guarzi, jurnaliști, preoți și prelați etc.).

Dincolo de instrumentele politice construite la nivelul UE, printre măsurile care ar asigura trasabilitatea unor acte teroriste individuale, se află monitorizarea indivizilor care: au manifestat comportamente violente, deviante sau extremiste în societate; accesează frecvent website-uri din „dark web” (unde organizațiile teroriste își fac propagandă pentru recrutarea de noi adepți sau prezintă explicit mijloace de atac); frecventează grupuri bănuite că ar avea legături cu mișcări radicale sau teroriste; au ieșit din închisoare cu sentință executată ca urmare a proliferării unor acte violente, din cauze de xenofobie, ură de rasă sau ură sexuală; au venit relativ recent din regiuni conflictuale cu populație masivă musulmană (imigranți, refugiați, azilanți etc.) și pot manifesta comportamente de violență extremă, pe seama traumelor trăite în zone de război sau din lipsa adaptării la un mediu democratic, caracterizat de diversitate și libertate precum cel european (plurireligios, multietnic, multinațional) etc. Iar, ca instrumente operaționale pentru realizarea acestor măsuri, pot fi: utilizarea soluțiilor inovative, bazate pe inteligența artificială de identificare facială a persoanelor, a dronelor pentru urmărirea unor eventuali agresori în spații aglomerate și a mijloacelor cibernetice pentru verificarea și selectarea conținutului nociv din spațiile online, în special a celui destinat tinerilor din rețelele de social media.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Increase in self-radicalised ‘white terrorist’ attackers”, *Vision of humanity*, URL: <https://www.visionofhumanity.org/increase-in-self-radicalised-lone-wolf-attackers/>
2. ***, *Calendar: lupta UE împotriva terorismului*, Consiliul Uniunii Europene, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/history-fight-against-terrorism/>
3. ***, *Codul frontierelor Schengen: Consiliul adoptă reglementări de consolidare a verificărilor la frontierele externe*, Comunicat de presă, Consiliul Uniunii Europene, 7 martie 2017.
4. ***, *COM(2016) 731 final, Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a European Travel Information and Authorisation System (ETIAS) and amending Regulations (EU) No 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/794 and (EU) 2016/1624*, Brussels, 16.11.2016.
5. ***, *COM(2020) 795 final, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a Counter-Terrorism, Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, Brussels, 09.12.2020.
6. ***, *Concluziile Consiliului European privind securitatea și apărarea*, Consiliul Uniunii Europene, 22 iunie 2017.
7. ***, *Council Decision (CFSP) 2020/1132 of 30 July 2020 updating the list of persons, groups and entities subject to Articles 2, 3 and 4 of Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism, and repealing Decision (CFSP) 2020/20*, Official Journal of the European Union, 31.07.2020.
8. ***, *Country Reports on Terrorism 2015*, U.S. Department of State, URL: <https://2009-2017.state.gov/j/ct/rls/crt/2015/257520.htm>
9. ***, *Fighting Terrorism Online: Internet Forum pushes for automatic detection of terrorist propaganda*, press release, European Commission, Brussels, 6 decembrie 2017.
10. ***, *Global Terrorism Database (GTD)*, National Consortium for the Study of Terrorism and Response to Terrorism (START), January 2020, URL: <https://www.start.umd.edu/research-projects/global-terrorism-database-gtd>
11. ***, *Lone Actors & Terrorist Groups*, International Center for Counterterrorism - the Hague, URL: <https://icct.nl/topic/lone-actors-terrorist-groups/>
12. ***, *Manual ‘Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families’*, European Commission, iulie 2017.
13. ***, *OIC: Republishing of Abusive Cartoons of Prophet Muhammad, peace be upon him, by French Charlie Hebdo Newspaper, is an affront to Islam*

and a Provocation to Feelings of Muslims, Organization of Islamic Cooperation, 2 septembrie 2020.

14. ***, *Proiect de orientări revizuite privind Strategia UE pentru combaterea radicalizării și a recrutării în scopuri teroriste*, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 24 mai 2017.

15. ***, *Punctele principale ale strategiei de combatere a terorismului pentru Siria și Irak, cu un accent deosebit asupra luptătorilor străini*, Anexă, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 16 ianuarie 2015.

16. ***, *Radicalizarea în închisori: Consiliul adoptă concluzii*, Comunicat de presă, Consiliul Uniunii Europene, 6 iunie 2019.

17. ***, *Riga Joint Statement following the informal meeting of Justice and Home Affairs Ministers in Riga on 29 and 30 January*, Anexă, Council of the European Union, Brussels, 2 februarie 2015.

18. ***, *U.S. Report: ISIS and Al Qaeda Threats in 2019*, Wilson Center, 30 iunie 2020.

19. ***, *UE consolidează normele de prevenire a noilor forme de terorism*, comunicat de presă, Consiliul Uniunii Europene, 7 martie 2017.

20. ATANASIU, Mirela; STĂNCILĂ, Lucian, *Terorismul – răul din umbră al începutului de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2014.

21. BAKKER, Edwin, ‘Jihadi terrorists in Europe’, *Clingendael Security Paper*, nr. 2, Netherlands Institute of International Relations, decembrie 2006.

22. BUKAY David (ed.), *Islam and the Infidels. The Politics of Jihad, Da’wah, and Hijrah*, 1st Edition, Routledge, New York, 2016.

23. European Union, *Terrorism Situation and Trend Report 2020*, European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (EUROPOL), 2020.

24. European Union, *Terrorism Situation and Trend report 2020*, European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (EUROPOL), 2020.

25. HARTLEB, Florian, *Lone Wolves. The New Terrorism of Right-Wing Single Actors*, Springer Nature, Elveția, 2020.

26. HUSSAIN, Ed, *The Islamist*, Penguin, London, 2007.

27. JOHNSON, Chalmers, *Interpretation of Terrorism, in Terrorism Reader*, Editura Meridian, New York, 1978.

28. JONES, Seth G.; DOXSEE, Catrina; HARRINGTON, Nicholas, *The Right-wing Terrorism Threat in Europe*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, SUA, martie 2020.

29. Le SAGE, Andre, „The Rising Terrorist Threat in Tanzania: Domestic Islamist Militancy and Regional Threats”, *Strategic Forum*, National Defense University, septembrie 2014.

30. MOSTOFA, Shafi Md; DOYLE, Natalie J., „Profiles of Islamist Militants in Bangladesh”, *Perspectives on Terrorism*, volumul 13, nr. 5, 2019.
31. NESSER, Petter, „Structures of Jihadist Terrorist Cells in the UK and Europe”, Joint FFI/King’s College London conference on The Changing Faces of Jihadism, London, 28 April 2006.
32. PANTUCCI, Raffaello, *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*, International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), Londra, martie 2011.
33. SCHMID, Alex P., „Moderate Muslims and Islamist Terrorism: Between Denial and Resistance”, *ICCT Research Paper*, august 2017.
34. SIMILEANU, Vasile, *Asimetria fenomenului terorist*, Editura Top Form, București, 2003.
35. STUART, Hannah, *Islamist Terrorism. Analysis of offences and attacks in the UK (1998-2015)*, The Henry Jackson Society, London, 2017.
36. WEIMANN, Gabriel; MASRI, Natalie, *The Virus of Hate: Far-Right Terrorism in Cyberspace*, International Institute for Countering Terrorism, March 2020.
37. Website-ul *Deutsche Welle*, www.dw.com
38. Website-ul oficial al *Politico*, www.politico.eu
39. Website-ul RFI România, www.rfi.ro
40. Website-ul *The Religion of Peace*, <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx>

DIPLOMAȚIA DIGITALĂ CA STRATEGIE DE GESTIONARE A SCHIMBĂRILOR DIN MEDIUL INTERNAȚIONAL

Dr. Adrian Victor VEVERA*

Odată cu translația de la formele tradiționale de exercitare a puterii la cele nonmilitare, puterea unei națiuni a fost conceptualizată și în funcție de nivelul de influență pe care îl poate exercita, de valoarea percepută, de normele sociale și de imaginea de care se bucură, iar diplomația a fost considerată un instrument esențial pentru asigurarea interesului național. În acest articol, ne-am propus să analizăm modul în care inovațiile tehnologice din sfera comunicațiilor au determinat schimbări în conținutul și modalitățile de manifestare a diplomației, evidențiind caracteristicile diplomației digitale, ca ramură emergentă a diplomației generale. De asemenea, vom analiza contextul de manifestare a diplomației digitale, din perspectiva teoriei practicilor sociale, pentru a oferi o mai bună înțelegere a modului în care rutinele indivizilor intervin în manifestarea efectivă a acesteia, ca strategie de gestionare a schimbărilor în mediul geopolitic internațional.

***Cuvinte-cheie:** diplomație; spațiu cibernetic; diplomație digitală; schimbare geopolitică; strategie; practică socială.*

Introducere

Interdependența specifică contemporaneității globalizate pe care o trăim se regăsește și la nivel statal, indiferent de domeniul de activitate către care privim.

** Dr. Victor Adrian VEVERA, directorul general al Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică București, este doctorand în domeniul Informații și securitate națională în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.
E-mail: victor.vevera@ici.ro*

Diplomația nu face excepție, pentru că, pe măsură ce crește gradul de interconectare, cresc și tendințele de integrare globală. Apărarea interesului național pe cale diplomatică rămâne un factor important în politica externă la nivel internațional. Pe măsură ce marile probleme ale omenirii se diversifică și devin imposibil de gestionat, în absența cooperării internaționale, agenda diplomației devine, la rândul ei, tot mai aglomerată. Specialiștii recunosc că transformările modului în care statele interacționează s-au derulat mai rapid și mai profund decât oricând înainte, așa după cum demonstrează specialiști precum Melissen¹ sau Kissinger².

Diplomația a continuat să se schimbe de-a lungul timpului, iar interesul național a continuat să fie apărat în forme influențate de schimbările socioeconomice pe care le traversează mapamondul. Astfel, pe fondul dezvoltării fără precedent a tehnologiilor din domeniul comunicațiilor și informației, o nouă formă de diplomație publică a apărut și s-a dezvoltat – *diplomația digitală*. Totodată, și evoluțiile politicii mondiale și ale politicii externe sunt asociate cu diplomația digitală, în timp ce schimbările efective care au intervenit în practica diplomatică, ca urmare a influenței tehnologiei, sunt greu de precizat.

Noile tehnologii au impus promovarea unui domeniu distinct al diplomației, definit ca diplomație digitală, care să includă toate considerațiile legate de încercările anterioare de definire a acestuia sub forma de e-diplomacy, web 2.0 diplomacy, cyber diplomacy, responsive diplomacy etc.

1. Diplomația digitală – delimitări conceptuale

Odată cu apariția mijloacelor și metodelor de asigurare a intereselor naționale fără utilizarea forței, formele puterii au fost nuanțate prin includerea unor instrumente specifice pentru soft power³. Acest termen a etichetat o realitate în care puterea unui stat a fost conceptualizată și în funcție de nivelul de influență pe care îl poate exercita, de valoarea percepută, de normele sociale și de imaginea de care se bucură⁴.

Cel care a conceptualizat termenul *soft power* este Joseph S. Nye Jr., care definește acest concept ca fiind capacitatea unui stat de a stabili agenda în politica mondială prin influențarea actorilor implicați prin intermediul credințelor, valorilor

---

¹ Jan Melissen, „Introduction”, în *Innovation in Diplomatic Practice*, Palgrave Macmillan, United Kingdom, 1999, p. xiv, URL: <https://www.worldcat.org/title/innovation-in-diplomatic-practice/oclc/183338161>, accesat la 17.06.2020.

² Henry Kissinger, *Diplomacy*, Simon & Schuster, New York, 1994, p. 806.

³ Jan Nye, „Soft power”, în *Foreign Policy*, nr. 80, 1990, pp. 153-171.

⁴ Guy J. Golan, Sung Un Yang, Dennis Kinsey (coordonatori), *International Public Relations and Public Diplomacy: Communication and Engagement*, Peter Lang Publishing, New York, 2015, p. 2, URL: <https://1lib.eu/book/2565381/84ccd5?regionChanged>, accesat la 23.06.2020.

și ideilor, și nu prin intermediul armatei sau al constrângerii economice⁵. Ulterior, același autor se referă la *smart power* ca factor de echilibru între hard power (puterea tradițională de tip militar) și soft power (diplomația) și susține că, în politica internațională, echilibrarea celor două tipuri de putere într-o manieră inteligentă va permite atingerea obiectivelor naționale⁶. Joseph S. Nye Jr. și William A. Owens arată: „Cunoașterea este, mai mult decât oricând, putere... în evaluarea puterii în epoca informației... importanța tehnologiei, educației și flexibilității instituționale a crescut, în timp ce cea a geografiei, populației și a materiilor prime a scăzut”⁷. Pe de altă parte, specificul acestei surse a puterii incumbă o serie de transformări și în cazul actorilor implicați. Deoarece informația și cunoașterea sunt larg distribuite, rolul guvernelor ca factor central de coordonare nu mai poate fi același. Informațiile și cunoașterea de care beneficiază un actor statal se constituie în capitalul său de soft power, iar modul de utilizare a acestora la nivel interstatal a migrat dinspre constrângere spre atracție⁸. Pentru lucrarea de față, este important de subliniat creșterea rolului și importanței soft power.

Odată cu translația manierei de modelare a preferințelor actorilor statali de la constrângere la seducție, au apărut concepte noi, generate de această nouă realitate, precum *diplomația socială*. Prin urmare, cele două forme clasice de diplomație, cea tradițională și cea publică, au fost completate cu această a treia formă, ca manifestare a diplomației contemporane. O caracteristică definitorie a diplomației sociale este asocierea sa cu capacitatea de a trata cu amabilitate, discreție și înțelepciune o situație delicată și complicată, sau un mod special de a trata cu oamenii⁹.

Diplomația socială permite autorității statului suveran să treacă de la adresarea oficială către state la adresarea directă către cetățenii obișnuiți și oferă mecanisme adecvate pentru implicarea în procesul diplomatic și a altor actori internaționali, cum ar fi organizațiile neguvernamentale sau corporațiile multinaționale. O formă de diplomație socială cu un impact puternic este lobby-ul, care se poate face prin aderarea la ONG-uri. Lobbyiștii sunt un fel de diplomați care încearcă să-și exercite influența asupra proiectării sau implementării unor politici care prezintă un interes particular.

⁵ Jan Nye, „Soft power”, *op.cit.*

⁶ Jan Nye, „On the rise and fall of American soft power”, în *New Perspectives Quarterly*, vol. 22, nr. 3, 2005.

⁷ Joseph Nye, William Owens, „America’s Information Edge”, în *Foreign Affairs*, nr. 75, martie-aprilie 1996, URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1996-03-01/americas-information-edge>, p. 22, accesat la 16.06.2020.

⁸ Joseph Nye Jr., *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1990, p. 19.

⁹ Blerim Reka, Bardhok Bashota, Ylber Sela, *Marrëdhëniet Ndërkombëtare*, Shkup: Instituti për Studime Politike dhe Ndërkombëtare [Relații internaționale, Skopje: Institutul de Studii Politice și Internaționale], 2016, p. 15.

Așa cum apariția soft power a determinat emergența diplomației sociale, tehnologia informației a schimbat, poate mai mult decât orice altceva, modul de derulare a negocierilor interstatale și conținutul surselor de putere, conducând încă o dată la diminuarea rolului puterii militare. Acesta este contextul social în care o nouă formă a diplomației își face loc – diplomația digitală.

Rădăcinile diplomației digitale se regăsesc la Summitul Pământului de la Rio de Janeiro (1992), când, pentru prima dată, au fost utilizate e-mailuri, provenite de la societatea civilă, de către lobbyiști. Tot în 1992, Academia Mediterană de Studii Diplomatice din Malta și-a înființat un departament dedicat realizării de aplicații informatice pentru diplomație.

Literatura de specialitate indică însă Primăvara Arabă (2010 – 2012) ca fiind evenimentul care a impus practica diplomației digitale. În timpul acestor evenimente, revoluționarii au folosit social media pentru a-și face cunoscut mesajul, pentru a obține susținere și pentru a informa opinia publică mondială. De asemenea, pentru a combate recrutarea online masivă a tinerilor de către grupările teroriste, administrația președintelui G.W. Bush Jr. (2001-2009) a lansat conceptul de diplomație publică 2.0 (*public diplomacy 2.0*), care își propunea o mai bună vizibilitate pe rețelele sociale și specializarea unui personal însărcinat să combată recrutarea jihadistă online.

Diplomația digitală s-a dovedit a fi un concept greu de definit și alunecos, pentru că include un ansamblu de schimbări tehnologice, sociale, economice și politice, care sunt greu de prins în template-ul definițional de gen proxim și diferență specifică.

În prezent, referințele la diplomația digitală sunt bidimensionale. Pe de o parte, diplomația digitală este considerată a reprezenta urmărirea intereselor naționale de către diplomație cu ajutorul tehnologiilor moderne. În accepțiunea populară, diplomația digitală se reduce la social media. Dar abordarea care reduce funcțiile diplomației la social media este departe de a fi corectă, deoarece rolul diplomaților nu poate fi redus la a alimenta conturile de LinkedIn, Twitter și Facebook. O discuție alternativă, la al cărui punct de vedere ne raliem, este focalizată pe transformările diplomatice generate de evoluțiile tuturor tehnologiilor.

Pe de altă parte, cyberdiplomația presupune mobilizarea resurselor diplomatice pentru realizarea intereselor naționale în spațiul cibernetic. Astfel că, pe agenda diplomației digitale, apar subiecte precum securitatea cibernetică, criminalitatea informatică, libertatea internetului și guvernanta internetului. La rândul lor, diplomații se caracterizează prin grade diferite de acceptare a binecuvântărilor tehnologiei, de la diplomați tehnofili până la cei tehnofobi. Ca și alte ramuri ale diplomației, cea cibernetică necesită realizarea de parteneriate strategice, implicare multilaterală și cooperare împotriva amenințărilor globale, precum și acorduri de schimb de informații.

Aceste modalități de înțelegere a diplomației se regăsesc și în literatura de specialitate, unde diplomația digitală este considerată a fi caracterizată prin:

- încorporarea modificărilor produse de tehnologie în diferite domenii unde se implică diplomația (geopolitică, economie, suveranitate, cooperare);
- îmbogățirea agendei tradiționale a diplomației cu subiecte precum guvernanta internetului, securitate cibernetică, criminalitate informatică și multe altele;
- includerea de noi instrumente TIC (social media, big data și multe altele) în practica diplomației¹⁰.

Odată cu impunerea diplomației digitale pe scena politicii internaționale, au apărut o serie de imperative noi, precum prioritizarea digitalului, cunoscută prin îndemnul *Digital first!*¹¹. Prin urmare, diplomația trebuie să pregătească planuri de comunicare, în care mesajele să fie transmise prioritar pe canale digitale, iar publicul țintă trebuie identificat în această zonă. Activitățile diplomatice, precum colectarea informațiilor, gestionarea cunoașterii, negocierea și serviciile consulare, trebuie să se organizeze conform acestui imperativ.

Informarea proactivă și corectă a publicului pe canale digitale poate neutraliza manipularea maselor, cu efecte dezastruoase asupra securității naționale a oricărui stat. Dar diplomația digitală nu se reduce la atât. O dimensiune foarte importantă a soft power, așa după cum arăta Joseph Nye, este promovarea valorilor. Națiunile puternice ale lumii excelează din acest punct de vedere, iar rolul diplomației în acest domeniu nu este deloc neglijabil. Influențarea opiniei publice se poate realiza prin mesaje serioase, argumentate, cu o încărcătură de informație importantă, dar și prin mesaje amuzante, care, deși mai simple, reușesc să fie acceptate și reținute în mai mare măsură.

În prezent, majoritatea campaniilor diplomatice au o componentă digitală importantă și reușesc să mobilizeze opinia publică mai mult decât orice alte mijloace. În spațiul cibernetic, sunt construite mesaje colaborative care vizează probleme sau amenințări interstatale, și prin care, așa după cum arată raportul experților Portland Communications, se dorește atingerea unui nou nivel în diplomația digitală: determinarea statelor să coopereze pentru *elaborarea de politici colaborative*.

Dincolo de schimbările pe care le încorporează sau pe care le determină în actualul context internațional, în care puterea soft este mai relevantă decât orice altă formă de putere, diplomația digitală are capacitatea de a fi un instrument important de gestionare a schimbărilor mediului internațional. În continuare, vom argumenta faptul că diplomația digitală este mai mult decât o formă de diplomație

---

¹⁰ Nicholas J. Cull, „Public diplomacy: Taxonomies and histories”, în *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 2008, pp. 31-54.

¹¹ Jonathan McClory (coordonator), *The soft power 30 - A Global Ranking of Soft Power*, Portland, 2016, p. 75, URL: <https://portland-communications.com/pdf/The-Soft-Power-30-Report-2016.pdf>, accesat la 14.08.2020.

publică, reprezentând un concept promițător pentru teoria și practica diplomației secolului XXI.

2. Teoria practicilor sociale și diplomația digitală

În mod tradițional, teoriile structurale tradiționale ale relațiilor internaționale au inclus sporadic diplomația în alte domenii decât distribuția puterii și a capabilităților¹². Fiind studiată mai ales de practicienii ai diplomației, prin formație orientată spre practică și pragmatism, diplomația nu a reușit să își închege un corp teoretic solid, care să îi confere drepturi de disciplină de sine stătătoare, așa după cum arată C. Jönsson și M. Hall în cartea lor, *Essence of Diplomacy*. Cercetarea teoretică din zona relațiilor internaționale a rămas în continuare distanțată de practica domeniului, diviziunea celor două sfere blocând cunoașterea științifică aprofundată.

Sfârșitul Războiului Rece a fost un moment care a determinat reorientarea către diplomație ca element hotărâtor pentru evoluția relațiilor internaționale. Specialiștii au sugerat că întâlnirile directe, bilaterale, dintre Mihail Gorbaciov și omologii săi din Statele Unite ale Americii, mai întâi Ronald Reagan și apoi George H.W. Bush, au influențat semnificativ evoluția contextului internațional de la acel moment¹³.

Emergența teoriei practicilor sociale, conceptualizată de sociologul Pierre Bourdieu¹⁴, nu a rămas fără ecou în domeniul relațiilor internaționale, care s-a grăbit să o fructifice pentru a înțelege mai bine contextul internațional. Practicile sunt chestiuni materiale, în sensul că sunt lucruri care se petrec în viața socială, implicând mediul și structurându-l în același timp. În acest fel, practicile internaționale schimbă ideile pe care individul sau colectivul le are despre lume¹⁵. Astfel, impactul obișnuințelor oamenilor în relațiile interumane a fost, în cele din urmă, luat în considerare de specialiști.

Teoria diplomației a beneficiat de teoria practicilor sociale din mai multe puncte de vedere. Conform acesteia, diplomația se transformă, dintr-un instrument al puterii, într-o practică productivă pentru evoluția sistemului internațional.

Ted Hopf a făcut încă un pas înainte și a aplicat conceptele neuroștiinței la teoria practicilor sociale, pentru a examina influența *obișnuinței* la locul de muncă în sistemul internațional¹⁶. Hopf susține că rolul obișnuințelor, la locul de muncă,

---

¹² Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Mc.Graw-Hill, New York, 1979, p. 192.

¹³ Todd Hall, Keren Yarhi-Milo, „The Personal Touch: Leaders’ Impressions, Costly Signaling, and assessments of Sincerity in International Affairs”, în *International Studies Quarterly* 56(3), 2012, pp. 560-573.

¹⁴ Pierre Bourdieu, *La distinction : Critique sociale du jugement*, Minuit, 1979/2016.

¹⁵ Todd Hall, Keren Yarhi-Milo, *op. cit.*, p. 14.

¹⁶ Ted Hopf, „The Logic of Habit in International Relations”, *European Journal of International Relations* 16(4), 2010, pp. 539-561, URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066110363502>, accesat la 29.06.2020.

în modul de structurare a practicilor sociale internaționale este mult mai mare decât se anticipa. Diferența rezidă în faptul că obișnuințele sunt procese rutinizate, automate, ireflexive, opuse raționamentului și demersurilor analitice hiperprocesate, care, în mod tradițional, erau considerate a fi specifice comportamentului actorilor internaționali¹⁷. Înțelegerea acestor condiționări reciproce a modelat teoria domeniului diplomatic, pentru a atrage atenția că, atunci când interacționează, oamenii împărtășesc informații atât conștient, cât și inconștient¹⁸.

Acumularea de cunoștințe prin colectarea informațiilor, automatizarea valorilor și rutinelor de lucru, diseminarea informațiilor și cultivarea cunoștințelor sunt elemente importante ale activității diplomatice, pentru că permit atingerea obiectivelor negocierilor¹⁹. Dar nu este suficient ca informațiile să fie colectate și stocate, ci și gestionate într-o manieră eficientă. Acesta este segmentul în care tehnologiile moderne ale informației au determinat schimbări de substanță ale conexiunii dintre managementul cunoașterii și diplomația publică²⁰. Utilizarea Facebook, Twitter (care a condus inclusiv la apariția conceptului de diplomație Twitter) sunt doar câteva exemple.

3. Diplomația digitală și politicile europene

Ulterior extinderii sale, Uniunea Europeană a acordat o importanță deosebită politicii de bună vecinătate în politica sa externă, așa după cum rezultă din Tratatul de la Lisabona²¹. De exemplu, Parteneriatul Estic (*Eastern Partnership – EaP*) reglementează mecanismul de relaționare între Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina, iar în Africa de Nord și Orientul Mijlociu, UE a derulat mai multe demersuri de încurajare a democrației și a drepturilor omului²². Tratatul de la Maastricht din 1992 a stabilit ceea ce este acum cunoscut

¹⁷ Daniel Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2011, pp. 58-63.

¹⁸ Todd Hall, Keren Yarhi-Milo, *op. cit.*, pp. 560-573, URL: https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/ISQ-KerenYarhiMilo%26ToddHall-Sept2012_0.pdf, accesat la 29.06.2020. Vezi, de asemenea, Keren Yarhi-Milo, „In the Eye of the Beholder: How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries”, *International Security* 38(1), 2013, pp. 7-51, URL: https://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/ISEC_a_00128, accesat la 29.06.2020.

¹⁹ Jovan Kurbalija, *Knowledge and Diplomacy*, Msida, Malta, DiploProjects, 1999, URL: <https://www.diplomacy.edu/resources/general/knowledge-management-and-diplomacy>, accesat la 29.06.2020.

²⁰ Fergus Hanson, *Revolution@State: The Spread of Ediplomacy*, Lowy Institute for International Policy, Sydney, Australia, 2012, URL: <https://www.lowyinstitute.org/publications/revolutionstate-spread-ediplomacy>, accesat la 29.06.2020.

²¹ ***, *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>, accesat la 29.06.2020.

²² Stefania Panebianco, „The constraints on EU Action as a “norm exporter”, in the Mediterranean”, în Ole Elgström și Michael Smith (coordonatori), *The European Union's roles in international politics:*

sub denumirea de Politică Externă și de Securitate Comună (PESC), care trasează liniile directe comune pentru statele membre în afacerile internaționale. Ulterior, prin Tratatul de la Amsterdam din 1997 a fost lansată Politică de Securitate și Apărare Comună (PSAC).

Aceste evoluții permit interogații cu atât mai focalizate referitoare la modul în care diplomația, în general, și diplomația digitală, în special, pot contribui la strategia UE de gestionare a relațiilor internaționale.

Este incontestabil faptul că tehnologiile moderne au fost preluate și utilizate de către diplomație. După primul deceniu de existență a rețelelor sociale, cca. 90% dintre liderii statelor membre ale ONU utilizează conturi Twitter și Facebook, reușind să se adreseze în acest mod unui public de 325 de milioane, respectiv 255 de milioane de oameni²³. Anul 2020 a adus pe scena publică un nou mod de purtare a tratatelor – diplomația distanțării sociale, ca o consecință a pandemiei de COVID-19. În acest context, întâlnirile diplomatice au luat cu adevărat forma diplomației digitale, fiind purtate pe platforme precum Zoom. Cele mai importante personalități ale lumii s-au angajat în susținerea de conferințe virtuale și au dinamizat postările pe rețelele sociale (ministrul Boris Johnson se referea la guvernul său ca fiind primul cabinet digitalizat)²⁴. În prezent, sunt estimări conform cărora, până în anul următor cca 40% din populația globului va fi activă pe platformele sociale²⁵, pe fondul accelerării acestei penetrări de către tehnologia 5G.

Atât Serviciul de Acțiune Externă al UE (*European External Service Action – EEAS*), cât și ambasadetele, consulatetele, ministerele de externe au dezvoltat inclusiv aplicații consulare dedicate smartphone-urilor²⁶.

Diplomația digitală este, prin urmare, o realitate a politicilor diplomatice, dar pentru a-și consolida poziția și pentru a deveni mai relevantă, este necesar să depășească sfera comunicării publice prin asumarea unei poziții strategice la nivelul Uniunii Europene, prin relevarea modului în care tehnologia poate influența relațiile interstatale și identificarea modurilor în care pot fi valorificate oportunitățile oferite de aceasta.

Elaborarea unor politici europene solide este dependentă de înțelegerea corectă a diplomației digitale, cu oportunitățile și limitările sale. Concluziile obținute prin

---

Concepts and analysis, Routledge, Londra, 2006, pp. 136-154, URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9780203086414>, accesat la 30.06.2020.

²³ ***, *Twiplomacy Study 2016*, 31 mai, 2016, URL: <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2016/>, accesat la 03.07.2020.

²⁴ ***, *Twiplomacy Study 2020*, 20 iulie, 2020, URL: <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2020/>, accesat la 12.01.2021.

²⁵ ***, *Number of social media users worldwide from 2010 to 2021*, Statista, URL: <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>, accesat la 05.07.2020.

²⁶ Corneliu Bjola, „Digital diplomacy 2.0 pushes the boundary”, în *Global Times*, 5 noiembrie 2017, URL: <http://www.globaltimes.cn/content/1073667.shtml>, accesat la 03.07.2020.

disecarea minuțioasă a conceptului trebuie agreate la nivel comunitar și aplicate unitar. Prin urmare, primul pas în această direcție este înțelegerea conceptului și analizarea statu-quoului diplomației digitale.

Spre deosebire de oameni, care sunt conduși în comportamentele lor de valori și credințe, platformele digitale, neavând astfel de caracteristici, pot fi deturnate și utilizate în scop propagandistic. De altfel, la ultimele campanii electorale din Europa și Statele Unite au existat campanii de dezinformare, atribuite Rusiei, care susțin acest punct de vedere²⁷. Într-adevăr, modul facil de producere a suportului digital îl face ușor de utilizat în scopuri propagandistice. Diseminarea algoritmică a conținutului și eludarea filtrelor tradiționale media și a formatorilor de opinie fac ca dezinformarea să se răspândească mai repede, să pătrundă mai adânc, să devină și mai încărcată emoțional și, cel mai important, să devină mai rezistentă²⁸.

Concluzii

În acest articol, am analizat extensiv principalele schimbări pe care diplomația le-a suferit în perioada contemporană, cu precădere sub influența tehnologiilor moderne din domeniul comunicațiilor și informației. Dacă schimbările în geopolitica mondială, precum Războiul Rece, au readus diplomația în atenția actorilor statali, tehnologiile de tip web 2.0 au reușit să nuanțeze modul de purtare a tratatelor diplomatice până în punctul în care anumite voci au formulat ipoteza înlocuirii diplomației tradiționale cu cea digitală.

Prin urmare, am încercat să zugrăvim un tablou cât mai complet al acestui concept, prin indicarea contextului care a generat apariția sa pe scena internațională și a principalelor sale caracteristici. Totodată, am analizat cele mai importante percepții existente în spațiul public referitoare la diplomația digitală și am argumentat în favoarea sau împotriva acestora, având ca fundament teoretic teoria practicilor sociale, formulată de Pierre Bourdieu. Dacă impactul digital este iminent în toate domeniile, acesta a avut, în mod evident, o influență și asupra domeniului diplomației, care se află într-un punct de cotitură, în sensul că va reuși să obțină atât succes cât va ști să gestioneze tehnologiile prezentului și ale viitorului (5G, IoT etc.). Ca orice altă tehnologie (cel mai relevant caz fiind cel al fisiunii nucleare), tehnologiile specifice domeniului comunicațiilor și informației pot fi utilizate dual, responsabilitatea revenind, de fiecare dată, factorului uman implicat. Acum, la

---

²⁷ ***, *Putin's asymmetric assault on democracy in Russia and Europe: implications for U.S. national security*, U.S. Senate Committee on Foreign Relations, U.S. Government Publishing Office, 10 ianuarie 2018, URL: <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/FinalRR.pdf>, accesat la 04.07.2020.

²⁸ Corneliu Bjola, „Propaganda in the digital age”, în *Global Affairs* nr. 3, 2018, URL: https://www.researchgate.net/publication/323371939_Propaganda_in_the_digital_age, accesat la 04.07.2020.

început de drum, putem spune că diplomația digitală adăpostește germenii păcii mondiale sau al dezastrului.

Atât timp cât avantajele folosirii sale sunt optim completate cu capacitatea de gestionare a riscurilor, diplomația digitală este un instrument statal care poate fi și trebuie folosit pentru asigurarea interesului național.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *Putin's asymmetric assault on democracy in Russia and Europe: implications for U.S. national security*, U.S. Senate Committee on Foreign Relations, U.S. Government Publishing Office, 10 ianuarie 2018, URL: <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/FinalRR.pdf>
2. ***, *Statista. Number of social media users worldwide from 2010 to 2021*, URL: <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>
3. ***, *Twiplomacy Study 2016*, 31 mai, 2016, URL: <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2016/>
4. BJOLA, Corneliu, „Digital diplomacy 2.0 pushes the boundary”, în *Global Times*, 5 noiembrie 2017, URL: <http://www.globaltimes.cn/content/1073667.shtml>
5. BJOLA, Corneliu, „Propaganda in the digital age”, în *Global Affairs*, nr. 3, 2018, URL: https://www.researchgate.net/publication/323371939_Propaganda_in_the_digital_age
6. BOURDIEU, Pierre, *La distinction: Critique sociale du jugement*, Minuit, 1979/2016.
7. CULL, Nicholas, *Wikileaks, public diplomacy 2.0 and the state of digital public diplomacy*, Place Branding and Public Diplomacy, 7 (1), 2011, URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/pb.2011.2>
8. GOLAN, Guy; YANG, Sung Un; KINSEY, Dennis (coordonatori), *International Public Relations and Public Diplomacy: Communication and Engagemen*, Peter Lang Publishing, New York, 2015, URL: <https://1lib.eu/book/2565381/84ccd5?regionChanged>
9. HALL, Todd; YARHI-MILO, Keren, *The Personal Touch: Leaders' Impressions, Costly Signaling, and assessments of Sincerity in International Affairs*, International Studies Quarterly 56(3), 2012, URL: https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/ISQ-KerenYarhiMilo%26ToddHall-Sept2012_0.pdf
10. HANSON, Fergus, *Revolution@ State: The Spread of Ediplomacy*, Lowy Institute for International Policy, Sydney, Australia, 2012, URL: <https://www.lowyinstitute.org/publications/revolutionstate-spread-ediplomacy>
11. HOPF, Ted, „The Logic of Habit in International Relations”, *European Journal of International Relations*, 16(4), 2010, URL: <https://journals.sagepub.com/>

doi/abs/10.1177/1354066110363502

12. KAHNEMAN, Daniel, *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2011.

13. KISSINGER, Henry, *Diplomacy*, Simon & Schuster, New York, 1994.

14. KURBALIJA, Jovan, *Knowledge and Diplomacy*, DiploProjects, Msida, Malta 1999, URL: <https://www.diplomacy.edu/resources/general/knowledge-management-and-diplomacy>

15. MCCLORY, Jonathan, *The New Persuaders II – A 2011 Global Ranking of Soft Power*, Institute for Government, 2011, URL: https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20New%20PersuadersII_0.pdf

16. MELISSEN, Jan, „Introduction”, în *Innovation in Diplomatic Practice*, Palgrave Macmillan, United Kingdom, 1999, URL: <https://www.worldcat.org/title/innovation-in-diplomatic-practice/oclc/183338161>

17. NYE, Joseph S. Jr., *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1990.

18. NYE, Joseph S. Jr.; OWENS, Williams, „America’s Information Edge”, în *Foreign Affairs*, 75, martie-aprilie 1996, URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1996-03-01/americas-information-edge>

19. NYE, Jan, „On the rise and fall of american soft power”, în *New Perspectives Quarterly*, nr. 22, 2005.

20. NYE, Jan, „Soft power”, în *Foreign Policy*, nr. 80, 1990.

21. PANEBIANCO, Stefanie, „The constraints on EU Action as a “norm exporter”, in the Mediterranean”, în *The European Union’s roles in international politics: Concepts and analysis*, editat de Ole Elgström și Michael Smith, Routledge, Londra, 2006, URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9780203086414>

22. REKA, Blerim; BASHOTA, Bardhok; SELA, Ylber, *Marrëdhëniet Ndërkombëtare*, Shkup: Instituti për Studime Politike dhe Ndërkombëtare, 2016.

23. WALTZ, Kenneth, *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York, 1979.

OPERAȚIILE CIBERNETICE OFENSIVE – O CAPABILITATE ESEȚIALĂ A AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

Costinel Nicolae MAREȘI*

Realitatea noastră fizică este conectată la realitatea cibernetică, orice acțiune în spațiul cibernetic produce, într-un final, efecte cinetice. Statele au înțeles această relație și cum hegemonia SUA din realitatea fizică este încă greu de contestat, se duc lupte intense pentru obținerea poziției fruntașe în spațiul cibernetic, cu speranța obținerii victoriei pe ambele planuri.

Pentru a produce cât mai multe pagube, în contextul creat de era informațională în care ne aflăm, actorii statali sau nestatali, considerați amenințări hibride, aleg să activeze în spațiul cibernetic, cu precădere prin operații ciberneticе ofensive.

Operațiile ciberneticе ofensive sunt operații militare neconvenționale și, uneori, asimetrice, care permit unei amenințări hibride să opereze sub anonimat, să utilizeze forțele aparținând unor actori proxy, să evite declanșatoarele simbolice, în timp ce pot produce efecte cinetice devastatoare, fără limitări de timp și spațiu, în mod integrat cu alte operații neconvenționale, precum operațiile psihologice, informaționale sau mijloace de război electronic.

Cuvinte-cheie: amenințare hibridă; operații ciberneticе ofensive; oportunități; arme ciberneticе.

Introducere

Întrucât o amenințare hibridă urmărește obținerea, consolidarea și menținerea influenței în statele terțe, îndeosebi prin acțiuni care vizează societatea civilă și

---

* Locotenent Costinel Nicolae MAREȘI este doctorand în Științe militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București. E-mail: maresicostinel@gmail.com

că, potrivit experților din domeniul telecomunicațiilor, la sfârșitul anului 2018, un procent de 51,2 din populația globului, echivalentul a 3,9 miliarde de persoane, foloseau Internetul¹, număr care acum este mult mai mare, operațiile cibernetice ofensive (OCO) pot asigura toate aceste deziderate, deoarece prezintă multe avantaje pentru forțele militare care le utilizează.

Printre specialiștii care studiază sau chiar operează în acest domeniu sunt voci care recomandă integrarea organizațională a capacităților cibernetice ofensive în sistemul militar², întrucât „operațiile din spațiul cibernetic pot permite libertatea de acțiune pentru activitățile din alte domenii”³.

Pornind de la sintetizarea aspectelor definitorii privind operațiile cibernetice ofensive, respectiv definirea conceptului, structura, efectele și modul în care anumite state considerate amenințări hibride au dezvoltat aceste capacități, prezentul articol științific analizează importanța OCO pentru orice actor care se angajează în conflicte hibride.

Scopul acestei cercetări științifice este de a evidenția potențialul militar al OCO pentru amenințările hibride, întrucât este la fel de important atât a înțelege în detaliu prin ce mijloace acționează un adversar, cât și a stabili motivele pentru care alege un anumit curs de acțiune.

1. Operațiile cibernetice ofensive

Obiectul de cercetare al acestui articol științific îl reprezintă operațiile cibernetice ofensive (OCO), operațiile cibernetice lansate de forțele militare și paramilitare, la comanda și/sau sub controlul unor state sau non-state, care vizează: „exploatarea vulnerabilităților imediate (zero-day exploit), punerea în aplicare a diferitelor tehnici de perturbare a spațiului cibernetic, capacitatea de a suprasolicita ținte cibernetice greu accesibile și punerea în executare de produse cibernetice malițioase personalizate”⁴ care să afecteze forțele adverse. În doctrina militară a SUA, OCO sunt definite în termeni mai simpli, dar cuprinzători, ca fiind „operațiunile din spațiul cibernetic, destinate proiectării puterii prin aplicarea forței în sau prin spațiul cibernetic”⁵.

---

¹ „Global Cybersecurity Index (GCI) 2018”, International Telecommunication Union (ITU), p. 6, URL: https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-GCI.01-2018-PDF-E.pdf, accesat la 22.09.2020.

² Max Smeets, „Organisational integration of offensive cyber capabilities: A primer on the benefits and risks”, în *2017 9th International Conference on Cyber Conflict (CyCon)*, IEEE, Tallinn, Estonia, 2017, p. 3, URL: <http://ieeexplore.ieee.org/document/8240326/>, accesat la 26.08.2020.

³ ***, „Cyberspace Operations Concept Capability Plan 2016-2028”, The United States Army’s, p. 8, URL: <https://fas.org/irp/doddir/army/pam525-7-8.pdf>, accesat la 18.08.2020.

⁴ Max Smeets, *op. cit.*, p. 6.

⁵ ***, *FM 3-12 Cyberspace and electronic warfare operations*, USA Army, Washington, 2017,

În termeni conceptuali, OCO și atacul cibernetic se diferențiază prin gradul de organizare, amploarea efectelor și rațiunile din spatele acestora. OCO sunt atacuri cibernetice atent planificate (posibil integrate într-un plan de operații), care, prin pagubele importante produse țintelor, vizează obținerea unor avantaje naționale, în cazul statelor, sau pentru o anumită populație, în cazul atacatorilor nestatali. Pentru a face distincția dintre cele două concepte, sunt prezentate două exemple: lansarea virusului Stuxnet (descoperit în iunie 2010) a fost o OCO, pentru că distrugea echipamentele esențiale (centrifugele) din facilitățile iraniene de îmbogățire a uraniului din Națanz⁶, suspendând progresul acestora în obținerea armelor nucleare (lucru care a servit intereselor altor state), în timp ce ransomware-ul WannaCryptor (“WannaCry”), din 2017⁷, a fost doar un atac cibernetic, lansat de hackerii care criptau informațiile de pe calculatoarele infectate, cu scopul de a obține niște recompense personale pentru decriptarea acestora (nu reprezintă o certitudine că a fost o OCO a Coreei de Nord, așa după cum au susținut mai mulți oficiali străini⁸).

În ceea ce privește structura OCO, acestea îmbracă forma clasică a unui atac cibernetic și, secvențial, presupun aceleași etape:

- *recunoașterea*, respectiv obținerea datelor despre traficul de date al țintei, despre nivelul de securitate cibernetică, despre posibilele conturi ale acesteia pe care poate să le deturneze;

- *intruziunea*, care poate fi la nivel de utilizator sau cu drepturi de administrator al sistemului informatic;

- *obținerea privilegiilor*, realizată prin exploatarea vulnerabilităților sistemului de operare sau a pachetului de programe;

- *atingerea obiectivului*, instalarea de backdoor, spionaj cibernetic, coruperea fișierelor etc.⁹

Pornind de la dezvoltarea tridimensională a mediului informațional, propusă de Jelle van Haaster, în teza sa de doctorat (a se vedea Figura nr. 1), se poate concluziona că OCO vizează compromiterea stratului cibernetic logic (date, software) și/sau a stratului de infrastructură cibernetică (rețele, hardware, terminale), dar efectul distructiv obținut este un efect de undă, care se propagă în toate straturile mediului informațional.

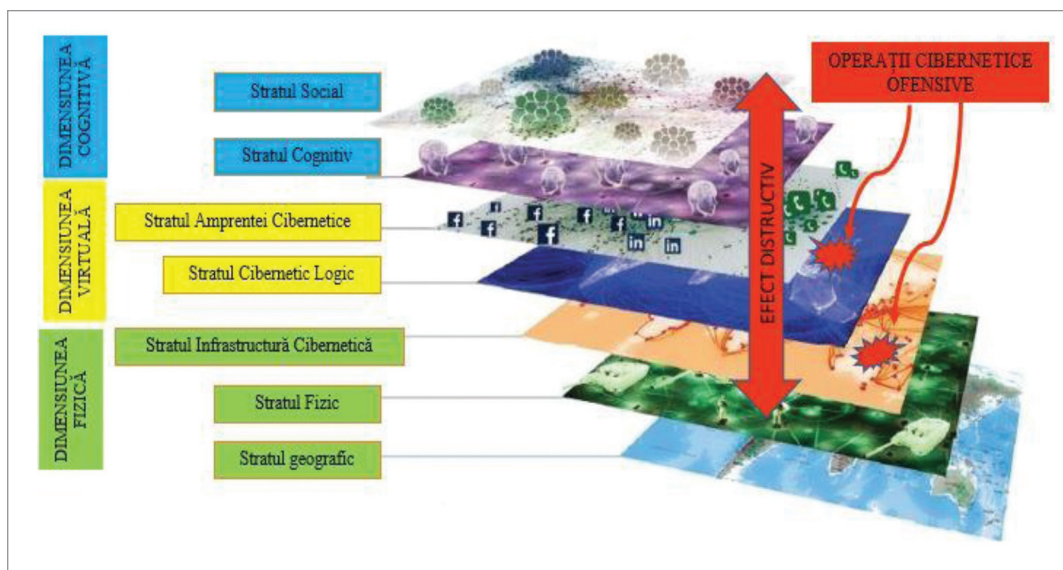
p. 18, URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/ARN3089_FM%203-12%20FINAL%20WEB%201.pdf, accesat la 28.09.2020.

⁶ ***, „Stuxnet - computer worm”, *Encyclopedia Britannica*, URL: <https://www.britannica.com/technology/Stuxnet>, accesat la 22.09.2020.

⁷ ***, „WannaCry: o nouă amenințare de tip ransomware cu victime la scară globală”, *Centrul Național de Răspuns la Incidente de securitate cibernetică – CERT-RO*, URL: <https://cert.ro/citeste/wannacry-ransomware-alerta>, accesat la 22.09.2020.

⁸ ***, „Cyber-attack: US and UK blame North Korea for WannaCry”, *BBC News*, 19 decembrie 2017, URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-42407488>, accesat la 28.09.2020.

⁹ Max Smeets, *op. cit.*, p. 6.

Figura nr. 1: Proiectarea forței cibernetice în mediul informațional (dezvoltarea tridimensională stratificată)¹⁰

Efectele OCO pot fi: *negarea* (anularea controlului asupra resurselor de către inamic), *degradarea* (diminuarea capacității operaționale a inamicului), *perturbarea* (blocarea completă, dar temporară a inamicului), *distrugerea* (negarea permanentă, completă și ireparabilă a accesului sau funcționării unei ținte) sau *manipularea* (controlul sau schimbarea informațiilor, sistemelor informatice și/sau rețelelor inamicului într-un mod care sprijină obiectivele proprii)¹¹.

În anul 2020, cercetătorii Centrului Belfer din cadrul Universității Harvard din SUA, în demersurile lor de a realiza un top al celor mai puternice state, în funcție de puterea cibernetică, au propus următorul clasament al celor mai ofensive state în spațiul cibernetic (a se vedea Figura nr. 2).

În acest clasament, se poate observa că sunt poziționate și state consacrate ca fiind amenințări hibride la securitatea NATO, respectiv Rusia (poziția 3), China (poziția 4) și Iran (poziția 7). În continuare, prezentăm schematic politicile și acțiunile acestor state privind OCO.

¹⁰ Jelle van Haaster, P.A.L Ducheine, T.D Gill, „On cyber: the utility of military cyber operations during armed conflict (thesis)”, URL: <https://pure.uva.nl/ws/files/37093787/Thesis.pdf>, p. 184, accesat la 28.09.2020.

¹¹ *Ibidem*, p. 195.

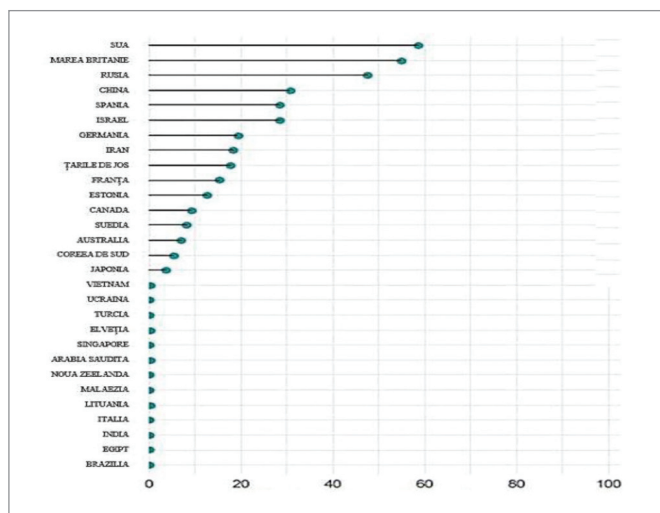

Figura nr. 2: Cele mai ofensive state din anul 2020 în spațiul cibernetic¹²

operații informaționale¹⁴. Asemenea multor amenințări hibride, Rusia folosește forțe aparținând unor actori proxy, pentru a lansa OCO, un exemplu elocvent în acest sens îl reprezintă grupul de hackeri Russian Business Network (RBN), implicat în conflictul ruso-georgian, din 2008¹⁵. În perioada recentă, OCO rusești au vizat favorizarea anumitor candidați, doriți de Kremlin, cum ar fi implicarea Rusiei în alegerile prezidențiale din SUA (2016), atunci când grupurile de hackeri APT 28 (cunoscute drept Fancy Bear) și APT 29 (cunoscute drept Cozy Bear) au spart serverele Comitetului Național Democrat și au încărcat informațiile pe internet¹⁶.

China

Așa după cum a fost reafirmat în Cartea albă a apărării a Chinei, din 2019, strategia militară chineză se bazează pe conceptul militar de apărare activă

¹² Julia Voo et al., „National Cyber Power Index 2020 Methodology and Analytical Considerations”, 2020, p. 12, URL: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2020-09/NCPI_2020.pdf, accesat la 28.09.2020.

¹³ Michael Connell, Sarah Vogler, „Russia’s Approach to Cyber Warfare”, p. 4, URL: https://www.cna.org/CNA_files/PDF/DOP-2016-U-014231-1Rev.pdf, accesat la 28.09.2020.

¹⁴ Frank J. Cilluffo „Emerging Cyber Threats to the United States”, Center for Cyber & Homeland Security, p. 5, URL: http://cchs.auburn.edu/_files/emerging-cyber-threats-to-the-united-states.pdf, accesat la 27.09.2020.

¹⁵ Joseph Menn, „Expert: Cyber-attacks on Georgia websites tied to mob, Russian government”, *LA Times Blogs - Technology*, URL: <https://latimesblogs.latimes.com/technology/2008/08/experts-debate.html>, accesat la 28.09.2020.

¹⁶ Michael Connell, Sarah Vogler, „Russia’s Approach to Cyber Warfare”, p. 23.

(introdus de Mao Zedong), un concept care adoptă principiile apărării strategice, în combinație cu acțiunea ofensivă la nivel operațional și tactic.

China vede domeniul spațiului cibernetic drept o platformă care oferă oportunități pentru operații de influențare și integrează OCO în nou înființata organizație militară bidepartamentală de nivel teatru de operații Forța de Sprijin Strategic a Armatei de Eliberare a Poporului, care aduce sub comandă unică misiunile și capacitățile strategice în domeniul spațial (Departamentul de sisteme spațiale), cibernetic, electronic și psihologic (Departamentul de sisteme de rețea)¹⁷. Această structură nouă a fost creată în 2015 și este văzută ca un răspuns la dezvoltarea Comandamentului Cibernetic al SUA – CYBERCOM din 2010¹⁸. Forța de Sprijin Strategic a Armatei de Eliberare a Poporului aduce cu sine un mare avantaj, acela al integrării spionajului cibernetic cu OCO, în cadrul operațiunilor informaționale strategice, astfel că ambele tipuri de misiuni pun la comun informațiile culese, ceea ce poate asigura identificarea mai rapidă a vulnerabilităților inamicului asupra cărora pot fi lansate OCO¹⁹.

Iran

La fel ca Rusia și China, Iran este un jucător de top în ceea ce privește operațiunile din spațiul cibernetic. Spre deosebire de cele două state, Iran încurajează și sponsorizează în mod deschis hackerii să lanseze atacuri cibernetic împotriva dușmanilor săi²⁰. Iran a înființat o structură strategică în domeniul cibernetic încă din anul 2012, Consiliul Suprem al Spațiului Cibernetic (*shora-ye ali-efazaye majazi*), care guvernează toate operațiile cibernetic naționale²¹. Treptat, în Iran au apărut companii private care recrutează hackeri profesioniști și caer colaborează cu forțelor armate, în sensul instruirii pentru a derula OCO, iar în unele universități, cum ar fi Universitatea Sharif de tehnologie (Teheran), au fost organizate concursuri de hacking pentru a identifica talente, câștigătorii fiind apoi angajați în forțele iraniene²². Printre cele mai importante forțe paramilitare iraniene

---

¹⁷ *** „Dezvoltări militare și de securitate care implică Republica Populară Chineză 2020 (raportul anual în fața Congresului)”, Biroul Secretarului Apărării a SUA, p. 12, URL: <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DoD-China-military-power-report-final.pdf>, accesat la 28.09.2020.

¹⁸ John Costello, Joe McReynolds, „China’s Strategic Support Force: A Force for a New Era”, p. 9, URL: https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives_13.pdf, accesat la 28.09.2020.

¹⁹ *Ibidem*, p. 42.

²⁰ Dorothy Denning US The Conversation, „Following the Developing Iranian Cyberthreat”, *Scientific American*, URL: <https://www.scientificamerican.com/article/following-the-developing-iranian-cyberthreat/>, accesat la 27.09.2020.

²¹ Michael Connell, *Deterring Iran’s Use of Offensive Cyber: A Case Study*, Defense Technical Information Center, Fort Belvoir, VA, 01.10.2014, p. 9, URL: <http://www.dtic.mil/docs/citations/ADA617308>, accesat la 27.09.2020.

²² *Ibidem*, p. 15.

care operează în spațiul cibernetic, se remarcă Armata Cibernetică Iraniană (ACI), o extensie a Corpului Gărzilor Revoluționare Islamice²³ și Echipa de securitate digitală Ashiyaneh. În afară de OCO lansate împotriva companiei petrolifere Saudi Aramco (2012), administrația iraniană este acuzată de atacurile asupra instituțiilor bancare americane (2013) și asupra lanțului de cazinouri Sands Casino din Las Vegas (2014).

2. Oportunitățile oferite de OCO amenințărilor hibride

Acțiunile ofensive cu caracter hibrid prin încorporarea OCO oferă multiple oportunități de angajare a forței. În cele ce urmează, sunt prezentate, cu exemple, principalele avantaje obținute de amenințările hibride care se manifestă în spațiul cibernetic.

Armele cibernetică – multiple, accesibile și nemăsurabile

Arma cibernetică este codul sursă „care este utilizat sau proiectat pentru a fi utilizat, cu scopul de a amenința sau de a provoca daune fizice, funcționale sau mentale structurilor, sistemelor sau ființelor vii”²⁴ și poate îmbrăca multiple forme: „virusi (programe de autoreplicare care necesită acțiunea umană pentru a se răspândi), viermi (o subclasă de virusi care se pot răspândi fără acțiunea umană), troieni (software rău intenționat ascuns într-un program legitim), atacuri de negare a serviciului (bombardarea serverelor cu mesaje, pentru a le face să se prăbușească) și phishing (e-mailuri false și site-uri web care păcălesc oamenii să dezvăluie informații despre parole).”²⁵

Pentru o amenințare hibridă, utilizarea armelor cibernetică poate oferi alternative pe care alte mijloace sau metode de război nu le oferă, îndeosebi pentru că acestea nu sunt instrumente fizice și nu pot fi reperate ușor, măsurate sau interzise la comercializare. Armele cibernetică sunt ușor accesibile oricărei amenințări hibride. Acestea pot fi achiziționate de pe Dark Web (colecție de site-uri de internet care pot fi accesate doar cu anumite motoare de căutare), cu prețuri pornind de la 70 de dolari la 6.000 de dolari²⁶.

---

²³ Levi Gundert, Sanil Chohan, Greg Lesnewich, „Iran’s Hacker Hierarchy Exposed”, *Recorded Future*, URL: <https://www.recordedfuture.com/iran-hacker-hierarchy/>, accesat la 27.09.2020.

²⁴ Tim Stevens, „Cyberweapons: an emerging global governance architecture”, *Palgrave Communications*, vol. 3, nr. 1, 10 ianuarie 2017, Palgrave, p. 2, URL: <https://www.nature.com/articles/palcomms2016102>, accesat la 28.09.2020.

²⁵ ***, *Global trends 2030: alternative worlds*, National Intelligence Council (U.S.), decembrie 2012, p. 85, URL: <https://info.publicintelligence.net/GlobalTrends2030.pdf>, accesat la 27.09.2020.

²⁶ Miguel Gomez, „Dark Web Price Index 2020. Check all 2020 Dark Web Prices”, *Privacy Affairs*, URL: <https://www.privacyaffairs.com/dark-web-price-index-2020/>, accesat la 10.10.2020.

Flexibilitatea și gradul mare de libertate în modul în care pot fi operaționalizate fac ca armele cibernetice să fie foarte utile amenințărilor hibride.

Protecția forței

Prin OCO, o amenințare hibridă poate afecta modul în care ținta își angajează forța prin deturnarea capacităților acesteia de a detecta atacurile, de exemplu, prin anularea sau falsa declanșare a unor senzori, și de a răspunde acestora, prin afectarea comunicațiilor. Inevitabil, toate acestea contribuie la consolidarea protecției trupelor proprii²⁷.

Un exemplu de protecție a forței realizată cu ajutorul OCO, pe timpul unei riposte ofensive, este intervenția revendicată de statul Israel, în care a distrus un presupus reactor nuclear sirian din provincia Deir al-Zour, în anul 2007²⁸. Atunci, Israel, prin angajarea OCO la nivel operațional, a lansat operații aeriene, fără pierderi provocate de apărarea aeriană siriană²⁹.

Atacul Rusiei asupra Georgiei, din 2008, este un exemplu de sincronizare a OCO cu acțiuni convenționale, prin care, adițional obiectivelor ofensive (distructive) pentru care forțele armate rusești au operat ofensiv în spațiul cibernetic, s-a obținut, totodată un grad mai mare de protecție a trupelor militare de la Kremlin. Site-urile autorităților georgiene și cele ale mass-mediei din Gori, împreună cu comunicațiile, au fost suspendate de atacuri de negare a serviciului, înainte ca avioanele rusești să intre în spațiul aerian al Georgiei³⁰, astfel că trupele rusești au beneficiat de timp valoros în care au putut să ocupe poziții, fără o ripostă solidă din partea forțelor adverse.

În aceeași ordine de idei, se remarcă faptul că „războinicii cibernetici” prezintă un grad mare de protecție față de posibilele represalii ale țintelor acestora, deoarece pot opera din zone îndepărtate și protejate.

Anonimatul agresorului

Datorită naturii spațiului cibernetic, atacatorii pot ascunde adesea originea atacurilor lor sau pot face ca atacurile să apară de la o terță parte. Un exemplu de atac sub steag fals a fost în anul 2014, când Coreea de Nord (prin organizația de criminalitate cibernetică cunoscută drept Seoulul Întunecat) a fost acuzată de orchestrarea OCO masive împotriva companiei Sony Pictures, „dar atacurile Sony

---

²⁷ Frank J Cilluffo, Joseph R Clark, „Thinking Through Cyber’s Role in Ground Combat”, *Military Review*, 2015, pp. 3-4, URL: http://cchs.auburn.edu/_files/shoot-move-communicate.pdf, accesat la 10.10.2020.

²⁸ *** „Israel admits striking suspected Syrian nuclear reactor in 2007”, *BBC News*, 21 martie 2018, URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43481803>, accesat la 28.09.2020.

²⁹ Frank J Cilluffo, Joseph R Clark, *op. cit.*, p. 2.

³⁰ David Hollis, „Cyberwar Case Study: Georgia 2008”, p. 5.

au fost dirijate din centre de comandă și control din întreaga lume, inclusiv un centru de convenții din Singapore și Universitatea Thammasat din Thailanda”³¹.

Din cauza posibilității ca OCO să fie lansate din alte state, eventualele represalii sunt de evitat, pentru că astfel s-ar crea un conflict nedorit.

Cu toate că sursa atacului cibernetic este localizată, este greu de dovedit că aceasta a acționat la ordinele autorităților unui stat, cu atât mai mult cu cât statele agresoare declină vina înspre organizațiile criminale sau hackerii patriotici³², ori emit teorii conspiraționiste, precum manipularea datelor, pentru a îi incrimina.

Efecte cinetice devastatoare

Este dificil de anticipat amploarea pierderilor care pot fi produse de o operație cibernetică ofensivă. Efectul devastator poate varia de la pierderi umane (de exemplu, ca urmare a opririi alimentării cu energie electrică a spitalelor sau centralelor nucleare) sau la pierderi materiale uriașe (distrugerea unor servere sau calculatoare din sistemul banca/bursier, spargerea conturilor unor corporații și divulgarea secretelor comerciale).

Cu certitudine, evenimentele trecute sunt argumente puternice, care susțin această capabilitate. Cel mai relevant exemplu pe care pot să îl ofer s-a întâmplat în august 2012, cu o zi înainte de o mare sărbătoare religioasă islamică, când un virus, numit mai târziu *Shamoon*, a distrus hard diskurile a 30.000 de computere aparținând companiei petrolifere naționale Saudi Aramco a Arabiei Saudite, considerată infrastructură critică. Virusul ștergea memoria computerelor infectate, în timp ce insera pe acestea imagini cu steagul american în flăcări³³.

Istoria abundă în exemple care par a fi operații cibernetiche ofensive, nu doar atacuri cibernetiche izolate, și care au produs pierderi notabile.

Omogenitatea cu alte operații neconvenționale

Puterea unei amenințări hibride este dată de operațiile neconvenționale pe care le lansează. Acestea trebuie sincronizate, utilizate integrat (combinat) și în mod inovator. Elementele neconvenționale ale unei amenințări hibride constituie un întreg omogen, în care complementaritatea elementelor devine și un multiplicator de forță pentru elementele convenționale.

---

³¹ David E. Sanger, Nicole Perloth, „U.S. Said to Find North Korea Ordered Cyberattack on Sony”, *The New York Times*, 17 decembrie 2014, URL: <https://www.nytimes.com/2014/12/18/world/asia/us-links-north-korea-to-sony-hacking.html>, accesat la 22.09.2020.

³² Richard Andres, „Cyber Gray Space Deterrence”, *PRISM*, the journal of complex operations, nr. 2, 2017, p. 94, URL: https://cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/prism/prism_7-2/8-Cyber_Gray_Space_Deterrence.pdf?ver=2017-12-21-110642-813, accesat la 22.09.2020.

³³ Emilio Iasiello, „Are Cyber Weapons Effective Military Tools?”, *Military and Strategic Affairs*, vol. 7, nr. 1, 2015, p. 8, URL: <https://www.inss.org.il/publication/are-cyber-weapons-effective-military-tools/>, accesat la 22.09.2020.

Deși sunt specifice mediului informațional, exclud teoria potrivit căreia OCO sunt operații informaționale și acestea pot fi ușor utilizate, combinat cu toate operațiile specifice mediului informațional: operații informaționale, psihologice, război electronic.

În relație cu alte operații neconvenționale, o amenințare hibridă poate folosi OCO în trei moduri:

- *În sprijinul altor operații neconvenționale* – La nivel tactic, OCO pot fi realizate de echipe integrate în unitățile tactice ale forțelor pentru operații speciale. De exemplu, o microstructură de forțe pentru operații speciale, care include și un specialist în OCO, se poate infiltra într-o structură militară adversă și prin OCO, poate căpăta acces la rețeaua privată de date, poziție din care inițiază operații informaționale.

- *Sprijinite de alte operații neconvenționale* – OCO pot fi sprijinite de operații informaționale, în mod special de operațiile social-media din spațiul cibernetic. Acest argument se sprijină pe faptul că acestea din urmă permit colectarea facilă de date și metadate³⁴. Metadatele obținute prin intermediul operațiilor social-media din spațiul cibernetic sunt prețioase pentru succesul OCO, deoarece pot oferi „ora din zi în care ținta este activă, grupul social al țintei, aplicațiile specifice pe care ținta le utilizează, tipul de dispozitiv de pe care se conectează, chiar și configurația hardware și software a acestuia”³⁵.

- *În paralel cu alte operații neconvenționale* – O amenințare hibridă care urmărește să inducă frică (teroare) în rândul populației civile a unui stat țintă prin diverse operații psihologice poate, în paralel, să urmărească același rezultat prin utilizarea OCO ca și cyberterrorism, prin avarierea unor elemente de infrastructură critică, cum ar fi anularea controlului asupra unui baraj, producând inundații devastatoare.

Fără limitări spațiale și temporale

Proiectarea puterii unei amenințări hibride în sau prin spațiul cibernetic înseamnă libertatea de a acționa în afara barierelor fizice și temporale, impuse de spațiul geografic, de contextul geopolitic și/sau de cerințele de timp ale operațiilor.

Este destul de evidentă această oportunitate și la fel de valoroasă pe cât este de evidentă. Prin OCO, se poate pregăti, din umbră, câmpul de luptă, cu mult timp înainte de începerea ostilităților, cu respectarea principiului surprinderii strategice, acțiunii rapide și sincronizării cu celelalte forme de atac planificate. O armă cibernetică introdusă în spațiul cibernetic în care operează inamicul poate fi

---

³⁴ Drew Herrick, „The social side of ‘cyber power’? Social media and cyber operations”, în *2016 8th International Conference on Cyber Conflict (CyCon)*, IEEE, Tallinn, Estonia, 2016, p. 108, URL: <http://ieeexplore.ieee.org/document/7529429/>, accesat la 26.08.2020.

³⁵ *Ibidem*, p. 10.

declanșată în momentul cel mai oportun pentru operațiile planificate.

Operarea în spațiul cibernetic nu presupune costuri logistice semnificative, precum costurile cu transportul trupelor și materialelor, și nici nu este devoratoare de timp, precum alte acțiuni militare convenționale.

Ambiguitatea regimului juridic

Deși sunt câteva mențiuni notabile în ceea ce privește instituția juridică a sancționării atacurilor cibernetice: Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică (Budapesta, 2001) și Manualul Tallinn, ajuns deja la a doua versiune, un produs al Centrului Cooperativ de Excelență NATO pentru Apărare Cibernetică (CCDCOE), prin care se tratează OCO din punctul de vedere al jus in bello, efectele dorite nu sunt obținute. Unul dintre impedimentele sancționării OCO ar fi faptul că nu se poate stabili când OCO reprezintă o utilizare a forței unui stat sau doar o activitate criminală, din cauza dificultății stabilirii conexiunii dintre atacator (persoană fizică) și eventualul stat care controlează operațiunea. Mai mult, o reglementare strictă a OCO necesită un consens internațional (inclusiv din partea unor țări neafiliate NATO sau UE), imposibil de obținut, deoarece unele state puternice (SUA, China, Rusia) utilizează astfel de operații neconvenționale în acțiuni de tip hibrid.

Până în prezent, nu a existat nicio intervenție armată împotriva unui amenințări hibride care a utilizat OCO, pentru că această ambiguitate juridică lasă orice eventuală acțiune armată fără o validare juridică. Trebuie consemnat că acest lucru nu s-a întâmplat nici chiar în 2007, când Estonia a dorit ca NATO să declare că suveranitatea sa a fost încălcată, ceea ce ar fi declanșat aplicarea Articolului 5 din Tratatul de la Washington, privind autoapărarea colectivă³⁶.

Amenințările hibride speculează această oportunitate la modul cel mai eficient, și prin OCO pregătesc spațiul cibernetic de luptă din timp de pace, fără represalii din partea țintelor.

Exploatarea de forțe aparținând unor actori proxy (actori terți)

Acest avantaj se traduce în posibilitatea statelor agresoare de a angaja mercenari cibernetici sau de a atrage „luptători liberi” cibernetici.

În practică, o amenințare hibridă folosește în număr semnificativ actori paramilitari și/sau din zona criminalității organizate.

Pentru a interschimba mijloacele neconvenționale în funcție de cerințele luptei, o amenințare hibridă are nevoie de forțe rapid regenerabile și la care poate renunța ușor în timpul operațiilor. Forțele aparținând unor actori proxy acoperă aceste necesități.

---

³⁶ P. W. Singer, Allan Friedman, *Cybersecurity and Cyberwar (What Everyone Needs To Know)*, 1, Ed. Oxford University Press, New York, 2014.

Johan Sigholm a încercat, în lucrarea sa, o centralizare a celor mai importanți actori nestatali care pot fi angajați temporar în spațiul cibernetic și a continuat cu analiza acestora din punctul de vedere al motivelor care stau în spatele atacurilor, al țintelor și al metodelor. Adaptând ideile acestuia pe obiectul de cercetare științifică ales, i-am identificat pe cei care pot participa în OCO și i-am grupat în:

- *Atacatori ciberneticici de prim rang*, autori de conținut malițios și hackeri (hacktiviști, hackeri „pălării negre”, hackeri patriotici sau membri într-o organizație de criminalitate cibernetică). Aceștia sunt foarte experimentați și pot produce cele mai semnificative pagube.

- *Atacatori ciberneticici de nișă*, cârțițe ciberneticice (*cyber insiders*) și înșelători ciberneticici (*cyber scammers*).

- *Soldați ciberneticici*, hackeri amatori (script kiddies) și „computere zombie” (incluși într-un botnet care lansează atacuri DDoS)³⁷. Acest grup este foarte util, datorită faptului că este cel mai numeros. Totodată, este cel mai ușor de controlat și poate sprijini eficient OCO, fără consum mare de resurse.

Eficiență în fața statelor ultratehnologizate

Statele ultratehnologizate se bazează intens pe spațiul cibernetic, din rațiuni care țin de gestionarea unei populații numeroase. Populația din aceste state este concentrată în zone urbane dense (megaorașe), de ordinul milioanei de locuitori, care, de obicei, sunt centre economice, administrative. Aceste zone urbane dense lucrează cu big data³⁸ (seturi uriașe de date) și senzori, cu dispozitive și sisteme software interconectate. Împreună, aceste aspecte conturează o mare vulnerabilitate a statelor ultratehnologizate, și anume, dependența față de spațiul cibernetic.

Interconectarea sistemelor (de supraveghere, de alarmare, de control al infrastructurii rutiere etc.) în spațiul cibernetic creează riscul ca, prin OCO, o amenințare hibridă să speculeze cele mai slabe sisteme din punctul de vedere al securității ciberneticice, să pătrundă și să producă distrugerii sau perturbări în lanț, în toată rețeaua de sisteme. Eventualele crize generate pot fi cu atât mai grave cu cât aceste zone urbane dense sunt și centre de putere, care, o dată afectate, ridică probleme pentru stabilitatea și securitatea statelor ultratehnologizate.

Evitarea declanșatoarelor simbolice

Merită menționat pe lista propusă mai sus și faptul că, prin OCO, se evită

---

³⁷ Johan Sigholm, „Non-State Actors in Cyberspace Operations”, *Journal of Military Studies*, vol. 4, nr. 1, 1 decembrie 2013, URL: <http://content.sciendo.com/view/journals/jms/4/1/article-p1.xml>, accesat la 19.09.2020.

³⁸ Robert Dixon, „Bringing big data to war in megacities”, *Military Intelligence Professional Bulletin*, vol. 42, nr. 3, 2016, pp. 61-62, URL: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/Primer-on-Urban-Operation/Documents/Military-Intelligence-Professional-Bulletin-July-to-September-2016.pdf>, accesat la 10.10.2020.

*declanșatoarele simbolice*³⁹, așa cum le numește Richard Andres, în lucrarea sa. Punând în contrast situațiile în care armata japoneză, în loc să atace cu aviația Pearl Harbor în 1941, sau Al-Qaeda în loc să distrugă turnurile gemene în 2001 (care au atras susținerea efervescentă de către populația americană a eforturilor militare americane de mai târziu), ar fi optat pentru OCO, ca să își atingă obiectivele, se evidențiază un mare atu al OCO, acela că nu declanșează reacții emoționale din partea populației (susținere oarbă sau acte de violență iraționale).

Societatea civilă nu este la fel de interesată de aspectele tehnice sau de efectele devastatoare ale OCO, precum este de sensibilă la imagini cu clădiri distruse sau cu oameni în suferință (declanșatoare simbolice). Informațiile privind OCO, lansate împotriva statului, nu au un grad mare de transparență, din rațiuni care țin de nivelul de clasificare al informațiilor, adică nimeni nu și-ar dori ca vulnerabilitatea care a fost exploatată să fie cunoscută de foarte multe persoane, ce armă cibernetică a fost utilizată ș.a.m.d. Faptul că OCO nu sunt prezentate pe de-a întregul societății civile face ca acestea să nu fie foarte credibile, drept pentru care societatea civilă nu reacționează.

Rata de succes a acțiunilor ofensive, lansate de o amenințare hibridă, se află într-o relație de dependență cu nivelul de pasivitate sau de sprijin pe care aceasta îl deține în rândul populației statului țintă, și OCO nu influențează negativ această ecuație.

Concluzii

Fie că prin OCO se obține supremația informațională, fie că se interzice țintei acestora accesul la informație, rezultatele obținute au aceeași pondere în obținerea victoriei.

Privind retrospectiv la cele documentate în această lucrare în ceea ce privește modul în care anumite entități statale sau nonstate care dezvoltă tactici hibride (Rusia, China, Iran) s-au orientat către operaționalizarea OCO și înțelegând oportunitățile pe care le-au obținut astfel, trebuie extrasă ideea că OCO pot fi o cerință critică pentru reușita acestora într-un război hibrid.

Oportunitățile oferite de OCO unui agresor cu caracter hibrid sunt multiple și sinergice. Astfel, OCO nu sunt limitate de spațiul geografic și timp, permit operarea sub anonim, incriminarea internațională este lipsită de eficiență, nu sunt declanșatoare simbolice și, mai ales, se pot derula combinat cu alte operații neconvenționale.

În încheiere, în Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, aprobată la data de 30 iunie 2020, se recunoaște „riscul adaptării operațiunilor

---

³⁹ Richard Andres, „Cyber Gray Space Deterrence”, *op. cit.*, p. 5.

ofensive cu caracter hibrid la evoluțiile tehnologice”⁴⁰. Astfel, aceasta vine în acord cu cele prezentate în cuprinsul articolului.

Necunoscuta care rămâne este cât de mult se vor orienta cei care întreprind acțiuni de tip hibrid către operațiunile cibernetice ofensive? Oricare ar fi răspunsul, securitatea cibernetică este esențială, pentru a evita surprinderea și neplăcerile care apar legate de aceasta.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Cyber-attack: US and UK blame North Korea for WannaCry”, *BBC News*, 19 decembrie 2017, URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-42407488>
2. ***, „Cyberspace Operations Concept Capability Plan 2016-2028”, URL: <https://fas.org/irp/doddir/army/pam525-7-8.pdf>
3. ***, „Dezvoltări militare și de securitate care implică Republica Populară Chineză 2020 (raportul anual în fața Congresului)”, Biroul Secretarului Apărării a SUA, URL: <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DoD-China-Military-Power-Report-Final.pdf>
4. ***, „Global Cybersecurity Index (GCI) 2018”, *International Telecommunication Union (ITU)*, URL: https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-GCI.01-2018-PDF-E.pdf, 2019.
5. ***, „Israel admits striking suspected Syrian nuclear reactor in 2007”, *BBC News*, 21 martie 2018, URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43481803>
6. ***, „Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024”, *Administrația Prezidențială*, URL: https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf
7. ***, „Stuxnet – computer worm”, *Encyclopedia Britannica*, URL: <https://www.britannica.com/technology/Stuxnet>
8. ***, „Wanna Cry: o nouă amenințare de tip ransomware cu victime la scară globală”, *Centrul Național de Răspuns la Incidente de securitate cibernetică – CERT-RO*, URL: <https://cert.ro/citeste/wannacry-ransomware-alerta>
9. ***, *FM 3-12 Cyberspace and electronic warfare operations*, USA Army, Washington, 2017, URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/ARN3089_FM%203-12%20FINAL%20WEB%201.pdf
10. ***, *Global trends 2030: alternative worlds*, National Intelligence Council (U.S.), decembrie 2012, URL: <https://info.publicintelligence.net/GlobalTrends2030.pdf>

---

⁴⁰ „Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024”, URL: https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 21.10.2020.

11. ANDRES, Richard „Cyber Gray Space Deterrence”, *PRISM, the journal of complex operations*, nr. 2, 2017, URL: https://cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/prism/prism_7-2/8-Cyber_Gray_Space_Deterrence.pdf?ver=2017-12-21-110642-813
12. CILLUFFO, Frank J., „Emerging Cyber Threats to the United States”, Center for Cyber & Homeland Security, URL: http://cchs.auburn.edu/_files/emerging-cyber-threats-to-the-united-states.pdf
13. CILLUFFO, Frank J.; CLARK, Joseph R., „Thinking Through Cyber’s Role in Ground Combat”, *Military Review*, 2015, URL: http://cchs.auburn.edu/_files/shoot-move-communicate.pdf
14. CONNELL, Michael, *Deterring Iran’s Use of Offensive Cyber: A Case Study*, Defense Technical Information Center, Fort Belvoir, VA, 1 octombrie 2014, URL: <http://www.dtic.mil/docs/citations/ADA617308>
15. CONNELL, Michael; VOGLER, Sarah „Russia’s Approach to Cyber Warfare”, URL: https://www.cna.org/CNA_files/PDF/DOP-2016-U-014231-1Rev.pdf
16. COSTELLO, John, MCREYNOLDS, Joe „China’s Strategic Support Force: A Force for a New Era”, p. 9, URL: https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives_13.pdf
17. DENNING, Dorothy, „Following the Developing Iranian Cyberthreat”, *Scientific American, The Conversation*, URL: <https://www.scientificamerican.com/article/following-the-developing-iranian-cyberthreat/>
18. DIXON, Robert, „Bringing big data to war in megacities”, *Military Intelligence Professional Bulletin*, vol. 42, nr. 3, 2016, URL: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/Primer-on-Urban-Operation/Documents/Military-Intelligence-Professional-Bulletin-July-to-September-2016.pdf>
19. Drew Herrick, „The social side of ‘cyber power’? Social media and cyber operations”, în *2016 8th International Conference on Cyber Conflict (CyCon)*, IEEE, Tallinn, Estonia, 2016, URL: <http://ieeexplore.ieee.org/document/7529429/>, accesat la 26 august 2020.
20. GOMEZ, Miguel, „Dark Web Price Index 2020. Check all 2020 Dark Web Prices”, *Privacy Affairs*, URL: <https://www.privacyaffairs.com/dark-web-price-index-2020/>
21. GUNDERT, Levi; CHOCHAN, Sanil; LESNEWICH, Greg, „Iran’s Hacker Hierarchy Exposed”, *Recorded Future*, URL: <https://www.recordedfuture.com/iran-hacker-hierarchy/>
22. HOLLIS, David, „Cyberwar Case Study: Georgia 2008”, *Small Wars Journal*, 6 ianuarie 2011, URL: <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/639-hollis.pdf>
23. IASIELLO, Emilio, „Are Cyber Weapons Effective Military Tools?”, *Military and Strategic Affairs*, vol. 7, nr. 1, 2015, URL: <https://www.inss.org.il/publication/are-cyber-weapons-effective-military-tools/>

24. MENN, Joseph, „Expert: Cyber-attacks on Georgia websites tied to mob, Russian government”, *LA Times Blogs – Technology*, URL: <https://latimesblogs.latimes.com/technology/2008/08/experts-debate.html>

25. SANGER, David E., PERLROTH, Nicole, „U.S. Said to Find North Korea Ordered Cyberattack on Sony”, *The New York Times*, 17 decembrie 2014, URL: <https://www.nytimes.com/2014/12/18/world/asia/us-links-north-korea-to-sony-hacking.html>

26. SIGHOLM, Johan, „Non-State Actors in Cyberspace Operations”, *Journal of Military Studies*, vol. 4, nr. 1, 1 decembrie 2013, URL: <http://content.sciendo.com/view/journals/jms/4/1/article-p1.xml>

27. SINGER, P.W.; FRIEDMAN, Allan, *Cybersecurity and Cyberwar (What Everyone Needs To Know)*, 1, Ed. Oxford University Press, New York, 2014.

28. SMEETS, Max, „Organisational integration of offensive cyber capabilities: A primer on the benefits and risks”, în *2017 9th International Conference on Cyber Conflict (CyCon)*, IEEE, Tallinn, Estonia, 2017, URL: <http://ieeexplore.ieee.org/document/8240326/>

29. STEVENS, Tim, „Cyberweapons: an emerging global governance architecture”, *Palgrave Communications*, vol. 3, nr. 1, 10 ianuarie 2017, *Palgrave*, URL: <https://www.nature.com/articles/palcomms2016102>

30. VAN HAASTER, Jelle; DUCHEINE, P.A.L; GILL, T.D., „On cyber: the utility of military cyber operations during armed conflict (thesis)”, URL: <https://pure.uva.nl/ws/files/37093787/Thesis.pdf>.

31. VOO, Julia, et al., „National Cyber Power Index 2020 Methodology and Analytical Considerations”, 2020, URL: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2020-09/NCPI_2020.pdf

POLITICA EXTERNĂ A URSS ȘI PACTUL DE LA VARȘOVIA

Daniel-Mihai DUȚU*

După cel de-al Doilea Război Mondial, contextul internațional politic a rămas la fel de schimbător ca și în timpul războiului. Odată cu apariția NATO, a fost necesar ca sovieticii să încline balanța în favoarea lor, astfel încât Pactul de la Varșovia a venit ca un răspuns firesc, fiind o reflectare a Alianței Nord-Atlantice. Cu toate că acest pact a fost conceput pentru o perioadă scurtă de timp și trebuia să reprezinte o monedă de schimb în ceea ce privește dezintegrarea NATO, alianța nou formată atunci a durat peste trei decenii. Putem spune că Pactul de la Varșovia nu a reușit să-și atingă obiectivul initial, și anume remilitarizarea Germaniei de Vest și dizolvarea NATO, și, în cele din urmă, nu a reușit să salveze regimurile comuniste pe care trebuia să le protejeze, organizația dovedindu-se ineficientă atât ca alianță militară, cât și ca alianță politică.

***Cuvinte-cheie:** alianță; tratat; context internațional; regim politic; afaceri externe.*

Introducere

Thomas Hobbes oferă o definiție a războiului, acesta afirmând că: „războiul nu constă numai în bătălii sau în actul de a lupta, ci și într-o perioadă de timp în care dorința de a supune prin luptă e suficient de răspândită”¹.

Deși SUA a ieșit din războiul mondial ca cea mai puternică țară din lume, viitorul ei depindea de o politică activă atât în cadrul propriei sfere de influență, cât și în raport cu blocul sovietic. Uniunea Sovietică reprezenta cea mai mare problemă pentru americani, dar aceștia au avut prilejul de a-și mări influența, deoarece, în

---

* *Daniel-Mihai DUȚU este masterand în domeniul Relații internaționale din cadrul Facultății de Științe Politice, Universitatea București. E-mail: daniel.dutu@s.unibuc.ro*

¹ Eric Hobsbawm, *Age of Extremes*, Abacus, Londra, 1995, p. 226.

1945, dominația URSS în Europa de Est era incompletă și a rămas așa pentru aproape trei ani după război. Nu exista niciun dubiu cu privire la dorința sovieticilor de a domina estul Europei, dar nu se știa când și cum va reuși URSS să-și impună hegemonia.

Așa-numita „Cortină de Fier” a fost un instrument de propagandă, pentru a genera suport pentru inițiativa occidentală împotriva URSS, deoarece, la vremea când Winston Churchill populariza această noțiune², sovieticii încă se luptau să-și impună dominația. Armata sovietică ocupase deja mare parte din teritoriul est-european, dar menținerea controlului permanent era o chestiune complicată și necesita o strategie politică de instaurare a unor guverne prietene cu Moscova. Scopul sovietic era siguranța că lideri potriviți controlau mișcarea comunistă în statele europene.³ Totuși, dorința de dominație a creat o mare posibilitate ca spiritul național și antisocialist să reînvie. Odată ce URSS a început să cucerească teritorii de la naziști, noi membri s-au alăturat partidelor comuniste, acestea neavând totuși suficientă influență pentru a reprezenta o majoritate în guverne. Instituțiile guvernamentale erau prea complexe, așa că era imposibil ca sistemele să fie schimbate brusc. Astfel, partidele comuniste și-au consolidat puterea treptat, permițând altor partide să funcționeze și realizând coalitii cu alte partide noncomuniste și au început să preia conducerea ministerelor, în special a celor din domeniile economiei, justiției și administrației. Cu alte cuvinte, sovieticii au fost nevoiți să-și pregătească acea cale pentru supremație totală, lucru ce a oferit americanilor timpul necesar pentru extinderea sferei lor de influență.⁴

Acesta fiind contextul internațional al vremii, lucrarea de față își propune să analizeze politica externă a URSS în perioada Războiului Rece și, de asemenea, Pactul de la Varșovia (extensie a politicii externe sovietice).

1. NATO și Pactul de la Varșovia

Tratatul Nord-Atlantic, semnat la 4 aprilie 1949, la Washington D.C., a dat naștere unei alianțe militare, fondată de către americani, cu scopul declarat de a

---

² N.A.: Winston Churchill ține memorabilul său discurs la Westminster College, Fulton, Missouri, pe 5 martie 1946. În cadrul acestui discurs, acesta a afirmat: „A shadow has fallen upon the scenes so lately lighted by the Allied victory. Nobody knows what Soviet Russia and its Communist international organisation intends to do in the immediate future, or what are the limits, if any, to their expansive and proselytising tendencies. [...] From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an *iron curtain* has descended across the Continent.” în „Winston Churchill’s Iron Curtain Speech”, *ThoughtCo*, URL: <https://www.thoughtco.com/winston-churchills-iron-curtain-speech-1779492>, accesat la 8 noiembrie 2020.

³ T.E. Vadney, „The United States as a Global Power”, în *Idem, The World Since 1945*, Penguin Books, Londra, 1992, pp. 50-52.

⁴ *Ibidem*.

„menține pacea între state prin protejarea libertății și valorilor comune, bazate pe principiile democrației, libertăților individuale și a statului de drept”⁵. Statele membre ale NATO își propuneau „să promoveze stabilitatea și bunăstarea”⁶ și să-și îndrepte eforturile către „apărarea comună și către prezervarea păcii și securității”⁷. Astfel, Tratatul NATO respecta principiile Cartei ONU și îndemna statele membre să-și rezolve disputele pe cale pașnică, să se ajute reciproc și individual (*self-help*) pentru a-și îmbunătăți capacitățile militare individuale și colective, să se consulte referitor la problemele care privesc integritatea teritorială, independența politică și securitatea statelor membre și institua principiul conform căruia „un atac armat asupra unuia sau a mai multor state membre va fi considerat ca fiind un atac armat asupra tuturor statelor membre”⁸ (Articolul 5).

Urmând Planului Marshall, care presupunea sprijin economic din partea SUA către statele europene pentru refacerea economiilor naționale, înființarea NATO a fost percepută de către liderii sovietici ca fiind o încercare americană de a-și consolida și extinde influența în Europa. Astfel, URSS a refuzat să accepte beneficiile Planului Marshall și a interzis statelor din blocul estic, precum Polonia și Ungaria, să accepte ajutorul american. Mai mult decât atât, pentru a contrabalansa imperialismul american din Europa, URSS propune semnarea Pactului de la Varșovia.

Acest tratat, având denumirea oficială de *Tratatul de prietenie, cooperare și asistență mutuală*, a fost semnat la 14 mai 1955, la Varșovia, cu scopul de a „proteja securitatea și pacea în Europa”⁹, ca o consecință a apariției NATO și a remilitarizării și aderării Germaniei de Vest la NATO. Statele occidentale invitaseră Germania de Vest să adere la NATO, conform prevederilor Acordurilor de la Paris din 1954; astfel, Germania de Vest se alătură NATO la doar 4 zile de la ratificarea Acordurilor, ceea ce a motivat statele din blocul comunist să semneze înființarea Pactului de la Varșovia.¹⁰ Remilitarizarea Germaniei de Vest a fost percepută de sovietici ca „o amenințare la adresa securității naționale”¹¹ a statelor europene, Pactul de la Varșovia reprezentând, în viziunea sovieticilor, doar încercarea firească a statelor

---

⁵ ***, „The North Atlantic Treaty”, *North Atlantic Treaty Organization*, 4 aprilie 1949, URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm, accesat la 08.11.2020.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ ***, „The Warsaw Security Pact: May 14, 1955”, *The Avalon Project*, 14 mai 1955, URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/warsaw.asp, accesat la 08.11.2020.

¹⁰ Malcolm Mackintosh, „The Warsaw Treaty Organization: A History”, în David Halloway, Jane M.O. Sharp (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984, p. 41.

¹¹ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact, 1955–1991*, Central European University Press, Budapesta și New York, 2005, p. 3.

est-europene de a se apăra de un eventual război. Totuși, contrar declarațiilor sovietice, intrarea Germaniei de Vest în NATO nu a dus la schimbarea echilibrului militar existent în Europa.¹² Pactul promova respectarea principiilor Cartei ONU, precum și independența și suveranitatea statelor și neimplicarea în afacerile interne ale altor state. Statele semnatare au fost Republica Populară Albaneză, Republica Socialistă Cehoslovacă, Republica Populară Polonă, Republica Democrată Germană, Republica Populară Română, Republica Populară Ungară, Republica Populară Bulgară și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

Pactul prevedea instituirea unui sistem de apărare colectivă în Europa, reducerea armamentului și interzicerea armelor de distrugere în masă, acestea reprezentând „lăitmotive ale diplomației sovietice de la acea vreme”¹³. Pactul a înființat noi instituții, care, la început, „aveau puțină substanță dincolo de articolele tratatului”¹⁴; totuși, Pactul a devenit mai mult decât un simplu mecanism folosit de sovietici pentru a-și impune dominația în Europa de Est, începând să aibă o politică proprie.¹⁵ Politica Pactului nu a fost mereu coerentă și unitară, pentru că statele membre aveau interese diferite și, de multe ori, pozițiile acestora se aflau în contradicție.¹⁶

Pactul de la Varșovia a fost elaborat după modelul Tratatului NATO, prevăzând rezolvarea pe cale pașnică a disputelor internaționale, cooperarea și consultarea reciprocă a statelor membre, descurajarea înarmării nucleare și ajutorarea reciprocă, în cazul unui atac armat (prevedere corespunzătoare Articolului 5 din Tratatul NATO). Astfel, Pactul de la Varșovia institua o alianță militară a statelor din blocul estic, alianță care promova aceleași principii și valori ca NATO, dar care se opunea în mod oficial și direct acesteia. În cadrul „Conferinței țărilor europene pentru menținerea păcii și securității în Europa” (iulie 1955, la Geneva), care inaugura Pactul de la Varșovia, sovieticii au precizat puterilor europene faptul că erau dispuși să dezintegreze Pactul, dacă, în schimb, structurile NATO ar fi fost și ele abandonate.¹⁷ În realitate, Moscova avea aranjamente bilaterale cu statele din sfera sa de influență, astfel că propunerea sovieticilor era, de fapt, lipsită de substanță și, în absența NATO, URSS ar fi fost liberă să-și maximizeze puterea în Europa.

După această conferință, Hrușciov a anunțat reducerea trupelor sovietice la 640.000 de oameni, până la finalul anului 1955.¹⁸ Hrușciov spera într-o demantelare pașnică a NATO și totuși acest lucru nu s-a întâmplat. Adoptarea *Statutului secret*

---

¹² *Ibidem*, p. 3.

¹³ *Ibidem*, p. 4.

¹⁴ Malcolm Mackintosh, „The Warsaw Treaty Organization: A History”, *op.cit.*, p. 20.

¹⁵ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op.cit.*, p. 19.

¹⁶ David Halloway, *op.cit.*, p.21.

¹⁷ *Ibidem*, p. 4.

¹⁸ *Ibidem*, p. 5.

al Comandamentului Unificat a sporit puterile liderului sovietic în Europa de Est, prin instituirea consilierilor sovietici și a altor ofițeri sovietici în poziții cheie în statele est-europene, dar a adus și un prim val de neînțelegeri între statele din blocul sovietic, mai ales pentru că statutul fusese adoptat fără consultarea liderilor est-europeni.¹⁹

Politica externă sovietică și Pactul de la Varșovia

La adunarea șefilor de partid care a avut loc la Moscova, în ianuarie 1956, ministrul de externe Molotov a vorbit despre „cele mai recente succese ale politicii externe sovietice: normalizarea relațiilor cu Iugoslavia, (...), stabilirea relațiilor diplomatice cu Germania de Vest și deschiderea către lumea a treia”²⁰. Acestea fuseseră, de fapt, realizările lui Hrușciov, pe care Molotov încercase să le împiedice, fapt ce arată lupta internă pentru putere dintre Molotov și Hrușciov. În timp ce Molotov afirma public importanța Pactului de la Varșovia, Hrușciov nu împărtășea aceeași viziune asupra unui iminent conflict între cele două sfere de influență, accentuând, însă, importanța cooperării în chestiunile economice, industriale și în cele legate de producția de armament militar performant.²¹

Politica externă a dezangajării, promovată de Hrușciov, a continuat pe parcursul anului 1956, creând „nervozitate și incertitudine” în rândul armatei sovietice, care a perceput reducerile ca pe o „lovitură teribilă pentru capacitatea noastră de apărare”²². În același an, Josif Broz-Tito a fost primit la Moscova, unde a sugerat ca Pactul să fie dezintegrat, sugestie căreia Hrușciov nu i-a dat curs. Totuși, leadershipul național-comunist, adoptat de Polonia, și Revoluția Ungară din același an i-au făcut pe sovietici să ia în considerare demantelarea Pactului, din cauza părăsirii alianței de către statele membre.²³

În primele optsprezece luni de la înființare, Pactul de la Varșovia s-a confruntat cu „prima sa rebeliune majoră în zona tampon est-europeană – Revoluția Ungară din octombrie 1956”²⁴. Această revoluție a fost spontană și bazată pe motive economice, dar a evoluat suficient pentru a include și revendicări politice.²⁵ Intervenția militară sovietică din Ungaria a fost considerată a fi rezultatul deciziei guvernului de la Budapesta de a părăsi Pactul de la Varșovia; de fapt, trupele sovietice erau gata

¹⁹ *Ibidem*, p. 5.

²⁰ *Ibidem*, p. 5.

²¹ *Ibidem*, pp. 5-6.

²² Gen. Ivan Tretiak, citat în Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 7.

²³ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 7.

²⁴ David Halloway, *op.cit.*, p. 45.

²⁵ F. Stephen Larrabee, „Soviet Crisis Management in Eastern Europe” în David Halloway, Jane M.O. Sharp (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984, p. 114.

să invadeze Ungaria chiar înainte ca Imre Nagy să se adreseze populației în acest sens.²⁶ Cu toate acestea, invazia la scară largă nu a fost prima variantă de acțiune a sovieticilor, aceștia așteptând, în primă fază, să vadă cursul pe care această revoluție avea să-l urmeze; inițial, sovieticii au adoptat o abordare mai diplomatică, trimițând oficiali pentru a discuta cu conducerea maghiară.²⁷ Numai după ce Imre Nagy a proclamat „instituirea unui sistem multipartid, bazat pe coaliția de partide care a apărut la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial”, sovieticii au decis să intervină într-un mod mai violent.²⁸ După ce a fost emisă Declarația din 30 octombrie, guvernul român a vrut să interzică libera trecere a trupelor sovietice pe teritoriul național, dar având în vedere faptul că trupele sovietice deja începuseră marșul către Ungaria, s-a considerat a fi prea târziu.²⁹

Hrușciiov a preferat să folosească Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER), ca modalitate de apropiere între statele membre, astfel că apropierea economică, nu cea militară, a făcut ca aranjamentele bilaterale cu Europa de Est să devină aranjamente multilaterale.³⁰ Totuși, URSS „nu a încercat recunoașterea nevoilor sau tradițiilor popoarelor est-europene sau tratarea acestor state ca pe altceva decât ca pe coloniile lui Stalin”³¹, acest lucru putând fi observat în relațiile militare și în raportul de putere. În acea perioadă, doctrina militară sovietică prevedea necesitatea apărării „zonei tampon”, care ar fi putut servi drept cap de pod pentru a ataca rapid forțele NATO, în eventualitatea unui conflict.³² De asemenea, încă de la înființare, Pactul de la Varșovia „a dobândit toate caracteristicile unei organizații politice și de apărare sovietice”³³, acțiunile și deciziile din cadrul Pactului fiind înconjurate de secretomania specifică sovieticilor.

În noiembrie 1957, în cadrul summitului liderilor comuniști care a avut loc la Moscova, a fost susținută opinia lui Hrușciiov, conform căreia *socialismul* ar putea prevala asupra *capitalismului* prin mijloace nemilitare, fiind respinsă poziția chineză, care promova violența.³⁴ Poziția chineză prevedea și un plan strategic, în eventualitatea unui conflict direct cu NATO, astfel că sovieticii ar fi trebuit să se retragă după Urali și să aștepte acolo ajutorul trupelor chineze. Mao a afirmat că, în eventualitatea în care s-ar ajunge la un conflict nuclear, jumătate din populația globului ar muri, dar cealaltă jumătate rămasă ar deveni socialistă. Această viziune nu se potrivea cu cea a lui Hrușciiov, dar acesta nu a respins ideea înarmării statelor

---

²⁶ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 8.

²⁷ F. Stephen Larrabee, *op. cit.*, pp. 116-117.

²⁸ *Ibidem*, pp. 117-118.

²⁹ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 8.

³⁰ *Ibidem*, p. 11.

³¹ Malcolm Mackintosh, *op. cit.*, p. 42.

³² *Ibidem*, pp. 42-43.

³³ *Ibidem*, p. 44.

³⁴ Vojtech Mastny, *op. cit.*, p. 11.

est-europene cu arme nucleare, în eventualitatea în care SUA ar fi făcut același lucru cu statele membre ale NATO.³⁵ Totuși, spre finalul anului 1957, liderul sovietic și-a reluat campania de promovare a demantelării simultane a NATO și a Pactului de la Varșovia.³⁶ În susținerea acestei poziții, Hrușciov a anunțat retragerea forțelor sovietice din România și a propus un summit în cadrul căruia liderii celor două sfere de influență să negocieze chestiunile referitoare la „încetarea testelor nucleare, crearea de zone fără arme nucleare în Europa și problema germană”³⁷. Totuși, contextul internațional a făcut ca propunerea lui Hrușciov să nu se materializeze, pentru că Moscova a propus diviziunea muncii în cadrul CAER, întâlnind, astfel, opoziția României, acest moment reprezentând fundamentul relațiilor tensionate dintre URSS și România din următoarele decenii.³⁸

Criza rachetelor din Cuba a fost momentul care a arătat lumii că războiul nuclear reprezintă o reală posibilitate, astfel că statele est-europene au început să se pregătească pentru lupta în condițiile unui război nuclear. Acest lucru a necesitat o mai mare apropiere a armatelor est-europene de armata sovietică, cooperarea dintre statele membre ale Pactului devenind mult mai apropiată și în sfera militară.³⁹ România a fost unul dintre principalii aliați ai URSS, în timpul Revoluției Ungariei din 1956, încurajând intervenția militară a trupelor sovietice staționate pe teritoriul său național. Oficial, Gheorghe Gheorghiu-Dej a considerat că intervenția militară sovietică în Ungaria este „necesară și corectă”, iar rolul pe care românii l-au jucat în octombrie și noiembrie 1956 a dus la retragerea trupelor sovietice din România doi ani mai târziu (acesta fiind, de fapt, scopul urmărit de regimul de la București). Astfel, România a fost văzută ca un aliat valoros de către sovietici, astfel că retragerea trupelor de pe teritoriul său național a fost o decizie ușoară, menită să obțină un răspuns similar din partea NATO.⁴⁰ Totuși, motivați de retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul național (35.000 de trupe sovietice părăsesc România în iulie 1958, deși bazele navale și aeriene sovietice au rămas pe teritoriul român⁴¹), liderii români începuseră o politică a independenței de URSS, refuzând, în primă fază, statutul de susținător agricol al statelor mai industrializate din blocul sovietic, precum Germania de Est și Cehoslovacia, din cadrul CAER.⁴² Dacă ar fi continuat această politică a CAER, România ar fi renunțat la industrializare, fapt ce ar fi avut

---

³⁵ *Ibidem*, p. 11.

³⁶ *Ibidem*, p. 12.

³⁷ *Ibidem*, p. 12.

³⁸ *Ibidem*, p. 12.

³⁹ *Ibidem*, pp. 20-21.

⁴⁰ Dennis Deletant, Mihail Ionescu, „Romania and the Warsaw Pact: 1955-1989”, *Woodrow Wilson International Center for Scholars*, Washington D.C., aprilie 2004, p. 15.

⁴¹ *Ibidem*, p. 15.

⁴² *Ibidem*, p. 16.

repercusiuni economice grave⁴³. Astfel, încercarea de obținere a autonomiei prin exploatarea sentimentului antisovietic i-a furnizat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej popularitate și susținere pe plan intern. De asemenea, o serie de măsuri antirussești, precum închiderea Institutului Rus din București, interzicerea limbii ruse ca limbă învățată în școală și înlocuirea numelor rusești ale străzilor cu unele românești, a făcut ca relațiile româno-sovietice să devină tensionate, ceea ce a dus la o aparentă destabilizare a unității Pactului.⁴⁴

În paralel cu aceste evenimente, preocuparea celor două blocuri pentru înarmarea nucleară a crescut, fiind augmentată de criza Berlinului și de criza rachetelor din Cuba. Astfel, capacitatea sovieticilor de a lansa bombe nucleare asupra teritoriului american a crescut extrem de mult, în timp ce americanii promovau conceptul de *răspuns flexibil*, doctrină care o înlocuia pe cea a *represaliilor masive* și care a fost menită să-i liniștească pe aliații europeni prin extinderea gamei de opțiuni de luptă.⁴⁵ Comisia Consultativă Politică (PCC) a Pactului de la Varșovia avea rolul de a coordona alocarea resurselor pentru apărare, astfel că li s-a cerut statelor membre să susțină efortul de apărare colectivă și „să participe activ la crearea unui sistem defensiv nou și mult mai integrat”⁴⁶. Dintre statele membre ale Pactului, doar România nu a fost mulțumită de noile cereri sovietice. Mai mult decât atât, în 1978 statele Pactului au fost nevoite să crească contribuția pentru apărare la 5% din PIB, valoare pe care statele est-europene nu o pot atinge (România alocă puțin peste 2% din PIB după 1965).⁴⁷

În ianuarie 1966, Moscova lansează un proiect de reformare a Pactului de sus în jos (*top-down*), dorind să clarifice puterile comandantului suprem pe timp de pace, și să înființeze totodată, un comitet tehnologic pentru a supraveghea cercetarea și dezvoltarea (facilitându-se, astfel, modernizarea și standardizarea echipamentelor) și un consiliu militar pentru planificarea apărării (ceea ce ar fi dus la o gestionare mai eficientă a forțelor armate ale statelor membre ale Pactului).⁴⁸ Aceste noi structuri erau inspirate după cele ale NATO, dar modalitatea în care acestea puteau fi implementate a creat disensiuni în rândul membrilor Pactului. Totodată, o problemă importantă era controlul asupra arsenalului nuclear, aspect care a devenit relevant după criza rachetelor, când sovieticii aproape au declanșat un război nuclear, fără a se consulta cu aliații lor.⁴⁹ Deși textul final al noului statut fusese amendat de către statele membre (sovieticii au acceptat propunerea sovietică ca forțele armate să

---

⁴³ *Ibidem*, pp. 16-17.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 18-19.

⁴⁵ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 28.

⁴⁶ Condoleezza Rice, „Defense Burden-Sharing”, în David Halloway, Jane M.O. Sharp (editor), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984, p. 60.

⁴⁷ *Ibidem*, pp. 61-63.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 28.

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 30-31.

rămână sub comanda guvernelor naționale pe timp de pace și comandantul suprem să emită recomandări, nu directive⁵⁰), noul lider de la București, Nicolae Ceaușescu, s-a opus, inițial, reformării Pactului.

Regimul lui Nicolae Ceaușescu a continuat politica de distanțare față de regimul de la Moscova. Un moment care s-a dovedit deosebit de important pentru popularitatea regimului de la București a fost denunțarea invaziei asupra Cehoslovaciei a Pactului de la Varșovia (1968) și refuzul României de a participa la această acțiune militară, gesturi care i-au adus lui Ceaușescu respect la nivel internațional⁵¹ și care s-au bazat pe declarația din 1964 a Comitetului Central Român, cu privire la autonomia României față de Pactul de la Varșovia și față de CAER, declarație care a reprezentat fundamentul politicii externe românești până în 1989⁵². Refuzul de a participa la invazia Cehoslovaciei nu a fost o surpriză, dat fiind faptul că România își însușise politica *nonintervenției în afacerile interne ale altor state*, însă denunțarea invaziei și a mobilizării de forțe pentru a răspunde unei eventuale agresiuni din partea aliaților a venit ca o surpriză pentru sovietici, fiind considerat de alte state un gest de curaj din partea lui Ceaușescu. Mai mult decât atât, într-o ședință a șefilor de stat care făceau parte din Pactul de la Varșovia, din august 1968, s-a decis și invadarea României, ca efect al ultimelor politici antisovietice, dar discuțiile dintre Ceaușescu și Brejnev au dus la evitarea unei acțiuni militare pe teritoriul României.⁵³ Folosirea forței în Cehoslovacia a fost justificată de către sovietici prin așa-numita Doctrină Brejnev, care stipula că URSS are dreptul de a defini suveranitatea statelor din blocul sovietic și, prin urmare, sovieticii au dreptul de a interveni *manu militari* pentru apărarea intereselor întregului bloc comunist.⁵⁴ Astfel, după invazia din Cehoslovacia, România și-a considerat aliații din Pactul de la Varșovia ca reprezentând „cea mai probabilă amenințare militară”⁵⁵ și a preluat o strategie defensivă independentă, similară cu cea a Iugoslaviei.

Astfel, conform unui raport al CIA, din 1984, România a refuzat să participe la exerciții comune, alături de aliații săi, a respins propunerea sovietică de a se integra în forțele militare ale Pactului pe timp de pace, a refuzat să-și anunțe aliații sau să se consulte cu aceștia în vederea reorganizării forțelor terestre în 1981, a refuzat să-și trimită ofițerii să fie instruiți în școlile militare sovietice⁵⁶,

---

⁵⁰ *Ibidem*, p. 31.

⁵¹ Dennis Deletant, „New Evidence on Romania and the Warsaw Pact, 1955-1989”, *Wilson Center*, URL: https://www.wilsoncenter.org/publication/new-evidence-romania-and-the-warsaw-pact-1955-1989?fbclid=IwAR06g6Wnk_CXc34Oq0m2ym3DtZ_8pVq4Jl9mcSwzibMjzOhOjrBSIQuNwHQU, accesat la 08.11.2020.

⁵² Dennis Deletant, Mihail Ionescu, *op.cit.*, p. 28.

⁵³ *Ibidem*, p. 27.

⁵⁴ Malcolm Mackintosh, *op.cit.*, p. 50.

⁵⁵ CIA, „The Romanian Ground Forces – An Intelligence Assessment”, februarie 1984, p.iii.

⁵⁶ *Ibidem*, p.1.

a dezvoltat o industrie internă pentru apărare (era pe locul 3 în cadrul Pactului, în ceea ce privește producția de armament⁵⁷) și a cumpărat armament occidental și chinez pentru a reduce dependența militară de aliații din Pact (atât tancuri, cât și radare și rachete sol-aer⁵⁸).⁵⁹ Totodată, raportul CIA afirmă că trupele române sunt „printre cele mai prost echipate și instruite unități din Pact pentru operațiuni ofensive”⁶⁰, fiind capabile să susțină doar operațiuni militare regionale defensive. În pofida divergențelor interne, la sfârșitul anilor ‘70, Pactul de la Varșovia a devenit o mașină de război eficientă, care și-a intensificat pregătirile pentru război, devenind mai puțin dependentă de armamentul de distrugere în masă.⁶¹ Acest fenomen a fost efectul Războiului de Yom Kippur, din 1973, când tehnologia militară occidentală a venit în contact cu cea sovietică (proxy war). Astfel, politica relaxării militare a lui Brejnev a fost înlocuită de ideea că, până în 1979, cele două blocuri vor ajunge la paritate nucleară strategică.⁶² Această direcție a politicii externe s-a păstrat până la venirea lui Gorbaciov la conducerea URSS. Totodată, exportul de armament est-european către țările din Orientul Mijlociu a crescut foarte mult în perioada 1978-1981, iar totalul exporturilor de armament est-european în această perioadă a fost de aproximativ 101 milioane de dolari.⁶³ Astfel, în martie 1986, ministrul de externe sovietic Eduard Shevardnadze a precizat că „scopul final este abolirea armelor de distrugere în masă”⁶⁴. Viziunea lui Gorbaciov s-a bucurat și de sprijinul României, pentru că liderul sovietic promova idei care fuseseră susținute, de-a lungul anilor, de regimul de la București: „contribuția statelor aliate la negocierile privind dezarmarea, reduceri ale bugetelor apărării, reduceri radicale ale forțelor convenționale și abolirea armamentului nuclear”⁶⁵. Gorbaciov încerca să folosească structurile Pactului de la Varșovia pentru a implementa măsuri radicale de control al armamentului nuclear; această nouă direcție de politică externă avea ca scop îmbunătățirea relațiilor cu statele occidentale.⁶⁶ Statele din blocul sovietic nu sunt cunoscute pentru divergențele avute, legate de politica externă; cu excepția României, statele est-europene au sprijinit mereu politica externă a URSS în perioada Războiului Rece.⁶⁷

---

⁵⁷ *Ibidem*, p. 14.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 14.

⁵⁹ *Ibidem*, p. iii.

⁶⁰ *Ibidem*, p. iii.

⁶¹ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 44.

⁶² *Ibidem*, p. 45.

⁶³ Condoleezza Rice, *op. cit.*, p. 76.

⁶⁴ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (edit.), *op. cit.*, p. 58.

⁶⁵ *Ibidem*, pp. 58-59.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 65.

⁶⁷ Edwina Moreton, „Foreign Policy Goals” în David Halloway, Jane M.O. Sharp (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984, p. 141.

Odată cu izbucnirea revoluțiilor în statele est-europene, atât Gorbaciov, cât și puterile occidentale au dorit să conserve structurile Pactului: Gorbaciov dorea acest lucru pentru a păstra împreună rămășițele puterii sovietice și pentru a împiedica unificarea celor două Germanii și aderarea unei Germanii unificate la NATO, iar puterile occidentale doreau menținerea structurilor Pactului pentru a putea negocia reducerea trupelor și a armamentului nuclear.⁶⁸

Concluzii

Amenințarea remilitarizării Germaniei de Vest și, într-un sens mai larg, amenințarea Occidentului au făcut ca statele membre ale Pactului de la Varșovia să coopereze pentru a susține obiectivele sovietice de politică externă. Totuși, au existat diferențe de opinii între statele est-europene atât pe plan politic, cât și economic, astfel că asigurarea stabilității politicii și economiei blocului sovietic a reprezentat o prioritate a politicii externe a URSS pe parcursul Războiului Rece.

De asemenea, politica externă sovietică a încercat să stopeze emergența politicilor naționale ale statelor est-europene care să împiedice o eventuală intervenție militară a URSS în aceste state și, deci, care să le ofere independență politică față de blocul sovietic. Astfel, se poate afirma că unul dintre scopurile Pactului de la Varșovia a fost împiedicarea suveranității guvernelor naționale asupra propriilor forțe armate.

Totuși, Pactul de la Varșovia nu a reușit să-și atingă scopul inițial, și anume remilitarizarea Germaniei de Vest și dizolvarea NATO și, în final, nu a reușit să împiedice căderea comunismului, organizația dovedindu-se ineficientă atât ca alianță militară, cât și ca alianță politică.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „The North Atlantic Treaty”, *North Atlantic Treaty Organization*, 4 aprilie 1949, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
2. ***, „Winston Churchill’s Iron Curtain Speech”, *ThoughtCo.*, <https://www.thoughtco.com/winston-churchills-iron-curtain-speech-1779492>
3. ***, „The Romanian Ground Forces – An Intelligence Assessment”, CIA, februarie 1984.
4. ***, „The Warsaw Security Pact: May 14, 1955”, *The Avalon Project*, 14 mai 1955, https://avalon.law.yale.edu/20th_century/warsaw.asp, accesat la 08.11.2020.
5. DELETANT, Dennis, „New Evidence on Romania and the Warsaw Pact, 1955-1989”, *Wilson Center*, URL: <https://www.wilsoncenter.org/publication/new->

---

⁶⁸ Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (coord.), *op. cit.*, pp. 68-69.

evidence-romania-and-the-warsaw-pact-1955-989?fbclid=IwAR06g6WNKCXc34Oq0m2ym3DtZ_8pVq4Jl9mcSwzibMjzOhOjrBSIQuNwHQU

6. DELETANT, Dennis; IONESCU, Mihail, „Romania and the Warsaw Pact: 1955-1989”, *Woodrow Wilson International Center for Scholars*, Washington D.C., aprilie 2004.

7. HALLOWAY, David, „The Warsaw Pact in Transition”, în David HALLOWAY, Jane M.O. SHARP (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984.

8. HOBBSAWM, Eric, *Age of Extremes*, Abacus, Londra, 1995.

9. LARRABEE, F. Stephen, „Soviet Crisis Management in Eastern Europe”, în David HALLOWAY, Jane M.O. SHARP (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition*, The Macmillan Press, Great Britain, 1984.

10. MACKINTOSH, Malcolm, „The Warsaw Treaty Organization: A History”, în David HALLOWAY, Jane M.O. SHARP (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984.

11. MASTNY, Vojtech; BYRNE, Malcolm (edit.), *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact, 1955–1991*, Central European University Press, Budapesta și New York, 2005.

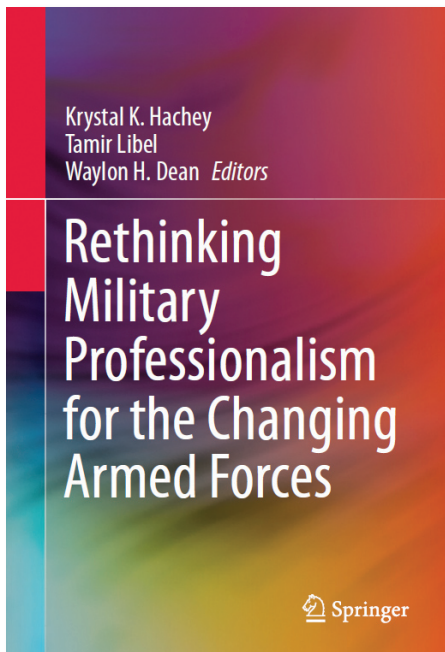
12. MORETON, Edwina, „Foreign Policy Goals”, în David HALLOWAY, Jane M.O. SHARP (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984.

13. RICE, Condoleezza, „Defense Burden-Sharing”, în David HALLOWAY, Jane M.O. SHARP (edit.), *The Warsaw Pact – Alliance in Transition?*, The Macmillan Press, Marea Britanie, 1984.

14. VADNEY, T.E., „The United States as a Global Power”, în *The World Since 1945*, Penguin Books, Londra, 1992.

Rethinking Military Professionalism for the Changing Armed Forces

*(Regândirea profesionalismului militar
pentru Forțele Armate în schimbare)*

**Coordonatori: Krystal K. Hachey,
Tamil Libel și Waylon H. Dean**

Avem plăcerea de a împărtăși cu cititorii noștri o apariție editorială de specialitate, pe care o recomandăm spre lectură. Este vorba despre cea mai recentă carte coordonată de Tamil Libel, în colaborare cu doi experți de la Departamentul canadian al Apărării, Krystal Hachey și Waylon Dean, intitulată *Rethinking Military Professionalism for the Changing Armed Forces* („Regândirea profesionalismului militar pentru Forțele Armate în schimbare”).

Reamintim cititorilor noștri că, în paginile revistei *Impact Strategic* nr. 1/2017, am publicat recenzia unei alte lucrări coordonate de Tamir Libel, intitulată *European Military Culture and*

Security Governance. Soldiers, scholars and national defence universities, unde sunt incluse mai multe aspecte biografice ale colaboratorului nostru, din care reiese clar faptul că autorul este un fin cunoscător al educației în sistemul militar și expert în studii comparative asupra relațiilor civil-militare, puterea aeriană, doctrina militară israeliană și în studii de intelligence, precum și în politicile de securitate ale UE.¹

Ceilalți doi editori ai cărții, dr. Krystal Hachey și Waylon Dean sunt consilieri ai Directorului General pentru analiză și cercetare personal militar (DGMPRA) din cadrul Departamentului canadian al Apărării Naționale, fiind experți în domeniul cercetării resurselor umane.²

¹ Site-ul oficial al Institutului Barcelona d'Estudis Internacionals (IBEI), URL: http://www.ibeio.org/en/tamir-libel_14540, accesat la 25.11.2020.

² Conform URL: <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/services/research-centres>.

Așa după cum afirmă autorii, cartea cuprinde un număr de 14 capitole care își propun să aducă „o primă contribuție la identificarea lacunelor din practicile actuale ale profesiei militare” și să ofere „mecanisme alternative pentru a conceptualiza profesionalismul care reflectă schimbarea cerințelor, culturii și demografiei forței militare contemporane”³.

Pentru a atinge aceste obiective, dr. Huchey pornește de la faptul că teoria profesionalismului militar nu a fost dezvoltată suficient pentru a ține cont de aspecte de gen și de diversitate culturală, ceea ce a condus la stabilirea de către NATO a unui Grup de cercetare (RTG), pentru a examina profesionalismul militar și a stabili un model care să includă cele două caracteristici. Ca urmare, se prezintă câteva aspecte cheie ale raportului întocmit de RTG, incluzând etosul militar, socializarea, relaționarea profesionalismului militar de-a lungul carierei și la diferite niveluri (individual și organizațional), încheindu-se cu contribuția cărții la prezentarea unor deficiențe în practica uzuală și cu unele precizări privind dezbaterile desfășurate recent referitoare la schimbările apărute în nevoile de profesionalism, cultură și demografie a Forțelor Armate contemporane.

În continuare, Tamir Libel prezintă rezultatele unui studiu desfășurat de Institutul de Studii Internaționale de la Barcelona, din 2019, cu privire la schimbarea paradigmei sociologice a profesiei militare, de la o ocupație societală către o expertiză de securitate. Profesia militară promovează dezvoltarea, susținerea și întruchiparea etosului, care ghidează conduita în contexte operaționale, din perioade de crize naționale și internaționale și provocări de securitate. De aceea este imperativ ca liderii militari să înțeleagă modul în care etosul și doctrina modelează cadrele profesionale, ghidând conduita personalului militar. La final, autorul propune un cadru conceptual teoretic al sociologiei expertizei de securitate, care să faciliteze înțelegerea procesului de comparare al profesiei militare cu cel al profesionalismului militar.

Cartea conține și o serie de exemplificări ale schimbării profesiei militare și ale perspectivelor profesionalismului militar în state membre ale NATO și parteneri, precum Bulgaria, Canada, Irlanda, Franța, Suedia, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, prezentând competențele de bază și dinamica dezvoltării capacităților, modul de implementare a Rezoluției Consiliului de Securitate al ONU nr. 1325, din 31 octombrie 2000 privind femeile, pacea și securitatea, precum și resursele umane din cadrul Forțelor Armate ale acestor țări. Un capitol aparte este adresat rolului și importanței experților civili în ministerele apărării, care pot aduce un grad de expertiză din afara domeniului militar, dar pot, în același timp, și să prezinte interesul public în problematicile militare, precum și modul în care acestea sunt percepute de liderii civili.⁴

---

html, accesat la 23.11.2020.

³ Krystal K. Hachey, Tamir Libel, Waylon H. Dean: *Rethinking Military Professionalism for the Changing Armed Forces*, Springer Nature Switzerland AG, Cham, Switserland, 2020.

⁴ Sursa citată este *The Survey of American Military Experts (SAME 2017)*, care apare bi-anual și se

Impactul Inteligenței Artificiale (AI) și al noilor dezvoltări ale științei și tehnicii asupra profesiei militare este foarte bine conturat și descris într-unul dintre capitolele cărții.⁵ Dezvoltările tehnologiei moderne, în special apariția AI, au dus la schimbări profunde în profesia militară, afectând profesionalismul militar la diferite niveluri. Pentru înțelegerea și aprofundarea acestor modificări, autorii propun anumite direcții în care să se continue această cercetare, mai ales pentru stabilirea relației „om-mașină” în procesul recrutării, instruirii și educării, precum și limitările din cadrul întrebuirii AI în domeniul militar.

La final, autorii au scos în evidență contribuțiile pe care cartea respectivă le aduce reexaminării conceptului de profesionalism militar, accentuând cercetările întreprinse de diferite națiuni și prezentând câteva idei novatoare cu privire la aspectele relevante ale acestui concept, care ar trebui revăzute. Ca și concluzii ale cercetării științifice întreprinse, se prezintă anumite propuneri utile privind viitoarele teorii-cadru și direcții în implementarea profesionalismului militar.

Cartea, care se dorește a fi o dezvoltare a raportului RTG privind realizarea unui model de profesionalism militar bazat pe aspecte de gen și diversitate culturală, a fost apreciată la superlativ atât de experții NATO de la Biroul de Standardizare (STO), cât și de reprezentanții Departamentului canadian al Apărării. Acești experți au propus autorilor să continue cercetările în vederea operaționalizării modelelor teoretice de profesionalism militar prezentate în lucrare, din care să colecteze date și informații pentru validarea unui model unic. De asemenea, au propus liderilor politico-militari aliați să inițieze un nou RTC, care să continue excelența muncă de cercetare desfășurată de autorii cărții.

După lecturarea cu interes a acestei cărți, consider că accentul teoretic și empiric al volumului sunt aliniate cu interesele revistei noastre. Așadar, vă invităm să descoperiți o lucrare de cercetare științifică bine argumentată și logic construită, care prezintă un concept puțin abordat în Armata României – profesionalismul militar, cu accent pe realizarea unui model care să încorporeze aspectele de gen și diversitate culturală.

Col. (r) CS III dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ*

---

* Colonel (r) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: ionita.constantin@unap.ro

focalizează pe legătura militari-media-lideri civili.

⁵ Acest capitol este axat pe analiza-cadru realizată de D. M Snider și G. L. Watkins în 2002, intitulată *The future of the army profession*. Boston, MA: McGraw-Hill.

CELEBRAREA A 20 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA CSSAS LA 1 NOIEMBRIE 2020 ȘI CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ STRATEGII XXI DIN 5 NOIEMBRIE 2020

Dorim să împărtășim cititorilor noștri că, la 1 noiembrie, s-au împlinit 20 de ani de la înființarea CSSAS, altfel spus, două decenii de explorare a mediului de securitate și de diseminare a rezultatelor cercetării către decidenți și mediul academic. Cu acest prilej, a fost elaborată și promovată o broșură de prezentare a Centrului, un extras al acesteia regăsindu-se la finalul volumului de Conferință. De asemenea, au fost oferite diplome de excelență conducerii UNAp, foștilor comandanți (rectori) și directori ai CSSAS, cercetătorilor care au activat în cadrul Centrului de la înființare și până în prezent și colectivului aflat în sprijinul cercetării.

În semn de recunoaștere a activității de cercetare, desfășurată, timp de două decenii de către CSSAS, Șeful Statului Major al Apărării, dl. general-locotenent Daniel Petrescu a oferit o diplomă de excelență directorului Centrului, colonel Florian Cîrciumaru, în cadrul ceremoniei Premiilor GMR.

În ceea ce privește Conferința științifică internațională STRATEGII XXI, cu tema „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”, aceasta a fost organizată, în premieră, online, la data de 5 noiembrie 2020, având în vedere contextul pandemic.

Ediția din acest an a Conferinței s-a desfășurat sub egida sărbătoririi a 131 de ani de învățământ militar superior românesc la nivelul UNAp, marcând deschiderea primelor cursuri la Școala superioară de război, la data de 05.11.1879.

Conferința s-a derulat în condiții tehnice foarte bune, pe platforma ILIAS, cu sprijinul Departamentului pentru învățământ distribuit avansat la distanță din cadrul Universității.

Evenimentul s-a bucurat de participare consistentă, reprezentanți ai mediului academic național și internațional, generali și alți ofițeri în activitate și în rezervă, cadre didactice, cercetători, doctoranzi, masteranzi din cadrul UNAp și alte universități din țară și străinătate. Conferința a avut participanți din Bulgaria, Georgia, Spania și Ungaria.

Lucrările prezentate în cadrul conferinței și incluse în volum au fost organizate în șase secțiuni: Impactul COVID-19 asupra securității; Actori statali și nestatali în configurarea relațiilor de putere; Transformarea securității; Istorie militară. Concepte și teorii strategice și Analiza strategică a apărării din perspective naționale și Zone de interes strategic.

În cadrul sesiunii online, au fost anunțate, în premieră, cea mai bună comunicare din cadrul Conferinței, precum și cel mai bun articol publicat în revista *Impact strategic* în anul 2020 (din primele trei ediții ale anului). Astfel, comunicarea care a obținut cel mai mare punctaj în urma evaluării a fost *Cyber Activities in the Grey Zone: An Overview of the Russian and Chinese approaches*, elaborată de domnul Guillem Colom-Piella, lector în științe politice la Universitatea Pablo Olavide din Sevilla, iar cel mai bun articol a fost cel publicat de domnul Cristian Istrate în coautorat cu Maria Mădălina Bulancia, intitulat *Rolul hărților mentale în analiza de intelligence*.

Lucrările conferinței au fost publicate în limba engleză în volum cu ISSN, pot fi descărcate în format PDF, la URL: <https://www.strategii21.ro/index.php/ro/conference-proceedings-3> și sunt indexate în bazele de date internaționale ProQuest și CEEOL.

GHID PENTRU AUTORI

Le mulțumim celor interesați să publice în revista științifică bilingvă *Impact strategic* și le supunem atenției, totodată, aspectele pe care trebuie să le aibă în vedere la redactarea articolelor.

PRINCIPALELE CRITERII DE SELECȚIE

- ✓ **Circumscrierea în aria tematică a revistei – studii strategice și de securitate** și în următoarele domenii: actualitatea politico-militară; tendințe și perspective în domeniile securitate, apărare, geopolitică și geostrategie, relații internaționale, societatea informațională; problematica păcii și a războiului; managementul conflictelor; strategie militară; securitate cibernetică.
- ✓ **Originalitatea** – argumentare proprie; caracter de noutate; să nu fi fost publicat anterior.
- ✓ **Caracter științific/academic** al lucrării – stil neutru, obiectiv, argumentarea afirmațiilor și precizarea tuturor resurselor bibliografice utilizate.
- ✓ **Bibliografie relevantă**, care să cuprindă lucrări de prestigiu și surse recente, redactată conform modelului prezentat în Ghid.
- ✓ **Redactarea în limba română și în limba engleză să corespundă standardelor academice.**
- ✓ **Adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă**, expuse în continuare.

DIMENSIUNEA ARTICOLULUI ȘI NORME DE EDITARE

- ✓ **Dimensiunea articolului** poate varia între **6 și 12 pagini (între 25.000 și 50.000 de cuvinte)**, inclusiv notele de subsol, bibliografia și figurile.
- ✓ **Setări pagină:** margini 2 cm, format A 4.
- ✓ Articolul se va scrie cu **font Times New Roman, dimensiune corp 12, spațiere la 1 rând, cu diacritice.**
- ✓ Denumirea fișierului în limba română trebuie să conțină numele autorului și titlul articolului și nu se scrie cu diacritice. Salvarea se va face ca document Word (.doc/.docx).

STRUCTURA ARTICOLULUI

- ✓ **Titlul** articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, font 24).
- ✓ **O prezentare de autor** succintă, care să cuprindă următoarele elemente (după caz): grad militar, titlu didactic/cercetare, titlu științific, prenume, nume,

funcția deținută la principala afiliere instituțională, în cazul doctoranzilor – domeniul cercetării, universitatea –, orașul, țara de reședință, e-mail.

- ✓ Un **rezumat** relevant, de circa 150 de cuvinte (caractere italice).
- ✓ 6-8 **cuvinte-cheie** (caractere italice).
- ✓ **Introducere/Considerații preliminare** (nu se numerotează).
- ✓ **Două-patru capitole**, eventual subcapitole.
- ✓ **Concluzii** (nu se numerotează).
- ✓ Opțional, dacă se consideră util pentru argumentare, pot fi incluse în articol **tabele/grafice/imagini**, cu trimitere din text către acestea. **Pentru a fi asigurată lizibilitatea, acestea vor fi expediate redacției și separat, odată cu articolul, în format .jpeg / .png / .tiff.**

În cazul tabelelor, deasupra se scrie, „**Tabelul nr. X: titlu**”, iar în cazul imaginilor eg. hărți etc., dedesubt se scrie **Figura nr. X: titlu**”. În ambele cazuri, se menționează sursa (dacă este cazul) dedesubt.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Conform cutumei academice, nu se inseresează referințe bibliografice în Rezumat (Abstract) și Concluzii.

Articolul va cuprinde note de subsol și bibliografie, după modelul ilustrat în cele ce urmează.

Toate sursele bibliografice citate se indică în limba în care au fost consultate, cu transliterație în caractere latine, unde este cazul (de ex., în cazul folosirii caracterelor chirilice, arabe etc.). Pentru versiunea articolului în limba engleză este recomandabil ca titlurile lucrărilor în limba română să fie traduse, între paranteze, în limba engleză.

NOTE DE SUBSOL

Titlul unui articol se marchează cu ghilimele, iar numele revistelor și al cărților se marchează cu caractere înclinate (cursive) /italice.

Exemplu de carte: Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevenhouse, *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 37 - 45.

Exemplu de articol: Thomas Oatley, „Toward a political economy of complex interdependence”, în *European Journal of International Relations*, nr. 4/2019 (vol. 25), pp. 957-978.

Sursele electronice se citează cu toate elementele bibliografice disponibile, asemenea unei surse tipărite, la final regăsindu-se link-ul întreg, și data accesării.

Exemplu de articol preluat de pe internet: John N. Nielsen, ”Strategic Shock in North Africa”, în *Grand strategy: the View from Oregon*, 3.03.2011, URL: <http://geopoliticrucus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>, accesat la 10.03.2019.

Exemplu de document oficial preluat de pe internet: Council of the European Union, *Council conclusions on the EU's comprehensive approach (Concluzii ale Consiliului privind abordarea cuprinzătoare a UE)*, Bruxelles, 2014, p. 1, URL https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/142552.pdf, accesat la 06.01.2018.

NOTA BENE: la scrierea notelor, se începe cu prenumele autorului, iar la finalul notei, se menționează și nr. paginii/paginilor.

BIBLIOGRAFIE

Se vor menționa toate lucrările studiate. Sursele se ordonează alfabetic, după numele autorului, scris cu majuscule, și se numerotează.

Exemplu de carte: GOLDSTEIN, Joshua S.; PEVENHOUSE, Jon C., *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007.

Exemplu de articol: OATLEY, Thomas, "Toward a political economy of complex interdependence", în *European Journal of International Relations*, nr. 4/2019 (vol. 25), pp. 957-978.

Sursele electronice se citează cu toate elementele bibliografice disponibile, asemenea unei surse tipărite, la final regăsindu-se linkul întreg.

Exemplu de articol: NIELSEN, John N., "Strategic Shock in North Africa", în *Grand strategy: the View from Oregon*, 3.03.2011, disponibil la <http://geopoliticaticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>

EVALUAREA ȘTIINȚIFICĂ a articolelor se realizează, conform procesului *double blind peer review*, de către cadre didactice universitare și cercetători științifici specialiști în domeniul în care se circumscrie articolul. Identitatea autorilor nu este cunoscută de evaluatori, iar numele evaluatorilor nu este dezvăluit autorilor.

Concluziile raportului de evaluare sunt aduse la cunoștința autorilor, ele reprezentând argumentul pentru acceptarea/respingerea articolelor.

În urma evaluării, există trei posibilități:

a) *acceptarea articolului spre publicare ca atare sau cu modificări minore;*

b) *acceptarea articolului spre publicare cu modificări/completări de substanță sau*

c) *respingerea articolului.*

Aducem la cunoștința autorilor că, anterior evaluării, articolele sunt supuse unui proces de *analiză antiplagiat* (www.sistemantiplagiat.ro).

TRIMITEREA ARTICOLELOR

Articolele vor fi trimise în format electronic în limba română (spre a fi evaluate) la adresa de e-mail a redacției, impactstrategic@unap.ro.

Versiunea în limba engleză a articolului se predă redacției în termenul stabilit de comun acord (termen standard: două săptămâni) și va corespunde formei finale a materialului în limba română.

Traducerea în limba engleză (British English sau American English, respectând principiul consecvenței) trebuie să fie completă și corectă, corespunzătoare standardelor academice, întrucât ediția în limba engleză este indexată în baze de date internaționale și difuzată comunității științifice internaționale.

Primim articole pe tot parcursul anului.

NOTA BENE

Autorilor nu li se cer taxe pentru publicare și nici nu sunt remunerați.

Redacția își rezervă dreptul de a face sau de a solicita autorilor modificări ce se impun pe text.

Citatele din lucrări/documente oficiale (legi, tratate etc.) și din declarațiile existente în limba engleză ale unor personalități trebuie preluate ca atare din original.

Ghilimelele se notează astfel: în limba română „...”, iar în limba engleză: “...”.

Materialele nu vor conține informații clasificate. Personalul militar și civil angajat al MApN va trimite materialele destinate publicării însoțite de avizul structurii de securitate al unității în care este încadrat autorul.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor; în conformitate cu Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare.

Articolele publicate sunt supuse legii copyright. Toate drepturile sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”, indiferent dacă se are în vedere întregul material sau numai o parte a acestuia, în special drepturile privind traducerea, retipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, citatele, difuzarea prin mass-media, reproducerea pe microfilme sau orice alt mod și stocarea în baze de date. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, dacă este precizată sursa.

Nerespectarea acestor instrucțiuni va atrage respingerea articolului. Trimiterea articolului către redacție constituie, implicit, acordul autorului în privința celor expuse.

Pentru mai multe detalii despre publicație, puteți accesa site-ul nostru, <http://impactstrategic.unap.ro/index.html>, sau puteți contacta redacția la adresa de e-mail: impactstrategic@unap.ro

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Director: Colonel Alin CRIVINEANU
Tehnoredactor: Andreea GÎRTONEA
Corector: Carmen IACOBESCU
Coperta: Andreea GÎRTONEA

Lucrarea conține 162 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

E-mail: editura@unap.ro

Tel: 021/319.40.80/215